

jaar ver slag 2018

**share your talent.
move the world.**

1. Bestuur & organisatie	6
Voorwoord van het College van Bestuur	7
De organisatie in 2018	8
Verslag van de Raad van Toezicht	10
Samenstelling Raad van Toezicht	12
Organogram Hanzehogeschool Groningen	14
Samenstelling bestuurlijke organisatie per 31 december 2018	15
2. Strategisch beleid	16
Missie en strategie	17
Zwaartepunten	19
Zwaartepunt Energie	20
Zwaartepunt Healthy Ageing	21
Zwaartepunt Ondernemerschap	22
Honours	23
De kunsten	24
Bijzondere prestaties	25
Samenwerking	26
Samenwerking rond het thema Energie	28
Samenwerking rond het thema Healthy Ageing	29
Samenwerking rond het thema Ondernemerschap	31
Samenwerking rond het thema Honours	32
Samenwerking op het gebied van de Kunsten	33
Duurzaamheid	36
Ontwikkelingssamenwerking	39
3. Prestatie-indicatoren	41
Prestatie-indicatoren	42
Kwaliteitsafspraken	47
Financiën	48
4. Onderwijs	49
Visie op onderwijs	50
Ontwikkeling onderwijsaanbod	52
Ontwikkelingen in opleidingen	55
Kwaliteit van onderwijs en onderzoek	58
Internationalisering van onderwijs	62
Onderwijs op het gebied van zwaartepunten	65
Onderwijs op het gebied van Energie	66
Onderwijs op het gebied van Healthy Ageing	67
Onderwijs op het gebied van Ondernemerschap	68

Honoursonderwijs	70
De kunsten	71
Tevredenheid van studenten	73
Studiekeuze	75
Ondersteuning en faciliteiten voor studenten	77
5. Praktijkgericht onderzoek	83
Visie op onderzoek	84
Kennis- en expertisecentra	85
Resultaten praktijkgericht onderzoek	92
Onderzoek op het gebied van zwaartepunten	93
Onderzoek op het gebied van Energie	94
Onderzoek op het gebied van Healthy Ageing	96
Onderzoek op het gebied van Ondernemerschap	99
Onderzoek op het gebied van de Kunsten	101
Onderzoek op het gebied van Honours	103
Internationalisering van onderzoek en innovatie	104
Innovatie en valorisatie	105
6. Bedrijfsvoering	106
Bestuur	107
Belangrijke externe ontwikkelingen	110
Financieel beleid	111
Continuïteit	119
Helderheid	125
Personeel	128
7. Jaarrekening 2018	140
Balans	141
Staat van baten en lasten	142
Kasstroomoverzicht	143
Toelichting algemeen	144
Grondslagen voor waardering van activa en passiva	146
Grondslagen voor bepaling van het resultaat	152
Toelichting op de balans	155
Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen	165
Toelichting op de staat van baten en lasten	167
Bezoldiging van bestuurders en toezichthouders	172
8. Overige gegevens	176
Overige gegevens	177
9. Bijlagen - Bestuur & organisatie	182

Overzicht schools en opleidingen Hanzehogeschool Groningen	183
Kerngegevens schools 2018	185
Kerngegevens kenniscentra	186
Bijlagen bij het Verslag van de Raad van Toezicht	191
HMR leden	194
10. Bijlagen - Strategisch beleid	195
Overzicht van alle honourstrajecten	196
Overzicht van door studenten en medewerkers gewonnen prijzen en beurzen	198
11. Bijlagen - Onderwijs	204
Marktaandeel inschrijvingen	205
Ontwikkeling inschrijvingen	206
Vooropleiding instroom	207
Kerngegevens masteropleidingen 2018	208
Instroom Schools	209
Toelichting Fixus-opleidingen 2018	210
Herkomst buitenlandse studenten	211
Overzicht accreditatiebesluiten opleidingen en visitatieresultaten kenniscentra in 2018	212
Onderzoeksvisitaties Centres of Expertise en kenniscentra	215
12. Bijlagen - Praktijkgericht onderzoek	216
Financieel overzicht valorisatie	217
Resultaten kenniscentra	222
Centre of Expertise Energy	223
Centre of Expertise Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap	227
Centre of Expertise Healthy Ageing	232
Kenniscentrum NoorderRuimte	234
Kenniscentrum Kunst & Samenleving	237
Kenniscentrum Biobased Economy	241
13. Bijlagen - Bedrijfsvoering	244
Verantwoording uitgaven professionalisering	245
14. Bijlagen - Horizontale verantwoording	249
Academie voor Architectuur & Built Environment	250
Academie voor Gezondheidsstudies	251
Academie voor Sociale Studies	254
Academie voor Verpleegkunde	260
Instituut voor Bedrijfskunde	261
International Business School	262
Instituut voor Communicatie, Media & IT	274
Instituut voor Facility Management	281

Instituut voor Financieel Economisch Management	283
Instituut voor Life Science & Technology	285
Instituut voor Marketing Management	286
Instituut voor Rechtenstudies	287
Instituut voor Sportstudies	289
Prins Claus Conservatorium (PCC)	295
Lucia Marthas Institute for Performing Arts (Amsterdam en Groningen)	297
15. Bijlagen - Buitenlandse partnerinstellingen	299
.	300
School of Architecture & Built Environment	301
School of Fine Arts	302
School of Health Care Studies	303
School of Social Studies	304
School of Nursing	305
School of Communication, Media & IT	306
School of Business Management	308
International Business School	309
Institute of Engineering	311
School of Financial and Economic Management	312
School of Facility Management	313
Institute of Life Science Technology	314
School of Marketing Management	315
School of Law	317
School of Sport Studies	318
Prince Claus Conservatoire	319
School of Education	320
Lucia Marthas School of Performing Arts	321
Totaal	322
16. Colofon	323

Bestuur & organisatie

Voorwoord van het College van Bestuur

In 2018 was het 220 jaar geleden dat de Vlaamse schilder Gerardus de San de eerste les aan de Academie voor Teeken-, Bouw- en Zeevaartkunde in Groningen gaf. Deze academie kreeg enkele decennia later de naam Minerva en werd uiteindelijk een onderdeel van de Hanzehogeschool Groningen. Van die eerste les loopt er een directe en ononderbroken lijn naar de hogeschool van vandaag. Het afgelopen jaar hebben we deze mijlpaal gevierd met onder andere een personeelsfeest en een jubileumboek over de geschiedenis van onze hogeschool.

Het thema van dit lustrumjaar was 'Empowerment'. Dat is de rode draad die door onze geschiedenis loopt: de wil om mensen de kans te bieden om zichzelf te ontwikkelen en daarmee ook de samenleving als geheel vooruit te brengen. Dat blijkt ook uit het recordbedrag van € 182.529,75 dat door studenten, medewerkers en relaties is opgehaald voor drie goede doelen die zich sterk maken voor onderwijs aan kinderen en jongeren voor wie dat niet vanzelfsprekend is. Een prachtige prestatie van iedereen die daarbij betrokken is geweest.

In 2018 hebben we gewerkt aan het uitvoeren van ons strategisch plan Vernieuwen in Verbinding. Een belangrijk strategisch doel is onze ontwikkeling tot een leergemeenschap waarin onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk samenkomen. We geven dit in de praktijk vorm in innovatiewerkplaatsen. Het afgelopen jaar is een flink aantal veelbelovende nieuwe innovatiewerkplaatsen gestart, bijvoorbeeld gericht op het helpen van kwetsbare kinderen, het genereren van nieuwe kansen voor Oost-Groningen en het ontwerpen van gebouwen waarin gezondheid voorop staat.

Daarnaast hebben we onze onderwijs- en onderzoeksfaciliteiten verbeterd en uitgebreid. Zo openden we officieel het verbouwde Prins Claus Conservatorium en het vernieuwde Wiebenga, twee eigentijdse onderwijsgebouwen die tegelijkertijd een duidelijke verbinding laten zien met ons verleden. Op de campus kreeg de Digital Society Hub een eigen onderkomen en openden we een nieuwe innovatiehal van Zernike Advanced Processing, waarmee we de biobased economy in Noord-Nederland een stevige impuls hebben gegeven. Ook zijn we gestart met de nieuwbouw van Zernikeplein 7. Door deze investeringen kunnen we onze studenten en medewerkers een goede plek bieden om te leren en te werken.

Verder is in 2018 een aantal nieuwe opleidingen gestart, steeds op verzoek van onze omgeving. We hebben ons masteraanbod uitgebreid met de masters Interdisciplinary Business Professional en Energy for Society. Ook begonnen we twee nieuwe Associate degrees: Ondernemen en Systeemspecialist Automotive. Met deze opleidingen bieden we studenten goede baankansen en werken we samen met onze partners in de regio aan een onderwijs- en onderzoeksportfolio dat voorziet in de behoeften van de samenleving.

We hebben ons lustrumjaar niet alleen uitgebreid gevierd, maar ook luister bijgezet door concrete resultaten te boeken in de uitvoering van ons strategisch plan. Zo werken we elke dag aan het in de praktijk brengen van ons motto: Share Your Talent. Move The World. Wij bedanken iedereen die hier een bijdrage aan heeft geleverd.

Groningen, mei 2019

Henk Pijlman, voorzitter

Rob Verhofstad, collegelid

Paul van der Wijk, collegelid

De organisatie in 2018

Tabel kerngegevens

Kerngegevens Hanzehogeschool Groningen	2018	2017	2016
Studenten			
inschrijvingen*	29.457	29.087	27.886
instroom*	7.677	7.790	7.174
afgestudeerden*	4.779	4.475	4.136
buitenlandse studenten	2.596	2.433	2.262
uitwisseling naar Nederland	707	668	665
uitwisseling naar buitenland	786	732	664
deeltijd en duale trajecten*	3.012	2.851	2.467
Medewerkers			
in aantal	3.348	3.323	3.280
in fte	2.332	2.299	2.252
Financiële resultaten			
<i>alle bedragen * 1.000 €</i>			
baten	275.966	258.140	247.580
lasten	274.209	261.481	253.660
resultaat	1.757	-3.341	-6.080

* aantallen HO op basis van gegevens Vereniging Hogescholen

De Hanzehogeschool Groningen is onderverdeeld in 18 *schools* en biedt opleidingen in de domeinen:

- **Economie**
- **Mens en maatschappij**
- **Techniek**
- **Kunsten**

De hogeschool is statutair gevestigd te Groningen, heeft als rechtsvorm een stichting en kent als statutaire naam Stichting Hanzehogeschool Groningen. In 2018 telde onze hogeschool 3.348 medewerkers (2.332 fte) en stonden er 29.457 studenten ingeschreven.

Ons onderzoek gebeurt vanuit het Centre of Expertise Energy, het Centre of Expertise Healthy Ageing, het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap en drie kenniscentra: Kenniscentrum Kunst en Samenleving, Kenniscentrum NoorderRuimte en Kenniscentrum Biobased Economy.

Zie bijlagen Bestuur & organisatie

- [overzicht van *schools* en opleidingen;](#)
 - [kerngegevens van de *schools*;](#)
 - [kerngegevens van de kenniscentra.](#)
-

Verslag van de Raad van Toezicht

In 2018 vergaderde de Raad van Toezicht zeven keer. De samenstelling is in 2018 niet gewijzigd. Mevrouw J.M. Hiddema, de heer drs. R. Bakker en de heer drs. A.A. Rietveld namen afscheid op 31 december 2018. De gegevens over de samenstelling en de bezoldiging van de Raad van Toezicht zijn opgenomen in de jaarrekening van dit jaarverslag.

De leden van de Raad van Toezicht hebben zitting op persoonlijke titel en oefenen hun functie uit zonder last of ruggespraak, daarbij elke vorm van belangenverstrengeling vermijdend. Op geen van de leden van de Raad is de 'melding van strijdige belangen' van toepassing, noch zijn er transacties verricht waarbij tegenstrijdige belangen van leden van het College van Bestuur hebben gespeeld naar het oordeel van de Raad van Toezicht.

De voorzitter van de Raad van Toezicht voerde maandelijks overleg met de voorzitter van het College van Bestuur. De leden van de Raad die verantwoordelijk zijn voor afdelingszaken hebben specifiek overleg gevoerd met de concerncontroller van de Hanzehogeschool Groningen en met de externe accountant. De rapportages over de werkzaamheden van de drie commissies (remuneratiecommissie, auditcommissie en commissie onderwijs en onderzoek) zijn als bijlage toegevoegd.

Een afvaardiging van de Raad sprak met de hogeschoolmedezeggenschapsraad (HMR) en woonde een aantal overlegvergaderingen van de HMR met het College van Bestuur bij. Ook waren leden van de Raad aanwezig bij de opening van het hogeschooljaar, lectorinstallaties, de jaarlijkse relatieavond van de hogeschool en concerten van het Prins Claus Conservatorium. De relatieavond en de concerten stonden in 2018 in het teken van het lustrum van de Hanzehogeschool.

In de zeven vergaderingen van de Raad van Toezicht in 2018 stonden vaste onderwerpen op de agenda: het goedkeuren van de jaarrekening 2017 - 2018, de jaarrekening en accountantsverslag 2017, het jaarverslag 2017, de begroting 2018, de begroting 2018 - 2019, de financiële kaderstelling 2018 - 2019, de twaalfmaands MO-rapportage (Management Overeenkomsten met directeuren en deans) en overige financiële onderwerpen. Daarnaast heeft de Raad informatie ingewonnen over de betrokkenheid van externe belanghebbenden bij het beleid van de hogeschool en de manier waarop de strategische samenwerking met diverse internationale en nationale kennisinstellingen, werkveld en overige organisaties plaatsvindt.

In 2018 behaalde de Hanzehogeschool voor de tweede keer de Instellingstoets Kwaliteitszorg (ITK); de NVAO nam een positief besluit.

Ook in 2018 raakt het onderwerp aardbevingen de Hanzehogeschool op verschillende manieren. Zowel voor bestaande bouw als nieuwbouw zijn bouwkundige maatregelen overeengekomen. In het voorjaar van 2018 startte de (ver)bouw van Zernikeplein 7. Zowel als gevolg van de (ver)bouw als van externe projecten in de stad was de bereikbaarheid een aandachtspunt.

In 2018 stelde de Raad het Strategisch Vastgoed- en Huisvestingsplan: Ruimte voor Talent 2018 vast. Dit plan bevat uitgangspunten voor nieuw- en verbouw op de Hanzehogeschool Groningen.

De Raad laat zich ieder jaar door een aantal deans en directeuren informeren over hun school of stafbureau.

In 2018 presenteerde mevrouw Van der Meulen de Academie Minerva voor de Raad van Toezicht. Vanuit het Instituut voor Life Science & Technology presenteerde mevrouw De Graaf de testomgeving Zernike Advanced Processing (ZAP) voor biobased experimenten en de master Data Science for Life Sciences.

De Raad heeft zich actief laten informeren door mevrouw Meins van het Stafbureau Human Resources over het personeelsbeleid.

Verdere onderwerpen van gesprek waren in 2018 onder meer: de voortgang van huisvesting, de stand van zaken van de governance structuur, de stand van zaken rondom Bildung en Persoonlijke en Maatschappelijke Vorming en de uitbreiding van het onderwijsaanbod met de Master Operational Leadership in Performing Arts en de Associated degree Sociaal werk in de zorg.

Het College van Bestuur informeerde de Raad over hogeschoolbrede onderwerpen zoals de Nationale Studentenenquête 2018, de positie in externe ranglijsten (Keuzegids Hbo, Elsevier Beste Studies), de instroomcijfers, het uitwerkingsplan voor cameratoezicht, de voortgang van diverse huisvestingsprojecten en meerdere benoemingen: de benoeming van mevrouw Bloemen tot dean voor het Instituut voor Facility Management, de benoeming van mevrouw Schraagen tot dean voor de Academie voor Architectuur & Built Environment, de benoeming van de heer Ganzeboom die de overstap maakte van het Instituut voor Marketing Management naar de International Business School en de benoeming van mevrouw Bakema tot directeur Facilitair Bedrijf.

De Raad evalueert jaarlijks zijn eigen functioneren, zo ook in 2018. Zowel de leden van de Raad van Toezicht en de leden van het College van Bestuur waarderen de open sfeer. Als de ambitie is van de Raad van Toezicht en van het College van Bestuur om samen het beste te doen, hoe zou de samenwerking dan geoptimaliseerd kunnen worden? Daar wordt in 2019 een vervolg aan gegeven.

De voorzitter van de Raad van Toezicht was in 2018 juryvoorzitter voor de Hannie Schaftprijs, de tweejaarlijkse studentenprijs van de hogeschool voor een werkstuk waaruit maatschappelijke betrokkenheid spreekt. De prijs werd tijdens de opening van het hogeschooljaar uitgereikt aan Malissa Koeleman, studente Communication & Multimedia Design van het Instituut voor Communicatie, Media & IT.

Groningen, mei 2019

Namens de Raad van Toezicht,
mr. K. F. Schuiling, voorzitter

Samenstelling Raad van Toezicht

Naam:	Mr. K.F. Schuiling
M/V:	M
Leeftijd:	60 jaar
Hoofdfunctie:	Burgemeester Den Helder
Eerste benoeming RvT:	01/ 1/2017
Lidmaatschap kerncommissie:	remuneratiecommissie
Relevante nevenfuncties:	-

Naam:	Ir. J.J. Fennema
M/V:	M
Leeftijd:	54 jaar
Hoofdfunctie:	CEO en voorzitter Raad van Bestuur Gasunie
Eerste benoeming RvT:	01/ 1/2017
Lidmaatschap kerncommissie:	auditcommissie
Relevante nevenfuncties:	Lid Internationale Raad van Commissarissen Energy Delta Institute Lid Adviesraad Clingendael International Energy Programme Bestuursvoorzitter Koninklijke Vereniging van Gasfabrikanten in Nederland (KVGN) Lid Aandeelhouderscommissie Nord Stream A.G.

Naam:	Dr. D. Boonstra
M/V:	V
Leeftijd:	59 jaar
Hoofdfunctie:	Algemeen directeur NDC Mediagroep
Eerste benoeming RvT:	01/ 1/2017
Lidmaatschap kerncommissie:	
Relevante nevenfuncties:	

Naam:	Prof dr S.G.L. Schruijer
M/V:	V
Leeftijd:	59 jaar
Functies:	Directeur Professional Development International BV Hoogleraar Organisationswetenschap, Universiteit Utrecht Hoogleraar Organisationspsychologie, Universiteit van Tilburg
Eerste benoeming RvT:	05/ 1/2016
Lidmaatschap kerncommissie:	remuneratiecommissie
Relevante nevenfuncties:	

Naam:	Dr. A.A. Rietveld
M/V:	M
Leeftijd:	62 jaar
Hoofdfunctie:	Directeur GGD Groningen
Eerste benoeming RvT:	02/ 1/2011
Lidmaatschap kerncommissie:	commissie Onderwijs & Onderzoek
Relevante nevenfuncties:	Lid RvC Interpsy (Groningen), voorzitter RvC AT Groep Zorg (Oldenzaal) en voorzitter bestuur stichting Onderwijs Zorg

Naam: Drs. R. Bakker

M/V:	M
Leeftijd:	53 jaar
Hoofdfunctie:	Financieel directeur Koepon Holding
Eerste benoeming RvT:	02/ 1/2011
Lidmaatschap kerncommissie:	auditcommissie
Relevante nevenfuncties:	-

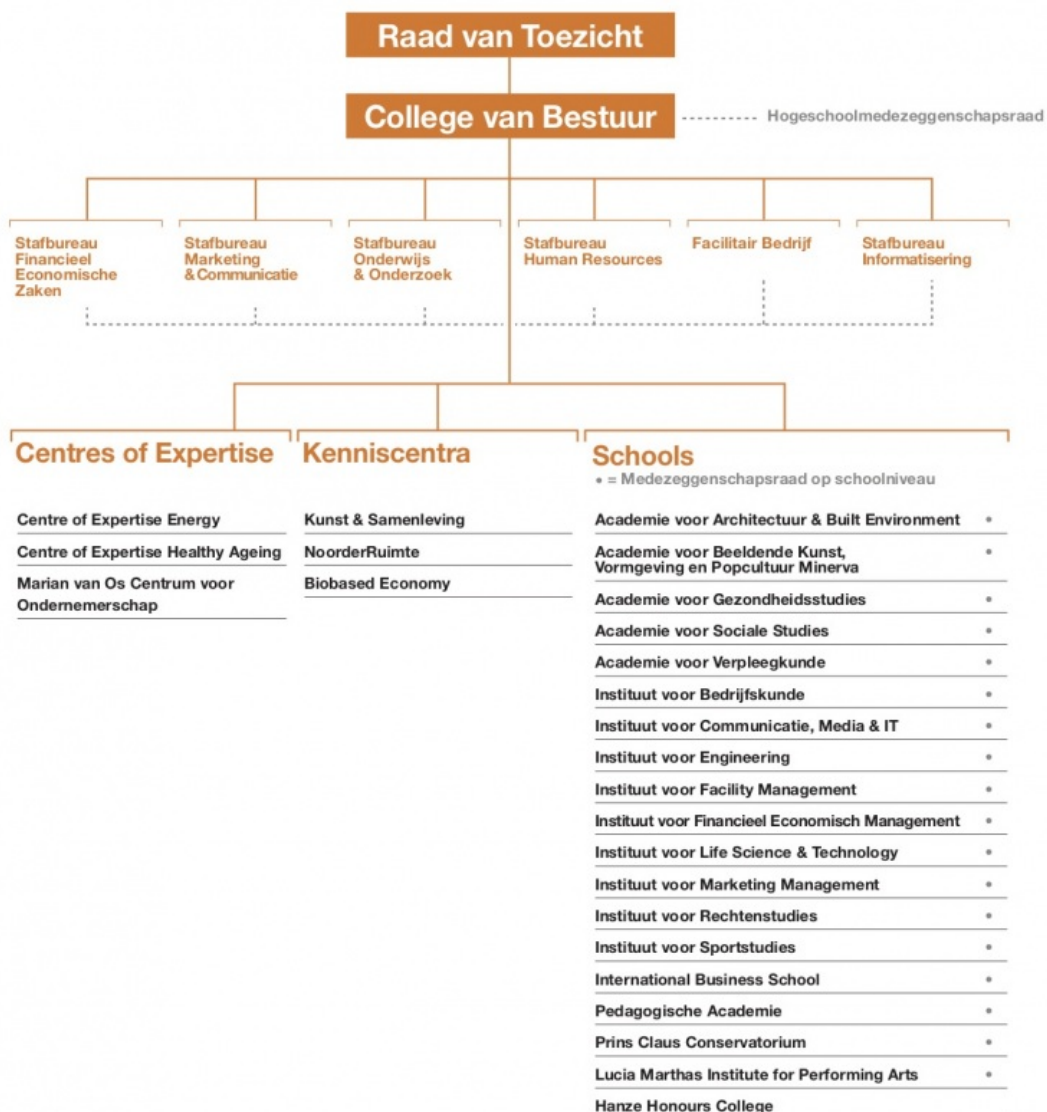
Naam: J.M. Hiddema

M/V:	V
Leeftijd:	55 jaar
Hoofdfunctie:	Directeur Omrop Fryslân
Eerste benoeming RvT:	07/ 1/2011
Lidmaatschap kerncommissie:	commissie Onderwijs & Onderzoek
Relevante nevenfuncties:	Lid Raad van Toezicht van de Nederlandse Reisopera Lid van de beoordelingscommissie van het Mediafonds van de Provincie Groningen Voorzitter bestuur Jonge Harten Lid van Beleidsadviesgroep cultuureducatie met kwaliteit voor K&C

Organogram Hanze Hogeschool Groningen

Organogram Hanze Hogeschool Groningen

Samenstelling bestuurlijke organisatie per 31 december 2018

Raad van Toezicht	College van Bestuur
mr. K.F. Schuiling (voorzitter)	drs. H.J. Pijlman, voorzitter
drs. A.A. Rietveld	drs. L.J.M. Verhofstad, collegelid
drs. R. Bakker	dr. P. van der Wijk, collegelid
J.M. Hiddema	
drs. D. Boonstra	drs. H.L. Hofstra, secretaris College van Bestuur en Raad van Toezicht
ir. J.J. Fennema	
prof. dr. S.G.L. Schruijer	
Stafbureaus en Facilitair Bedrijf	Directeuren
Facilitair Bedrijf	H. Bakema MFM
Stafbureau Financieel Economische Zaken	J.P. Tuil RC
Stafbureau Marketing & Communicatie	dr. L.H. Hajema
Stafbureau Onderwijs & Onderzoek	dr. A. Luijten
Stafbureau Personeel & Organisatie	drs. J.C. Meins
Stafbureau Informatisering	drs. C.P. Joesse
Schools	
Academie voor Architectuur, Bouwkunde en Civiele Techniek	drs. K.R. Schraagen
Academie voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Popcultuur Minerva	D.F.L. van der Meulen
Academie voor Gezondheidsstudies	drs. A. Nimis
Academie voor Sociale Studies	mr. drs. M.A.M. Garnier
Academie voor Verpleegkunde	A.H. Hannink, MHA
Instituut voor Bedrijfskunde	drs. L.J.M. Hobert
Instituut voor Communicatie, Media & IT	mr. T. Faber-Remmelts
Instituut voor Engineering	drs. P. de Vries
Instituut voor Facility Management	W.M.J.M. Bloemen-Bekx MA
Instituut voor Financieel Economisch Management	mr. F.G.H. Mulder
Instituut voor Life Science & Technology	dr. V.B. de Graaf-Peters
Instituut voor Marketing Management	drs. P.N. Ganzeboom a.i.
Instituut voor Rechtenstudies	mr. J.W.M. Gomashie
Instituut voor Sportstudies	E.K. Tuinier MBA
International Business School	drs. P.N. Ganzeboom
Pedagogische Academie	drs. M. Muhonen
School of Performing Arts	H. van den Elsen
Hanze Honours College	H. van den Elsen
Centre of Expertise Healthy Ageing	dr. J.H. de Ruiters MBA
Centre of Expertise Energy	dr. ir. J. Aué
Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap	dr. H. Velthuisen

Strategisch beleid

Missie en strategie

De Hanzehogeschool Groningen wil zich ontwikkelen tot een leergemeenschap: een plek waar studenten, docent-onderzoekers en mensen uit het werkveld van elkaar leren en samen werken aan het oplossen van vraagstukken uit de samenleving.

Strategisch beleidsplan

We hebben onze missie en strategie voor de periode 2016-2020 vastgelegd in het strategisch beleidsplan *Vernieuwen in Verbinding*. Het beleidsplan is tot stand gekomen na gesprekken met studenten en medewerkers en met partners van buiten onze hogeschool.

Met *Vernieuwen in Verbinding* geven we gestalte aan onze maatschappelijke opdracht om studenten op te leiden voor de beroepspraktijk en hen te stimuleren in hun ontwikkeling tot zelfstandige, kritische en verantwoordelijke individuen. Daarnaast vraagt de samenleving ons om kennis uit fundamenteel onderzoek te vertalen naar innovatie in de beroepspraktijk.

Om de voortgang van het beleidsplan te kunnen volgen, zijn prestatie-indicatoren opgesteld. Deze staan in hoofdstuk 3.

Missie

Onze missie is:

De Hanzehogeschool Groningen, University of Applied Sciences, leidt kundige en betrokken professionals op, doet praktijkgericht onderzoek en is daarmee in de omgeving en (inter)nationaal een belangrijke partner bij het ontwikkelen van ondernemerschap en innovatieve, toepasbare kennis.

De Hanzehogeschool Groningen wil een bijdrage leveren aan het stimuleren van de (Noord-) Nederlandse kennissamenleving vanuit Europees perspectief. Dat doen we door studenten op te leiden tot innovatieve professionals, door het beroepsniveau van werkenden te verhogen, door bedrijven en instellingen te helpen met praktijkgericht onderzoek, door aan te sluiten bij de sterke punten van de regio en door samenwerking te zoeken met internationale partnerinstellingen.

In de missie klinken de uitgangspunten van onze oprichtingsakte door, die aangeeft waar we vandaan komen en wat we willen betekenen

Profiel

De Hanzehogeschool Groningen is sterk verankerd in de Noord-Nederlandse regio en in Groningen in het bijzonder.

Onze hogeschool biedt complete opleidingen aan in vier domeinen:

- Mens en maatschappij (gezondheidszorg, welzijn, sport en educatie)
- Economie
- Techniek
- Kunsten

Onze regio kent de komende jaren enkele belangrijke opgaven. We nemen de verantwoordelijkheid om met onze omgeving op zoek te gaan naar oplossingen voor de aardbevingsproblematiek. Ook bij andere maatschappelijke uitdagingen, bijvoorbeeld rondom energie, gezondheid, duurzaamheid, digitalisering en leefbaarheid, kunnen en willen wij een rol van betekenis spelen, steeds samen met betrokken mensen, organisaties en bedrijven

Met het oog op de regionale vraagstukken verbinden we in ons onderwijs en ons onderzoek de vier domeinen zo veel mogelijk met drie strategische thema's:

- Energie
- Healthy Ageing
- Ondernemerschap

Met ons praktijkgerichte onderzoek en de hogeschoolbrede inspanningen op het gebied van ondernemerschap kunnen we voor de regio van waarde zijn.

Ons profiel wordt verder versterkt door een focus op honoursonderwijs en de bijzondere positie die de kunsten binnen onze hogeschool innemen.

Strategisch doel

Ons overkoepelende strategisch doel luidt

Ons onderwijs, ons onderzoek en onze relatie met de beroepspraktijk komen het beste tot hun recht als deze onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn in de leergemeenschap. Daarom vervlechten we ons onderwijs verder met ons onderzoek en met de beroepspraktijk. We intensiveren het onderzoek en verdiepen en verstevigen de samenwerking met de beroepspraktijk. Wanneer onze leergemeenschap zich ontwikkelt in relatie tot onze omgeving en zich kenmerkt door een professionele, internationaal georiënteerde cultuur, zorgt de kwaliteit van het onderwijs en onderzoek ervoor dat de Hanzehogeschool Groningen gezien en erkend wordt als een gerespecteerde University of Applied Sciences.

Doorslaggevend voor de erkenning als gerespecteerde University of Applied Sciences zijn het verhogen van de kwaliteit van het onderwijsaanbod en het versterken en uitbreiden van het praktijkgericht onderzoek. Daarbij gaat onze aandacht uit naar zowel een sterke band met de beroepspraktijk en de regio als naar de internationale oriëntatie van de hogeschool.

Zwaartepunten

In ons onderzoek en onderwijs richten we ons speciaal op drie strategische thema's die voor de regio van groot belang zijn. Deze zwaartepunten zijn: Energie, Healthy Ageing en Ondernemerschap. Aanvullend hierop versterken we ons profiel met de focus op honours en de bijzondere positie van de kunsten.

Zwaartepunt Energie

Met onderwijs, onderzoek en innovatie leveren we een belangrijke bijdrage aan het versnellen van de transitie naar een schone en duurzame energiesamenleving.

Het strategisch speerpunt Energie is integraal belegd bij EnTranCe, het Centre of Expertise Energy. Hier komen nieuwe initiatieven, onderzoek, onderwijs en innovatieprojecten samen. Bedrijven, overheden, startups, onderzoekers, docenten en studenten vinden elkaar hier in een open innovatieomgeving, waarin samen wordt gewerkt aan nieuwe energiesystemen en toepassingen.

Samenwerking rondom Energie

Energie Onderwijs

Energie Onderzoek

Zwaartepunt Healthy Ageing

Onze samenleving vergrijst. Dat vergt nieuwe, slimme oplossingen om de kwaliteit van het leven te versterken. Bij Healthy Ageing gaat het over de ouder wordende mens en de gevolgen van veroudering, maar ook over gezond opgroeien en maatschappelijke participatie.

In de Hanzehogeschool Groningen werken we over de volle breedte aan dit thema, in praktisch alle *schools* en kenniscentra, in onderwijs en onderzoek, in samenwerking met bedrijven en instellingen. De veranderingen in ons zorgsysteem en in de maatschappij, en de opkomst van technologie en e-Health, vragen om een andere invulling van zorg en nieuwe competenties van de professionals.

Samenwerking rondom Healthy Ageing

Healthy Ageing Onderwijs

Healthy Ageing Onderzoek

Zwaartepunt Ondernemerschap

Ondernemerschap zit in het DNA van de Hanzehogeschool Groningen. We zijn de voedingsbodem van vele startups. Samen met het bedrijfsleven, overheden en instellingen werken we aan innovatie en het toepasbaar maken van kennis. Zo voegen we waarde toe aan de Noord-Nederlandse economie.

Samenwerking rondom Ondernemerschap

Ondernemerschap Onderwijs

Ondernemerschap Onderzoek

Honours

Het honoursbeleid van de Hanzehogeschool Groningen focust zich op talentontwikkeling voor ambitieuze studenten die meer willen en kunnen.

Het honoursbeleid steunt op drie pijlers:

- honoursonderwijs voor studenten;
- honoursleergang voor docenten;
- praktijkgericht onderzoek van het lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving.

Honoursonderwijs voor studenten

Het honoursonderwijs heeft de functie van een proeftuin en biedt ruimte voor experimenten met innovatief onderwijs. Basis voor de honoursprogramma's is een profiel van de excellente professional, opgesteld door de *schools* en opleidingen. Samen met adviesbureau Hobéon bewaken we de kwaliteitsstandaard van de honoursprogramma's. In 2018 zijn er vijf honoursprogramma's gecertificeerd.

Honoursleergang voor docenten

Docenten spelen een cruciale rol in het honoursonderwijs. Het lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving biedt honoursdocenten de leergang *A Teacher's Road to Excellence* aan. In 2018 hebben tien docenten de leergang succesvol afgesloten.

Praktijkgericht onderzoek

Het lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving doet onderzoek naar talentontwikkeling en (de effecten van) honoursonderwijs.

Samenwerking rondom Honours

Honoursonderwijs

Honoursonderzoek

Zie bijlage strategisch beleid:

- [overzicht van alle honourstrajecten](#)

De kunsten

In ons strategisch plan *Vernieuwen in Verbinding* is een speciale positie weggelegd voor de kunsten. De kwaliteit en het innovatief vermogen van onze kunstopleidingen leveren een bijzondere dynamiek op voor ons onderwijs en onderzoek.

De kunstopleidingen zijn verbonden met de andere opleidingen van de Hanzehogeschool en met de zwaartepunten. Zij versterken en versnellen de innovaties in andere domeinen en dragen bij aan de persoonlijke en maatschappelijke vorming van studenten in de hele hogeschool. Daarnaast zijn de kunstopleidingen een onmisbaar onderdeel van de culturele infrastructuur in de regio. Ze dragen bij aan het innovatieve vermogen, het economische succes, het vestigingsklimaat en de leefbaarheid van de regio.

Samenwerking rondom kunsten

Kunsten Onderwijs

Kunsten Onderzoek

Bijzondere prestaties

Jaarlijks eren we een aantal bijzondere medewerkers, studenten en ondernemers door hun naam bij te schrijven op de *Walk of Fame*. De volgende uitblinkers zijn in 2018 aan de *Walk of Fame* toegevoegd:

- Medewerker Arjan Taaij van het Instituut voor Sportstudies. Hij is coach van volleybalclub Lycurgus. In het seizoen 2016/2017 werd de club landskampioen en winnaar van de Supercup.
- Rozemarijn Veenstra en Hidde van Wezel, studenten Bouwkunde en Civiele techniek. Zij wonnen de Innovatieprijs 2017 met hun afstudeerscriptie *Innovatief Ontwerpen*. Daarmee hebben ze een basis gelegd voor vervolgonderzoek naar grote overspanningen van gebouwen, met gebruikmaking van vernieuwende bouwmaterialen.
- Carlijne Mouthaan, student aan het Instituut voor Communicatie, Media & IT. Zij legde beslag op de European Communication Award 2017 met een strategie om de energietransitie in Nederland te versnellen, door het te koppelen aan economische kansen.
- Sàrel de Jong, student aan de Academie voor Verpleegkunde en kickbokser. Zij behaalde goud op de Wereldspelen in Wroclaw in Polen in de klasse K1 tot 65 kilogram.
- Kristina Vårlid, studente aan het Prins Claus Conservatorium. Als gitariste werd zij de winnaar van het Grachtenfestival Conservatorium Concours 2017. Zij won een optreden tijdens het Grachtenfestival 2017 en een tour langs Nederlandse concertzalen in het seizoen 2017/2018.
- Patrick van der Meulen, in 2013 afgestudeerd bij het Instituut voor Marketing Management. Hij richtte Enie.nl op, een snelgroeiende en innovatiegerichte onderneming voor verkoop en advisering over zonnepanelen en groene elektriciteit.

In de [bijlagen](#) is een compleet overzicht opgenomen van de prijzen en beurzen die onze studenten en medewerkers in 2018 hebben gewonnen.

Samenwerking

De Hanzehogeschool Groningen is van oudsher sterk geworteld in Noord-Nederland. Wij willen een actieve en substantiële bijdrage leveren aan de economische, sociale en culturele veerkracht van de regio en Nederland als geheel.

We onderschrijven de Noordelijke Innovatieagenda. We spelen gericht in op de behoefte aan goedgeschoolde mensen in alle sectoren van de Noord-Nederlandse economie. Daartoe gaan we in en buiten de regio duurzame relaties aan met het bedrijfsleven, overheden, de beroepspraktijk en collega-kennisinstellingen. Deze relaties krijgen vorm in talloze formele en informele samenwerkingsverbanden, via stages en afstudeeronderzoeken en in innovatiewerkplaatsen. In deze leergemeenschappen versterken onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk elkaar. Studenten, docent-onderzoekers en partners uit de regio werken vanuit gedeelde waarden samen aan vraagstukken die in Noord-Nederland, nationaal of internationaal spelen. Onze zwaartepunten hierbij zijn Healthy Ageing, Energie en Ondernemerschap. In innovatiewerkplaatsen en Centres of Expertise werken bedrijven, instellingen, overheden, docent-onderzoekers en studenten in een publiek-private samenwerking aan innovatieve oplossingen voor praktijkgerichte vraagstukken.

Strategisch niveau

Het Akkoord van Groningen

Onze hogeschool vormt samen met de gemeente Groningen, de provincie Groningen, de Rijksuniversiteit Groningen en het UMCG het strategisch samenwerkingsverband Het Akkoord van Groningen. Hierin werken we vanuit een gemeenschappelijke visie en agenda aan het versterken en profileren van kennisstad Groningen. We doen dit vanuit de overtuiging dat deze samenwerking positief is voor de continuïteit en concurrentiekracht van de eigen partnerorganisaties, voor de groei van het innovatieve bedrijfsleven en voor het oplossen van maatschappelijke vraagstukken in de stad en regio. In 2018 is de strategische agenda geactualiseerd, met als titel *Verbinden en Opschalen 2018-2022*. Bij het Akkoord van Groningen hoort de campagne City of Talent. De Akkoord-partners hebben ook de City Deal Kennis Maken ondertekend, van het landelijke programma City Deals.

Samenwerkingsverband Noord-Nederland

Het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) wordt gevormd door de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe en de vier noordelijke gemeenten Leeuwarden, Groningen, Assen en Emmen. Als stakeholder zijn we direct betrokken bij het ontstaan van de Noordelijke Innovatieagenda.

Economic Board Noord-Nederland

Het noordelijk bedrijfsleven, de kennisinstellingen en overheden zetten zich gezamenlijk in om de kansen die de noordelijke economie biedt te realiseren, uitgewerkt in de Noordelijke Innovatie Agenda. De organisatie bestaat uit een Economic Board, Uitvoeringstafel en een secretariaat/secretaris.

Bestuurlijke convenanten

Met verschillende grote organisaties in Noord-Nederland zijn we de afgelopen jaren een samenwerkingsverband aangegaan in de vorm van een bestuurlijk convenant. Een dergelijk samenwerkingsverband kan bijvoorbeeld inhouden dat wij onderwijs verzorgen voor de medewerkers, terwijl onze studenten en docenten de gelegenheid krijgen praktijkervaring op te doen. Ook leveren deze organisaties gastdocenten en lectoren. In nauwe samenwerking met deze partners ontwikkelen we de curricula van onze opleidingen. Daarnaast onderzoeken we gezamenlijk maatschappelijke vraagstukken en werken we aan innovatievragen, variërend van product- tot dienstenontwikkelingen. Hiervoor stellen we onze innovatiewerkplaatsen en de living labs bij de Centres of Expertise ter beschikking. Het strategisch thema Ondernemerschap wordt actief ondersteund via diverse financierings- en stimuleringsmaatregelen en activiteiten.

In 2018 hebben we convenanten afgesloten met Samenwerking Noord, het Martini Ziekenhuis, DUO, Menzis, Avebe, ZINN, Verslavingszorg Noord-Nederland, Rabobank Stad en Midden Groningen, Rabo Learning Centre, Univé Noord Nederland, Energy Valley Topclub en HealthiPort. Ook nemen we actief deel aan het convenant van de gemeente Groningen voor het opleiden van vluchtelingen.

Samenwerking rond het thema Energie

Partners Energy

We zijn founding partner van New Energy Coalition. New Energy Coalition is een nieuwe organisatie die in 2017 is opgericht om zowel op nationaal als op internationaal niveau een bijdrage te leveren aan de energietransitie. Het verbinden van kennis en netwerken zijn hiervoor noodzakelijke randvoorwaarden. Daarom zijn de Stichting Energy Valley, Energy Academy Europe en Energy Delta Institute samen verder gegaan als New Energy Coalition.

In Europees verband maken we deel uit van het EUREC-consortium. EUREC (Association of European Renewable Energy Research) bestaat uit gerenommeerde universiteiten die actief zijn in het onderzoek naar duurzame energie. In EUREC zijn onze beide energiemasters European Master Renewable Energy en Master Sustainable Energy System Management ontwikkeld.

We zijn lid van GERG, de European Gas Research Group. Dit netwerk richt zich op Research & Development in de gasector en bestaat uit grote bedrijven en kennisinstellingen die in die sector actief zijn.

Sinds 2013 zijn we partner in Knowledge 4 Innovation (K4I). Dit Europese platform heeft als doel innovatie te stimuleren. In het kader hiervan presenteren we ons jaarlijks tijdens de Innovation Summit in Brussel aan leden van het Europees Parlement.

In 2015 zijn we partner geworden in het Benelux Energy Expertise Netwerk. Daarnaast zijn we via het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) aangesloten bij ERRIN, het netwerk van innovatieve regio's, onder andere op het gebied van energie. Ten slotte zijn we vertegenwoordigd in het Enterprise Europe Network (EEN).

We werken nauw samen met het internationale kenniscentrum voor klimaatadaptatie, het Global Centre of Excellence on Climate Adaptation (GCECA), dat in het najaar van 2018 werd geopend door voormalig VN-Secretaris Generaal Ban Ki-moon. Het centrum op de Zernike Campus in Groningen heeft als doel de wereld veerkrachtiger te maken tegen klimaatverandering. Het GCECA brengt een breed wereldwijd netwerk van partners samen, waaronder internationale kennisinstututen, bedrijven, belangenorganisaties, lokale en nationale overheden en de financiële sector.

Ook zijn we founding partner van Springtij Academy, tijdens het jaarlijkse duurzaamheidsfestival Springtij op Terschelling. We zijn daarnaast actief in partnerships binnen tal van initiatieven op het gebied van verduurzaming van energie, zoals een project in Hoogeveen om tachtig nieuwe woningen van energie te voorzien met waterstof. In Bedrijfkracht werken we met werknemers van partnerbedrijven aan energiebesparing. Op Ameland werken we met bewoners, bedrijven en organisaties aan de verduurzaming van het eiland. Maar ook verwelkomden we het nieuwe landelijke testcentrum Hydrohub op het terrein bij EnTranCe. Samen met het ISPT Waterstofconsortium gaan onderzoekers aan de slag met het uittesten en ontwikkelen van een waterstofproductie-unit op een industriële schaal.

Samenwerking rond het thema Healthy Ageing

Centre of Expertise Healthy Ageing

Publiek-private samenwerking tussen organisaties vormt de kern van het Centre of Expertise Healthy Ageing. Dit gebeurt met meer dan 160 partners, waaronder bedrijven, zorg- en welzijnsinstellingen, kennisinstellingen, netwerkorganisaties, gemeenten en provincies. In het onderwijs richt de samenwerking zich op projecten, stages en afstudeeropdrachten. Vanuit het onderzoek werken we samen met veel andere kennisinstellingen en partners in zorg en welzijn.

We werken samen met het Healthy Ageing Netwerk Noord Nederland (HANNN), het ZorgInnovatieForum, Zorgplein Noord en het netwerk ZON. Met deze partners hebben we in november 2018 gezamenlijk een Healthy Ageing-conferentie in Leeuwarden georganiseerd met 500 deelnemers.

Het Centre of Expertise Healthy Ageing zorgt voor publiek-private samenwerking met consortia van partners in innovatiewerkplaatsen in Noord-Nederland. In 2018 zijn 18 nieuwe [innovatiewerkplaatsen](#) van start gegaan, met meer dan € 2 miljoen aan bijdragen van de partners. Bij alle innovatiewerkplaatsen zijn lectoren van de Hanzehogeschool actief betrokken. Veel nieuwe innovatiewerkplaatsen richten zich op het gebruik van technologie voor innovaties in zorg en welzijn en op het thema gezonde omgeving. Voorbeelden zijn de Innovatiewerkplaatsen [Blended Care in de Diëtistenpraktijk](#), [Cycling Lab](#) en [Blue Zone Appingedam](#).

We zijn betrokken bij vijf noordelijke Healthy Ageing gerelateerde RIF-projecten (Regionaal Investeringsfonds) van het mbo. We werken samen met de drie andere Centres of Expertise Health in Nederland (Zorg & Technologie Zuyd, Genomics Leiden en U-Create Utrecht). We hebben verbinding met topsector Life Science and Health, onder andere in de pilot Topconsortia voor Kennis en Innovatie, en zijn betrokken bij de Human Capital agenda. We hebben als koploper ook in 2018 bijdragen geleverd aan het landelijke Zorgpact.

Verder leveren we actieve bijdragen aan Katapult, het landelijk samenwerkingsverband voor publiek-private samenwerking in mbo en hbo, onder andere bij de voorbereiding van het landelijke kader voor centres of expertise van de Vereniging Hogescholen en via werkgroepen rond de doorontwikkeling en kwaliteitszorg van de centres of expertise.

Ook participeren we in het European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing en bij de landelijke werkgroep H2020 Health.

Health Hub Roden

[Health Hub Roden](#) (HHR) is een fysieke innovatieomgeving op het gebied van medische technologie en Healthy Ageing, die een schakel vormt tussen ondernemers, kennisinstellingen en de overheid. Ondernemers kunnen hier terecht met onderzoeksvragen op het gebied van Healthy Ageing. Samen met studenten en docenten gaan ze op zoek naar innovatieve oplossingen, waarbij de bedrijven hun kennis delen met de onderzoekers.

HHR creëert een voedingsbodem voor nieuwe ondernemingen en heeft een aanzuigende werking op andere bedrijven. Inmiddels heeft HRR 100 fte aan werkgelegenheid gerealiseerd en brengt een steeds groter aantal studenten theoretische kennis in de praktijk. De belangstelling van bedrijven om gebruik te maken van de Health Hub-locatie is

zodanig groot, dat in 2019 een groter pand in Roden zal worden betrokken, met medewerking van de provincie Drenthe en gemeente Noordenveld.

Hanzehogeschool Groningen treedt op als penvoerder van HHR.

Samenwerking rond het thema Ondernemerschap

Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap

Het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap werkt veel samen met externe partners in uiteenlopende projecten, met als doel het bevorderen van ondernemerschap en innovatie. Via gesubsidieerde onderzoeksprojecten heeft het centrum in 2018 de samenwerking met ruim 100 midden- en kleinbedrijven versterkt.

Enterprise Europe Network

Het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap is verbonden aan het Enterprise Europe Network. Dit Europese netwerk helpt het midden- en kleinbedrijf in Noord-Nederland bij het internationaal zakendoen. Daarnaast richt het Enterprise European Network North Netherlands zich op het opstellen van bedrijfsprofielen, het organiseren van (matchmaking) events en het proactief aangaan van samenwerkingsverbanden met andere ondernemersorganisaties, zoals SNN, VNO/NCW en MKB Noord. Bovendien zijn er samenwerkingsovereenkomsten gerealiseerd tussen ondernemers in Noord-Nederland en ondernemers in andere landen.

Northern Knowledge

Op de Zernike Campus Groningen bevindt zich Northern Knowledge, een trefpunt en netwerk voor partijen uit wetenschap, economie, maatschappij en onderwijs. Northern Knowledge is het consortium voor valorisatie en ondernemerschap geïnitieerd door de Hanzehogeschool Groningen, het UMCG en de Rijksuniversiteit Groningen. Northern Knowledge zet zich in voor het optimaal benutten van kennis, om zo innovatie te stimuleren en bij te dragen aan een sterke noordelijke regio. Onze hogeschool is via het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap vertegenwoordigd in het Programme Board. Collegelid Rob Verhofstad is een van de drie bestuursleden van Northern Knowledge.

Topminor De Noorderlingen

Wij voeren de regie over de topminor De Noorderlingen. Dit is een gezamenlijk initiatief met de NHL- Stenden Hogeschool. Het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap ondersteunt ook ontwikkelingen in mbo, zoals Label Ondernemen bij Alfa College Business School vestiging Hoogeveen.

Naast de topminor De Noorderlingen werken de andere minoren zoals honoursminor Da Vinci en associate degree Ondernemen samen met bedrijven in de regio, zoals Rabobank Stad en Midden-Groningen. Samen met deze laatste partner organiseert het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap de Dag van de Ondernemende Student.

Groningen Confucius Institute

Om de wederzijdse banden tussen China en Nederland te versterken, is het Groningen Confucius Institute (GCI) opgericht. Hierin werken we met de Rijksuniversiteit Groningen en de gemeente Groningen samen met de Communication University of China. Het GCI is onderdeel van een breed netwerk van Confucius Instituten over de hele wereld en wordt ondersteund door de Chinese overheid. Door krachten en kennis te bundelen, wil het GCI op het gebied van taal, cultuur en zakendoen een instituut zijn dat kwaliteit en vertrouwen biedt.

Samenwerking rond het thema Honours

Hanze Honours College

Het Hanze Honours College (HHC) regisseert en stimuleert de interne en externe samenwerking op het gebied van honoursonderwijs en talentontwikkeling. Intern stimuleert het HHC de samenwerking tussen *schools* op het gebied van multidisciplinair honoursonderwijs en communityvorming. Voor schooloverstijgende, multidisciplinaire projecten regisseert het HHC de samenwerking met regionale werkveldpartners.

In de Honours Werkveldadviescommissie, bestaande uit werkveldpartners en honoursalumni, werkt het HHC samen aan het vergroten van het civiel effect van honoursonderwijs en het stimuleren van talentontwikkeling van professionals.

In het Regionaal Ambitieplan werkt het HHC samen met middelbare scholen (havo en mbo) aan talentontwikkeling. In januari 2019 start weer een track junior honours voor havo-4-talenten, waaraan ongeveer 56 havoleerlingen gaan deelnemen.

Het HHC heeft een leergang herkennen, erkennen en stimuleren van talent ontwikkeld. In schooljaar 2018/2019 wordt de leergang aangepast. In september 2019 gaat de leergang weer van start.

Landelijk werkt het HHC nauw samen binnen het landelijk honoursnetwerk met hbo-instellingen en universiteiten die honoursonderwijs aanbieden. In 2018 is er gewerkt aan een nieuwe landelijke website over Honoursonderwijs in Nederland, zowel voor hbo als wo. Deze website gaat in 2019 in de lucht.

Internationaal is het HHC nauw betrokken bij de European Honors Council (EHC), een samenwerkingsverband tussen instellingen voor hoger onderwijs in Europa op het gebied van honoursonderwijs. De president van de EHC is lector van het lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving, dat onderdeel uitmaakt van het HHC. Vanuit het EHC-netwerk zijn in 2018 de voorbereidingen getroffen voor een nieuwe Erasmus-aanvraag (KA3) die in maart 2019 wordt ingediend. Bij deze aanvraag zijn tien instellingen uit het hoger onderwijs betrokken uit negen verschillende landen.

Sinds de zomer van 2017 is het lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving de penvoerder van het Erasmus project CoTalent. Doel van dit project is docenten in het hoger onderwijs in Europa instrumenten aan te bieden om talentonverwijs te bevorderen. Zo kunnen talentvolle studenten het beste uit zichzelf halen.

Samenwerking op het gebied van de Kunsten

Interne samenwerking

Al langer werken Academie Minerva en Prins Claus Conservatorium op veel gebieden samen, maar in 2018 is die samenwerking geïntensiveerd. Hieronder in het kort enkele van die samenwerkingsprojecten. In de bijlagen is een uitgebreidere beschrijving te vinden.

Chorus of Arts

Eerstejaarsstudenten Fine Arts van Academie Minerva hebben in de tentoonstelling *Chorus of Arts* een koppeling gelegd met het Prins Claus Concert 2018 van het Prins Claus Conservatorium.

Cross-Arts 'Shaky grounds' (De Ploeg) 2018

Sinds 2017 is er een jaarlijks Cross Arts festival, georganiseerd door docenten en studenten van de Master of Music (studierichting New Audiences and Innovative Practices) van het Prins Claus Conservatorium en studenten van de studierichting MADtech (Media Art, Design and Technology) van Academie Minerva. Het Cross-Artsproject brengt studenten van verschillende kunst disciplines samen om interdisciplinaire samenwerking te stimuleren. In 2018 is Shaky Grounds opgezet, een audiovisueel en interactief festival met muziek, performances en beeldende kunst. Het 100-jarig bestaan van kunstenaarskring De Ploeg vormde het uitgangspunt voor een nieuw collectief van kunstenaars, muzikanten en ontwerpers.

Sounds of Music

Het festival Sounds of Music werkt samen met zowel Academie Minerva als het Prins Claus Conservatorium. Voor de editie van 2018 hebben beide instituten een bijdrage geleverd aan diverse programmaonderdelen.

Cross Arts samenwerking masteropleidingen

Jaarlijks is er een Cross Arts-samenwerking van masteropleidingen van Academie Minerva en het Prins Claus Conservatorium. Centraal in 2018 stond het leren samenwerken in een cross-arts setting, het vormgeven van een kunstenaarscollectief, het inzetten van technologie bij het maken van kunst en 'out of the box'-denken. Het project mondde uit in een driedaagse intensive in december, waarbij studenten hun werk voor feedback deelden met een selectief publiek, bestaande uit 'critical friends'.

Externe samenwerking

Het projectbureau van Academie Minerva begeleidt en coördineert jaarlijks ruim 60 projecten waarin onderwijs en werkveld elkaar ontmoeten. Externe opdrachten worden uitgezet binnen het onderwijs of vinden een plek bij een alumnus van de Academie. Hierbij werkt Academie Minerva samen met een grote diversiteit aan partners, waaronder UMCG Groningen, Aanpak Ring Zuid, het Poëziepaleis en het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Hieronder enkele van deze projecten. Meer informatie is te vinden in de bijlagen.

Innovatiewerkplaats Kunsteducatie en Educatieloket

Studenten en alumni van de kunstopleidingen en kunsteducatieve opleidingen van Academie Minerva en het Prins Claus Conservatorium werken vanuit het educatieloket samen met organisaties in interdisciplinaire projecten. In 2018 zijn deze partijen gestart met de innovatiewerkplaats Kunsteducatie, een samenwerking tussen de kunsteducatieve bacheloropleidingen, de Master Kunsteducatie (een joint degree tussen de Hanzehogeschool en NHL Stenden), Onderzoeksgroep Kunsteducatie van Academie Minerva, Prins Claus Conservatorium, de Pedagogische Academie en het noordelijke kunsteducatieve werkveld.

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Studenten van Academie Minerva deden in opdracht van Agentschap Telecom (onderdeel van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat) artistiek onderzoek naar het thema '*being (un)connected*'. De studenten hebben onderzocht in hoeverre een andere benadering van verstoring, uitval en het 'niet-verbonden' zijn, tot andere inzichten leidt. De uitkomsten zijn in november 2018 aan onder andere staatssecretaris Mona Keijzer gepresenteerd op het symposium 'Telekwetsbaarheid' van het ministerie.

Culturele Hoofdstad Leeuwarden

Leeuwarden was in 2018 Culturele Hoofdstad van Europa. Docenten, onderzoekers en studenten van de vestiging van de Minerva Academie voor Popcultuur in Leeuwarden hebben samen met het Kenniscentrum Kunst & Samenleving een bijdrage geleverd aan het programma, via onder andere onderstaande projecten.

The Art of an Open Society

Kenniscentrum Kunst & Samenleving organiseerde in november het symposium *The Art of an Open Society*, als onderdeel van het programma *European Neighbours Week*. Gedurende deze week kwamen initiatiefnemers, makers, denkers, doeners en beslissers vanuit heel Europa naar Fryslân om samen te werken aan een samenleving die meer open is. Centrale vraag tijdens het symposium was hoe de macht aan 'de mensen' kan worden gegeven en hoe door middel van kunst en cultuur een brede maatschappelijke verandering teweeg kan worden gebracht.

Prins Claus Concert

In 2018 vond het jaarlijkse Prins Claus Concert plaats in Groningen en Leeuwarden. Het concert heeft circa 1700 bezoekers getrokken. Het Prins Claus Concert is een sterk voorbeeld van de verbondenheid van onze kunstenopleidingen met de regio. Het Prins Claus Conservatorium werkt hierin samen met de koepelorganisatie Samenwerkingsverband Noord Nederland (SNN), VNO-NCW Noord, de drie noordelijke provincies, de gemeentes Groningen, Leeuwarden, Assen en Emmen en het bedrijfsleven. Het Prins Claus Concert als relatie-evenement heeft als doel om de noordelijke politiek, bedrijfsleven en kennisinstellingen samen te brengen die werken aan de Noordelijke Innovatie Agenda.

Internationale samenwerkingen

Zowel Academie Minerva als het Prins Claus Conservatorium heeft internationale samenwerkingspartners voor uitwisseling. Hieronder de highlights van het afgelopen jaar.

International Week Popular Culture

De Minerva Academie voor Popcultuur organiseerde een week vol inspiratie, uitwisseling en innovatie met haar samenwerkingspartners uit onder meer Engeland, Finland, Hongarije, Letland en Litouwen. Gedurende deze week werden workshops (LAB Sessions) gehouden waarbij de nadruk lag op internationale samenwerking, inspiratie en creatie. Deze workshops waren toegankelijk voor (oud)studenten van creatieve opleidingen van de Hanzehogeschool, NHL Stenden/Frisian Design Factory en D'Drive.

Network Musical Theatre Europe

Het Lucia Marthas Institute for Performing Arts maakt deel uit van het Network Musical Theatre Europe (NMTE), samen met de Academy of Music and Drama of the University of Gothenburg (Zweden) en de Guildford School of Acting of the University of Surrey (Verenigd Koninkrijk). Het netwerk streeft naar het excelleren van het kunstvakonderwijs in Europa, zowel op artistiek als pedagogisch gebied. Het netwerk biedt bovendien mogelijkheden aan studenten en medewerkers om deel te nemen aan internationale uitwisselingsprojecten. Op dit moment zijn er uitwisselingen mogelijk met de Academy of Music and Drama of the University of Gothenburg (Zweden) en de Folkwang Universität der Künste in Essen (Duitsland) en Riverdance in Dublin (Ierland).

Duurzaamheid

Duurzaamheid krijgt in alle curricula een plek. We leiden professionals op die duurzaamheid als vanzelfsprekend beschouwen en daar naar handelen.

Onze ambities op het gebied van duurzaamheid zijn groot. Naar aanleiding van het project The Green Quest hebben we in 2017 de volgende doelstellingen geformuleerd:

1. In 2025 staat onze aardgaskraan op nul.
2. In 2025 produceren we nul procent restafval.
3. In 2025 is elke afgestudeerde student van de Hanzehogeschool Groningen een duurzame ambassadeur.
4. In 2025 is elke medewerker van de Hanzehogeschool Groningen een duurzaam en gezond rolmodel voor studenten.

In 2018 kwam daar nog een vijfde doel bij:

5. In 2030 maakt de Hanzehogeschool Groningen 100 procent gebruik van duurzame energie.

Deze afspraak maakten we als eerste organisatie in Nederland met Al Gore en zijn Climate Reality Project. Onder de noemer 100 procent Committed werken medewerkers van *schools*, staven, onderzoekscentra en centres of expertise samen met studenten en bedrijfsleven aan het realiseren van onze duurzaamheidsdoelstellingen.

Sustainable Development Goals

Op 26 juni 2018 tekenden wij, als een van de acht hogescholen in Nederland, een intentieverklaring om de 17 Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties een plek te geven in het onderwijs. Jan-Peter Balkenende, voorzitter van de Dutch Sustainable Growth Coalition, riep die dag op tot samenwerking in het hoger onderwijs en met het bedrijfsleven. De Hanzehogeschool Groningen kreeg het podium met de GreenQuest en de roep van onze studenten om de SDG's een prominente plek in het onderwijs te geven. De student als maatschappelijk bewogen wereldburger die zijn talenten inzet voor de wereld.

In de beleidsbrief 2018-2019 is aan alle onderdelen van de Hanzehogeschool gevraagd expliciet aandacht aan de SDG's te geven.

Dag van de Duurzaamheid

Op 10 oktober 2018 was het de Dag van de Duurzaamheid voor de hele Hanzehogeschool. In aanwezigheid van studenten, medewerkers en gasten gaf key-note speaker Ruud Veltenaar een inspirerende aftrap. Vervolgens waren er op de Zernike Campus workshops en lezingen. De dag werd afgesloten met de opening van de Zernike Advanced Processing-faciliteit en een Barn Talk met Marga Hoek.

Green MOOCs

Om kennisdeling over duurzaamheid te bevorderen, waren er ook in 2018 Green MOOCs, oftewel Massive Open Online Courses. Voor video-opnames werkten we met studenten van het Instituut voor Communicatie, Media & IT. Zo is de MOOC-ontwikkeling niet alleen een doel, maar ook een middel om studenten in aanraking te brengen met duurzaamheid.

Afspraken met leveranciers

Met onze leveranciers hebben we concrete afspraken gemaakt over duurzaamheid.

- Interne verhuizingen gebeuren CO2-neutraal en met milieuvriendelijke verhuishagens.
- De CO2-*footprint* van repro-activiteiten wordt volledig gecompenseerd. Hierbij worden medewerkers ingezet met een afstand tot de arbeidsmarkt.
- Bij tijdelijke bouwprojecten zetten we in op duurzaam, sociaal personeelsbeleid en volgen we de principes van *cradle to cradle* en circulair bouwen.
- Met onze cateraar is een reductie van 85 procent aan organisch afval gerealiseerd. In de Van Olsttoren staat een composteermachine waarmee organisch keukenafval wordt omgezet naar compost. We minimaliseren de 'omverpakkingen' en maken ons sterk voor het terugdringen van plastics. Koffie, thee, cacao en suiker zijn fairtrade en alle ingrediënten zijn 100 procent biologisch. De automatenbekers zijn volledig composteerbaar en het koffieresidu wordt hergebruikt voor het telen van de Zernike Zwam, die vervolgens wordt gebruikt door onze cateraar en als compost in de landbouw. Ook zet de cateraar 10 procent SROI-medewerkers in.
- Onze partners van beroepskleding zijn aangesloten bij de internationale Fair Wear Foundation. Er wordt uitsluitend gewerkt met kledingleveranciers die de condities van REACH opvolgen. Daarnaast streven we, ook in dit domein, naar circulariteit in de keten.
- Onze telecommunicatie en mobiele randapparatuur voldoen aan de Electronics Watch voorwaarden.

Hanze Bereikbaar

Medewerkers, studenten en bezoekers worden gestimuleerd tot duurzaam vervoersgedrag door het project Hanze Bereikbaar. We stimuleren bijvoorbeeld het gebruik van e-bikes en speed pedelecs door deze gratis aan medewerkers uit te lenen. Zo ervaren zij dat ze per fiets duurzamer, fitter, goedkoper en soms zelfs sneller op het werk kunnen komen. Ook kunnen medewerkers deelnemen aan OV-probeeracties. Bij nieuwbouw op de Zernike Campus leggen we geen nieuwe parkeerterreinen aan, maar promoten we het gebruik van de Park & Ride aan het Reitdiep, waarbij we shuttlebussen inzetten.

De Rookvrije Generatie

Op 3 april 2018 hebben we uitgesproken op weg te gaan naar een rookvrije generatie. Dat deden we samen met de gemeente Groningen, FC Groningen, het Martini Ziekenhuis, de Rijksuniversiteit Groningen, het UMCG, Verslavingszorg Noord Nederland, het Healthy Ageing Network Northern Netherlands en Menzis. Het is uniek dat binnen een regio in Nederland organisaties zo collectief de handen ineen slaan om dit doel te bereiken. Samen ontplooiën we initiatieven om ons doel te bereiken.

Warmtenet

Op 19 december 2018 namen we samen met WarmteStad officieel het warmtenet op de Zernike Campus in gebruik. Het warmtenet gaat de komende jaren de gebouwen op de campus duurzame warmte leveren als vervanging voor aardgas. De Hanzehogeschool is de eerste organisatie die is aangesloten op het warmtenet.

Duurzame inzetbaarheid

Op het gebied van duurzame inzetbaarheid gaan we uit van een gezamenlijk belang en de eigen verantwoordelijkheid van onze medewerkers. Aansluitend hierop is vanuit de Green Quest als doel geformuleerd dat elke medewerker een 'duurzaam en gezond rolmodel' is. In 2018 ontving een aantal medewerkers een SDG-speldje, omdat deze medewerkers voor anderen een rolmodel zijn op het gebied van duurzaamheid. Het streven is om in 2019 nog meer medewerkers te motiveren.

Ontwikkelingssamenwerking

Een bijzondere manier waarop we onze internationale maatschappelijke verantwoordelijkheid vormgeven, is de samenwerking met een groot aantal onderwijsinstellingen in ontwikkelingslanden.

Hanze Centre for Development Cooperation

Het Hanze Centre for Development Cooperation (HCDC) is het expertisecentrum van de hogeschool op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Het centrum draagt de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het strategisch plan ontwikkelingssamenwerking 2016-2020.

In 2018 coördineerde het expertisecentrum extern gefinancierde ontwikkelingsprojecten in Tanzania, Kenia, Uganda, Mozambique en Ghana. De projecten sluiten aan bij onze speerpunten Energie, Ondernemerschap en Healthy Ageing. Ook werden er nieuwe meerjarige projecten toegekend in Uganda (€ 1 miljoen) en Liberia (€ 200.000). Bij alle projecten staat de ontwikkeling van nieuwe studieprogramma's centraal. Daarnaast zijn er intensieve trainingen voor docenten en is er de ontwikkeling van onderwijsfaciliteiten. In 2018 volgden vier docenten van partnerinstellingen een energiemaster aan onze hogeschool.

Strategische netwerkpartners in Afrika

In Afrika hebben we twee officiële netwerkpartners: de Ugandan Christian University en de University of Dar es Salaam in Tanzania. Vertegenwoordigers van beide universiteiten waren aanwezig bij de strategische netwerkconferentie die georganiseerd werd in het kader van het 44^e lustrum van de hogeschool in 2018. Met beide universiteiten werken we samen. De Hanzehogeschool exploiteert geen onderwijsactiviteiten in deze landen.

Met de Ugandan Christian University hebben we in 2018 studenten en docenten uitgewisseld, gefinancierd door het Erasmus+-programma en de Hanze University Foundation. Gezamenlijk hebben we minoren ontwikkeld op het gebied van ondernemerschap en gezondheid. Met de University of Dar es Salaam hebben we samengewerkt aan de ontwikkeling van een Energy Management-master en de ontwikkeling van een landelijk energieplatform. Tijdens twee gezamenlijke summerschools werkten studenten van onze hogeschool intensief samen met Tanzaniaanse studenten aan vraagstukken op het gebied van energie. De komende jaren gaan we de samenwerking met deze universiteiten verder uitbouwen.

In 2018 organiseerden we voor het eerst een reis voor medewerkers die ervaring willen opdoen met het samenwerken met onderwijsinstellingen in ontwikkelingslanden. Drieëntwintig medewerkers reisden af naar het North Coast Medical Training College in Kenia om daar kennis en ervaring uit te wisselen met hun collega's. De komende jaren blijven we deze reizen organiseren.

Hanze University Foundation

De Hanze University Foundation richt zich op het bevorderen van beroepsonderwijs in ontwikkelingslanden, door het sponsoren van organisaties en individuen. Het afgelopen jaar wierven we opnieuw fondsen bij bestuurders, medewerkers en studenten van onze hogeschool en bij het Noord-Nederlandse bedrijfsleven. In totaal kwam er € 76.000 binnen. De Hanze University Foundation kreeg in 2018 extra publiciteit in het kader van het 44^e lustrum van de hogeschool.

In 2018 werd € 105.000 op de volgende wijze besteed:

- ontwikkeling van een campus National Instructors College Abilonino in Uganda;
- tien docenten van onderwijsinstellingen in Tanzania, Uganda, Kenia en Zuid Afrika namen deel aan een van de summerschools van onze hogeschool;
- 30 studenten en acht docenten van de University of Dar es Salaam in Tanzania namen deel aan een summerschool georganiseerd door de Hanzehogeschool in Tanzania;
- twee studenten van de Cape Coast University in Ghana ontvingen een scholarship voor een semester.

Grotius Programma

Het Grotius Programma is een onderwijsprogramma op onze hogeschool voor vluchtelingen (statushouders) die in Nederland hoger onderwijs willen gaan volgen. Het programma is genoemd naar Hugo de Groot, de Nederlandse grondlegger van het moderne volkenrecht. Het doel is vluchtelingen in contact te brengen met het Nederlandse hoger onderwijs en hen de gelegenheid te geven een stap vooruit te zetten in hun integratie- en inburgeringsproces. Het programma kan gratis worden aangeboden aan vluchtelingen dankzij financiering door het College van Bestuur en de vrijwillige inzet van docenten, medewerkers en een tiental (honours)studenten.

Het programma draaide in 2018 voor het vierde jaar. In november 2018 startten ruim dertig vluchtelingen met het programma. Het speciaal voor hen ontwikkelde curriculum is gericht op het kennismaken met het onderwijsaanbod, het kiezen van de juiste studie, het aanleren van studievaardigheden en '21st century skills' en het werken aan een persoonlijk en professioneel portfolio. Alles is in het Nederlands. In het tweede blok kan de vluchteling een vak volgen binnen de opleiding van zijn keuze. In een extra-curriculair programma georganiseerd door honoursstudenten maken de vluchtelingen kennis met de Nederlandse cultuur en maatschappij, variërend van schaatsles tot het bezoeken van de Tweede Kamer, de rechtbank en het Groninger Museum.

Deze lichte studenten heeft voor het 44ste lustrum van de Hanzehogeschool een bedrag van ruim € 600 opgehaald ten behoeve van de IMC Weekendschool. Zij deden dit door het organiseren van een symposium over Healthy Ageing en een buffet met gerechten uit het Midden-Oosten. Enkele studenten hebben hiervan een film gemaakt.

Prestatie-indicatoren

Prestatie-indicatoren

In ons strategisch plan *Vernieuwen in Verbinding* staat de ontwikkeling naar een leergemeenschap centraal: een plek waar studenten, docent-onderzoekers en mensen uit het werkveld van elkaar leren en samen werken aan het oplossen van vraagstukken uit de samenleving.

In het plan zijn vijftien indicatoren opgenomen die inzichtelijk maken of wij onze strategische doelen behalen. De indicatoren zijn uitgewerkt tot meetinstrumenten binnen de besturingssystematiek van de hogeschool. Ze werken door in de strategische plannen en jaarplannen van de *schools*, in managementovereenkomsten met de deans en directeuren en in de hogeschoolbrede managementrapportages.

Hieronder onze resultaten van 2018 per strategische indicator.

1. Studiesucces

Uitval en rendement

Onze hogeschool heeft een emanciperende functie. Vanuit die gedachte benaderen we de relatie tussen rendement en uitval. We vinden het belangrijker dat onze studenten een diploma halen, dan dat ze dat zo snel mogelijk doen. In 2018 was de uitval in het eerste jaar 23,4 procent. Van de propedeusestudenten switchte 10,5 procent na het eerste jaar. Het opleidingsrendement voor de voltijdsbacheloropleidingen was 62,3 procent.

2. Internationale mobiliteit

De inkomende en uitgaande mobiliteit van onze studenten geeft een indruk van de internationale oriëntatie van onze hogeschool. In 2018 had 8,7 procent van al onze regulier ingeschreven studenten een buitenlandse nationaliteit. 29,4 procent van onze studenten ging voor stage of afstuderen langer dan drie maanden naar het buitenland.

3. Uitgereikte certificaten honourstrajecten

Honourstrajecten bieden studenten de mogelijkheid om zich naast hun studie breder te ontwikkelen en zich persoonlijk en maatschappelijk te vormen. We kiezen ervoor het percentage uitgereikte certificaten te meten in plaats van enkel deelname aan een traject. Van alle uitgereikte diploma's in 2018 had 5,4 procent de aantekening honours.

4. Uitgereikte diploma's

Met het aantal uitgereikte diploma's kunnen we monitoren hoe onze verschillende typen opleidingen associate degree, bachelor en master zich ontwikkelen. Voor die ontwikkeling hebben we in het strategisch plan ook de doelstelling geformuleerd dat elke *school* een doorstroommaster realiseert. In 2018 werden er in totaal 4.908 diploma's uitgereikt. Het waren 98 associate degree-, 4.540 bachelor- en 270 masterdiploma's.

5. Studenten in aanraking met onderwijs in zwaartepunten Energie, Healthy Ageing en Ondernemerschap

In 2018 zijn aan onze hogeschool 2.095 studenten afgestudeerd die tijdens hun studie in aanraking zijn geweest met een van onze drie zwaartepunten. Hiervan waren 202 gerelateerd aan het zwaartepunt Energie, 1.746 aan het zwaartepunt Healthy Ageing en 147 aan het zwaartepunt Ondernemerschap.

6. Accreditaties goed of excellent

Accreditaties zijn een extern gevalideerde indicator voor de kwaliteit van het onderwijs. We meten de verhouding goed/excellent ten opzichte van het totaal aantal verleende accreditaties. Van de accreditaties die we in 2018 hebben ontvangen, had 12,5 procent het predicaat goed of excellent.

7. Verhouding intern – extern verworven middelen

De verhouding tussen intern en extern verworven middelen is een indicatie van de mate waarin we voor de samenleving relevant onderzoek doen. In 2018 werd ons onderzoek voor 47 procent met externe middelen gefinancierd.

8. Aantal promovendi / gepromoveerden / lectoren

Met de aantallen lectoren, promovendi en gepromoveerde medewerkers kunnen we inzichtelijk maken of we er in slagen om zowel de onderzoekspiramide te verbreden als meer gepromoveerde medewerkers in dienst te hebben. In 2018 hadden we 55 lectoren, 198 gepromoveerden en 116 promovendi in dienst.

9. Aantal bedrijven waar mee wordt samengewerkt

Een van onze strategische doelen is om de samenwerking met de beroepspraktijk te intensiveren. Deze indicator geeft inzicht in de omvang van de relaties en in de mate waarin we structurele samenwerkingsverbanden realiseren. In 2018 hadden we 569 strategische samenwerkingsverbanden.

10. Leven Lang Leren

Leven Lang Leren is een belangrijk strategisch thema voor ons. Daarom meten we het aantal cursisten en studenten in deeltijdonderwijs en maatwerktrajecten. In 2018 hadden we 1.044 cursisten, 2.276 deeltijdstudenten en zijn er 64 maatwerktrajecten opgestart.

11. Aantal startups

Het aantal bedrijven dat door onze studenten wordt opgezet (startups) is een indicator voor het succes van ons ondernemerschapsonderwijs en van onze economische impact. We meten specifiek het aantal startups voor de zwaartepunten. In 2018 startten er 368 startups, waarvan veertien met het zwaartepunt Energie en 21 met het zwaartepunt Healthy Ageing.

12. Valorisatie

a. Kwaliteit – stakeholdertevredenheid

Met de kwalitatieve indicator stakeholdertevredenheid maken we inzichtelijk wat de betekenis van ons onderzoek voor de beroepspraktijk is. In 2018 zijn geen enquêtes over de kwaliteit van afgerond onderzoek gehouden.

b. Output

We meten ook de output van onderzoek. In 2018 hielden we 644 presentaties en publiceerden we 312 publicaties.

13. Studenten in aanraking met innovatiewerkplaatsen

Het aantal studenten dat in aanraking komt met innovatiewerkplaatsen, is een indicatie van het realiseren van de strategische doelstelling om een leergemeenschap te zijn. Deze indicator is op dit moment nog in ontwikkeling.

14. Tevredenheid medewerkers en studenten

We meten de tevredenheid van onze studenten en medewerkers met de Nationale Studentenenquête (NSE) en het Werkbelevingsonderzoek. Het cijfer voor de NSE in 2018 was een 7,3. Het werkbelevingsonderzoek vindt eens in de twee jaar plaats. Het meest recente cijfer is een 7,1.

15. Regionale betrokkenheid

Het aantal culturele en maatschappelijke projecten, tentoonstellingen, concerten en festivals dat we organiseren, maakt onze maatschappelijke bijdrage inzichtelijk. In 2018 organiseerden we 21 culturele evenementen, vier festivals en 227 maatschappelijke projecten.

Kwaliteitsafspraken

Bij de invoering van de wet Studievoorschot hoger onderwijs in 2015 is bepaald dat de gelden die vrijkomen door het afschaffen van de basisbeurs, vanaf 2018 aan het hoger onderwijs worden toegewezen. Met dat geld moeten hogescholen en universiteiten de kwaliteit van het onderwijs verder verbeteren. Over de besteding van die middelen worden kwaliteitsafspraken gemaakt.

In 2018 zijn we een proces gestart om gezamenlijk met medewerkers, studenten en partners kwaliteitsafspraken te formuleren. De Hogeschoolmedezeggenschapsraad en de Raad van Toezicht zijn nauw betrokken bij dit proces. Het uitgangspunt is dat we met de kwaliteitsafspraken voortbouwen op onze Onderwijsvisie 2020 en het strategisch beleidsplan *Vernieuwen in Verbinding* (2016-2020).

Vooruitlopend op de studievoorschotmiddelen hebben we op verzoek van de minister van OCW uit eigen reserves geïnvesteerd in de kwaliteit van onderwijs en onderzoek.

Financiën

Het bedrag dat we in de jaren 2015-2017 vanuit onze reserves hebben geïnvesteerd in de kwaliteit van ons onderwijs bedraagt € 13,8 miljoen. De Algemene Rekenkamer heeft deze voorinvesteringen geaccordeerd. Van dit bedrag heeft € 10,2 miljoen een structureel karakter. Het gaat hierbij om de volgende uitgaven:

- Intensiever en kleinschaliger onderwijs	€ 3,3 miljoen
- Meer en betere begeleiding van studenten	€ 1,5 miljoen
- Inzet op talentontwikkeling, binnen en buiten de studie	€ 3,2 miljoen
- Passende en goede onderwijsfaciliteiten	€ 1,2 miljoen
- Verdere professionalisering docenten	€ 1,0 miljoen
	€10,2 miljoen

In 2018 hebben we € 7,2 miljoen aan studievoorschotmiddelen ontvangen. We hebben dit bedrag in 2018 ingezet om deze structurele uitgaven voort te kunnen zetten.

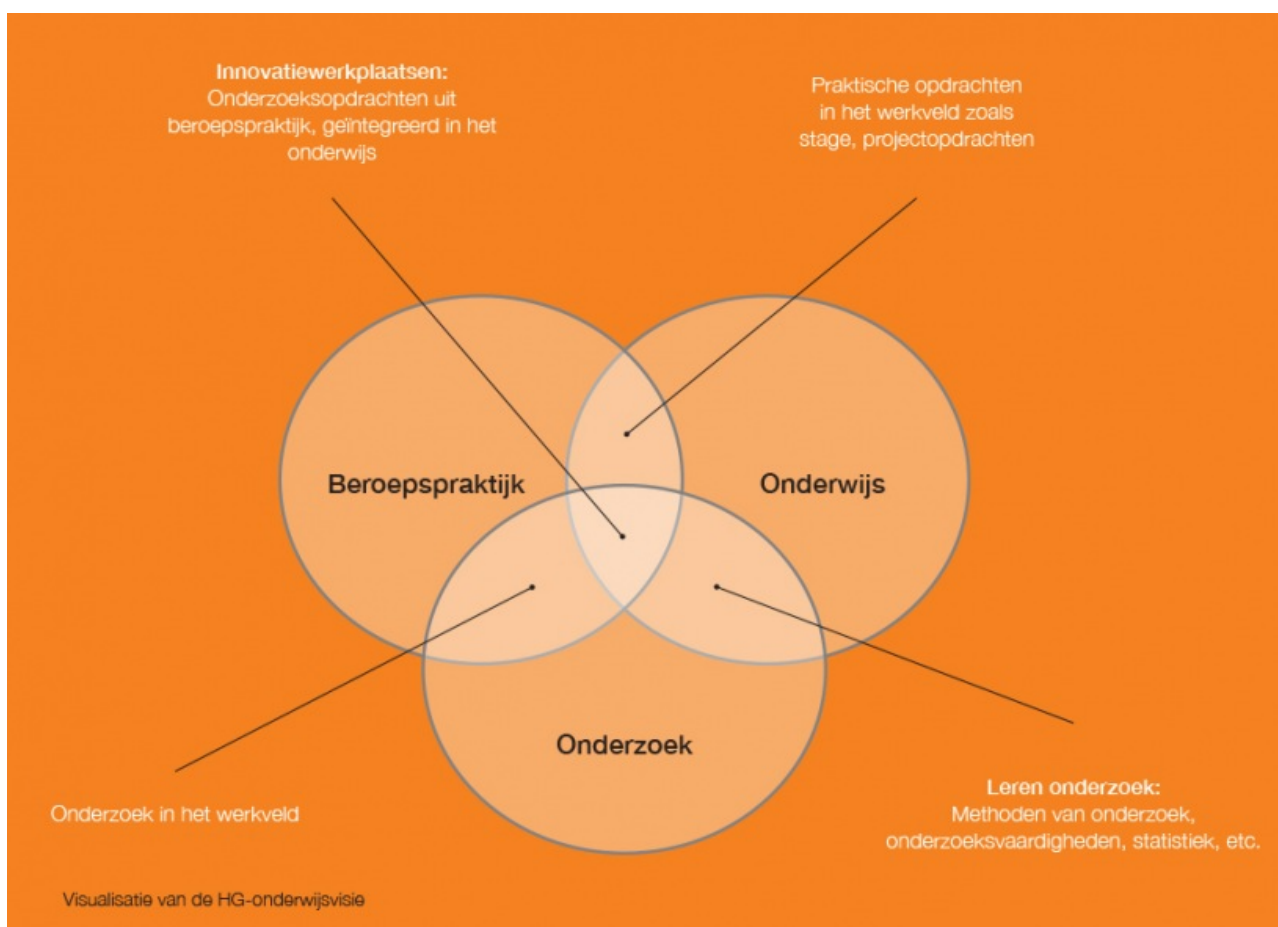
A photograph of a diverse group of young adults sitting at desks in a bright, modern classroom. Large windows in the background show a green campus area with many bicycles parked. The students are looking towards the front of the room. One student in the foreground is using a silver laptop. A water bottle is on the desk in the lower left.

Onderwijs

Visie op onderwijs

De Hanzehogeschool Groningen is een leergemeenschap van onderzoekende professionals. Studenten, docent-onderzoekers en werkveldpartners ontwikkelen zich in een veilig en ambitieus leerklimaat en werken vanuit gedeelde waarden samen aan vragen die in de regio, nationaal en internationaal spelen.

Onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk versterken elkaar in innovatiewerkplaatsen. Onderzoekende, ondernemende en innovatieve professionals zetten de wereld in beweging. *Share your talent. Move the world.*

Figuur 4.1: Visualisatie van de HG-onderwijsvisie.

De Onderwijsvisie 2020 die in 2014 is vastgesteld, hebben we in de afgelopen jaren verder uitgewerkt. De onderwijsvisie is in gezamenlijkheid tot stand gekomen en wordt hogeschoolbreed gedragen. Het strategisch plan 2016-2020, Vernieuwen in Verbinding, bouwt hierop voort.

Verbinden en Vernieuwen in Onderwijs

Om alle ontwikkelingen rond onderwijsinnovatie bij elkaar te brengen, is in 2016 het programma *Verbinden en Vernieuwen in Onderwijs* ontwikkeld. De thema's hierin zijn:

- innovatiewerkplaatsen;
- internationalisering;
- gepersonaliseerd leren;
- blended learning;
- lerende organisatie;
- portfoliomanagement;
- onderwijsonderzoek;
- persoonlijke en maatschappelijke vorming.

Door de manier van samenwerking tussen schools en staven in *Verbinden en Vernieuwen in Onderwijs* ontstaat beter inzicht in elkaars kwaliteiten en kunnen onderwijsontwikkelingen soepeler en meer in gezamenlijkheid vorm krijgen. In de jaarplannen leggen *schools* en opleidingen de keuzes voor de thema's vast. In *schools* wordt het onderwijs doorlopend bijgesteld en verbeterd, waardoor ook deze thema's verder ontwikkeld worden. Eigen innovaties in het onderwijs worden onderzocht. Dit jaar zijn tien onderzoekers hiervoor gefaciliteerd. Kennis wordt gedeeld via verschillende platformen.

Zie bijlagen onderwijs:

- [tabel marktaandeel](#)
- [tabel ontwikkeling van de inschrijvingen](#)
- [tabel vooropleiding](#)
- [tabel instroom *schools*](#)
- [tabel toelating fixus-opleidingen](#)
- [tabel kerngegevens masteropleidingen](#)

Ontwikkeling onderwijsaanbod

De Hanzehogeschool Groningen ambieert een onderwijsaanbod dat is afgestemd op de beroepspraktijk en op de diversiteit van onze instroom. Nieuwe plannen voor onderwijs en onderzoek worden beoordeeld in het licht van het totale portfolio.

Didactische ontwikkelingen

Vanuit onze Onderwijsvisie 2020 werken we in alle opleidingen en varianten steeds meer in een leeromgeving waarin onderwijs, onderzoek en beroepspraktijk samenkomen. Innovatiewerkplaatsen ontwikkelen we door en we werken steeds meer met blended learning.

In het doorontwikkelen van de flexibilisering van het deeltijdonderwijs is er een vruchtbare samenwerking ontstaan tussen *schools* en staven. De samenwerking laat zich het best omschrijven als een leergemeenschap. Er is zicht op de uitdagingen die er nog zijn en er is een werkwijze om de knelpunten op te lossen. De belangrijkste uitdagingen betreffen de onderwijslogistiek, inclusief allerlei vragen over financiën en marketing en de professionalisering van alle medewerkers.

Alle ervaringen in het deeltijdonderwijs worden meegenomen in een verkenning van onze ambities naar passend, inclusief onderwijs. Dit geldt niet alleen voor werkenden, maar voor onze hele doelgroep. Deze verkenning is in de tweede helft van 2018 gestart.

Portfoliomanagement

Om tot een goed, vraaggericht en samenhangend portfolio van onderwijs en onderzoek te komen, wordt sinds september 2018 de besluitvorming over wijzigingen via één integraal adviesorgaan voorbereid. Het PO Onderwijs en PO Onderzoek fungeren hierbij als adviesorgaan richting het College van Bestuur. De reguliere integrale advisering aan de *schools* en de kenniscentra gebeurt door de stafbureaus, bijvoorbeeld bij het ontwikkelen van nieuwe opleidingen.

Voorgenomen wijzigingen in het onderwijs- en onderzoeks-aanbod toetsen we aan onze portfoliocriteria, die in 2018 zijn vastgesteld. Voorbeelden van criteria zijn: maatschappelijke relevantie, interne samenwerking, aansluiting op het profiel van onze hogeschool en kostenbewustzijn.

In toenemende mate overleggen deans per domein of sector, waarbij in- en externe ontwikkelingen in onderwijs en onderzoek gezamenlijk tegen het licht worden gehouden. Op basis hiervan worden wijzigingen in het portfolio afgewogen. Dit heeft in 2018 geresulteerd in nieuwe, domeinoverstijgende masteropleidingen. Het voornemen is om ook het commerciële onderwijsaanbod hierin te betrekken.

Doorstroom studenten

We willen de doorstroom van studenten stimuleren door opleidingen te ontwikkelen in de keten Associate degree (Ad) – bachelor – master. In 2018 hebben we de samenwerking met de verschillende regionale opleidingscentra (ROC's) in de noordelijke regio gecontinueerd. Om de doorstroom van het mbo naar het hbo te verbeteren, werken we samen aan het ontwikkelen van keuzedelen in het mbo. Ook werken we met diverse ROC's aan het ontwikkelen van verschillende Ad's. Daarnaast ontwikkelen we diverse (bekostigde) masters, zodat alle studenten die aan onze hogeschool een bachelor halen, kunnen doorstromen naar een master.

Professionals en bedrijven

Professionals komen naar de hogeschool voor bij-, op- en omscholing. Zij hebben behoefte aan opleidingen die aansluiten bij de praktijk en die zij zo veel mogelijk op een zelfgekozen tijd en plaats kunnen volgen. In 2018 ontwikkelden we, in samenspraak met het werkveld, modules waarin blended learning een grote rol speelt.

Voor werkenden en werkzoekenden hebben we een breed aanbod aan cursussen, trainingen, maatwerktrajecten, deeltijd-Associate degrees, deeltijd-bachelors en deeltijd-masters. Naast de zwaartepunten Healthy Ageing en Energie richten we ons in het post-initieel onderwijs sterk op de domeinen Leiderschap/management en ICT. Daarnaast is er toenemende aandacht voor Biobased Economy. In 2018 hebben we voorbereidingen getroffen voor een versterkte organisatie en voor een nieuwe marketingcampagne gericht op professionals.

Flexibilisering

Door ons onderwijs flexibeler te maken, wordt het voor werkenden steeds aantrekkelijker om werk, privé en studie te combineren. Met dertien deeltijdopleidingen nemen we deel aan de experimenten Leeruitkomsten van het ministerie van OCW. In deze experimenten werken de opleidingen toe naar flexibel, vraaggericht deeltijdonderwijs, met als doel een grotere deelname van werkenden aan hoger onderwijs. De voortgang van deze experimenten hebben we gerapporteerd in een 'groeidocument', dat we in juli 2018 aan het ministerie van OCW aanleverden.

Koplopers

Vijf *schools* die koploper zijn in het flexibiliseren van het onderwijs, hebben met extra middelen uit het strategisch fonds in het kalenderjaar 2018 gezorgd voor een versnelde flexibilisering van al het deeltijdonderwijs binnen onze hogeschool. Drie andere *schools* hebben geld ontvangen voor het flexibiliseren van het deeltijdonderwijs gedurende het studiejaar 2018/2019. Deze *schools* maken gebruik van de resultaten van de eerste vijf *schools*.

Experiment vraagfinanciering

De Associate degree Projectleider Techniek deeltijd doet sinds september 2017 mee aan het experiment vraagfinanciering én het experiment leeruitkomsten. Daardoor ontvangen we de bekostiging voor deze opleiding niet meer rechtstreeks van het ministerie van OCW, maar via studentvouchers. Met onze deelname dragen we bij aan het onderzoek van het ministerie naar de invloed van de bekostigingssystematiek op de deelname aan en de doorstroom van werkenden in het hoger onderwijs. Onze eerste ervaringen met het experiment vraagfinanciering zijn verdeeld. De mogelijkheid om je als student per module van de opleiding in te kunnen schrijven wordt positief ontvangen. Maar doordat het voucherbedrag lager is dan de bekostiging die we voorheen ontvingen, is de opleiding voor de studenten duurder geworden. De instroom in de opleiding is gedaald sinds de invoering van vraagfinanciering.

Ontwikkelingen in opleidingen

Onze ambities hebben in 2018 geleid tot de volgende ontwikkelingen in ons opleidingsportfolio.

Associate Degrees

Nieuw

- Ad Ondernemen (gestart in september 2018). Voltijd opleiding, aangeboden door het Instituut voor Marketing Management in samenwerking met het Alfa-college.
- Ad Systeemspecialist Automotive (gestart in september 2018). Deeltijdopleiding, ontwikkeld door het Instituut voor Engineering in samenwerking met ROC Noorderpoort, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en het werkveld.

In ontwikkeling

- Ad Sociaal Werk in de Zorg. Heeft in 2018 een negatief macrodoelmatigheidsbesluit ontvangen. De Academie voor Sociale Studies dient in 2019 een vernieuwde aanvraag in.

Naamswijzigingen

- Ad Pedagogisch Educatief Medewerker wordt Ad Pedagogisch Educatieve Professional.
- Ad Ervaringsdeskundige in de Zorg wordt Ad Ervaringsdeskundige in Zorg en Welzijn.

Bachelors

- Het Instituut voor Financieel Economisch Management biedt de bachelor Finance & Control vanaf september 2018 zowel in het Engels als in het Nederlands aan.

Masters

Nieuw

- Master Interdisciplinary Business Professional (gestart in september 2018). Voltijdopleiding van de International Business School, in samenwerking met het Instituut voor Marketing Management, Instituut voor Financieel Economisch Management, Instituut voor Bedrijfskunde, Instituut voor Communicatie Media & IT en het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap.
- Master Energy for Society (gestart in september 2018). Voltijdopleiding van het Instituut voor Engineering. Betrokken hierbij zijn het Instituut voor Communicatie Media & IT, Instituut voor Rechtenstudies en de Academie voor Sociale Studies.
- Master Data Science for Life Sciences (geaccrediteerd in 2018 en start in februari 2019). Opleiding van het Instituut voor Life Science & Technology. Hierbij betrokken zijn het Instituut voor Engineering, Instituut voor Communicatie Media & IT, het UMCG en de Rijksuniversiteit Groningen.
- Master International Communication (start bekostiging in september 2019). De bestaande onbekostigde opleiding heeft in 2018 bekostiging gekregen.

In ontwikkeling

- Master Sport en Bewegingsonderwijs. Heeft in 2018 een positief macrodoelmatigheidsbesluit voor deeltijd ontvangen. Het Instituut voor Sportstudies zal in 2019 de aanvraag Toets nieuwe opleiding indienen bij de NVAO.
- Master Operational Leadership in Performing Arts heeft in 2018 een negatief macrodoelmatigheidsbesluit ontvangen. Lucia Marthas Institute for Performing Arts dient begin 2019 een nieuwe aanvraag in.
- Master Waardegedreven Digitale Technologie. Het Instituut voor Communicatie, Media & IT werkt aan de aanvraag doelmatigheid.

Beëindigd

- Master Leiderschap (beëindigd per 1 januari 2019). Het voorstel van het Instituut voor Bedrijfskunde om te stoppen met deze onbekostigde masteropleiding is in december vastgesteld door het College van Bestuur. De modules worden zo veel mogelijk gebruikt in andere masteropleidingen en in het aanbod van HanzePro.
- Voltijdvariant Master Talentontwikkeling en Diversiteit (wordt beëindigd per 1 september 2019). Het voorstel van de Pedagogische Academie om te stoppen met de voltijdvariant van deze masteropleiding, is in december vastgesteld door het College van Bestuur. Alle studenten kiezen voor de deeltijdvariant naast een baan als leraar. Er is geen behoefte aan het volgen van de opleiding via een voltijdvariant.

Hanzehogeschool-minoren

In 2018 boden we 62 Hanzehogeschool-minoren aan. Deze minoren staan open voor studenten van andere opleidingen binnen onze hogeschool én voor studenten van andere instellingen. Onze hogeschool is aangesloten bij Kies Op Maat, een landelijk platform van 22 hogescholen en twee universiteiten die zich inzetten om de onderlinge mobiliteit van studenten te bevorderen. Studenten van de deelnemende instellingen kunnen zonder extra kosten onderwijs volgen bij een andere Kies Op Maat-instelling. Binnen dit platform hebben we ongeveer 60 minoren opengesteld.

Kwaliteit van onderwijs en onderzoek

De Hanzehogeschool Groningen werkt permanent aan het behouden en versterken van de kwaliteit van onderwijs en onderzoek en de eigen kwaliteitscultuur. Daartoe hanteren we een kwaliteitsbeleid, dat jaarlijks geactualiseerd wordt. Dit kwaliteitsbeleid beschrijft onze visie op kwaliteit en kwaliteitszorg en de bijbehorende instrumenten.

Op 1 januari 2017 is het NVAO-beoordelingskader van het nieuwe accreditatiestelsel hoger onderwijs ingegaan. Per 1 januari 2018 zijn de Associate degree-programma's zelfstandige opleidingen geworden. Dergelijke ontwikkelingen zijn van invloed op de interne kwaliteitszorg van onze hogeschool en nemen we mee in de verdere ontwikkeling van ons kwaliteitsbeleid.

In het kader van het versterken van de kwaliteitscultuur bieden we onze medewerkers verschillende trainingen en cursussen aan voor permanente ontwikkeling. Dit aanbod heeft onder andere betrekking op wet- en regelgeving, docentkwalificaties en actuele (toetsgerelateerde) onderwerpen.

Externe kwaliteitsbeoordeling onderwijs en onderzoek

Instellingstoets Kwaliteitszorg

De Instellingstoets Kwaliteitszorg (ITK) van de NVAO, waarover de Hanzehogeschool Groningen sinds april 2013 beschikt, is geldig tot mei 2024. In oktober en november 2017 vonden locatiebezoeken plaats voor de verlenging van het keurmerk Erkenning ITK, wat heeft geleid tot een positief besluit in februari 2018. De NVAO onderschrijft daarin tevens het positief oordeel van het panel over het specifiek aspect 'Certificering van honoursonderwijs'.

Met de ITK wordt beoordeeld in hoeverre de kwaliteitszorg van onze hogeschool het realiseren van onze visie op goed onderwijs garandeert en of een duurzame kwaliteitscultuur tot stand is gekomen.

Accreditaties onderwijs

Elke opleiding wordt elke zes jaar gevisiteerd in het kader van accreditatie. In 2018 zijn de volgende opleidingen hiervoor gevisiteerd:

- Bacheloropleiding Werktuigbouwkunde, inclusief Associate degree Projectleider Techniek
- Bacheloropleiding Bedrijfskunde MER
- Bacheloropleiding HBO-ICT
- Bacheloropleiding Industrieel Product Ontwerpen
- Bacheloropleiding Technische Bedrijfskunde
- Bacheloropleiding Toegepaste Psychologie
- Bacheloropleiding Social Work, inclusief Associate Degree Ervaringsdeskundige in de zorg
- Bacheloropleiding Built Environment
- Bacheloropleiding Sociaal-Juridische Dienstverlening
- Bacheloropleiding Bio-Informatica

Alle bovengenoemde opleidingen zijn positief bevonden door het visitatiepanel. Voor deze opleidingen wordt bij de NVAO een accreditatieaanvraag gedaan.

In 2018 hebben we een positief accreditatiebesluit ontvangen van de NVAO voor de volgende opleidingen:

- Masteropleiding Kunsteducatie (joint degree)
- Bacheloropleiding Chemie
- Bacheloropleiding Chemische Technologie
- Bacheloropleiding Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek
- Bacheloropleiding Bedrijfskunde MER
- Bacheloropleiding Opleiding tot Fysiotherapeut
- Bacheloropleiding HBO-ICT
- Bacheloropleiding Voeding en Diëtetiek
- Bacheloropleiding Werktuigbouwkunde, inclusief Associate degree Projectleider Techniek
- Bacheloropleiding International Business and Languages

De masteropleiding Master of Business Administration die in 2018 een positieve hervisitatatie had, heeft in 2018 het positief accreditatiebesluit ontvangen.

In de bijlage bij dit document zijn alle accreditatieresultaten van de inmiddels toegekende accreditatiebesluiten opgenomen, evenals de resultaten van opleidingen waarvoor al een accreditatieaanvraag is gedaan of die een hervisitatatie ondergaan.

Bijzondere kenmerken

De bacheloropleiding Fysiotherapie heeft in 2018 bij het accreditatiebesluit ook het bijzonder kenmerk Internationalisering van de NVAO toegekend gekregen. Daarna heeft de bachelor Fysiotherapie ook het Europese Certificate for Quality in Internationalisation (CeQulnt) ontvangen van het European Consortium for Accreditation in Higher Education (ECA).

Ook de opleiding International Communication, die het bijzonder kenmerk in 2017 toegekend heeft gekregen, heeft in 2018 het ECA-certificaat ontvangen.

Naamswijzigingen en planningneutrale conversies

De Associate degree Ervaringsdeskundige in de zorg heeft in 2018 van de NVAO landelijk toestemming gekregen voor een kleine naamswijziging. Vanaf 31 oktober 2018 is de naam Associate degree Ervaringsdeskundigheid in Zorg en Welzijn.

Voor een aantal economische opleidingen hebben we een planningneutrale conversie (inclusief naamswijzigingen) aangevraagd. Deze wijzigingen hangen samen met het sectorplan Economie, dat door de Vereniging Hogescholen is vastgesteld. De NVAO zag geen bezwaren in deze planningneutrale conversies en naamswijzigingen. Deze wijzigingen zijn daarom ingegaan per september 2018.

- De bacheloropleiding Financial services Management en de bacheloropleiding Fiscaal Recht en Economie zijn samengevoegd tot de nieuwe bacheloropleiding Finance, Tax and Advice.
- De bacheloropleiding International Business and Languages en de bacheloropleiding International Business and Management Studies zijn samengevoegd tot de bacheloropleiding International Business.
- De bacheloropleiding Bedrijfskunde MER heet voortaan Bedrijfskunde.
- De bacheloropleiding Small Business & Retail Management heet voortaan Ondernemerschap & Retail Management.
- De bacheloropleiding Bedrijfseconomie heet voortaan Finance & Control.

Visitatie onderzoek

Bij het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap heeft in 2018 een externe onderzoeksvisitatie plaatsgevonden. Het resultaat van de visitatie was positief.

UNESCO leerstoel Futures Literacy

In 2018 kende UNESCO het Futures Literacy team van de Hanzehogeschool Groningen een UNESCO leerstoel toe. De leerstoel is een belangrijke erkenning voor het programma waarmee studenten en docenten vaardigheden leren. Deze vaardigheden hebben zij nodig om in een razendsnel veranderende wereld goed te kunnen functioneren. Bij de toekenning van de leerstoel is onder meer gekeken naar de aansluiting bij de Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. De leerstoel maakt de Hanzehogeschool Groningen onderdeel van het wereldwijde netwerk van UNESCO en opent deuren naar vooraanstaande onderzoekers en onderzoeksprojecten.

Interne kwaliteitsborging onderwijs en onderzoek

Midterm reviews opleidingen en kenniscentra

Bij de volgende opleidingen en kenniscentra zijn in 2018 midterm audits onderwijs of onderzoek uitgevoerd:

- Bacheloropleiding Commerciële Economie
- Bacheloropleiding Opleiding voor Logopedie
- Bacheloropleiding Popular Culture
- Bacheloropleiding Vastgoed en Makelaardij
- Bacheloropleiding Elecktrotechniek
- Bacheloropleiding Opleiding tot leraar Basisonderwijs (PABO)
- Bacheloropleiding Sportkunde, inclusief Associate degree Sport, Gezondheid en Management
- Masteropleiding Architectuur
- Masteropleiding Advanced Nursing Practice

De audits tijdens de midterm reviews worden uitgevoerd door auditteams die worden samengesteld uit onder meer een kwaliteitszorgadviseur, een *peer* van een andere opleiding en een domeindeskundige van buiten de hogeschool als *peer*. Het auditteam rapporteert aan het College van Bestuur en aan het management van de betreffende opleiding. De rapportage wordt ook besproken door de Raad van Toezicht.

Internationalisering van onderwijs

We zijn ervan overtuigd dat internationalisering de kwaliteit van ons onderwijs en onderzoek verbetert. Ons doel is internationaal herkend en erkend te worden als vooraanstaande aanbieder van praktijkgericht hoger onderwijs en als toonaangevend instituut voor toegepast onderzoek.

Onderwijsvernieuwing

We bieden onderwijs aan dat studenten voorbereidt op het goed functioneren in een internationale omgeving. Wij moedigen onze docenten en onderzoekers aan om samen te werken met internationale collega's in grensoverschrijdende onderwijs- en onderzoeksprojecten. In het kader van het programma VeViO (Verbinden en Vernieuwen in Onderwijs) werkten we in 2018 verder aan het versterken van de internationale dimensie van ons onderwijs. Hiervoor zochten we verbinding met andere belangrijke thema's, zoals Blended Learning, Persoonlijke Maatschappelijke Vorming en de innovatiewerkplaatsen (IWP's).

In 2018 hebben we veel aandacht besteed aan de professionalisering van medewerkers in relatie tot internationalisering. Onder leiding van het stafbureau HR werkten we aan een samenhangend aanbod van scholingsactiviteiten, die ervoor moeten zorgen dat alle medewerkers van onze hogeschool goed worden voorbereid op het werken in een internationale werkomgeving. Het vernieuwde aanbod wordt begin 2019 gepresenteerd.

Strategische partners

In 2018 hebben we ons netwerk van strategische partners verder vorm gegeven. Met deze internationale instellingen voor hoger onderwijs werken we in meerdere vakgebieden samen. Zij dragen bij aan onze internationale profilering. We gaven verder vorm aan onze samenwerking met University College Leuven Limburg (UCLL) (België), Tampere UAS (Finland), Beijing Technology and Business University (China), en Belgorod National Research University (Rusland). Nieuwe strategische overeenkomsten werden afgesloten met Incheon National University (Zuid Korea), Uganda Christian University (Uganda), en de University of Dar Es Salaam (Tanzania). De langjarige samenwerking met De Hochschule Bremen (Duitsland) en Northern Arizona University (USA) werd verder versterkt.

In het kader van ons 44ste lustrum organiseerden we in april 2018 een internationale conferentie voor onze strategische partners rond het thema benchmarking en ranking. Tijdens de conferentie werd de *New Hanseatic League of Universities* opgericht. Dit gezamenlijke initiatief van de Hanzehogeschool Groningen en acht strategische partners heeft tot doel om de onderlinge samenwerking te ondersteunen en te versterken.

Internationale mobiliteit

We streven ernaar dat minstens 20 procent van onze afgestudeerden een periode van minimaal drie maanden in het buitenland heeft doorgebracht voor studie en/of stage. Deze doelstelling, gebaseerd op de in EU-verband afgesproken maatstaf, werd in 2018 met 29,4 procent ruimschoots gehaald. Dat betekent dat onze internationale mobiliteit nog steeds groeit, zij het licht. De uitgaande mobiliteit van docenten en overige personeelsleden bleef stabiel.

In 2018 konden we beschikken over een zeer aanzienlijk budget voor het toekennen van Erasmus+-beurzen voor studenten en medewerkers: namelijk € 1.425.123. Dit is het hoogste budget van alle deelnemende Nederlandse hogescholen. Daarnaast participeerden we in drie Erasmus+-projecten voor mobiliteit met niet-EU landen: Rusland,

Bosnië & Herzegovina en Uganda. Aan 20 studenten werd een Holland Scholarship beurs toegekend voor een studieperiode buiten Europa. Vier afgestudeerde studenten gingen met een VSB-beurs naar het buitenland voor een vervolgstudie.

Aantal internationale studenten

In 2018 stonden bij ons in totaal 2.596 buitenlandse bachelor- en masterstudenten ingeschreven. Dit omvat zowel de Nederlandstalige, Engelstalige als de Duitstalige opleidingen. Dit is ruim 8,7 procent van de totale studentenpopulatie; een groei van 0,4 procent ten opzichte van 2017. Bij de bacheloropleidingen komen de meeste buitenlandse studenten uit Europa. Bij de masteropleidingen komen de studenten vooral uit landen buiten de Europese Economische Ruimte.

Instroom

In 2018 stroomden 862 nieuwe internationale studenten in. Dat is een groei van 6,2 procent ten opzichte van de instroom van 2017. Momenteel studeren aan de Hanzehogeschool Groningen studenten van in totaal 110 nationaliteiten. Het Duitse aandeel in de internationale instroom is aan het dalen. In 2017 was dit nog 27,1 procent van alle buitenlandse studenten, in 2018 was dit nog maar 20,7 procent.

De bachelorinstroom steeg 8,3 procent. De meeste nieuwe bachelorinstroom kwam uit Europa, waarbij vooral Ierland en Roemenië groei lieten zien. Daarnaast is er plotseling een grote groei van het aantal Syrische bachelorstudenten. De instroom uit China neemt sterk af; dit land staat niet meer in de top 10 van bronlanden voor bachelorstudenten.

De masterinstroom daalde licht, met 3,4 procent. De belangrijkste landen voor de masterinstroom waren Taiwan, Italië en Spanje.

Voor de instromende internationale studenten zijn zoals gebruikelijk twee hogeschoolbrede Welcome Days gehouden. Hier waren ruim 1000 bezoekers bij aanwezig. Daarnaast worden er gedurende het studiejaar verschillende bijeenkomsten georganiseerd om feedback op te halen van ingaande en uitgaande studenten en als blijk van waardering.

Werving

In onze internationale werving richten we ons op een aantal focusgebieden. In 2018 waren dat onder andere Duitsland, Bulgarije, Roemenië, Moldavië, de Baltische staten, Groot-Brittannië, Ierland, Indonesië en China. Daarnaast hebben we ingezet op specifieke werving voor de masteropleidingen, die soms andere markten kennen, zoals Thailand, Vietnam, India, en Zuid-Korea.

Het *Hanze International Student Team* versterkt de werving door contact te houden met aspirant-studenten, onder meer via social media, chatsessies en besessies. Online waren we in 2018 te vinden via diverse relevante *referral sites*, via de eigen website en via bijvoorbeeld Twitter, Facebook, Instagram, Pinterest, Snapchat, VKontakta en RenRen. De online middelen worden steeds belangrijker. We zetten ze in toenemende mate in om de offline activiteiten in de verschillende focuslanden te ondersteunen en te versterken. Ook experimenteren we met webinars. Verder beschikken we over een sterk netwerk van agenten en marketingorganisaties die in de focuslanden studenten werven en begeleiden.

Scholarshipprogramma's

De marketing wordt ondersteund door verschillende scholarshipprogramma's. De belangrijkste zijn:

- Het Hanze Scholarship programma. Hierbij maken instromende masterstudenten kans op een beurs van € 10.000 per jaar, gedurende hun studie.
- Het Holland Scholarship programma. Masterstudenten maken hierbij kans op een beurs van € 5.000.
- Het Orange Tulip Scholarship. Hierbij maken masterstudenten uit specifieke landen kans op een 'tuition waiver' van rond de € 3.000.
- Het Orange Knowledge Programme. Masterstudenten uit ontwikkelingslanden maken kans op een genereuze bijdrage in hun studiekosten.

Meer informatie:

[overzicht van buitenlandse partnerinstellingen](#)

Zie bijlagen onderwijs:

- [herkomst buitenlandse studenten](#)

Onderwijs op het gebied van zwaartepunten

Onze drie zwaartepunten – Energie, Healthy Ageing en Ondernemerschap – zijn duidelijk herkenbaar in ons onderwijsaanbod. Ook honours en de kunsten hebben in het onderwijs een belangrijke plek.

Onderwijs op het gebied van Energie

Zwaartepunt Energie

Masteropleidingen

Op het gebied van energie bieden we drie masteropleidingen aan: European Master in Renewable Energy, European Master in Sustainable Energy System Management en Energy for Society. In september 2018 stroomden hier in totaal 64 studenten in, uit 26 verschillende landen. De twee eerstgenoemde masters worden gegeven in EUREC-verband. Dat is een breed consortium van Europese universiteiten die energieonderzoek verrichten. Daarnaast is binnen de Master International Communication ruim aandacht voor verduurzaming van energie.

Energieroutes

Energie maakt deel uit van verschillende opleidingen van diverse *schools*. In 2018 zijn 25 'energieroutes' gepresenteerd, waarmee studenten vanuit verschillende opleidingen zich volgens het T-shape-model in energie bekwamen. Studenten volgen in deze routes een combinatie van onderdelen uit het domein van hun eigen opleiding, onderdelen uit andere domeinen én leeractiviteiten van de Energy Academy Europe (EAE). Als ze op die manier minimaal 30 ECTS halen, ontvangen ze het EAE-certificaat. Dit kwalificeert hen als 'energieprofessional', in aanvulling op het diploma van hun opleiding.

In studiejaar 2017/2018 leverden we 357 studenten af met een energieprofiel en minimaal 30 ECTS behaald in energieonderwijs. Het gaat om studenten van drie master- en tien bacheloropleidingen.

Innovatiewerkplaats Energy Transition

De innovatiewerkplaats Energy Transition voorziet in een belangrijk deel van de praktijkopdrachten waaraan de studenten werken. De opdrachten komen grotendeels van bedrijven en (overheids)organisaties en worden in nauwe samenwerking tussen de opdrachtgevers, onderzoekers en studenten uitwerkt.

Onderwijs op het gebied van Healthy Ageing

Zwaartepunt Healthy Ageing

Healthy Ageing-onderwijs draagt bij aan gezond opgroeien, gezond ouder worden en de maatschappelijke uitdaging van de vergrijzing. Het onderwijs is multidisciplinair en gericht op innovatie. Het onderwijs is verweven in studieonderdelen en projecten in de majoren, de minoren en de specialisaties. Het aantal stages en afstudeeropdrachten op dit thema neemt toe. Daarnaast neemt het aantal studenten toe dat in de Healthy Ageing-innovatiewerkplaatsen samenwerkt aan innovatieve vraagstukken. In totaal zijn dat er ongeveer 500 per jaar, afkomstig van verschillende opleidingen. Ook wordt er steeds meer samengewerkt met het mbo.

Opleidingsaanbod

Het thema Healthy Ageing speelt in vrijwel al onze bacheloropleidingen een rol. Het betreft niet alleen opleidingen op het gebied van de gezondheidszorg, maar ook opleidingen op het gebied van welzijn, sport, communicatie, ICT/sensortechnologie, life science & technology, bouwkunde, engineering en ondernemerschap.

In het Healthy Ageing-onderwijs bieden we zes masteropleidingen aan, waarvan één voltijd, drie deeltijd en twee dual. Daarnaast is er een honoursprogramma en er zijn veertien minoren. Ook is er een groeiend Engelstalig onderwijsaanbod.

Naast de minoren Global Health and Quantified Self en International Healthy Ageing hebben we een summerschool aangeboden voor deze twee onderwerpen. Daarnaast is de summerschool Family health and family care ontwikkeld die in 2019 voor het eerst wordt aangeboden.

Inbedding

Inbedding van Healthy Ageing in het curriculum gaat steeds vaker samen met meer interprofessionele samenwerking. Dat leidt tot grotere aandacht voor competenties die horen bij de T-shaped professional, innovatie en ondernemerschap. Een relevante ontwikkeling is de implementatie van de nieuwe definitie van gezondheid: Gezondheid is het vermogen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven.

Het onderwijs op het gebied van Healthy Ageing is sterk verbonden met het praktijkgerichte onderzoek in de kenniscentra, met de lectoraten en met de innovatiewerkplaatsen. De verbinding met het werkveld en het bedrijfsleven wordt steeds intensiever, onder meer door doorgaande lijnen voor stages en afstudeeropdrachten.

Hbo en mbo werken samen in het Healthy Ageing-onderwijs in de innovatiewerkplaatsen en in vijf projecten in het Regionaal Investeringsfonds voor het mbo. De innovatiewerkplaats Zorg en (sensor)Technologie is een voorbeeld van multidisciplinair en multilevel samenwerken. Hbo-studenten Sensortechnologie werken samen met studenten Verpleegkunde van het Drenthe College aan innovatieve vraagstukken uit de praktijk met het practoraat van het Drenthe College.

Onderwijs op het gebied van Ondernemerschap

Zwaartepunt Ondernemerschap

Ons ondernemerschapsonderwijs en onze ondersteuning hierbij zijn opgenomen in het Groninger Model voor Ondernemerschap. De aanpak is zowel breed als integraal, met een scala aan intra- en extracurriculaire activiteiten.

Minoren

We bieden acht minoren en specialisaties aan op het gebied van ondernemerschap. De studenten kunnen deze in hun vrije studieruimte gebruiken om een ondernemende houding te ontwikkelen of om zich voor te bereiden op zelfstandig ondernemerschap.

Internationale erkenning: U-Multirank

Onze aanpak heeft ons inmiddels een landelijke en internationale toppositie opgeleverd op het vlak van ondernemerschapsontwikkeling. De Hanzehogeschool Groningen staat wereldwijd op de zesde plaats in de subcategorie 'graduate companies', oftewel bedrijven opgericht door alumni. Dit blijkt uit de 2018 U-Multirank resultaten. In Nederland staat onze hogeschool op de eerste plaats in deze categorie. In de categorie 'regional joint publications' is de hogeschool wereldwijd nummer zeven geworden in de subcategorie 'regional engagement'. Ook hier staat de Hanzehogeschool op nummer één in Nederland. Aan deze twee categorieën namen 1614 instellingen deel uit 95 landen.

Hanze Topondernemersregeling

Begin 2015 hebben we de Hanzehogeschool Topondernemersregeling ingesteld. Dankzij deze regeling kunnen talentvolle studentondernemers hun studie combineren met ondernemen. In 2018 hebben we twaalf nieuwe studentondernemers tot deze regeling toegelaten.

Programma Afstuderen met Eigen Bedrijf

Het afgelopen jaar hebben tien studenten deelgenomen aan het programma Afstuderen met Eigen Bedrijf. Dit is een intensief programma voor studenten die gaan afstuderen en een eigen onderneming hebben of willen opzetten. Deze studenten hebben de mogelijkheid af te studeren met hun eigen bedrijf of met het schrijven en ontwikkelen van een ondernemingsplan. Dit wordt uiteraard gekoppeld aan onderzoek.

Kwaliteitslabel Ondernemen

Samen met VNO-NCW MKB Noord hebben we in 2015 het kwaliteitslabel Ondernemen opgezet. Dit label mogen opleidingen voeren als de kwaliteit van hun ondernemerschapsonderwijs en -ondersteuning aan bepaalde eisen voldoet. Een opleiding krijgt het label na een positieve beoordeling door een commissie met daarin ondernemers uit het netwerk van VNO-NCW MKB Noord, docenten en onderwijskundigen. Deze opleidingen hebben in 2018 het kwaliteitslabel ontvangen:

- Communication & Multimedia Design
- alle opleidingen bij het instituut voor Financieel Economisch Management

In totaal zijn er nu twaalf opleidingen met het kwaliteitslabel.

Programma 'Teach the teacher'

Het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap organiseert voor docenten en medewerkers die zich willen bekwamen in ondernemerschap in het onderwijs en op de werkvloer, het programma 'Teach the teacher'. Docenten en medewerkers worden hierbij ondersteund bij het ontwikkelen en aanbieden van onderwijs voor en over ondernemerschap. Zij maken kennis met modellen op het gebied van ondernemerschap en ondernemend gedrag en zij leren hoe ze deze modellen kunnen inzetten in het werk. De volgende onderwerpen komen aan bod: design thinking, effectuation, lego serious play en creativiteit. In 2018 heeft het programma één keer gedraaid met acht deelnemers, waaronder ook deelnemers van het Noorderpoort. Daarbij is bekeken hoe er verbindingen kunnen worden bewerkstelligd tussen het mbo en hbo.

Start Up City

Op de Zernike Campus bevindt zich Start Up City, een bruisende plek waar studenten, ondernemers en onderzoekers samenwerken. In dit innovatieve gebouw, deels vervaardigd van hergebruikte zeecontainers, bevindt zich onder andere een deel van het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap. Verschillende minoren verzorgen in dit gebouw de lessen. Studenten en studentondernemers kunnen hier aan de slag met projecten of het opzetten van een eigen onderneming. Daarnaast zijn er een aantal studentbedrijven gevestigd in de Incubator Cube050. Ook voeren lectoren hier met studenten onderzoek uit.

Vanuit dit gebouw zoeken we ook verbinding met de burens: University of Groningen Centre of Entrepreneurship, Northern Knowledge en OOG TV.

Volgsysteem Monitor050

Jaarlijks onderzoeken we de interesse voor ondernemerschap van onze studenten en hun voorbereidingen voor de start van een eigen bedrijf. 15 procent van alle studenten blijkt serieus geïnteresseerd. In 2018 zijn vanuit onze hogeschool 334 nieuwe ondernemingen gestart. Deze bedrijven scheppen samen honderden nieuwe arbeidsplaatsen. In het volgsysteem Monitor 050 zijn inmiddels bijna 4.000 studenten en ondernemers opgenomen.

Honoursonderwijs

Honoursonderwijs is innovatief en studentgestuurd onderwijs waarin studenten die meer willen, kunnen en durven, de regie nemen op de ontwikkeling van hun persoonlijke en professionele talenten, met oog voor mens en maatschappij. Honoursonderwijs wil kritische, creatieve denkers kweken die breed zijn onderlegd en hun professionele handelen in een bredere maatschappelijke context kunnen plaatsen.

Ons honoursonderwijs creëert een multidisciplinaire setting waarin studenten aan de slag gaan met complexe vraagstukken. De geselecteerde studenten volgen het honoursprogramma altijd in combinatie met een reguliere bachelor. Zij worden uitgedaagd een of meerdere van de volgende rollen te vervullen: pionier, aanjager of verbinder.

We kenden in 2018 53 honoursprogramma's, in verschillende vormen:

- Honours-talentprogramma's (15): extracurriculaire programma's van 30 EC.
- Honoursopleidingstrajecten (3): intercurriculaire honoursprogramma's van 30 EC, gekoppeld aan bestaande onderdelen in het bachelorprogramma.
- Honoursminoren (11): keuzeprogramma's, verdiepend of verbredend, van 30 EC in de reguliere bachelor.
- Honoursopleiding (1): de volledige opleiding *Advanced Sensor Applications*. Deze honoursopleiding is in aanbouw en gaat deel uitmaken van het honours-talentprogramma van de *school of Engineering*.
- Individuele honoursroutes (23): individuele trajecten in de vorm van een honoursstage, honours-afstudeertraject, honoursproject of honours-student-assistentschap. 30 EC in de reguliere bachelor.

In de bijlage is een volledig overzicht opgenomen.

Honours Communities

Communities van studenten en docenten stimuleren het ontwikkelen van talent en het inzetten hiervan voor de samenleving. In februari 2018 organiseerden studenten weer een Honours Community Day, waarop honoursstudenten eigen projectinitiatieven pitchten, inspiratiewerkshops volgden en aan de slag gingen met maatschappelijke vraagstukken.

In 2017 is de Hanze Honours Society opgericht. Deze zelfstandige vereniging met leden stimuleert communityvorming en maatschappelijke betrokkenheid, samen met het HHC, honoursambassadeurs en honourscoördinatoren in de *schools*. De Hanze Honours Society organiseert regelmatig activiteiten.

De kunsten

Onze kunstopleidingen nemen een bijzondere plek in binnen onze hogeschool. Zij vormen een wezenlijk onderdeel van ons profiel en verrijken ons onderwijs en onderzoek. We verbinden de kunstopleidingen steeds vaker met andere opleidingen en onderzoeksthema's. De aanwezigheid van de kunstopleidingen levert dynamiek op voor de hele hogeschool.

OffCourses en flexibel onderwijs

De keuzevakken van Academie Minerva, zogenaamde OffCourses, vormen een belangrijk onderdeel van het curriculum in het tweede en derde jaar. Studenten werken samen in interdisciplinaire projecten waarbij maken, denken en delen centraal staan. In deze projecten worden experimentele en artistieke antwoorden gezocht op vraagstukken uit de praktijk, vaak verbonden aan een specifieke plek.

Mooie voorbeelden van uitgewerkte ideeën zijn performances die speels contact zoeken met het publiek, animaties waarmee universitaire studenten kennismaken met de ideeën van filosofen en nieuwe (fotografische) blikken op het leven in een verpleegtehuis. Aan het einde van het semester presenteren de studenten zich tijdens de OffCourses Show Off. Studenten en docenten werken tijdens de OffCourses vaak nauw samen met het kenniscentrum Kunst & Samenleving en Minerva in Context, de interface tussen onderwijs, onderzoek, het projectbureau en het werkveld.

Projecten

Onderstaande onderwijsprojecten zijn in 2018 gestart. Enkele startten eerder en liepen door in 2018.

Try Out

In april hebben veertig kunstenaars en ontwerpers van Academie Minerva met elkaar de interactieve tentoonstelling TryOut gemaakt, waarin verzamelingen bijeen werden gebracht. Deze werden simultaan getoond tijdens de jaarlijkse designbeurs Salone del Mobile in Milaan en in het Grand Theatre in Groningen.

Koningsdagconcert

Zijne Majesteit Koning Willem-Alexander, Hare Majesteit Koningin Máxima, Hare Koninklijke Hoogheid Prinses Beatrix en Zijne Koninklijke Hoogheid Prins Constantijn woonden in april het Koningsdagconcert in De Oosterpoort in Groningen bij. Het concert stond dit jaar in het teken van de muziek van de Amerikaanse componist, dirigent en onderwijsinspirator Leonard Bernstein. Deze vijfde editie werd uitgevoerd door het Noord Nederlands Orkest en studenten van het Prins Claus Conservatorium. Het concert werd uitgezonden op NPO1.

Music4All

Sinds vijf jaar organiseert de Stichting MUSIC4ALL Haren een unieke vorm van samen muziek maken, door het organiseren van een bijzonder concert. Leerlingen van het Maartenscollege en het Zernike College uit Groningen en Haren werken hierin samen met leerlingen van de Dr. J. de Graaf school (school voor leerlingen met een auditieve beperking), de Visio Onderwijs school (voor leerlingen met een visuele beperking) en bewoners van Borgheerd (voor begeleid zelfstandig wonen). De ruim 40 deelnemers van 2018 stonden onder leiding van studenten van het Prins Claus Conservatorium. In de periode april/mei werd het lustrumconcert gegeven.

Eindexamententoonstelling Academie Minerva

In het karakteristieke pand van de voormalige Suikerfabriek toonde Academie Minerva dit jaar het werk van 150 afstuderende bachelor- en masterstudenten. Gestart op de academie als nieuwsgierige, onderzoekende studenten, hebben zij zich de afgelopen jaren kunnen ontwikkelen tot kunstenaars, vormgevers en docenten. Hun kracht was terug te zien in deze eindexamententoonstelling, genaamd Headliners. Tijdens deze tentoonstelling was duidelijk te zien hoe de studenten zoeken naar de randen van het gangbare en disciplines met elkaar vermengen, met als uitgangspunt het maken.

Opening nieuwbouw Prins Claus Conservatorium

In oktober was de feestelijke opening van de nieuwbouw van het Prins Claus Conservatorium aan de Meeuwerderweg in Groningen. Met het gebouw, ontworpen door BDG Architecten uit Zwolle, heeft de kop van de Oosterpoortwijk er een markant gebouw bij gekregen. Het laat de contouren zien van de historische gevels van de panden die zijn gesloopt, en heeft tegelijkertijd een moderne uitstraling door de gouden platen die de hoger gelegen niveaus markeren. Door de grote raampartijen is direct zichtbaar dat er in het gebouw muziek gemaakt wordt.

Bijzondere dansprojecten

In 2018 hebben studenten van Lucia Marthas Institute for Performing Arts diverse bijzondere stageopdrachten gedaan. Studenten van de opleiding Docent Dans ontwikkelden en gaven dansworkshops aan kinderen in asielzoekerscentra. Studenten van de opleidingen Dans en Docent Dans hebben deelgenomen aan een voorstelling waarin zij samen dansten met mensen met het syndroom van Down. Deze voorstelling is geproduceerd door Ivo Niehe in samenwerking met Lucia Marthas. Verder hebben studenten Docent Dans deelgenomen aan een project waarbij zij onder leiding van een Spaanse choreograaf de flamenco dansten, samen met mensen met een beperking.

Met de partneruniversiteit uit Göteborg (Zweden) is kennis en ervaring uitgewisseld. Studenten leerden samenwerken vanuit verschillende culturen en leerden letterlijk en figuurlijk over hun grenzen te kijken.

Tevredenheid van studenten

De tevredenheid van onze studenten is een belangrijke graadmeter voor de kwaliteit en aantrekkelijkheid van ons onderwijsaanbod.

Elsevier Beste Studies 2018

In oktober 2018 publiceerde Elsevier haar jaarlijkse ranglijst van beste studies, gebaseerd op resultaten van de Nationale Studenten Enquête (NSE), aangevuld met gegevens over onder andere het bindend studieadvies, studierendement en de studentenpopulatie.

De Hanzehogeschool stijgt dit jaar van de vierde naar de derde plaats in de ranglijst 'Brede hogeschool', achter Avans en Windesheim en voor NHL Stenden.

Docent Dans in Amsterdam is de hbo-opleiding met de meest tevreden studenten in Nederland.

Elsevier heeft 46 bacheloropleidingen van de Hanzehogeschool Groningen beoordeeld. Daarvan zijn er acht de nummer één in hun categorie:

- B Logopedie
- B Sociaal-Juridische Dienstverlening
- B Toegepaste Psychologie
- B Dans – Amsterdam
- B Docent Dans – Amsterdam
- B Bio-Informatica
- B Medisch Beeldvormende Radiotherapeutische Technieken
- B Management in de Zorg

Keuzegids HBO 2019

In oktober 2018 kwam de Keuzegids HBO 2019 uit, een 'onafhankelijke vergelijking van bacheloropleidingen'. De Hanzehogeschool is evenals vorig jaar derde in de lijst van grotere hogescholen, na Avans en Windesheim en nipt voor nieuwkomer NHL Stenden.

Hierin krijgen 15 van onze 47 opleidingen het predicaat 'topopleiding'. Dat betekent een score van 32 procent, veel hoger dan het landelijk gemiddelde van 11 procent. Onze topopleidingen zijn:

- B Dans – Groningen
- B Dans – Amsterdam
- B Docent Dans – Groningen
- B Docent Dans – Amsterdam
- B Mondzorgkunde
- B Logopedie
- B Fysiotherapie
- B MBRT
- B Elektrotechniek – Assen
- B Docent BKV
- B Chemische Technologie
- B Muziek
- B Bio-Informatica
- B Management in de Zorg
- B Docent Muziek

Nationale Studenten Enquête

De tevredenheid van onze studenten ligt – net als vorige jaren – boven het gemiddelde van de grote hogescholen in het land. Dat blijkt uit de Nationale Studenten Enquête, een landelijke enquête onder studenten.

Bijna de helft van onze studenten (41 procent) vulde de enquête in. Deze respons ligt ruim boven het landelijk gemiddelde. Onze studenten zijn iets minder tevreden dan vorig jaar. Het algemene cijfer voor de Hanzehogeschool is dit jaar een 7,3 (in 2017 een 7,5). Ook landelijk is er sprake van een licht dalende trend.

De studenten zijn het meest tevreden over de sfeer op hun opleiding, over wat zij tijdens hun stage leren en over de communicatieve vaardigheden. Ook zijn de studenten meer dan gemiddeld tevreden over verschillende aspecten van internationalisering, zoals de mate waarin ze worden gestimuleerd om in het buitenland te gaan studeren en de mogelijkheden die de opleiding biedt voor studeren of stage in het buitenland.

Studiekeuze

Talent komt het beste tot ontwikkeling in een passende omgeving. Daarom vinden we het belangrijk dat onze studenten de opleiding volgen die het beste aansluit op hun kwaliteiten. Op allerlei manieren geven we voorlichting en advies aan huidige en toekomstige studenten, hun ouders en intermediairs. Ook werken we samen met de scholen voor voortgezet onderwijs (vo) en middelbaar beroepsonderwijs (mbo) in de regio aan een goede doorstroom naar en aansluiting op onze opleidingen.

Aansluiting met toeleverend onderwijs

Platforms aansluiting hbo

Onze Hanzehogeschool onderhoudt structureel en intensief contact met het toeleverend onderwijs via de platforms *Aansluiting vo-hbo* en *Aansluiting mbo-hbo*. Aan het eerste platform nemen 20 vo-scholen uit Noord-Nederland deel. In het tweede platform zitten vier roc's uit de stad en de regio. In beide platforms staan kennisdeling en uitwisseling van informatie centraal, niet alleen tijdens de platformbijeenkomsten, maar ook tijdens andere activiteiten. Alle deelnemende vo-scholen en roc's hebben een schooldossier ontvangen dat over een periode van drie jaar inzicht geeft in de studieresultaten van oud-leerlingen. De resultaten zijn tijdens een platformbijeenkomst vo-hbo gepresenteerd. Ook hebben decanen en studieloopbaanbegeleiders uit het vo en mbo in maart de decanendag bezocht. Deze dag wordt tweejaarlijks door Hanze Aansluiting georganiseerd.

Regionaal ambitieplan

In het studiejaar 2016/2017 hebben we een regionaal ambitieplan (RAP) opgesteld. In dit RAP beschrijven we tien plannen waarmee wij samen met onze partners in de regio willen werken aan de verbetering van de aansluiting, doorstroom en het studiesucces. Voor de uitwerking en uitvoering van deze plannen zijn voor vier jaar extra middelen beschikbaar gesteld door het Ministerie van OCW.

Een aantal van onze opleidingen heeft RAP-middelen ingezet om de studiekeuzecheck te intensiveren, zodat de student nog beter kan nagaan of de opleiding daadwerkelijk bij hem past. Ook is een aantal opleidingen gestart met het project *De eerste 100 dagen*. Dit project wil bijdragen aan het verbeteren van het studiesucces door de student beter te begeleiden op zijn weg van leerling naar student.

Een aantal activiteiten in het RAP richt zich specifiek op de aansluiting havo-hbo. Zo kunnen havo 3-leerlingen een workshop volgen die helpt bij het maken van de profielkeuze. Voor leerlingen in havo-5 hebben we diverse activiteiten rondom het profielwerkstuk ontwikkeld. Leerlingen kunnen twee workshops volgen en gebruikmaken van een [website](#) met informatie en tips. In 2018 hebben 500 havisten deze workshops gevolgd. Docenten kunnen via het Hanze Honours College inspiratiesessies rondom het profielwerkstuk volgen. Daarnaast hebben 68 havo-talenten deelgenomen aan een thematisch leerlingprogramma. Zij konden coaching krijgen van honoursstudenten bij het maken van hun profielwerkstuk.

Vanuit het RAP zijn ook middelen beschikbaar gesteld voor aspirant-studenten met een vluchtelingenachtergrond die het Voorbereidend Jaar aan het Alfa-college volgen. Voor deze studenten is de module *Doorschakelen met succes* ontwikkeld en uitgevoerd. De eerste resultaten wijzen op een verbetering van het studiesucces. Studenten met een vluchtelingenachtergrond kunnen ook gebruikmaken van een wekelijks spreekuur.

Tijdens het vierdaagse onderwijsexperiment *Grenzeloos leren* konden leerlingen (van het Alfa-college, Noorderpoort, CSG Augustinus en CSG Wessel Gansfort) en studenten (van onze eigen hogeschool) met opdrachten uit de praktijk hun talenten ontwikkelen.

Noordelijke samenwerking havo-hbo: werkgroep havo-hbo

Vanuit het platform Aansluiting vo-hbo is samen met de andere hbo-instellingen in het Noorden én met vo-scholen uit de regio de werkgroep havo-hbo opgericht. Deze werkgroep wil de overstap van de havist naar het hbo verbeteren. De activiteiten van de werkgroep maken vanaf 2017/2018 onderdeel uit van het Regionaal Ambitieplan.

In 2018 heeft de werkgroep een handreiking ontwikkeld, die vo-scholen helpt om in hun curriculum de tien vaardigheden op te nemen die in de *Generieke studievaardighedenset voor doorstroom havo-hbo* beschreven staan. Scholen kunnen daarnaast met de ontwikkelde nulmeting de beginsituatie rondom deze vaardigheden in kaart brengen. Ook is er inmiddels een doorlopende leerlijn *Onderzoeken en verslagen maken* beschikbaar en kunnen de havist en zijn docent gebruikmaken van de checklist *In negen stappen naar een goed onderzoek*. Alle producten zijn te bekijken op www.havohbo.nl. Niet alleen regionaal, maar ook landelijk is er veel belangstelling voor de publicaties van de werkgroep.

Noordelijke samenwerking mbo-hbo

Alle hogescholen en instellingen voor middelbaar beroepsonderwijs in het Noorden werken samen om de doorstroom van het mbo naar het hbo te verbeteren. In 2018 is een website gebouwd waarop alle producten van het samenwerkingsverband gedeeld worden. Ook hebben we subsidie ontvangen van het Ministerie van OCW voor activiteiten om de doorstroom van mbo naar hbo te verbeteren. Deze extra middelen zetten we in voor het uitwerken van doorstroomkeuzedelen en het verbeteren van het studiesucces bij opleidingen waar dat nodig is.

In 2018 is onderwijsmateriaal ontwikkeld voor de doorstroomkeuzedelen en is de uitvoering van twee doorstroomkeuzedelen gestart: voor economie en sociale opleidingen. Deze keuzedelen vallen onder het mbo-curriculum, maar worden door de roc's en onze hogeschool samen ontwikkeld en uitgevoerd.

Op 14 november heeft minister Ingrid van Engelshoven (Ministerie van OCW) een bezoek gebracht aan het Noordelijke samenwerkingsverband mbo en hbo. Bestuurders, beleidsmedewerkers, docenten en studenten hebben toegelicht hoe we samenwerken en met welke resultaten.

Naast de activiteiten in het samenwerkingsverband vinden bij de opleidingen allerlei specifieke activiteiten plaats om de aansluiting met het mbo (en het vo) goed te houden of te verbeteren.

Uit de gepubliceerde doorstroomcijfers over mbo'ers op het hbo blijkt dat de instroom van mbo'ers in onze hogeschool wederom is gestegen. De uitval is ten opzichte van een aantal jaren geleden met 6 procent gedaald.

Ondersteuning en faciliteiten voor studenten

Onze studenten staan er niet alleen voor. We bieden ze verschillende vormen van ondersteuning en een breed aanbod aan faciliteiten om het studeren te vergemakkelijken en eventuele drempels weg te nemen.

Studieondersteuning

Study Success Centre

Studenten die nét even iets extra's nodig hebben om de studie met succes te kunnen vervolgen, kunnen bij het Study Success Centre terecht voor een ondersteunende cursus of training.

De laatste twee jaren stijgt het aantal studenten dat door middel van extra hulp een steuntje in de rug krijgt bij de studie. Ook is er in het afgelopen studiejaar een aantal nieuwe cursussen en/of initiatieven gestart, mede door de veranderende vraag vanuit studenten en de maatschappij. Zo helpt de cursus Mindful (Bewust) studeren bij het verminderen van de studiedruk en studiestress en bieden we individuele coachingstrajecten aan om studenten met één-op-ééngesprekken verder te helpen. Beide nieuwe initiatieven voorzien in een behoefte; tot nu toe zit vrijwel elke cursus vol.

In het najaar van 2018 is een groepsbijeenkomst gestart over Verlies- en Rouwverwerking. Ook deze cursus is zeer succesvol. Overwogen wordt om deze cursus standaard op de cursuskalender op te nemen.

De laatste paar jaar zien we dat het cursusaanbod verschuift naar persoonsgerelateerde problematiek. Daarom hebben we aansluiting gezocht bij het project Healthy life skills, zodat de synergie tussen nieuwe initiatieven en bestaande een goed aanbod voor studenten oplevert.

Aandacht voor een gezonde levensstijl kan ook leiden tot minder studiedruk en minder uitval.

International Service Desk

Bij de International Service Desk (ISD) kunnen studenten terecht met al hun vragen over studeren in het buitenland of, als (aankomende) internationale student, met vragen over studeren aan de Hanzehogeschool. De ISD geeft informatie over en verzorgt de serviceprocessen, zoals visa en verblijfsvergunningen, en informeert over verzekeringen en andere praktische zaken. Daarnaast verzorgt de ISD de aanmeldprocedure voor studenten die een semester bij een buitenlandse partneruniversiteit willen studeren. Ook ontvangt de ISD de aanmeldingen van de studenten van partnerinstellingen die bij onze hogeschool een uitwisselingsprogramma willen volgen.

In het studiejaar 2017/2018 is de registratie van de immigratieprocessen en uitwisselingsstudenten in studieinformatiesysteem Osiris geïmplementeerd. ISD onderzoekt de mogelijkheden om het servicepakket uit te breiden, op basis van een zorgvuldige inventarisatie van de klantvraag. In 2019 wordt meer samenwerking gezocht met andere partijen die binnen onze hogeschool met Internationalisering bezig zijn.

Studeren met een functiebeperking

Een belangrijk punt van aandacht is het bewaken van de toegankelijkheid van het onderwijs voor studenten met een functiebeperking. De casuïstiek is in de loop van de jaren ernstiger geworden. In het najaar van 2018 ondertekende onze hogeschool de 'intentieverklaring VN-verdrag inzake mensen met een handicap'. De drie belangrijkste principes van het VN-verdrag zijn inclusie, volledige participatie en autonomie. De Hanzehogeschool Groningen neemt zitting in een landelijke werkgroep voor kennisdeling en het uitvoeren van acties binnen de hogeschool om inclusief onderwijs over de volle breedte te kunnen bieden. Hiervoor voeren we een implementatieplan uit. Een van de belangrijkste aspecten van dat plan is de reorganisatie van de keten van studentbegeleiding, waarmee de student beter en sneller ondersteund wordt.

Aandachtsfunctionarissen

Bij alle *schools* zijn één of meer aandachtsfunctionarissen aangesteld die deskundig zijn in het begeleiden van studenten met een functiebeperking. De aandachtsfunctionarissen vormen een gezamenlijke kenniskring.

In 2018 is het beleidsplan 'Aandachtsfunctionaris in positie' vastgesteld. Dit plan leidt ertoe dat de aandachtsfunctionaris kan zorgdragen voor de uitvoering van het beleid binnen de opleidingen. Ook wordt er een passend opleidingstraject voor de aandachtsfunctionarissen ontwikkeld. Deze professionalisering leidt ertoe dat het onderwijs beter toegankelijk wordt voor studenten met een functiebeperking.

Vorbereidend jaar

Samen met de Rijksuniversiteit en het Alfa-college organiseren we het Vorbereidend jaar. Dit is een schakeljaar aan het Alfa-college waarin cursisten met een vluchtelingenachtergrond worden voorbereid op een studie aan de Rijksuniversiteit of aan onze hogeschool. In september 2017 zijn 40 deelnemers aan het Vorbereidend jaar begonnen. Een jaar later zijn 15 van deze cursisten doorgestroomd naar de Hanzehogeschool.

In studiejaar 2017/2018 heeft de Hanzehogeschool de groep cursisten van het Vorbereidend jaar de module *Doorstromen met succes* aangeboden. Deze module wil niet alleen bijdragen aan een bewustere studiekeuze, maar ook aan het verbeteren van de studievaardigheden. De eerste resultaten wijzen uit dat de groep studenten uit 2017/2018 de eerste periode van het studiejaar beter heeft afgesloten dan de groep die in 2016/2017 is ingestroomd.

Persoonlijke begeleiding

Studentendecanaat

Studentendecanen hadden in 2018 naar schatting ruim 4.500 contacten met studenten, vooral eerste- en tweedejaars studenten. De decanen geven informatie, advies of een second opinion over hoe de student het beste een volgende stap kan zetten als er sprake is van persoonlijke omstandigheden die kunnen leiden tot studievertraging.

Studenten met psychische problemen kunnen worden doorverwezen naar een psycholoog van Lentis voor een eenmalig adviesgesprek op de locatie van de studentendecanen. Studenten die door overmacht studievertraging hebben opgelopen, kunnen met een studentendecaan bespreken of het mogelijk is een beroep te doen op financiële regelingen van DUO of op ons Profileringsfonds.

De interventies van decanen dragen bij aan het voorkomen van studievertraging en zijn daarmee een belangrijke rendementsimpuls. Studenten met persoonlijke problemen die van invloed zijn op de studie, worden adequaat geholpen en zo nodig doorverwezen, waardoor de studievoortgang wordt verbeterd.

De laatste tijd liepen de wachttijden bij het studentendecanaat soms erg op, tot wel vier weken. Daarom is daar waar mogelijk het proces efficiënter gemaakt door het invoeren van digitale afhandeling. Sinds november 2018 kunnen studenten op maandag-, dinsdag-, donderdag- en vrijdagochtend gebruik maken van een inloopspreekuur. Hierdoor is de wachttijd bij het Studentendecanaat teruggebracht tot maximaal tien werkdagen. Bij spoed kunnen studenten altijd direct terecht bij een medewerker van het studentendecanaat. Ook dit jaar heeft het studentendecanaat weer zitting gehad en inloopspreekuur gehouden in het Wiebengacomplex.

Het studentendecanaat werkt continu aan het verbeteren van de informatievoorziening. De inrichting van de website is aangepast en vereenvoudigd. Voor studenten en medewerkers is een [animatiefilmpje](#) te vinden over de mogelijkheden van het decanaat.

Verder was het decanaat ook dit jaar aanwezig op alle open dagen en op de Welcome Day in augustus en februari. Er wordt bekeken of het decanaat ook aanwezig kan zijn bij ouderavonden van opleidingen.

Verkenning healthy life skills

In september 2018 is een verkenning gestart naar healthy life skills (gezondheidsvaardigheden) onder studenten. De verkenning moet de behoeften van studenten op het gebied van gezondheidsvaardigheden in kaart brengen, het bestaande aanbod van het Study Succes Centre beter ontsluiten en een advies opleveren voor het opnemen van het onderdeel 'healthy life skills' binnen het centrale loket voor studenten, van het Facilitair Bedrijf.

De verkenning draagt bij aan de doelen uit ons Strategisch Plan, onder meer op het gebied van persoonlijke vorming. Vanuit het Strategisch Fonds zijn middelen toegekend voor de uitvoering van de verkenning.

Huisvesting internationale studenten

De huisvesting van internationale studenten kende ook in 2018 de nodige uitdagingen. In de stad Groningen zijn te weinig kamers voor studenten beschikbaar. Internationale studenten ondervinden daar de meeste hinder van. Dit is een terugkerend probleem, omdat de nieuwe lichting zich alweer aandient voordat de vorige lichting is vertrokken. Voor studenten die al in Nederland wonen is deze overgangperiode (die doorgaans twee maanden duurt) makkelijker te overbruggen dan voor internationale studenten. In 2018 was er bovendien een behoorlijke toename in het aantal internationale studenten in Groningen, terwijl het aantal beschikbare gemeubileerde kamers afnam. Dit alles leidde ertoe dat veel studenten in augustus en september nog geen huisvesting hadden.

Samen met de Rijksuniversiteit en de gemeente Groningen hebben we voor deze studenten een aantal acties in gang gezet. Zo is besloten 500 extra kamers te realiseren (onder meer op het Suikerfabriekterrein), is er een aanbodmodule ('roomfinder') ontwikkeld op de website www.athomeingroningen.com en is besloten om preventief een aantal locaties voor noodopvang in te richten. Hier hebben in totaal zo'n 50 studenten van de Hanzehogeschool gebruik van gemaakt. Eind oktober hadden al onze internationale studenten een kamer gevonden.

Financiële hulp aan studenten

Profileringsfonds

We kennen drie regelingen voor de financiële ondersteuning van studenten die studievertraging hebben opgelopen. Daarmee geven we invulling aan het wettelijk verplichte Profileringsfonds.

Profileringsfonds I: Regeling voor studenten die als gevolg van overmacht studievertraging oplopen.

Profileringsfonds II: Regeling voor studenten die studievertraging oplopen als gevolg van bestuurlijke activiteiten.

Profileringsfonds III: Regeling voor studenten die een door het NOC/NSF erkende tak van topsport uitoefenen en hierdoor studievertraging oplopen.

In 2018 zijn in totaal 486 aanvragen voor financiële ondersteuning binnengekomen (zie tabel).

2018	Aanvragen	Toekenningen	Bedrag (in duizenden)
Profileringsfonds I	43	41	€ 119
Profileringsfonds II	360	355	€ 421
Profileringsfonds III	83	51	€ 86

2017	Aanvragen	Toekenningen	Bedrag (in duizenden)
Profileringsfonds I	48	47	€ 126
Profileringsfonds II	378	378	€ 406
Profileringsfonds III	64	43	€ 52

2016	Aanvragen	Toekenningen	Bedrag (in duizenden)
Profileringsfonds I	51	49	€ 159
Profileringsfonds II	280	280	€ 382
Profileringsfonds III	54	31	€ 20

Verdeling van de aanvragen over de verschillende fondsen, 2016-2018.

In 2018 was de gemiddelde duur van de financiële ondersteuning per student voor de drie regelingen respectievelijk acht, vier en zes maanden. De gemiddelde toekenning bedroeg respectievelijk €2.902, € 1.185 en € 1.686.

In 2018 deden drie EER-studenten en drie non-EER-studenten een beroep op Profileringsfonds II. Van de andere twee regelingen hebben geen EER- en non-EER-studenten gebruik gemaakt.

Noodfonds

Voor studenten in financiële nood is er een Noodfonds. In 2018 ontvingen we hiervoor vier aanvragen.

Faciliteiten

Sportcentrum Rijksuniversiteit en Hanzehogeschool

Samen met de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) beschikken we over een gezamenlijke sportvoorziening voor studenten en personeel. Het overkoepelende orgaan voor de studentensportvoorziening is de ACLO, die wordt gerund door studenten. De ACLO heeft een belangrijke beleidsbepalende rol binnen de organisatie van activiteiten en voorzieningen binnen het Sportcentrum.

Voor studenten en medewerkers was er in 2018 een sportaanbod binnen 100 takken van sport op twee locaties: het Sportcentrum op de Zernike Campus en de ACLO Station bij het Hoofdstation. Wekelijks kon worden gekozen uit 65 verschillende cursussen en 150 algemene sporturen. Daarnaast zijn bij de ACLO 50 studentensportverenigingen aangesloten. In totaal sportten er het afgelopen jaar via de ACLO meer dan 18.000 studenten en 1.000 medewerkers.

Op het gebied van huisvesting hebben bestuurders van de Hanzehogeschool en de RUG in 2018 diverse uitgewerkte varianten besproken. Hieruit is de conclusie getrokken dat nieuwbouw op termijn de voorkeur heeft. Nadat de RUG haar langetermijnplan voor huisvesting heeft herijkt, maken we in 2019 in gezamenlijk overleg keuzes over prioritering, financiering en ambitieniveau voor de nieuwbouw.

Op het gebied van governance is de huidige situatie grondig in kaart gebracht. De RUG en de Hanzehogeschool hebben beiden de voorkeur om de samenwerking in de huidige vorm voort te zetten. Hiervoor wordt in 2019 een geactualiseerde samenwerkingsovereenkomst afgesloten, met daarin ook afspraken over de (mede)zeggenschap in de samenwerking.

Ook in 2018 is een start gemaakt met het nieuwe Meerjarenbeleidsplan, dat elke vijf jaar wordt opgesteld door de ACLO en het Sportcentrum. Dit zal in 2019 worden aangeboden aan de beide colleges, waarbij tevens de link wordt gelegd met de huisvesting en het uitgewerkte voorstel voor de governance.

HanzeMediatheek

Met de ontwikkelingen op het gebied van informatievoorziening en digitalisering, veranderen de taken, de collectie, de dienstverlening én de ruimte van de HanzeMediatheek. De mediatheek biedt op vier locaties ruimte aan studenten, docenten en onderzoekers om elkaar te ontmoeten en samen te werken. Verder ondersteunt de mediatheek onderwijs en onderzoek door het zichtbaar maken van onderzoekspublicaties en onderwijsmaterialen en door dienstverlening op het gebied van het zoeken en vinden van informatie. De HanzeMediatheek organiseert samen met de *schools*, kenniscentra en het Honourscollege workshops en instructies over onderzoektools (zoals Atlasti en Refworks) en over het zoeken van informatie in de digitale collectie.

De informatiespecialisten van de mediatheek zijn steeds zichtbaarder in de *schools* en kenniscentra. Hier ondersteunen ze studenten, docenten en onderzoekers bij vragen over het doorzoeken van digitale bronnen voor hun studieopdrachten, onderzoeken en scripties.

De HanzeMediatheek participeert in hogeschoolbrede projecten op het gebied van open en online onderwijs. Ook de eigen dienstverlening wordt online aangeboden, in de vorm van minilectures over het zoeken van literatuur op internet en in de mediatheekcollectie. Er is een start gemaakt met het ontwikkelen van libguides: digitale gidsen met allerlei bronnen en informatie over kennisgebieden van *schools* en kenniscentra. Bij de onderzoeksondersteuning ligt de focus verder op datamanagementondersteuning, publiceren en het aanbieden van stafoverstijgende support.

Studentenparticipatie

Bij de Hanzehogeschool kunnen de studenten zich naast hun studie volop verbreden en verdiepen als ondernemend individu tot een maatschappelijk betrokken professional. Wij hechten aan een actieve studentengemeenschap en haar studentenverenigingen en willen deze graag zo goed mogelijk faciliteren en professionaliseren.

Het stimuleren van deze betrokkenheid is belegd bij de Stichting Studenten Activiteiten (SSA), de overkoepelende studentenorganisatie die de belangen van alle studie- en studentenverenigingen behartigt. De SSA biedt deze verenigingen (financiële) ondersteuning bij het realiseren van individuele ambities en interessante activiteiten, zoals relevante workshops en sportactiviteiten.

Bestuurlijk betrekken wij onze studenten in de Hogeschoolmedezeggenschapsraad, in de deelraden (op de *schools*) en in de opleidingscommissies (op opleidingsniveau). Studenten zijn in een aantal fracties actief, zoals de Hanze Studentenbelangen Vereniging (HSV) en de Vereniging Lijst Student Erkend (Lijst STERK). Zij krijgen, net als de besturen van de andere studentenorganisaties, een financiële tegemoetkoming voor hun (bestuurlijke) inzet.

Praktijkgericht onderzoek

Visie op onderzoek

We streven ernaar de belangrijkste partner te zijn van bedrijven en instellingen in Noord-Nederland op het gebied van praktijkgerichte kennis. Daarmee willen we bijdragen aan de innovatie van de regionale kenniseconomie.

Ons praktijkgerichte onderzoek is intensief verbonden met het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties in de regio. We staan hand in hand met andere kennisinstellingen in Nederland en Europa. Onze onderzoeksprojecten zijn gebaseerd op concrete vragen uit de beroepspraktijk. Het belangrijkste doel van het praktijkgerichte onderzoek is kennisvalorisatie, oftewel: het creëren van maatschappelijke waarde uit kennis. Dit krijgt vorm in innovatieve oplossingen voor maatschappelijke problemen. Deze oplossingen leiden tot vernieuwing in de beroepspraktijk en tot nieuwe producten, diensten en nieuwe bedrijvigheid, zoals startups en scale-ups van bestaande bedrijven.

Betrokkenheid van studenten

Onderzoek maakt integraal deel uit van al onze opleidingen, onder meer door de leerlijn onderzoek binnen alle opleidingen. Studenten zijn via een onderzoeksproject, stage of afstudeerproject veelvuldig betrokken bij projecten waarin onderwijs, onderzoek en werkveld gezamenlijk een praktijkprobleem aanpakken. Deze onderzoeken vinden plaats binnen de kenniscentra en Centres of Expertise van onze hogeschool. De integrale projecten hierin komen onder verschillende noemers voor, zoals innovatiewerkplaatsen, kenniswerkplaatsen, ontwerpateliers en professionele leeromgevingen.

Zie bijlagen praktijkgericht onderzoek

- [financieel overzicht valorisatie](#)

Kennis- en expertisecentra

Ons praktijkgerichte onderzoek vindt plaats in Centres of Expertise en kenniscentra. Hierin zijn de krachten van de lectoraten en de *schools* gebundeld.

Er zijn drie Centres of Expertise en drie kenniscentra:

- Centre of Expertise Energy
- Centre of Expertise Healthy Ageing
- Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap
- Kenniscentrum Kunst & Samenleving
- Kenniscentrum NoorderRuimte
- Kenniscentrum Biobased Economy

Wijzigingen in lectoraten

In 2018 werden twee nieuwe lectoraten ingesteld. Hierop zijn twee nieuwe lectoren benoemd:

- bij Centre of Expertise Energy: Windenergie (overgenomen van NHL Stenden)
- bij Centre of Expertise Healthy Ageing: Healthy Ageing & Publieke Gezondheid

Het lectoraat Sensor Technology and Smart Systems is geëvalueerd en ondergebracht bij het kenniscentrum BioBased Economy. Ook bij dit lectoraat is een nieuwe lector aangesteld.

Het lectoraat Leiderschap in Social Sourcing is per 1 januari 2018 beëindigd.

Centre of Expertise Energy

Energy Academy en New Energy Coalition

De Energy Academy is een initiatief dat we hebben opgezet samen met de Rijksuniversiteit Groningen, bedrijven en overheden. In de Energy Academy is al het nieuwe energieonderwijs en -onderzoek gebundeld. De Energy Academy ontwikkelt faciliteiten voor grootschalig onderzoek naar energiegebruik en -beleving (EnergySense). Ook stimuleert het ondernemerschap in energietransitie, via het Startup Fast Track-programma voor startende ondernemers.

Vanuit het Centre of Expertise Energy geven we binnen de Energy Academy vorm aan het praktijkgerichte onderzoek en onderwijs op het gebied van energie. Hierbij zijn kenniscentra, lectoraten, opleidingen, studenten en docenten betrokken. Dit gebeurt mede vanuit het Energy Academy gebouw op de Zernike Campus. Dit geldt als het meest duurzame onderwijsgebouw in Nederland.

De Energy Academy is in het najaar van 2017 gefuseerd met Energy Valley en het Energy Delta Institute tot de New Energy Coalition. New Energy Coalition is opgericht om in een brede coalitie met kennisinstellingen een wezenlijke bijdrage te leveren aan de energietransitie, zowel op nationaal als internationaal niveau.

Lectoraten

Ons energieonderzoek wordt gedaan door en vanuit de lectoraten binnen het Centre of Expertise Energy. Dat zijn de lectoraten Energietransitie, Life Sciences & Renewable Energy, Energietransitie & Netwerken, Energie & Recht, Windenergie, Duurzame LNG Technologie en Communication, Behaviour & the Sustainable Society.

EUREC-masteropleidingen

De EUREC-masteropleidingen sluiten goed aan op de thema's van het energieonderzoek. Zo sluit de master Sustainable Energy System Management aan op het thema Hybridesystemen en de specialisatie Sustainable Fuel Systems op het thema Alternative Gasses. Het achterliggende Eurec Master-consortiumnetwerk van 42 researchinstituten is belangrijk om partners voor projecten te kunnen vinden.

Energie-innovatie

EnTranCe, onze energieproeftuin, verwelkomde in 2018 drie nieuwe bedrijven op het terrein. Deze bedrijven zijn (nauw) verbonden aan het hier aanwezige netwerk van professionals, onderzoekers en studenten.

In 2018 brachten we 14 nieuwe energie-startups voort. Sinds de start van het Centre of Expertise Energy zijn in totaal 51 nieuwe energiebedrijven vanuit onze hogeschool ontstaan. Een aantal van die bedrijven is gevestigd op EnTranCe.

In 2018 brachten tientallen delegaties van bedrijven, organisaties en overheden uit binnen- en buitenland bezoeken aan EnTranCe. Partners en andere organisaties maken veelvuldig gebruik van EnTranCe en de EnergyBarn als locaties voor uiteenlopende bijeenkomsten en evenementen op het gebied van duurzaamheid, innovatie en energietransitie. Bij events op EnTranCe waren in 2018 in totaal bijna 15.000 bezoekers aanwezig (12.000 EnergyBarn; 2.770 EnTranCe).

Innovatiewerkplaats Energy Transition

De innovatiewerkplaats Energy Transition brengt studenten uit diverse opleidingen samen. Zij werken gedurende een semester aan opdrachten uit het energieveld. Ter voorbereiding op dit semester organiseert het Centre of Expertise Energy een Energy Kickstart Week: een week lang worden studenten ondergedompeld in het thema energietransitie met lezingen, workshops en opdrachten. De innovatiewerkplaats Energy Transition was ook betrokken bij de uitvoering van de energie-minoren Smart Energy, Energy & Society en Community for Law and Energy Research.

Het Centre of Expertise Energy fungeert ook in de verschillende *schools* als opdrachtgever voor stages en afstudeerprojecten op het gebied van energie.

Centre of Expertise Healthy Ageing

Het Centre of Expertise Healthy Ageing, opgericht in 2013, is een netwerkorganisatie van bedrijven, zorg- en welzijnsinstellingen, onderwijs- en kennisinstellingen. Door praktische innovaties en nieuwe kennis over zorg en welzijn te ontwikkelen, levert het Centre of Expertise Healthy Ageing een bijdrage aan gezond opgroeien en gezond ouder worden. We versterken het profiel van de hogeschool door het leggen van de verbinding tussen alles wat er binnen de hogeschool plaatsvindt aan onderzoek, onderwijs en ondernemerschap en door samenwerking met externe partijen op het gebied van Healthy Ageing.

Onderwijsaanbod

In het onderwijs komt het thema Healthy Ageing aan de orde binnen bijna alle bacheloropleidingen en een aantal masteropleidingen. Het gaat niet alleen om de zorg- en welzijnsopleidingen, zoals Fysiotherapie of Social Work. Ook het Instituut voor Engineering en Communicatie, Media en IT besteden aandacht aan het thema. Daarnaast bieden we specifieke programma's aan gericht op Healthy Ageing, zoals een aantal minoren, summerschools en de master Healthy Ageing Professional

Praktijkgericht onderzoek

In 2018 waren zo'n achttien lectoren en vier visiting professors direct gerelateerd aan het zwaartepunt Healthy Ageing. In onze hogeschool zijn er ongeveer 30 lectoren die in meer of mindere mate projecten en onderzoeken uitvoeren rond dit zwaartepunt. Zij doen dat samen met partners via circa 45 promotietrajecten en in meer dan 75 grote en kleinere projecten. Er zijn grote projecten gaande rond Frailty (kwetsbare ouderen) met partners als NHL/Stenden en ZuidOostZorg. Andere grote projecten vinden bijvoorbeeld plaats in het dHealth Lab (samen met onder meer het mkb en UMCG). De thema's Gezondheid en Technologie en Gezonde Omgeving staan sinds 2018 volop in de schijnwerpers. Het onderzoek is in 2018 meer en meer geclusterd rondom vijf kernthema's: Frailty/Kwetsbaarheid, Curious Minds, Familiezorg, Community Based Lifestyle Interventions en Maatschappelijk Participatie van Kwetsbare Burgers.

Publiek-private samenwerking

Binnen een innovatiewerkplaats werken lectoren, onderzoekers, docenten en studenten in een proeftuin samen met bedrijven en zorg- en welzijnsinstellingen aan concrete innovaties. Door mee te werken in een innovatiewerkplaats verlaten onze studenten de hogeschool met relevante en waardevolle werkervaring.

In de achttien nieuwe innovatiewerkplaatsen die in het kalenderjaar 2018 zijn gestart, zijn in totaal 120 partnerorganisaties actief. Het gaat om kennis- en onderwijsinstellingen, zorg- en welzijnsinstellingen, bedrijven, netwerkorganisaties en overheden. Samen leveren deze partners voor € 2,4 miljoen aan eigen bijdragen. In elke innovatiewerkplaats zijn een of meer kennisinstellingen, zorg- en welzijnsinstellingen en/of bedrijven betrokken, en vaak ook nog andere partners.

In 2018 waren er 21 nieuwe student startups op het gebied van Healthy Ageing. Sinds de start van het Centre of Expertise Healthy Ageing in 2013 zijn er 76 student startups gerealiseerd.

In totaal zijn er 23 innovatiewerkplaatsen actief. Deze lopen door in 2019. Het totaal van eigen bijdragen van al deze innovatiewerkplaatsen samen is € 2,7 miljoen.

Ook in de publiek-private samenwerking met partners hebben wij ons gericht op twee inhoudelijke speerpunten: Gezondheid en Technologie, en Gezonde Omgeving.

In november 2018 heeft het Centre of Expertise Healthy Ageing in Leeuwarden een Healthy Ageing congres georganiseerd rond het thema Gezonde Omgeving, met meer dan 500 deelnemers. We deden dit samen met HANNN, ZIF, Zorgplein Noord en ZON. Ook op allerlei andere gebieden bouwen we de samenwerking op het gebied van Healthy Ageing uit, bijvoorbeeld in vijf projecten van het mbo, en met de Aletta Jacobs School of Public Health.

Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap

Vanaf 1 september 2016 zijn de krachten van de lectoraten van het Kenniscentrum Ondernemerschap en het Kenniscentrum Arbeid gebundeld in het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap. Dit is de centrale plek binnen de hogeschool waar hoofdlijnen worden uitgezet, initiatieven worden ontplooid en krachten worden gebundeld voor het speerpunt ondernemerschap.

Tijdens de opening van het hogeschooljaar 2016/2017 op 6 september 2016 werd het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap geïntroduceerd door collegevoorzitter Henk Pijlman. Het centrum is vernoemd naar de vicevoorzitter van het College van Bestuur, die op 14 januari 2016 overleed. Marian van Os heeft veel bijgedragen aan het succes van de hogeschool op het gebied van ondernemerschap en onderzoek. Het gebruik van haar naam in het Centrum voor Ondernemerschap is een eerbetoon aan wat ze heeft betekend voor de Hanzehogeschool. Zonder haar had de Hanzehogeschool de huidige toppositie niet gehad.

Per 15 maart 2018 is Hugo Velthuis benoemd als directeur van het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap. Hij was voorheen leading lector van het Kenniscentrum Ondernemerschap en het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap. Vanaf september 2018 is het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap georganiseerd als een centre of expertise.

Professionele ondernemers én ondernemende professionals

Het thema ondernemerschap heeft zich de afgelopen jaren binnen onze hogeschool stevig ontwikkeld. Voor *schools* en opleidingen is professioneel advies beschikbaar bij het inrichten van intracurriculaire onderdelen, gericht op het versterken van ondernemerschap. Er is een aanbod aan awareness-sessies, gastcolleges, workshops, events voor ondernemende professionals en starters, coaching, incubatie en monitoring. In het 'Groninger model voor ondernemerschapsonderwijs en ondersteuning' is er een route-op-maat richting ondernemerschap voor elke student en voor elke studie, de zogenoemde 'Gouden Route.' Het Groninger model en de Gouden Route zorgen voor een stevige inbedding van ondernemerschap in het onderwijs. Studenten kunnen zich ontwikkelen tot professionele ondernemers én ondernemende professionals, dankzij een breed scala aan ondernemerschapsminoren, de mogelijkheid om af te studeren op je eigen bedrijf of door gebruik te maken van de topondernemersregeling.

Innovatiewerkplaatsen

Innovatiewerkplaats Digital Society Hub

De Digital Society Hub is een innovatiewerkplaats waarin studenten, bedrijven, docenten en onderzoekers samenwerken aan innovaties in de ICT en aan innovaties mét ICT in de zorg, energie, mobiliteit, leefbaarheid en landbouw, inclusief de hieraan gerelateerde vraagstukken over design en communicatie.

Innovatiewerkplaats Krachtig MKB

In de innovatiewerkplaats Krachtig MKB komen onderwijs, onderzoek en midden- en kleinbedrijf samen om te werken aan duurzame en innovatieve oplossingen voor de regio. Via deze innovatiewerkplaats spelen we een belangrijke rol in de Gebiedscoöperatie Westerkwartier. Het draait hierin om coöperatief ondernemen, een vernieuwend businessmodel voor regionaal mkb. Onze onderzoekers en studenten helpen lokale ondernemers hierin onder meer met het vormen van een slimme regionale voedselketen.

Kenniscentrum Kunst & Samenleving

Het Kenniscentrum Kunst & Samenleving stimuleert de creatieve en innovatieve rol van de kunstenaar in de samenleving door een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de beroepspraktijken in de kunsten. De lectoraten in het kenniscentrum doen praktijkgericht onderzoek naar innovatie in de kunsten in samenhang met veranderingen in de samenleving.

Innovatiewerkplaatsen

Studenten van de kunsten en het Kenniscentrum Kunst & Samenleving werken samen in diverse innovatiewerkplaatsen. Kunst levert hierbij een bijdrage aan innovatieve oplossingen voor maatschappelijke problemen.

Innovatiewerkplaats Kunsteducatie

In 2018 is de innovatiewerkplaats Kunsteducatie gestart: een samenwerking tussen de kunsteducatieve bacheloropleidingen, de Master Kunsteducatie (een joint degree tussen de Hanzehogeschool en NHL Stenden), Onderzoeksgroep Kunsteducatie van Academie Minerva, Prins Claus Conservatorium, de Pedagogische Academie en het noordelijke kunsteducatieve werkveld. De eerste uitwisselingsbijeenkomst met partners uit het werkveld over ontwikkelingen en onderzoeken in de kunsteducatie, genaamd Perron18, was met 70 deelnemers een groot succes.

Innovatiewerkplaatsen Healthy Aging & de kunsten en Kunst, zorg & welzijn

2018 was het laatste jaar van de innovatiewerkplaats Healthy Ageing & de kunsten. De innovatiewerkplaats is een netwerk met partners uit zorg en welzijn, kunst, het kunstvakonderwijs en burgerinitiatieven. We begonnen in 2015 met de ambitie om in twee jaar tijd tien concrete projecten op te zetten en vragen van ouderen, zorgmedewerkers en mensen uit de creatieve sector onder de loep te nemen. Inmiddels heeft het netwerk ruim dertig projecten en initiatieven op het gebied van kunst en ouder worden op de kaart gezet.

De afgelopen twee jaar werd gewerkt aan het project *Age Friendly Cultural Region*, met als doel kunst- en culturaanbod voor ouderen te ontwikkelen en te verduurzamen in de regio Groningen. Het project, met 21 deelnemende studenten in 2018, is gefinancierd door het Fonds voor Cultuurparticipatie, in samenwerking met Vrijdag, gemeente Groningen en de provincie Groningen.

Als vervolg op de innovatiewerkplaats Healthy Ageing & De kunsten is de nieuwe innovatiewerkplaats Kunst, zorg en welzijn opgezet. Deze werkplaats zal zich meer richten op de koppeling tussen onderzoek en onderwijs in het sociale domein.

Innovatiewerkplaats Hemp Design Factory

De innovatiewerkplaats Hemp Design Factory richt zich op open innovatie met als doel het maken van art- en designontwerpen op basis van hernieuwbare, regionaal verwerkte industriële hennep. De nieuwe toepassingen worden dus in de regio ontwikkeld en geproduceerd. De innovatiewerkplaats is een samenwerking tussen Academie Minerva, het Instituut voor Life Science & Technology, het Kenniscentrum Biobased Economy en het Kenniscentrum Kunst & Samenleving. Het afgelopen jaar participeerden 42 studenten van opleidingen binnen en buiten de kunsten hierin.

In 2018 werden diverse ontwerpen gepresenteerd aan het publiek. De innovatiewerkplaats was ook aanwezig op de Vierdaagsefeesten in Nijmegen met grasbeschermende hennepmatten, waarin zaden zijn verwerkt die het herstel van het gras na afloop van festivals bevorderen. Hier werd ook een modulaire hennepallet getest, voor de bescherming

van gras. Op Koningsdag, in 2018 gevierd in Groningen, presenteerde de Hemp Design Factory zich door diverse producten te tonen, waaronder meubels gemaakt van hennep. Ook waren er in 2018 diverse netwerkbijeenkomsten, onder andere in de Suikerfabriek.

Innovatiewerkplaatsen Lucia Marthas

Binnen de opleidingen van Lucia Marthas Institute for Performing Arts bieden we tijdens de laatste lesperiode van het opleidingsjaar (periode E) innovatiewerkplaatsen aan. In de innovatiewerkplaatsen ontstaan nieuwe werken, die vaak een maatschappelijk thema hebben.

- De vierdejaarsstudenten hebben praktijkgericht bewegingsonderzoek gedaan binnen het werk van de wereldberoemde choreograaf Bob Fosse.
- De tweedejaarsstudenten associële dans en de derdejaars studenten Dans en Docent Dans hebben de diversiteit van culturen onderzocht en verwerkt in een performing arts stuk genaamd 'Rivers'.
- De eerstejaarsstudenten hebben onderzoek gedaan naar de historie van dansgezelschap Riverdance.
- Binnen het project PARD (Performing Art Research and Development) doen onze studenten van de docentenopleiding onderzoek binnen de educatieve praktijk. Zij betrekken in hun onderzoek middelbare scholen en ontwikkelen voor hen nieuwe curricula op het gebied van de performing arts.

Kijk hier voor een overzicht van de onderzoeksresultaten van het kenniscentrum Kunst & Samenleving.

Kenniscentrum NoorderRuimte

Het Kenniscentrum NoorderRuimte doet praktijkgericht onderzoek naar de gebouwde omgeving in Noord-Nederland. Hierbij richten wij ons op vier thema's: Aardbevingen, Krimp, Duurzaamheid en Gezondheid & Welzijn. Binnen NoorderRuimte werken lectoren, (docent)onderzoekers, studenten en professionals uit het werkveld samen aan actuele onderzoeksvraagstukken uit de praktijk.

NoorderRuimte is onder meer verbonden aan BuildinG, het Innovatiecentrum voor toekomstbestendig bouwen. Voormalig secretaris-generaal van de Verenigde Naties Ban Ki-moon opende in oktober 2018 de Groningse vestiging van het Global Centre on Adaptation. Dit centrum richt zich op wereldwijde klimaatadaptatievraagstukken. De lector Ruimtelijke Transformaties is sterk betrokken bij dit centrum.

Ook in 2018 heeft NoorderRuimte veel activiteiten georganiseerd om de opgedane kennis te delen. Daaronder twee internationale wetenschappelijke congressen (*Resilient and Responsible Architecture en Urbanism* en *Conference of Interdisciplinary Research on Real Estate*) en twee NoorderRuimte-symposia. Daarnaast zijn er nog allerlei symposia en netwerkbijeenkomsten vanuit verschillende projecten georganiseerd.

Innovatiewerkplaatsen

NoorderRuimte heeft meerdere Innovatiewerkplaatsen, waarin studenten werken aan verschillende thema's, zoals Health Space Design, EDRIIT (EemsDollard Regio in Transitie), Healthy Workplace, Duurzaamheid en BouwTex (Bouw met Textiel).

Kenniscentrum Biobased Economy

Als hogeschool willen we bijdragen aan een gezonde en duurzame samenleving en de kracht van Noord-Nederland benutten en versterken. Het Kenniscentrum Biobased Economy (KCBBE), dat sinds 1 september 2016 bestaat, draagt hieraan bij door kunde en kennis van de circulaire en biobased economie te delen en te integreren.

In het kenniscentrum werken lectoren, promovendi, docenten en studenten samen met bedrijfsleven, overheid en andere kennisinstellingen. Er worden nieuwe producten, processen, human capital en bedrijvigheid ontwikkeld die aansluiten op de vraag van de markt, soms al voordat de samenleving en markt deze vraag zelf formuleren. Enkele voorbeelden in 2018 zijn toepassingen van koolhydraten, nieuwe processen voor groene chemie, groene extractie van actieve plantaardige inhoudsstoffen, CO²-reductie en natuurlijke extracten voor kleur-, geur- en smaakstoffen. De toepassingen worden ontwikkeld voor farmacie, cosmetica en de chemische industrie.

ZAP Groningen

Aan het kenniscentrum is de Zernike Advanced Processing (ZAP)-faciliteit verbonden, die op 10 oktober 2018 officieel werd geopend. ZAP Groningen is een semi-industriële leer-werkomgeving waarin kennisinstellingen en (mkb-)bedrijven samenwerken aan innovatieve oplossingen voor de biobased economie. Ondernemers maken graag gebruik van ZAP Groningen om hun ideeën en processen op te schalen naar 'proof of concept' (TRL 4-6). Zo kunnen ze de marktpotentie testen.

Resultaten praktijkgericht onderzoek

Ondersteuning van onderzoek

Om de ondersteuning van onderzoek verder te verbeteren, hebben de stafdiensten hun onderlinge samenwerking geïntensiveerd. Zo is er het research support overleg, waarin medewerkers van de stafbureaus Informatisering, Financieel Economische Zaken, Marketing & Communicatie, Human Resources en Onderwijs en Onderzoek werken aan ondersteuning op maat voor de kenniscentra en Centres of Expertise. De Hanze Ethische Adviescommissie (HEAC) heeft zich ontwikkeld tot een volwassen, actieve commissie.

Zie bijlagen praktijkgericht onderzoek

- resultaten van het onderzoek van de *centres of expertise* en kenniscentra
-

Onderzoek op het gebied van zwaartepunten

Ook in het onderzoek ligt onze focus op de zwaartepunten Energie, Healthy Ageing en Ondernemerschap, en daarnaast op kunsten en honours.

Onderzoek op het gebied van Energie

Het onderzoek op het gebied van Energie spitst zich toe op:

- ontwikkeling en management van hybride energysystemen;
- alternatieve (bio)gassen en duurzame brandstoffen;
- energie en gedrag: draagvlak, participatie en communicatie;
- de nieuwe (energie)economie: arbeidsmarkt, nieuwe businessmodellen en juridische aspecten van energietransitie;
- duurzame gemeenschappen en lokale initiatieven.

Bij alle onderzoeken zijn lectoren en (docent)onderzoekers betrokken. Meestal nemen er ook studenten deel aan onderdelen van het onderzoek, in het kader van het energieonderwijs. Daarnaast werkten in studiejaar 2017/2018 tien promovendi aan promotieonderzoek op het gebied van (duurzame) energie.

Ook bij onze andere kenniscentra wordt promotieonderzoek gedaan naar energiegerelateerde onderwerpen. Dit geldt vooral voor de kenniscentra NoorderRuimte en het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap. Hier zijn nog eens dertien promovendi bezig.

In 2018 hebben we enkele onderzoeksprojecten afgerond, waaronder Flexiheat. Dat was een onderzoeksproject met als doel sneller en efficiënter warmtenetten te realiseren voor industriële gebruikers. Aan de hand van nieuwe businessmodellen zijn vraag en aanbod van gebruikers van warmte en warmtebronnen slimmer op elkaar aangesloten.

Een voorbeeld van nieuw gestart onderzoek is Hydrohub. Dit project is erop gericht om een waterstofproductie-unit op een industriële schaal te testen en ontwikkelen door onderzoek te doen naar de prestaties, opbouw, configuratie en componenten van electrolyzers.

Met het project BioP2G waren we genomineerd voor de RAAK-award 2018. Op laboratoriumschaal is het gelukt om elektriciteit om te zetten in gas. Dit gas is net zo geschikt om huizen te verwarmen en mee te koken als het aardgas in de bodem. De onderzoekers wisten van elektriciteit, via elektrolyse, waterstof te maken. Het proces leidt zo direct tot groen gas en verdubbelt de effectieve hoeveelheid biomassa die beschikbaar is voor energieopwekking.

Verder werkten we in 2018 mee aan diverse projecten die gesubsidieerd zijn vanuit de Topsector Energie.

Instrumenten uit onderzoek

Vanuit het onderzoek naar lokale energie-initiatieven zijn in 2018 verschillende instrumenten (door)ontwikkeld om overheden, organisaties en coöperaties te ondersteunen. Voorbeelden zijn:

- EnergyGame: de We-Energy Game is ontwikkeld in het kader van promotieonderzoek om energiecoöperaties en stakeholders inzicht te geven in de mogelijkheden van energietransitie.
- Acties Speur de Energieslurper, Check je Warmtelek en 10.000 Duurzame Huishoudens, ten behoeve van bewonersparticipatie en bewustwording.
- Instrumenten voor het optimaliseren van complexe duurzame energieproductie.
- EnergieScan voor dorpen en regio's.

Betrokkenheid studenten

Vanuit diverse studierichtingen en gedurende verschillende leerjaren doen studenten mee aan energieonderzoek. Zij zijn betrokken bij onderzoeksprojecten van lectoren en (docent)onderzoekers en voeren deelonderzoek uit, voor stages of afstuderen. In 2018 werkten 1148 studenten aan energieonderzoeksprojecten op het gebied van duurzame huishoudens en gebouwen, energie-innovaties en duurzame mobiliteit. De studenten komen onder andere van de opleidingen International Communication, HBO-ICT, Bedrijfskunde MER en Elektrotechniek. Studenten presenteren de resultaten van hun onderzoeksprojecten op het halfjaarlijkse Final Symposium van de innovatiewerkplaats Energy Transition aan andere studenten, onderzoekers en opdrachtgevers/bedrijven

Zie bijlagen praktijkgericht onderzoek

- [resultaten van het Centre of Expertise Energy](#)

Onderzoek op het gebied van Healthy Ageing

Binnen onze hogeschool zijn er bij het Centre of Expertise Healthy Ageing en samenwerkende kenniscentra 28 lectoraten, waar Healthy Ageing een belangrijk thema is. Er lopen ongeveer 30 promotietrajecten over dit onderwerp en er zijn ruim 100 onderzoekers op dit gebied actief. We werken aan stevige allianties met onze belangrijke partners om van betekenis te kunnen zijn voor onze regio. Een nieuwe ontwikkeling is de samenwerking binnen de Aletta Jacobs schools of Public Health.

Projecten

Hieronder een greep uit de circa 50 onderzoeksprojecten in 2018 op het gebied van gezondheid en maatschappelijke participatie.

Who cares?

In de participatiemaatschappij wordt een groter beroep gedaan op de naaste omgeving van chronisch zieke patiënten. Kinderen en jongeren die opgroeien in een gezin met een chronisch ziek gezinslid, kunnen te maken krijgen met toenemende druk. Op dit moment is er nog weinig onderzoek gedaan naar de specifieke doelgroep van jonge adolescenten ofwel studenten.

Met het project 'Who Cares?' willen we aandacht vragen voor deze doelgroep. We onderzoeken wat de impact is van het opgroeien met een chronisch ziek gezinslid en welke interventies passend zijn voor deze groep. In 2018 is met behulp van een survey inzicht verkregen in het aantal studenten dat opgroeit in een gezin met een chronisch ziek familielid en welke factoren in die situatie specifiek van invloed zijn. Daarnaast is met behulp van groeps gesprekken duidelijk geworden dat deze situatie vaak enorme impact heeft op het leven van deze adolescenten/studenten. In 2019 zullen we ons richten op de vraag welke ondersteuning passend kan zijn.

Move aHead

Veel studenten ervaren cognitieve belemmeringen bij het volgen van hun opleiding, zoals problemen met aandacht, concentratie, planning en ordening. Deze cognitieve problemen hangen vaak samen met psychische problemen (zoals depressie, angststoornis, autisme en ADHD). Deze studenten lopen vaak studievertraging op of stoppen in het geheel met hun studie. De laatste jaren zien we in het hoger onderwijs een toename van deze studenten, waaronder de groep langstudeerders. Onderwijsprofessionals ervaren vaak handelingsverlegenheid bij het omgaan met dit type beperkingen.

Move aHead richt zich op het (door) ontwikkelen, uitvoeren en evalueren van een innovatieve praktische methodiek voor onderwijsprofessionals. Studenten met cognitieve functiebeperkingen wordt ondersteuning op maat geboden. Het project wordt aan onze hogeschool uitgevoerd door

het lectoraat Rehabilitatie in samenwerking met docenten, docent/onderzoekers en (ervaringsdeskundige) studenten. Voor het project is een leadership fellow 2018 ontvangen, een subsidie gericht op innovatie. Het project wordt hogeschoolbreed uitgevoerd, aangezien studeren met cognitieve functiebeperkingen een algemeen herkend probleem is. Het innovatieproject is niet alleen uniek voor onze hogeschool, maar voor het gehele hoger onderwijs in Nederland. De opbrengsten van het project komen dan ook ten goede aan de bredere docentengemeenschap.

Het project sluit aan bij het thema 'diversiteit' in ons Strategisch Plan 2016-2020 en bij de nieuwe beleidsnotitie 'Studeren met een functiebeperking'. Bovendien sluit het project goed aan bij de ambitie 'Toegankelijkheid, talentontwikkeling en diversiteit', zoals geformuleerd in het document 'De Waarde(n) van Weten, een Strategische Agenda voor het Hoger Onderwijs' van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Creëer een positieve Talentspiraal

Leerkrachten in het regulier en speciaal onderwijs hebben in toenemende mate te maken met leerlingen in de klas die meer zorg nodig hebben, zoals kinderen met een Autisme Spectrum Stoornis (ASS). Het begeleiden en stimuleren van deze leerlingen is een forse uitdaging. Er is veel kennis over lesgeven aan leerlingen met ASS, maar omdat die kennis niet ontwikkeld is in de context van de klas is zij voor leerkrachten niet goed toepasbaar in de concrete lespraktijk. Bovendien gaat deze kennis vaak over de tekorten van leerlingen met ASS en niet over het stimuleren van hun ontwikkelingspotentieel.

In het RAAK Publiek-project 'Creëer een positieve Talentspiraal' is onderzocht hoe leerkrachten dit potentieel kunnen stimuleren. Daartoe hebben leerkrachten elkaar gecoacht en is kennis uitgewisseld tussen verschillende scholen en experts, middels netwerklere. Het project heeft kennis, vaardigheden en inzichten opgeleverd over hoe leerkrachten in het onderwijs ondersteund kunnen worden, zodat de talenten bij leerlingen met autisme spectrumstoornis (ASS) tot ontwikkeling komen. Het project ook geleid tot een model voor netwerk-leren.

dHealth Lab

Innovaties zijn nodig om de zorg hoogwaardig en duurzaam te houden. De (door)ontwikkeling en het op grote schaal gebruiken van deze innovaties blijft echter achter bij de verwachtingen. Hoe vergroten we kans om digitale health innovaties vanuit het mkb succesvol op de markt te krijgen en kunnen we het potentieel van deze markt verder optimaliseren?

dHealth Lab richt zich op het ondersteunen bij het realiseren van deze innovaties voor de eindgebruiker met als doel de zelfredzaamheid en regie van mensen te vergroten. Bedrijven, kennis- en zorginstellingen werken samen aan het ontwikkelen, testen en implementeren van digitale innovaties in de zorg. Dit project wordt uitgevoerd door een consortium van de Hanzehogeschool Groningen, UMCG, Rijksuniversiteit Groningen en de bedrijven Wildsea en Reconcept.

Programma Gezondheid, Welzijn en Technologie

In de veranderende wereld nemen de technologische ontwikkelingen snel toe. Bijvoorbeeld de inzet van robots waardoor iemand langer zelfstandig thuis kan wonen, het gebruik van zelfmeetapparatuur of de inzet van Virtual Reality als therapievorm. Inzet van technologie heeft invloed op de werkprocessen en de benodigde competenties van professionals.

Het programma Gezondheid, Welzijn en Technologie richt zich op het versterken van de ontwikkeling van digital health bij de Hanzehogeschool en de noordelijke regio. Zeven *schools* en het Centre of Expertise Healthy Ageing werken hierbij samen met externe partijen. In 2018 is er veel gerealiseerd. Zo zijn er inspiratiesessies georganiseerd voor medewerkers van de Academies voor Social Studies, Gezondheidsstudies en Verpleegkunde en externe partners. Verschillende lectoraten en studenten zijn betrokken bij onderzoek in de domeinen zorg en welzijn en technologie. Ook is er een Leergang ontwikkeld voor docenten en professionals in zorg en welzijn: *Technologie in zorg en Welzijn Hoe dan*

Zie bijlagen praktijkgericht onderzoek

- [resultaten van het Centre of Expertise Healthy Ageing](#)

Onderzoek op het gebied van Ondernemerschap

Praktijkgericht onderzoek en hogeschoolbrede inspanningen op het gebied van ondernemerschap bieden oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen in onze regio. De onderzoeksagenda richt zich op het versterken van het innovatieve ecosysteem in de noordelijke regio en het versterken van het mkb in de breedte. Daarbij hebben we speciale aandacht voor de thema's internationalisering, digitalisering en human capital.

Het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap van de Hanzehogeschool Groningen behaalt een excellente score voor haar onderzoeksprofiel en –programma. Dat zegt een visitatiecommissie van Hobéon, bestaande uit externe deskundigen. De commissie wil graag dat de lectoren niet alleen invulling geven aan de NIA, maar deze ook mede bepalen.

Midden- en kleinbedrijf

In 2018 hebben we verder de verbinding gezocht met het regionale midden- en kleinbedrijf (mkb). De Innovatiewerkplaatsen Digital Society Hub en Krachtig MKB zijn opgezet en nader ingericht. Er zijn veel projectvoorstellen ingediend en toegekend waarin met het mkb wordt samengewerkt. Er is een aantal projecten uitgevoerd en afgerond met het mkb, zoals: Proof-of-the-Pudding, MKB@Work en Bedrijfskundige Innovatie in de Bouw.

Betrokkenheid van studenten

Het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap betreft jaarlijks honderden studenten bij onderzoek. In 2018 waren dat er ruim 1000. Studenten doen onder andere literatuuronderzoek, nemen enquêtes af, organiseren workshops, ontwikkelen nieuwe interventies, prototypes en software en doen effectmetingen. Zij werken mee aan onderzoeksprojecten van de lectoraten tijdens het reguliere onderwijs, in minoren, tijdens stages en bijvoorbeeld als afstudeeropdracht. Daarnaast werken studenten, docenten, onderzoekers en lectoren samen aan praktijkgerichte vraagstukken in innovatiewerkplaatsen.

Projecten

Hieronder enkele voorbeelden van projecten.

Gebiedscoöperatie Westerkwartier

Studenten Financieel Economisch Management waren betrokken bij het onderzoek van het lectoraat Duurzaam Coöperatief Ondernemen. Ze hebben onder meer afstudeeropdrachten gedaan voor het midden- en kleinbedrijf in de Gebiedscoöperatie Westerkwartier.

Bedrijfskundige Innovatie in de Bouw

In het project Bedrijfskundige Innovatie in de Bouw hebben studenten van de opleiding Bouwkunde voor een mkb-bouwbedrijf onderzoek gedaan naar doorlooptijdverkorting bij een nieuw woningconcept dat het bedrijf had ontwikkeld. Het onderzoek heeft een mogelijke kostenbesparing van zo'n € 10.000 per woning opgeleverd door betere planning en verbeteringen in het bedrijfsproces.

Bouwend Nederland

Juridische studenten hebben met en voor Bouwend Nederland praktijkgericht onderzoek gedaan rond opdrachtgunning en samenwerkingsmogelijkheden.

Zie bijlagen praktijkgericht onderzoek

- [resultaten van het Marion van Os Centrum voor Ondernemerschap](#)

Onderzoek op het gebied van de Kunsten

Het onderzoek op het gebied van de kunsten richt zich op:

- Kunst en duurzaamheid
- Kunst en leefbaarheid
- Kunst en ouderen
- Kunst, leren en participeren

Projecten

De samenwerking tussen de kunsten en andere opleidingen binnen de Hanzehogeschool vindt ook steeds meer plaats in de onderzoeksprojecten. Hieronder enkele voorbeelden van onderzoeksprojecten in 2018.

Kijk dit zie ik

In dit project is vanuit het lectoraat Image in Context in samenwerking met Dignis Lentis onderzoek gedaan naar hoe je iemand met dementie beter kunt leren kennen door samen foto's te maken. Artistiek onderzoeker en documentairemaker Swanhilde de Jong maakte foto's met bewoners van het Groninger verpleeghuis 't Blauwbörgje (Dignis). Zij ontwikkelde een methode om iemand met dementie te ontmoeten en diens blik op de wereld te delen. Deze methode heeft ze overdraagbaar gemaakt met een video en een publicatie.

Meaningful Music in Health Care

Het project 'Meaningful Music in Health Care' (MiMiC), waarin professionele musici musiceren met en voor patiënten en medisch personeel, heeft in 2018 een vervolg gekregen. Het lectoraat Lifelong Learning in Music en het UMCG hebben bij SIA een gezamenlijke aanvraag gedaan om de aanpak door te ontwikkelen en uit te breiden naar ziekenhuizen in Den Haag, London en Wenen.

Onderzoeksgroep Kunsteducatie

De Onderzoeksgroep Kunsteducatie voert kortlopende en langduriger onderzoeken uit om de binnen- en buitenschoolse kunsteducatie in Noord-Nederland te verbeteren. Onderwerpen van het afgelopen jaar zijn onder meer:

- creativiteitsontwikkeling in de muzikles op de basisschool;
- ontwikkelen van een coachingprogramma voor groepsleerkrachten basisonderwijs, gericht op een 'talentkrachtige' aanpak van beeldend onderwijs;
- de rol van de beeldende kunsten in eLabs voor het voortgezet onderwijs;
- vernieuwing van muziekonderwijs in muziekscholen;
- samenwerking tussen scholen en culturele instellingen in culturele leergemeenschappen;
- het gebruik van een digitale port.

Zie bijlagen praktijkgericht onderzoek

- resultaten van het kenniscentrum Kunst & Samenleving
-

Onderzoek op het gebied van Honours

Expertisecentrum voor honoursonderwijs

Het lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving opereert samen met het Hanze Honours College als het Expertisecentrum voor honoursonderwijs. Het team van dertien onderzoekers doet in een internationale context onderzoek naar talentontwikkeling en honoursonderwijs. Het lectoraat heeft een leidende rol in het netwerk van Europese kennisinstellingen European Honors Council.

In 2018 heeft het Honors Faculty Institute (HFI) een trainingsprogramma aangeboden aan deelnemers afkomstig uit onder andere China en Saoedi-Arabië. Het lectoraat EHOS is een van de medeoprichters van het HFI. Ook is in 2018 een Erasmus-staffweek georganiseerd, dit keer met als thema Dynamics of Talent Education. De zestien deelnemers waren afkomstig uit acht verschillende landen.

Lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving

Het Hanze Honours Research Center onderzoekt wat studenten stimuleert tot het leveren van uitmuntende prestaties. Hierbij wordt gekeken naar de didactische benadering van de docenten en de factoren die een inspirerende leeromgeving bepalen. Ook onderzoekt het lectoraat in samenwerking met het werkveld de kenmerken van een excellente professional. De kennis die het lectoraat genereert, wordt zowel binnen onze hogeschool als daarbuiten uitgedragen.

Projecten

Co-Talent

Een beeldbepalend project binnen het lectoraat is Co-Talent. Het streven hiervan is het stimuleren van gezamenlijke talentontwikkeling in het Europees hoger onderwijs. Als leading partner in de European Honors Council blijkt de Hanzehogeschool de beste papieren te hebben om talentvolle jonge mensen te helpen het beste uit zich zelf te halen en innovatie en creativiteit in curricula te bevorderen. Het project is gestart in 2017. In 2020 wordt het project afgesloten met een groot internationaal honourscongres op onze hogeschool.

Exchange:

www.hanze.nl/nld/onderzoek/kenniscentra/lectoraat-excellentie/exchange-dissemination-and-cultural-change-through-honours-education

Publicaties:

<https://www.hanze.nl/nld/onderzoek/kenniscentra/lectoraat-excellentie/excellente-professionals/publicaties/publications-2018>

Internationalisering van onderzoek en innovatie

Het onderzoek op onze hogeschool krijgt steeds meer een internationale dimensie.

De kenniscentra en Centres of Expertise werkten in 2018 aan het verstevigen van de internationale contacten. Er zijn internationale netwerken gevormd, die onder meer gericht zijn op het aangaan van strategische partnerschappen en het aanboren van Europese subsidiebronnen. Belangrijke inhoudelijke zwaartepunten hierbij zijn Energie, Healthy Ageing, Innovatie, Ondernemerschap en Excellentie.

Enkele voorbeelden:

- EURADA, de Europese Agency of Development Agencies in Brussel, heeft het model van coöperatief ondernemen, Gebiedscoöperatie Westerkwartier, als een van de beste regionale innovaties beoordeeld.
- De Europese Commissie reikte 'Michelinsterren' uit voor de beste Healthy Ageing-regio's. Noord-Nederland behaalde – onder aanvoering van Healthy Ageing Network Northern Netherlands (HANNN) – voor de tweede keer de maximale score. Wij zijn een belangrijke partner van het HANNN en hebben mede met het Centre of Expertise Healthy Ageing bijgedragen aan het behalen van deze vier sterren.
- Diverse van onze onderzoekers hebben hun onderzoek in het buitenland gepresenteerd. Zo waren we vertegenwoordigd tijdens conferenties of symposia van:
 - de Swedish Nutrition Foundation
 - the Finnish Sport Association for Persons with Disabilities
 - the European Real Estate Society
 - the European Facility Management Conference
 - the High Technology Small Firms (HTSF) Conference
 - the International Association of People-Environment Studies
 - DEMAND (Dynamics of Energy, Mobility and Demand)
 - the European Society for Clinical Nutrition and Metabolism
 - the International Association of Logopedics and Phoniatics
- Het Energy Transition Centre (EnTranCe) ontving een groot aantal internationale delegaties, onder meer uit Finland, Litouwen, Rusland en Zuid-Korea.
- We acteren actief in diverse Europese netwerken: Energie Expertise Netwerk van de BENELUX, Enterprise Europe Network, Knowledge4Innovation, ERRIN, Nether, EUREC en Dutch Network Brussels.

Innovatie en valorisatie

We ondersteunen bedrijven en instellingen in Noord-Nederland met praktijkgerichte kennis. Zo leveren we een fundamenteel bijdrage aan de innovatie van de regionale kenniseconomie.

Hanze Ontwerpfabriek

De Hanze Ontwerpfabriek helpt teams van studenten, docenten, medewerkers en externe professionals bij het uitwerken van innovatiegerichte vraagstukken. Met creatieve onderzoeksmethoden en door te werken in multidisciplinaire teams, stimuleert de Hanze Ontwerpfabriek een ondernemende houding en kennisuitwisseling.

De Hanze Ontwerpfabriek helpt innovaties verder te ontwikkelen en naar de markt te brengen. Op de locatie op de Zernike Campus komen creativiteit en techniek samen, kan geëxperimenteerd worden met digitale mogelijkheden en kunnen in een unieke omgeving prototypes worden ontwikkeld. De Hanze Ontwerpfabriek werkt verder samen met externe partijen zoals Triade, O2G2, Hogeschool Rotterdam, Rijksuniversiteit Groningen, gemeente Groningen, IBM, Noorden Duurzaam, ZIENN en het Festival of Entrepreneurial Learning.

Northern Knowledge

Northern Knowledge is een consortium voor valorisatie en ondernemerschap. Het richt zich op het optimaal benutten van kennis, om zo innovatie te stimuleren en bij te dragen aan een sterke noordelijke regio. Onze hogeschool is via het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap vertegenwoordigd in het Programme Board.

Bedrijfsvoering

Bestuur

Goed bestuur is de basis voor een gezonde bedrijfsvoering. Daarbij hechten wij veel waarde aan medezeggenschap.

Good governance

De Branchecode goed bestuur hogescholen omvat algemeen aanvaardbare uitgangspunten over de wijze waarop bestuur en toezicht daarop zou moeten plaatsvinden. De Hanzehogeschool streeft deze code na en heeft deze vertaald naar een Governance code HG waarin de verschillende elementen zijn uitgewerkt in een intern normenkader. In 2018 heeft de regiegroep Governance geïnventariseerd in welke mate het interne normenkader is uitgewerkt. Naar verwachting zal de regiegroep in de loop van 2019 komen met een definitieve rapportage

Medezeggenschap

De Hogeschoolmedezeggenschapsraad (HMR) is de centrale medezeggenschapsraad voor de hele Hanzehogeschool. Daarnaast heeft elke *school* een decentrale medezeggenschapsraad.

Het dagelijks bestuur van de HMR heeft structureel overleg met de voorzitters van de decentrale medezeggenschapsraden. Het doel van deze bijeenkomsten is elkaar informeren over de stand van zaken binnen de hogeschool en de rol van de medezeggenschapsraden daarbij. In 2018 heeft dit overleg drie keer plaatsgevonden.

Overleg met College van Bestuur

In 2018 stemde de HMR in met de begroting en een veelheid aan andere voorstellen. Er was regelmatig overleg met het College van Bestuur over de managementrapportages en diverse beleidsdocumenten.

De HMR heeft in 2018 verschillende gesprekken gevoerd met het College van Bestuur over het uitvoeren van het strategisch beleid voor de periode 2016-2020. Het is een uitdaging nader vorm te geven aan bijvoorbeeld de intentie om eigenaarschap van onderwijs bij de docent-onderzoekers te beleggen. Dit vraagt faciliterend leiderschap en vertrouwen in de professionals en hun professionaliteit. Bovendien vergt dit veranderingen van onderwijsteams. Werkdruk blijft een belangrijk issue voor de HMR.

Met het College van Bestuur is een aantal keren overleg geweest over de kwaliteitsafspraken die voor 2019 op de rol staan. Er zijn de komende jaren vele miljoenen beschikbaar om te investeren in de kwaliteit van het onderwijs.

Medezeggenschapsverkiezingen

In 2018 zijn verkiezingen gehouden voor de studentgeleding van de HMR en de medezeggenschapsraden van de *schools*. Het opkomstpercentage bij de verkiezing van de studentleden voor de HMR was lager dan vorig jaar: 19,7 procent. Landelijk is dit een hoog percentage voor verkiezingen van studenten in een medezeggenschapsraad in het hbo. De hoge opkomst was mede te danken aan een actieve campagne van de studentenfracties en de inspanningen van de verkiezingscommissie.

In- en extern overleg

De HMR had verschillende keren contact met de Raad van Toezicht en de centrale medezeggenschapsraden van de andere noordelijke hogescholen. Verder participeert de HMR in de landelijke vereniging van medezeggenschapsraden van hogescholen. De HMR had ook in 2018 overleg met de bedrijfsarts.

Overleg vakorganisaties

Het Overleg Vakorganisaties (OVO) is het overleg tussen het College van Bestuur en de vakorganisaties. Hierin wordt gesproken over zaken die betrekking hebben op de rechtspositie van het personeel van onze hogeschool. Een vertegenwoordiging van de HMR woont de vergaderingen van het OVO als toehoorder bij.

Zie bijlagen Bestuur & organisatie

- [overzicht van HMR-leden](#)

Klachten en beroepszaken

In 2018 kwamen 236 beroepszaken of bezwaarschriften binnen bij het College van Beroep voor Studenten. In 2017 waren dat er 319.

De Commissie van Advies voor Beroep- en Bezwaarschriften voor het personeel kreeg in 2018 geen verzoek voorgelegd. In 2017 had de commissie één verzoek ontvangen.

Bij de Klachtencommissie Ongewenste Omgangsvormen is in 2018 geen klacht binnengekomen. In 2017 was er één klacht.

De Commissie Klokkenuidersregeling kreeg in 2018 net als in 2017 geen melding binnen.

In 2018 zijn er 38 overige klachten binnengekomen bij het Bureau Klachten en Geschillen. In 2017 waren dat 44.

Bij het College van Beroep voor het Hoger Onderwijs zijn in 2018 naar aanleiding van uitspraken van het College van Beroep voor Studenten vier personen in beroep gegaan. Ook in 2017 waren dit vier personen.

Klachten en Beroepszaken

	2018	2017	2016
College voor Beroep van Studenten	236	319	310
Commissie van Advies voor Beroep- en Bezwaarschriften	-	1	2
Klachtencommissie Ongewenste Omgangsvormen	-	1	1
Commissie Klokkenuidersregeling	-	-	-
Overige Klachten	38	44	25
College van Beroep voor het Hoger Onderwijs	4	4	1

Bescherming persoonsgegevens

Het College van Bestuur heeft een zogenoemde Uitvoeringsregeling AVG vastgesteld, waarmee de toetsing van de rechtmatigheid van verwerkingen van persoonsgegevens eenduidiger en eenvoudiger wordt. Per domein zijn doelen en rechtsgronden geformuleerd. Het gaat om de domeinen Onderwijslogistiek en onderwijs, Onderzoek, Human Resource Management, Financiële Administratie, Zorg en Welzijn, Relatiebeheer, Beheer en beveiliging van informatie, Fysiek beheer en beveiliging, en Verenigingen, Stichtingen en Samenwerkingsverbanden.

In 2018 is geïnvesteerd in een vervolgproject Veilig met Informatie en Privacy (VIP). Daardoor zijn grote stappen gezet om ook decentraal de documentatie van persoonsgegevens op orde te krijgen. Bij de kenniscentra zijn Contactpersonen Verantwoorde Informatiehuishouding (CVI's) benoemd om ook het domein Onderzoek compliant te krijgen. Voor onderzoeken waarbij persoonsgegevens worden verzameld, is een datamanagementplan ontwikkeld. Dit plan is een onderdeel van het register van verwerkingen van persoonsgegevens dat we moeten bijhouden. Alle CVI's hebben deelgenomen aan een vervolstraining AVG, uitgevoerd door de Rijksuniversiteit Groningen.

De registraties die in 2017 zijn gedocumenteerd, zijn intussen grotendeels beoordeeld op volledigheid, juistheid en rechtmatigheid. Daarvoor is voor een half jaar een trainee Privacy en Informatiebeveiliging aangesteld. Ook is er een Corporate Security Officer benoemd, die onder andere de Verwerkersovereenkomsten en de beveiliging van de dataopslag beoordeelt. Daarmee is de functiescheiding geborgd: de rol van Functionaris Gegevensbescherming is niet langer verstrengeld met de securitylijn.

Belangrijke externe ontwikkelingen

De aardbevingen die door de gaswinning worden veroorzaakt, bereikten in 2014 de stad Groningen en daarmee ook onze hogeschool. Ons standpunt is dat veiligheid altijd op de eerste plaats komt. We doen er alles aan om te zorgen dat er voor de studenten en medewerkers maximaal aan de veiligheidseisen wordt voldaan.

Aardbevingsbestendige gebouwen

Sinds 2014 onderhandelen we met de NAM, onder meer over de (ver)bouw van de gebouwen rondom de Van OlstToren aan het Zernikeplein 7. De voorbereidingen hiervoor werden eind 2014 stilgelegd om te bekijken of het toenmalige ontwerp aardbevingsbestendig was. Al snel bleek dat er op tal van punten aanpassingen nodig waren. Eind 2017 hebben we over de financiële consequenties hiervan met de NAM overeenstemming bereikt. In het voorjaar van 2018 zijn we gestart met de (ver)bouw, vier jaar na de geplande datum.

De Nationaal Coördinator Groningen heeft een opdracht verstrekt aan een constructeur om twee prioritaire panden van Academie Minerva te onderzoeken. Dit onderzoek is in het najaar van 2018 uitgevoerd.

Financieel beleid

Voor een gezonde financiële positie werkt onze hogeschool met een planning-en-controlcyclus per studiejaar. Deze cyclus is beleidsmatig opgezet. Alle ondersteunende processen zijn hierop ingericht en worden vanuit deze gedachte bestuurd.

Dankzij deze cyclus kunnen de onderwijsprocessen en de ondersteunende processen elkaar goed ondersteunen. De cyclus geeft voldoende bouwstenen voor de interne beheersing. Dit, aangevuld met goede financiële managementinformatie, zorgt ervoor dat onze financiële positie gezond blijft.

Financiële positie

Tegelijkertijd met de invoering van het leenstelsel heeft de minister een beroep gedaan op de onderwijsinstellingen om, vooruitlopend op de later vrijkomende middelen, alvast te starten met aanvullende investeringen in onderwijs en onderzoek. Onze hogeschool heeft hieraan gehoor gegeven. Door het uitkeren van de eerste tranche van het studievoorschot vanaf 2018 werken we in studiejaar 2018/2019 weer met een sluitende begroting. In de drie voorgaande jaren was sprake van tekortbegrotingen. Ons eigen vermogen is daardoor afgenomen, maar de solvabiliteit van de Hanzehogeschool blijft ruimschoots boven de norm van 30 procent. In de continuïteitsparagraaf is meer in detail weergegeven hoe deze investeringen invloed hebben op onze financiële positie.

Ons resultaat over 2018 was € 1,8 miljoen positief. Het resultaat is daarmee € 3,8 miljoen positiever dan de begroting, die een tekort van € 2 miljoen voorzag. Er zijn enkele belangrijke afwijkingen ten opzichte van de begroting. Er is voor € 12,7 miljoen aan extra baten gerealiseerd, waarbij de Rijksbijdragen € 8,7 miljoen hoger waren dan begroot. De personele lasten zijn ten opzichte van de begroting met € 7,8 miljoen overschreden als gevolg van extra inhuur van derden en een aanvullende dotatie aan de personele voorzieningen. Daarnaast is er een positief resultaat van € 1,8 miljoen gerealiseerd door de verkoop van het gebouw aan de Radesingel in Groningen.

Tenslotte is een belangrijke oorzaak dat we sturen op studie jaren en niet op kalenderjaren. De begroting voor 2018 is een technische uitwerking op basis van de studiejaarbegrotingen 2017/2018 en 2018/2019.

Als gevolg van bovenstaand resultaat over 2018 zijn ook de financiële kengetallen over 2018 gewijzigd. De solvabiliteit (inclusief voorzieningen) bedraagt per 31 december 2018 39 procent (in 2017: 40 procent). De solvabiliteit blijft daarmee boven de signaleringsgrens van OCW van 30 procent. De liquiditeit is per balansdatum ultimo 2018 gestegen van 77 procent naar 89 procent. Belangrijkste oorzaak hiervan is de uitbetaling van een tranche van de ultimo 2017 afgesloten nieuwe lening, die nog niet is gebruikt. In de jaarrekening wordt verder ingegaan op de cijfers ten opzichte van de begroting 2018.

Financiële risico's

Onze hogeschool maakt gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die de organisatie blootstelt aan risico's op het gebied van markt, rente, kasstroom, krediet en liquiditeit. Om deze risico's te beheersen, hebben we een beleid ontwikkeld inclusief een stelsel van limieten en procedures. Met dit beleid beperken we de risico's van onvoorspelbare, ongunstige ontwikkelingen op de financiële markten en daarmee de risico's ten aanzien van de financiële prestaties van de organisatie.

De organisatie zet geen afgeleide financiële instrumenten in om risico's te beheersen en maakt geen gebruik van derivaten.

De vorderingen uit hoofde van debiteuren zijn getoetst op inbaarheid en voor zover nodig geacht voorzien. Voor de kredietrisico's inzake de overige vorderingen is geen voorzien opgenomen.

Het renterisico is beperkt tot eventuele veranderingen in de marktwaarde van opgenomen en uitgegeven leningen. Deze leningen hebben een vast rentepercentage over de gehele looptijd en worden tot het einde van de looptijd aangehouden. Ons beleid is om geen afgeleide financiële instrumenten te gebruiken om (tussentijdse) rentefluctuaties te beheersen.

De organisatie loopt geen significante liquiditeits- en kasstroomrisico's.

Treasury

Ons treasurybeleid is vastgelegd in het Treasurystatuut. De doelstelling van het treasurybeleid is het borgen van de financiële continuïteit van de hogeschool en het minimaliseren van de financieringskosten, met behoud van onze financiële autonomie.

Ons treasurybeleid heeft de volgende uitgangspunten:

- We hanteren een zodanige solvabiliteitsratio dat de toegang tot de kapitaalmarkt gewaarborgd is.
- We houden een zodanige omvang van de liquide middelen en de kredietruimte aan dat we steeds aan onze kortetermijnverplichtingen kunnen voldoen.
- Om de financiële continuïteit te waarborgen, moeten de financiële risico's beheerst worden. Op het gebied van treasury gaat het om rente-, krediet- en valutarisico's.

De treasury is als volgt georganiseerd:

- Het College van Bestuur stelt het treasurybeleid vast en voert het uit.
- Het Treasurycomité adviseert over de hoofdlijnen van treasurybeleid en het vaststellen van kaders.
- De Raad van Toezicht houdt toezicht op het treasurybeleid en autoriseert uitzonderingen.

De verdere treasuryfunctie is binnen het stafbureau Financieel Economische Zaken ondergebracht.

Vanaf 2005 hebben we leningen afgesloten bij het ministerie van Financiën, het zogenaamde schatkistbankieren. Het doel is uiteindelijk zo efficiënt mogelijk te lenen, zodat er weinig overtollige liquiditeiten aanwezig zijn. Hierdoor blijven de rentekosten zo laag mogelijk.

In november 2017 zijn we bij het Ministerie van Financiën een aanvullende financiering overeengekomen van € 43,5 miljoen, in de vorm van een langlopende lineaire lening met een looptijd tot 2034. De lening is bestemd voor het financieren van de voorgenomen bouwwerkzaamheden. De eerste tranche van € 25 miljoen hebben we ontvangen in december 2017. In december 2018 hebben we de tweede tranche van € 7 miljoen ontvangen. Door het aangaan van de aanvullende financiering per ultimo 2017, zijn de financieringslasten over 2018 gestegen ten opzichte van voorgaande jaren. De rentebaten over 2018 zijn in lijn met voorgaand jaar, door een lage voorraad van liquide middelen en een blijvend lage rentevergoeding op de uitstaande tegoeden. Gedurende 2018 hadden we geen beleggingen uitstaan. Het beleid voor beleggen en belenen is vastgelegd in het Treasurystatuut en wordt door het Treasurycomité gevolgd.

In 2018 is het Treasurycomité meerdere malen bij elkaar geweest om de liquiditeit van de hogeschool te bespreken.

Huisvesting

In het nieuwe Strategisch Vastgoed en Huisvesting Plan (SVHP) *Ruimte Voor Talent* richten we ons op een andere aanpak, te omschrijven als ‘van foto naar film’. We willen onze huisvesting en vastgoedportefeuille meer ‘resilient’ maken, oftewel flexibel, wendbaar, veerkrachtig en voorbereid op de toekomst. Daarmee kunnen we sneller aansluiten op de behoefte van de gebruikers.

Het SVHP biedt daarom een flexibel instrumentarium, dat de juiste informatie oplevert voor het nemen van strategische besluiten. Zo kunnen we meebewegen bij groei en krimp en bij veranderingen binnen onderwijs en onderzoek. Dit heeft gevolgen voor de organisatie van het gebruik van ons vastgoed. Ook biedt het kansen voor samenwerken en gedeeld ruimtegebruik in een bepaald gebied en voor de sociale samenhang en beleving van de gebruikers. Het vraagt om samenhangend beleid vanuit vier invalshoeken: gebruik, gebied, gebouw en beleving. Belangrijk in deze aanpak zijn evaluaties samen met onze gebruikers. Het plan is eind 2018 ter vaststelling aangeboden aan het College van Bestuur.

Huisvesting in Zernikepark 10

In juli 2018 hebben we een onderwijspand van de Noordelijke Hogeschool Leeuwarden (Zernikepark 10) aangekocht. Tijdens de zomervakantie is het gehele gebouw in pandig verbouwd en voorzien van een nieuwe inrichting. Zernikepark 10 wordt grotendeels gebruikt door de Digital Society Hub, een onderdeel van het Instituut voor Communicatie, Media & IT.

Nieuw- en verbouw Zernikeplein 7 (ZP7)

Met het nieuw- en verbouwproject van Zernikeplein 7 (ZP7) zetten we in op toekomstbestendige huisvesting in een inspirerende omgeving, De Van OlstToren en de gebouwen eromheen ondergaan een totale metamorfose door een combinatie van nieuw-, verbouw en renovatie. Er komen voorzieningen in zoals een conferentieruimte, mediatheek en een grand café. Het vernieuwde gebouw krijgt een oppervlak van bijna 31.000 m². Het ontwerp van de nieuw- en verbouw van ZP7 is van de hand van JHK Architecten.

Al in oktober 2014 is gestart met de planvorming voor ZP7. Door het toenemende risico op aardbevingen zijn de oorspronkelijke plannen gewijzigd. In januari 2018 is aannemer BAM Bouw en Techniek gecontracteerd.

Door een gefaseerde aanpak in het bouwproces wordt het onderwijs niet verstoord. In de meivakantie van 2018 is het U-gebouw gerealiseerd. Deze tijdelijke huisvesting met een hoog kwaliteitsniveau en een opvallende oranje buitenschil, fungeert in de komende jaren als manoeuvreerruimte voor ZP7 en Zernike Campus. In de zomervakantie van 2018 is de A-vleugel van ZP7 gesloopt en zijn de onderwijsruimten, kantoorruimten en computerruimten uit deze vleugel verplaatst naar het U-gebouw. In september 2018 werd de eerste paal van de nieuwbouw ZP7 ceremonieel geslagen door het College van Bestuur. De beganegrondvloer is in oktober 2018 gelegd. Begin november is de stalen draagconstructie, het ‘skelet’ van de nieuwbouw, opgebouwd. Hierna werden de verdiepingvloeren gelegd. De contouren van de nieuwbouw waren eind 2018 zichtbaar.

Project herinrichting Zernikelaan

In 2017 is het ontwerp voor de herinrichting van de Zernikelaan vastgesteld. Dit is een belangrijk onderdeel van het Masterplan herinrichting Zernike Campus. Met dit plan krijgen de Zernikelaan en de omgeving meer groen en een toegankelijke en verkeersveilige invulling.

Het ontwerp voorziet in een herinrichting van de Zernikelaan en van de aansluiting van de noordelijke ringweg op de Zonnelaan. Op de vernieuwde Zernikelaan worden verkeersmaatregelen genomen voor veiliger fietsen en een soepele doorstroom van autoverkeer. Verder komt er een gescheiden busbaan, een rijbaan en fiets- en voetpaden, met daartussen groenstroken. De kosten voor de herinrichting van de Zernikelaan worden gezamenlijk gedragen door de Hanzehogeschool, de gemeente Groningen en de Rijksuniversiteit. De start van de werkzaamheden is gepland in het eerste kwartaal van 2019. In 2022 moet de uitvoering gereed zijn.

Vooruitlopend op de herinrichting van de Zernikelaan is in oktober het fietspad Penningsdijk aangelegd. Een brug onder de Linnaeusborg (Rijksuniversiteit) verbindt het fietspad met het oostelijke deel van de Zernike Campus. Deze snelle fietsroute houdt de Zernike Campus goed bereikbaar voor de vele duizenden dagelijkse fietsers, ook tijdens alle verbouwingen die plaatsvinden en nog op stapel staan.

ZAP Groningen

Op de Zernike Campus is begin december de eerste paal geslagen voor een nieuwe faciliteit voor biobased onderzoek: ZAP Groningen. Ondernemers, (docent)onderzoekers en studenten gaan hier vanaf het studiejaar 2018/2019 aan het werk om innovatieve producten uit biomassa te maken.

ZAP (Zernike Advanced Processing) Groningen is een innovatiewerkplaats met onder meer kassen, laboratoria en hightech apparatuur. Onze hogeschool is penvoerder en samen met de provincie Groningen en SNN hoofdinvesteerder van ZAP Groningen. Er wordt nauw samengewerkt met Noorderpoort en de Rijksuniversiteit Groningen.

Informatievoorziening en informatisering

ICT speelt een onmiskenbaar grote rol in de manier waarop het onderwijs wordt vormgegeven en onze organisatie wordt ingericht.

Het Stafbureau Informatisering heeft een visie op digitalisering die 'Onderwijs op maat' wordt genoemd. Enerzijds is het noodzakelijk dat studenten persoonlijk de campus ervaren; anderzijds willen studenten en medewerkers beschikken over alle denkbare ICT-middelen om op eigen niveau, in een eigen gekozen tempo, niet afhankelijk van tijd, plaats of device, te kunnen studeren of werken. Dit vergt een optimaal ingerichte blended leeromgeving, maar ook docenten en medewerkers die met deze omgeving goed overweg kunnen.

De visie is vertaald naar zes doelen die leidend zijn voor onze activiteiten. Zo werken wij aan onderwijs op maat, onderzoek op de kaart, een optimale samenwerking, een efficiënte bedrijfsvoering, een stabiele- en up-to-date basis en veilig en professioneel gedrag.

Informatiebeveiliging en privacy

Om te voldoen aan de AVG, de Europese privacywetgeving die in mei 2018 van kracht werd, is voor ieder organisatieonderdeel vastgelegd welke persoonsgegevens worden geregistreerd, waar ze worden bewaard, wie er toegang toe heeft en hoe de beveiliging van deze gegevens is geregeld. Tevens is een nieuwe privacyverklaring vastgesteld en gepubliceerd op www.hanze.nl/privacy. Ook is Hanze Beveiligde Toegang ingevoerd, waarbij medewerkers van buiten kunnen inloggen met behulp van een gebruikersnaam, wachtwoord en hun mobiele telefoon.

Activerend onderwijs en studiesucces

We helpen docenten met activerend onderwijs en studiesucces. Hierin richten we ons op de digitale vaardigheden van docenten, de inzet van digitale *tools* in de lessen en het leerproces van de student. De lessen worden interactiever, met gebruik van online lesmateriaal, gedifferentieerd naar kennis en kunde van de student. Virtual Reality heeft zijn intrede gedaan in een aantal opleidingen en er is een proef gedaan met eStudybooks. De inspanningen rondom digitaal inleveren, nakijken en beoordelen worden voortgezet. Met het Digitaal Toets Centrum helpen we de docenten om de summatieve toetsen digitaal af te nemen en na te kijken.

Netwerken

Het computernetwerk is robuust uitgevoerd. In 2018 is de apparatuur van een van de datacenters verhuisd naar een nieuw en modern datacenter.

Diverse diensten zijn overgezet naar een netwerk dat via internet bereikbaar is ('cloud'). Deze ontwikkeling is nog niet afgerond. Het maakt onze diensten flexibel, efficiënt en schaalbaar en draagt bij aan het tijd-, device- en plaatsonafhankelijk kunnen studeren of werken.

Begroting 2018/2019

We werken met een planning-en-controlcyclus op studiejaar en daarmee ook met een begroting op studiejaar. Sinds 2012 is er geen verplichting meer om met een kalenderjaarbegroting te werken. In dit jaarverslag geven we daarom een overzicht van de begroting over het studiejaar 2018/2019.

Door de uitkering van de eerste tranche van het studievoorschot vanaf 2018 werken we in 2018/2019 weer met een sluitende begroting. In de drie voorgaande jaren was sprake van tekortbegrotingen. Hiermee hebben we, vooruitlopend op de gelden van het studievoorschot, vanuit onze eigen reserves extra geïnvesteerd in onderwijs en onderzoek. Het eigen vermogen van de Hanzehogeschool is daardoor afgenomen, maar de solvabiliteit van de Hanzehogeschool blijft ruimschoots boven de norm van 30 procent.

Een belangrijk deel van de investering in onderwijs en onderzoek gaat naar IT-gebonden onderwijskosten. Studenten verlangen op ICT-gebied moderne middelen. Een onderdeel daarvan is blended learning waarin didactiek, ICT en faciliteiten dichterbij elkaar komen. Investerings in IT zijn dan ook een integraal onderdeel van de innovatie van ons onderwijs en onderzoek en een voorwaarde om de komende jaren onze goede positie in het onderwijsveld te behouden.

Verder wordt in 2018/2019 geïnvesteerd in huisvesting, zoals vastgelegd in het Strategisch Huisvestingsplan. De voorbereidingen voor de nieuw- en verbouw van het Zernikeplein 7 zijn afgerond en in het voorjaar van 2018 is een start gemaakt met de bouwwerkzaamheden.

Vergelijking met begroting vorig jaar

De Hanzehogeschool besteedt in 2018/2019 € 14 miljoen meer dan in 2017/2018. We zetten deze middelen als volgt in:

- we verhogen de budgetten voor schools met € 8,5 miljoen. Het budget per student stijgt daardoor met 3,2 procent. Ook compenseren we daarmee de verwachte loonstijging vanuit de cao;
- we verhogen de reservering voor het Strategisch Fonds met € 1,5 miljoen;
- we verhogen de budgetten voor staven en HG-Algemeen met € 3,8 miljoen, deels voor looncompensatie en deels voor dekking van autonome stijgingen (onder andere afschrijvingen van gebouwen door uitvoering van het strategisch huisvestingsplan en afschrijvingen van IT-investeringen);
- we verlagen van de CSBR met € 0,5 miljoen voor financiering van lopende projecten. Voor nieuwe strategische projecten is het Strategisch Fonds bestemd;
- we verhogen het budget voor onderzoek met € 1,5 miljoen;
- verder dalen de bestemde reserves met € 0,8 miljoen.

	CvB gezamenlijk	H.J. Pijlman	P. van der Wijk	L.J.M. Verhofstad	Totaal
Overige kosten	1.361	3.533	1.569	2.738	9.201
Reis- en verblijfkosten binnenland		511	1.904	2.009	4.424
Reis- en verblijfkosten buitenland		801		5.567	6.369
Representatiekosten	834	215	597	1.399	3.045
Totaal	2.195	5.060	4.070	11.714	23.039

Toelichting:

De verantwoording is gebaseerd op het in 2018 vastgestelde declaratiereglement Hanzehogeschool Groningen. Deze is opgesteld conform Handreiking bestuurskosten declaraties 2016 (inclusief update 2018), welke vanuit de Vereniging Hogescholen is opgesteld en aan de minister van OCW aangeboden. Medio december 2016 heeft de minister de handreiking akkoord bevonden.

De vermelde bedragen hebben betrekking op declaraties ingediend gedurende het kalenderjaar 2018 danwel facturen die rechtstreeks door de Stichting Hanzehogeschool aan een leverancier van goederen of diensten zijn vergoed en de uitgaven die via een creditcard lopen.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen bestuurskosten en organisatiekosten. Bij bestuurskosten gaat het om de kosten die direct aan de uitoefening van de bestuurstaak door de bestuurders gebonden zijn. Organisatiekosten omvatten alle kosten die voortvloeien uit de reguliere bedrijfsvoering van de organisatie. Indien kosten door twee of drie bestuurders gezamenlijk worden gemaakt, worden deze in de kolom 'CvB gezamenlijk' verantwoord. Daar waar de betreffende kosten betrekking hebben op meerdere personen of afdelingen, wordt enkel het collegedeel verantwoord.

In de jaarrekening staat het overzicht van de bezoldigingen van de leden van het College van Bestuur.

Continuïteit

In deze paragraaf geven wij weer hoe de hogeschool omgaat met de financiële gevolgen van het gevoerde en te voeren beleid. Daarmee geven wij ook inzicht in het verwachte exploitatieresultaat in de komende jaren en de ontwikkeling van onze vermogenspositie.

Tabel 6.2: Verwachte kengetallen studenten en personele bezetting, 2018-2023

Kengetallen	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Studentenaantallen (HO)						
- Eerste instroom	7.677	7.611	7.610	7.547	7.444	7.290
- Ingeschreven studenten	29.457	30.002	30.266	30.256	30.100	29.829
Personele bezetting (fte)						
- Management/ directie	30	30	30	30	30	30
- Onderwijzend personeel	1.512	1.540	1.554	1.553	1.545	1.531
- Overige medewerkers	790	805	812	811	807	800

Studentenaantallen

Eind 2018 hebben we onze prognose voor de studentenaantallen bepaald. De instroom is in 2018 licht gedaald. We verwachten dat de bekostigde instroom in de komende jaren licht zal blijven dalen, gebaseerd op de CBS-prognose dat de bevolkingsomvang (met name in de categorie 15- tot 25-jarigen) in Noord-Nederland gaat dalen. Verder gaan we uit van een gelijkblijvend marktaandeel. De afname van de instroom zal leiden tot een lager totaal aantal studenten. We verwachten dat dit cijfer zich de komende jaren beweegt rond de 30.000. Daarbij houden we rekening met de trends met betrekking tot uitval en diplomering. We hebben geen rekening gehouden met effecten van landelijke ontwikkelingen op het gebied van studiefinanciering, begrotingsbeleid en dergelijke.

Personele bezetting

De kengetallen van de personele bezetting van 2018 zijn gerealiseerde waarden. Op basis van de meerjarenontwikkeling van de personele lasten hebben we een inschatting gemaakt van het personele verloop in de jaren daarna.

Meerjarenbegroting

BALANS (in m€)	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Activa						
Vaste activa						
Immateriële vaste activa	3	4	4	4	4	4
Materiële vaste activa	134	143	148	156	157	155
Financiële vaste activa	0	0	0	0	0	0
	137	148	152	160	161	159
Vlottende activa						
Vorraden	0	0	0	0	0	0
Onderhanden werk	0	0	0	0	0	0
Vorderingen	5	5	5	5	5	5
Liquide middelen	52	48	42	32	27	26
	58	53	47	37	33	31
Totaal Activa	195	201	200	198	194	191
Passiva						
Eigen vermogen						
Algemene reserve (publiek)	62	62	62	62	61	62
Algemene reserve (privaat)	4	4	5	5	5	5
Bestemmingsreserve (publiek)	1	1	0	0	0	0
	67	67	67	67	66	67
Vreemd vermogen						
Voorzeningen	8	9	10	11	11	12
Langlopende schulden	55	53	59	56	52	49
Onderhanden werk	8	3	3	3	3	3
Kortlopende schulden	57	70	62	62	62	60
	127	135	134	132	129	124
Totaal Passiva	195	201	200	198	194	191

De komende jaren investeren we fors in materiële vaste activa. In de periode 2019-2023 geven we circa € 78 miljoen uit aan huisvesting. Dit is exclusief de extra investeringen als gevolg van het aardbevingsbestendig maken van gebouwen, waarvoor we een vergoeding van de NAM ontvangen. Door de toenemende digitalisering van onderwijs en onderzoek zullen we in de periode 2019-2023 ook circa € 35 miljoen investeren in inventaris, apparatuur en software. Het gaat daarbij zowel om vervanging als om uitbreiding.

In de periode 2019-2023 blijft het eigen vermogen stabiel, het uitgangspunt daarbij is werken met een jaarlijks sluitende exploitatie. Onze solvabiliteit, de verhouding tussen het eigen en totaal vermogen, blijft daardoor rond de 0,35 liggen. Hiermee blijven we boven de 'hbo-minimumnorm' van 0,30.

De algemene reserve privaat neemt licht toe als gevolg van verwachte groei van winst op contractactiviteiten. Met het programma HanzePro zetten we de komende jaren in op het vergroten van ons aanbod van onderwijs voor werkkenden, zowel in de vorm van contractactiviteit als deeltijdonderwijs. De bestemmingsreserve betreft de reserve voor huisvestingsbeleid, deze valt in de komende jaren vrij.

Het niveau van de voorzieningen neemt naar verwachting nog toe, met name als gevolg van de invoering van de regeling duurzame inzetbaarheid en regeling werktijdvermindering senioren.

Onder de langlopende schulden zijn de langlopende leningen bij het ministerie van Financiën opgenomen. Dit betreft de twee lopende leningen van respectievelijk € 10 en € 13 miljoen, die in december 2020 en december 2025 moeten worden afgelost, en de in 2017 nieuw verstrekte lening van € 44 miljoen ten behoeve van de investeringen in huisvesting. Deze laatste lening wordt in gedeelten opgenomen, de eerste tranche in 2017, en met ingang van 2020 lineair in 15 jaar afgelost.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN (in m€)	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Baten						
Rijksbijdrage OCW	195	201	212	217	221	221
Collegegelden	56	53	54	54	54	54
Werk voor derden	5	5	5	5	5	5
Overige baten	20	20	20	20	20	20
	276	279	291	296	300	299
Personele lasten						
Lonen en salarissen	185	184	194	198	203	203
Overige personele lasten	24	28	29	29	29	28
	208	212	222	227	231	231
Materiële lasten						
Afschrijvingen	19	19	19	19	20	21
Huisvestingslasten	16	18	20	20	20	17
Inventaris, apparatuur en leermiddelen	9	9	8	8	8	8
Administratie- en beheerslasten	13	13	13	13	13	13
Overige lasten	7	7	8	7	7	7
	65	66	68	68	68	67
Saldo baten en lasten	3	1	1	1	1	1
Saldo financiële baten en lasten	-1	-1	-1	-1	-1	-1
Totaal resultaat	2	0	0	0	0	0

Het uitgangspunt is werken met een sluitende exploitatie. Bij de baten is de verwachte ontwikkeling van de rijksbijdrage OCW gebaseerd op de nu bekende ontwikkelingen van studentenaantallen en macro-ontwikkelingen van het beschikbare budget voor het hoger onderwijs. De hoogte van de post collegegelden is gebaseerd op de geprognosticeerde ontwikkeling van de studentenaantallen.

Qua lasten hebben we bij de personele lasten, de huisvestingslasten en de overige lasten rekening gehouden met de extra kosten gerelateerd aan de extra investeringen in kwaliteit en deskundigheid van het personeel, de extra exploitatielasten die betrekking hebben op het strategisch huisvestingsplan en de investeringen in IT-projecten.

Risicobeheersing

Risicohouding

De Hanzehogeschool is, als maatschappelijke organisatie die bijdraagt aan de toekomstige carrière van ongeveer 30.000 studenten, risicoavers. Dit betekent dat (grote) risico's niet willens en wetens actief worden opgezocht. Risicoavers betekent niet dat de Hanzehogeschool geen enkel risico loopt of dat risico's nooit bewust worden gelopen, maar dat prudent met de ter beschikking gestelde middelen wordt omgegaan en dat inzichtelijk wordt gemaakt (veelal door middel van besluitvorming en periodieke informatievoorziening) welke risico's worden gelopen. De ruim 3.300 medewerkers hebben een grote verantwoordelijkheid voor het dagelijks maken van de juiste afwegingen. Het bestuur

onderkent dat zij dit alleen succesvol kunnen doen als risicomanagement niet een doel op zich is, maar een gedachtegoed waarmee het mogelijk wordt om expliciet nog meer inzicht en bewustzijn te creëren in de mate waarin de gestelde doelstellingen voor onze studenten worden gerealiseerd.

Aanpak risicomanagement

In het verslagjaar 2018 heeft het College van Bestuur vastgesteld dat risicomanagement integraal en expliciet ingepast moet worden in de bestaande planning & control-cyclus. Om dit te realiseren is in 2018 een plan van aanpak vastgesteld en is onder begeleiding van een externe deskundige gestart met de uitvoering van dit plan dat bestaat uit de volgende fasen:

1. Visievorming met betrekking tot risicomanagement waarin de nadruk ligt op het expliciet maken van de strategische risico's en daarbij behorende beheersingsmaatregelen.
2. Uitwerking van een risicobeheersingskader waarin, gebaseerd op een algemeen aanvaardbaar model voor risicomanagement (COSO en handreiking risicomanagement van de Vereniging Hogescholen), operationele risico's en daaraan gerelateerde beheersingsmaatregelen worden geïdentificeerd.
3. Uitrol van risicomanagement bij de verschillende organisatieonderdelen waarin directeuren en deans primair verantwoordelijk zijn voor het managen van risico's en waarin controllers zorgdragen voor het monitoren van risicomanagement.

In de loop van 2019 zal de eerste fase van het project worden afgerond en wordt gestart met de tweede fase. Het doel is om in 2020 risicomanagement te hebben uitgerold binnen de gehele Hanzehogeschool.

Geinventariseerde risico's

In het verslagjaar wordt via de periodieke rapportages inzicht gegeven in de (strategische) risico's die de Hanzehogeschool loopt. Hierbij zijn de volgende risico's geïdentificeerd, waarbij voor deze risico's passende beheersingsmaatregelen zijn getroffen:

- De Hanzehogeschool wordt geconfronteerd met (mogelijke) schade aan het vastgoed of persoonlijke ongevallen als gevolg van aardbevingen veroorzaakt door de gaswinning. Hierbij loopt de Hanzehogeschool een verhoogd risico op imagoschade.
- De afgelopen jaren is sprake van toenemende inflatie op de bouwkosten als gevolg van economische groei. De Hanzehogeschool wordt niet volledig gecompenseerd voor deze inflatie.
- Vanaf 2018 ontvangt de Hanzehogeschool studievoorschotmiddelen. Vanaf 2020 ontvangen we deze middelen alleen indien we kwaliteitsafspraken hebben gemaakt die zijn getoetst door de NVAO. Het is nog niet duidelijk hoe en in welke mate hierover verantwoording moet worden afgelegd en op welke wijze wordt vastgesteld dat deze afspraken zijn gerealiseerd.
- De studentenprognose voorziet een daling van het totaal aantal ingeschreven studenten vanaf 2022. De studentenprognoses zijn gebaseerd op landelijke instroomramingen uit de referentieraming (ministerie van OCW), demografische ontwikkelingen op landelijk en regionaal niveau (CBS) en beleidsrijke aanvullingen vanuit de *schools*.
- Op 15 mei 2019 heeft de Adviescommissie Bekostiging Hoger Onderwijs en Onderzoek (hierna: commissie-Van Rijn) het adviesrapport "Wissels om" aangeboden aan de minister van OCW. De commissie-Van Rijn doet in dit rapport onder andere een aantal voorstellen om de huidige bekostigingssystematiek aan te passen en een bedrag van 260 m€ in het hoger beroepsonderwijs te heralloceren. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor de hoogte van de rijksbijdrage van de HG vanaf 2020.

Door de krapte op arbeidsmarkt is het lastig om mastergeschoolde docenten te werven, met name in de sector techniek.

Aardbevingsbestendigheid

In de balans van eind 2018 is ons vastgoed opgenomen voor een boekwaarde van 86 miljoen euro. We gaan er vanuit dat alle vormen van schade als gevolg van de aardbevingen vergoed worden door de NAM: dit is een continu onderwerp van gesprek met betrokken partijen, waaronder de NAM. In de waardering van het vastgoed per 31 december 2018 hebben we geen rekening gehouden met een impairment vanwege aardbevingsschade.

De aardbevingen hebben de volgende risico's voor de waardering van ons vastgoed en de toekomstige bedrijfsvoering.

Vastgoed

- Risico op afnemende leegwaarde doordat het sentiment over de bewoonbaarheid van de omgeving verandert (waardeschade). Dit is in aanvulling op de demografische ontwikkelingen in de regio.
- Risico van directe fysieke schade aan het vastgoed (herstelschade).
- Risico van verplichtingen tot het versterken van het vastgoed om deze aardbevingsbestendig te maken, in lijn met de Nederlandse Praktijkrichtlijn voor aardbevingsbestendig bouwen (versterkingsschade).
- Risico van hogere bouwkosten voor nieuwbouwprojecten, zonder dat hier extra baten tegenover staan (bouwschade).

Bedrijfsvoering

- Risico van extra kosten door verhoogde aandacht of extra te leveren inspanningen voor de exploitatie van het vastgoed en/of in de contacten met huurders, belanghebbenden, overheid en projectontwikkeling;
- Risico van aansprakelijkheid bij persoonlijke ongelukken als gevolg van aardbevingsschade.
- Risico van kosten om schade te beperken of voor noodvoorzieningen.
- Risico van extra financieringskosten doordat we de kosten van reparaties of van schadebeperking moeten betalen voordat we de vergoeding hiervoor ontvangen.

Wij voeren continu fysieke inspecties uit om mogelijke schades aan ons vastgoed te inventariseren. In principe worden herstel- en versterkingsschades direct door de NAM afgehandeld. Dit zou voor ons niet tot verdere kosten en uitgaande kasstromen moeten leiden. We hebben verder beoordeeld of we financieel in staat zijn om de gevolgen van de aardbevingsschade op te vangen, ervan uitgaande dat we eerst kosten moeten maken als gevolg van schadeherstel en -beperking en extra kosten in de bedrijfsvoering, voordat we de vergoedingen ontvangen. Naar de mening van het bestuur, met de kennis per balansdatum, is er geen aanleiding om te veronderstellen dat we hier niet toe in staat zijn. Een mogelijk lagere waardering van het vastgoed heeft geen direct effect op de leningsvoorwaarden en leidt niet tot directe opeisbaarheid van de financiering. We schatten dit risico voor de continuïteit op dit moment als laag in.

Helderheid

In het kader van de notitie Helderheid en de aanvulling daarop is een aantal extra gegevens opgenomen in dit jaarverslag. We onderschrijven onze verantwoordelijkheden zoals beschreven in de notitie.

Hieronder gaan we kort in op de negen thema's die in de notitie helderheid voorkomen. Een deel hiervan is elders in dit jaarverslag al besproken. Voor de volledigheid gaan we hier op alle negen thema's in:

- Thema 1: Uitbesteding
- Thema 2: Investeren van publieke middelen in private activiteiten
- Thema 3: Het verlenen van vrijstellingen
- Thema 4: Bekostiging van buitenlandse studenten
- Thema 5: Collegegeld niet betaald door student zelf
- Thema 6: Studenten volgen modules van opleidingen
- Thema 7: De student volgt een andere opleiding dan waarvoor hij is ingeschreven
- Thema 8: Bekostiging van maatwerktrajecten
- Thema 9: Bekostiging van het kunstonderwijs

Uitbesteding

Binnen het initieel onderwijs worden alle opleidingen door onszelf of onder onze verantwoordelijkheid verzorgd. Op diverse fronten werken we samen met andere hogescholen, universiteiten en organisaties, maar daarbij is geen sprake van uitbesteding. Een voorbeeld hiervan is Kies op maat, zie onder thema 6.

Investing in private activiteiten

De rijksbijdrage van het ministerie van OCW en het collegegeld van de studenten wordt besteed aan het onderwijs en de ondersteunende activiteiten. Daarnaast is er sprake van een 'derde geldstroom'. Deze bestaat uit de financiële bijdragen van bedrijven, instellingen en cursisten voor contractonderzoek en -onderwijs. We vinden het belangrijk om deze contractactiviteiten aan te bieden, zodat we als kennisinstituut nauwe relaties kunnen onderhouden met het werken beroepenveld. Het bevordert de kennisuitwisseling en innovatie en daarmee de kwaliteit van het onderwijs.

Sinds 2012 voeren we contractactiviteiten uit onder de naam Hanzehogeschool Groningen Professionals en Bedrijven, vanaf 2019 zal deze naam gewijzigd worden in HanzePro. Binnen de financiële vastlegging hebben we de scheiding tussen publiek en privaat voldoende gewaarborgd. De derde geldstroom is de financieringsbron van de contractactiviteiten waarbij deze activiteiten kostenneutraal moeten worden uitgevoerd. Het totaalresultaat van de private activiteiten over 2018 is met € 0,1 miljoen positief. Per saldo is het private deel van het eigen vermogen per eind 2018 € 4,5 miljoen positief. Binnen de contractactiviteiten hebben gedurende 2018 geen investeringen plaatsgevonden.

We hebben een budget voor sponsoring en aanverwante activiteiten, zoals bijdragen aan jubilea en giften aan instanties en goede doelen. Daarmee ondersteunen we regionale en maatschappelijke activiteiten, evenals activiteiten waaraan we zelf deelnemen. In 2018 hebben we circa € 150.000 besteed, onder andere aan de Stichting Keiweek (€ 30.000), het

Confucius Instituut (€ 30.000), het Peter de Grote Festival (€ 25.000), 100 jaar van de Ploeg (€ 20.000) en Swinging Groningen (€ 12.000).

Het verlenen van vrijstellingen

In de Onderwijs- en examenregeling hebben we beschreven hoe een student de examencommissie kan verzoeken vrijstelling te verlenen voor het afleggen van een toets. Dat kan op grond van een toets die de student buiten onze opleiding met goed gevolg heeft afgelegd of op grond van kennis, inzicht en vaardigheden die de student buiten de opleiding heeft opgedaan. De examencommissie doet hiernaar een objectief onderzoek en stelt hiervan een verslag op. De examencommissie registreert de vrijstellingen die zij verleent.

Bekostiging van buitenlandse studenten

Dit onderwerp is bij ons niet van toepassing.

Collegegeld niet betaald door student zelf

In 2018 volgden 160 van onze medewerkers met een dienstverband een bekostigde opleiding binnen de eigen organisatie.

Conform de regelingen van het Profileringsfonds (WHW art 7.51), kunnen studenten die als gevolg van persoonlijke problemen studievertraging hebben opgelopen, bij het bestuur van het Profileringsfonds een aanvraag indienen voor een financiële vergoeding.

Studenten volgen modules van opleidingen

Onze hogeschool neemt deel aan Kies op Maat. Dit is een samenwerkingsplatform van hbo- en wo-instellingen dat studenten de mogelijkheid biedt om delen van hun opleiding bij een andere instelling te volgen. Voor de studenten zijn hieraan geen extra kosten verbonden. Zij nemen hieraan deel op basis van een Bewijs Betaald Collegegeld. De instellingen verrekenen onderling de kosten van deelname op basis van een vastgestelde prijs per EC. Het gaat hier als het ware om uitbesteed onderwijs; de student rondt de opleiding bij de eigen instelling af.

De student volgt een andere opleiding dan waarvoor hij is ingeschreven

Dit onderwerp is bij ons niet van toepassing.

Maatwerktrajecten

Als kennisinstelling worden wij door organisaties ingeschakeld om hun medewerkers verder op te leiden of bij te scholen. In de afgelopen jaren hebben we met een aantal organisaties overeenkomsten afgesloten. Hun medewerkers worden als student ingeschreven, al dan niet met extra faciliteiten. De werkgever voldoet het collegegeld. Met het UMCG hebben we een overeenkomst gesloten over het aanbieden van de opleidingen hbo-V3 en 4. Hieraan namen in 2017/2018 in totaal 37 studenten deel, over 2018/2019 zijn dit verdeeld over hbo-V1 t/m hboV-4 52 studenten.

Bekostiging van het kunstonderwijs

Voor het sectorplan Kunsten is op landelijk niveau onderzoek gedaan naar de bekostiging van kunstvakopleidingen. De landelijke afspraken worden zo veel mogelijk intern gevolgd en vertaald naar de budgetten van de kunstvakopleidingen binnen de Hanzehogeschool Groningen.

Personeel

Aan het eind van 2018 hadden we 3.348 medewerkers in dienst, die gezamenlijk 2.332 arbeidsplaatsen (fte) bezetten.

In 2018 is het aantal personeelsleden met 25 gestegen. Het aantal fte is in 2018 met 33 toegenomen. Dat de toename in aantal fte groter is dan de toename van het aantal personeelsleden, is te verklaren door tijdelijke uitbreidingen in de bestaande medewerkerspopulatie.

21 medewerkers (5,5 fte) zijn ingezet voor de sportvoorzieningen voor studenten en personeel van zowel de Rijksuniversiteit Groningen als onze hogeschool. Deze medewerkers zijn formeel in dienst van de hogeschool.

Uit tabel 6.1 blijkt dat het aantal vrouwen binnen onze hogeschool toeneemt, terwijl het aantal mannen afneemt. Verder nemen zowel de categorie 25 t/m 34 jaar toe als de categorie 45 t/m 64 jaar. Dit gegeven biedt mogelijkheden voor natuurlijke uitstroom in tijden van krimp en vraagt om een verdere analyse.

Personeel	2018	%	2017	2016
Totaal aantal medewerkers	3.348		3.323	3.280
Mannen	1.410	42,11%	1.429	1.409
Vrouwen	1.938	57,89%	1.894	1.871
Totaal aantal arbeidsplaatsen (fte)	2.332		2.299	2.252
Leeftijdsopbouw				
24 jaar en jonger	145	4,33%	160	180
25 t/m 34 jaar	472	14,10%	439	460
35 t/m 44 jaar	778	23,24%	780	750
45 t/m 54 jaar	999	29,84%	1.032	1.022
55 t/m 64 jaar	884	26,40%	846	822
65 jaar en ouder	70	2,09%	66	46

Tabel 6.1: Kengetallen personeel, 2016-2018

Formatie

Vaste en tijdelijke formatie

Eind 2018 was 86 procent van de arbeidsplaatsen vast en 14 procent tijdelijk. Daarmee is de tijdelijke formatie ten opzichte van vorig jaar gedaald (eind 2017 was dit 21 procent).

In- en uitstroom

In 2018 hebben we 676 medewerkers in dienst genomen. De instroom komt daarmee op 20 procent. Ten opzichte van 2017 is de instroom met 1 procent gedaald.

Daar staat tegenover dat 678 medewerkers uit dienst zijn getreden. De uitstroom bedraagt daarmee 20,25 procent (op peildatum 31 december 2018). Dit is nagenoeg gelijk aan 2017. Tabel 6.2 laat zien om welke redenen het dienstverband is beëindigd.

Reden einde dienstverband	2018		2017
	Aantal	%	Aantal
Einde contract	542	79,94%	565
Op eigen verzoek	44	6,49%	58
(keuze-)Pensioen	37	5,46%	34
Wederzijds goedvinden	49	7,23%	14
Overleden	2	0,29%	2
Initiatief werkgever	1	0,15%	0
Blijvende arbeidsongeschiktheid	0	0,00%	3
Overig	3	0,44%	1
Tijdens proeftijd	0	0,00%	0
Eindtotaal	678	100%	677

Tabel 6.2: Reden einde dienstverband, 2018

Professionalisering

Professionaliseringsplan 2018-2020

In december heeft het College van Bestuur het Professionaliseringsplan 2018-2020 goedgekeurd. Dit plan is gebaseerd op de nieuwe cao voor het Hoger Onderwijs, die in het voorjaar van 2018 is vastgesteld. Kern van dit professionaliseringplan is volledige facilitering in tijd en geld voor scholingsactiviteiten die in het scholingsjaarplan zijn opgenomen.

Hanze PL Academy

In 2018 is de geheel vernieuwde Hanze PL Academy live gegaan. Op dit deel van ons intranet kunnen medewerkers nu een aanbod van ruim 80 modules vinden en zich daarvoor inschrijven. Gezocht kan worden op doelgroepen en op thema's. Verder is er een ordening van leermodules in leerlijnen. Een leerlijn is een sequentie óf een keuzepalet van modules (uit één of meerdere thema's) rondom een bepaald ontwikkeldoel voor een bepaalde doelgroep.

OBP-ontwikkeling

In 2018 is in het kader van dit project gewerkt aan het ontwikkelen van leerlijnen voor ondersteunend en beheerpersoneel (OBP) in functies tot en met schaal 9. De ambitie van het project is aandacht genereren voor (verdere) professionele ontwikkeling van deze medewerkers, zodat zij toegerust worden en blijven voor huidige en toekomstige taken.

Enkele belangrijke uitgangspunten zijn:

- Leren is leuk!
- Regie nemen op eigen loopbaan.
- Klaar zijn of toegerust worden voor 2020 (in een professionele leergemeenschap kunnen werken).
- T-shaped OBP-medewerkers.
- Ontwikkeling 21st century skills (kader) met focus op digitaal vaardig.

Parallel aan de ontwikkeling van deze medewerkers wordt ook ingezet op de ontwikkeling van hun leidinggevendenden, vanuit de optiek dat zij een cruciale rol spelen in het leerproces van hun medewerkers.

Beoogde uitkomsten:

- OBP-teamleiders sturen meer en anders op ontwikkeling medewerkers.
- OBP-medewerkers nemen regie op hun eigen ontwikkeling (bewustwording en actie).
- Nieuw aanbod is beschikbaar en te gebruiken voor meerdere doelgroepen.

In november 2018 is gestart met twee pilotgroepen van OBP-medewerkers (30 personen) en hun leidinggevendenden. Doel van deze pilots is gezamenlijk ontdekken hoe en wat medewerkers willen ontwikkelen en leren, als het gaat om hun eigen ontwikkeling en de ontwikkeling van hun teams. De opbrengsten van deze pilots zullen worden vertaald in leer- en ontwikkellijnen voor alle OBP-medewerkers in onze hogeschool. Leidinggevendenden faciliteren dit proces, ondersteunen het actief en nemen hun rol als coach en begeleider van leer- en ontwikkelprocessen.

Professionaliseringsactiviteiten

Alle medewerkers

Tabel 6.3 geeft een overzicht van het aantal medewerkers dat in 2018 deelnam aan de verschillende scholingstrajecten.

Scholingstraject	Aantal deelnemers 2018
Cambridge English	54
Cambridge English examen	22
Let your talent grow	7
Share your talent	8
Project Buiten *	
Presenteer jezelf	3
Een goed gesprek	7
Poster & Pitch	8
Worldlab	6
LinkedIn	7

Tabel 6.3. Deelname van medewerkers aan leer- en ontwikkelactiviteiten in 2018.

* Project Buiten, een project van Zestor, is bedoeld om professionals mogelijkheden en kansen te geven hun talenten te onderzoeken en verder te ontwikkelen door middel van uitdagende tijdelijke projecten (betaald) en stages (onbetaald) bij een andere hogeschool.

Onderwijsgeevenden

Scholingstraject	Aantal deelnemers 2018
BDB regulier	60
BDB vernieuwd Pilot	8
BDB Bekwaamheidsprocedure	8
Klaar voor de start	31
Intervisie Leren en Werken in een IWP	6 (pilotgroep)
	6 (tweede groep)
Breinleren	6
Worldlab	6
LinkedIn	7

Tabel 6.4. Deelname van onderwijsgeevenden aan leer- en ontwikkeltrajecten in 2018.

Masterscholing docenten

Voor docenten werd vanuit het opleidingsfonds van de Hanzehogeschool Groningen sinds schooljaar 2008/2009 jaarlijks budget beschikbaar gesteld voor het volgen van een masteropleiding. Deze financiering is na het schooljaar 2017/2018 beëindigd. In het schooljaar 2016/2017 is de laatste groep docenten gestart met een masteropleiding die (deels) wordt gefaciliteerd vanuit het opleidingsfonds. Docenten kunnen voor het volgen van een masteropleiding ook een Lerarenbeurs aanvragen bij DUO.

In totaal hebben 248 docenten hun masterdiploma behaald met facilitering vanuit het opleidingsfonds. Daarvan hebben 67 docenten de master Pedagogiek van de Hanzehogeschool en NHL Stenden gevolgd (MEd). 50 docenten zijn nog bezig met de masteropleiding.

Onderzoekers

Promoties

Wij stimuleren onze docenten om onderzoek te doen. Op 31 december 2018 waren in totaal 116 medewerkers bezig met promotieonderzoek. Promotietrajecten passen in de onderzoeksprogramma's van de lectoraten en kenniscentra, en sluiten aan op de zwaartepunten van de hogeschool.

De promovendi maakten in 2018 gebruik van de volgende regelingen:

- Jonge Promovendi regeling: 14;
- Tweede-dag-subsidie Hanzehogeschool: 80 (waarvan 24 personen ook de derde-dag-subsidie van de Rijkuniversiteit ontvingen);
- Overig: 22 (waarvan 7 ook derde-dag-subsidie van de Rijksuniversiteit).

In 2018 hebben negen promovendi hun promotieonderzoek afgerond.

Coaching promovendi

In 2018 is een coachingsaanbod ontwikkeld voor medewerkers die bezig zijn met een promotietraject. Het betreft coaching op het gebied van persoonlijke effectiviteit. Deze coaching zal via de Hanze PL Academy worden aangeboden. De eerste gesprekken hierover zijn reeds gevoerd.

Leidinggeevenden

Leiderschapsprogramma

In 2018 hebben ongeveer 70 leidinggeevenden deelgenomen aan de verschillende onderdelen van ons Leiderschapsprogramma. De onderdelen zijn:

- Leidinggeven met Lef
- Leidinggeven aan leren
- Deep democracy
- Waarderende gespreksvoering
- Duurzaam Inzetbaar met het Huis van Werkvermogen (pilot)
- Coaching en individuele opleidingen (maatwerk)

Lerende Organisatie

In 2018 is op de twee strategische managementdagen aandacht besteed aan het thema Lerende Organisatie.

In maart was het thema 'Leren over Leren', waarin zowel het leren van studenten als het leren van management aan bod is gekomen. Belangrijke thema's op deze dag waren: vertrouwen op het eigen kunnen en de eigen verantwoordelijkheid, en veiligheid om te mogen leren en fouten te mogen maken. Via presentaties en een markt met good practices uit de hogeschool is kennis uitgewisseld over leren, leervoorkeuren en leerklimaat.

In november was het thema 'Onderwijsinnovatie en Organisatieontwikkeling'. Aan de hand van workshops gegeven door eigen teamleiders, is kennis en ervaring uitgewisseld op thema's als zelforganisatie, de professionele leergemeenschap, innovatiewerkplaatsen en flexibilisering. Teamleiders hebben best practices gedeeld. Het leren van en met elkaar was een belangrijk onderdeel van de dag.

Ondersteunend Personeel

In 2018 hebben dertien medewerkers behorend bij het ondersteunend personeel deelgenomen aan het scholingstraject adviesvaardigheden.

Scholingstraject	Aantal deelnemers 2018
Adviesvaardigheden (10de groep)	13

Tabel 6.5. Leer- en ontwikkeltrajecten 2018 OBP

Effectief Begeleiden van Verandering

In december is gestart met een pilot van het leertraject *Effectief Begeleiden van Veranderen* voor stafadviseurs. Het traject bestaat uit de deelmodules *Veranderkracht* en *Veranderkunde*. De deelnemers zijn twaalf stafadviseurs uit verschillende staven.

OBP-event What's Up with your Learning?

In maart 2018 is, in het kader van het project *OBP Ontwikkeling*, een leerevent georganiseerd voor OBP-medewerkers tot schaal 9. Het thema was *What's up with your learning?* Aan dit event hebben 200 medewerkers deelgenomen. De deelnemers konden diverse lezingen, workshops en masterclasses bijwonen en een informatiemarkt bezoeken rondom het thema Leren en Ontwikkelen. Enkele voorbeelden van workshops waren:

- Talent aan het werk!
- Professionele Identiteit.
- Op weg naar werkgeluk.
- Slim samenwerken met Teams (uit het Office-pakket).
- Je inbox de baas.
- Lean voor dummies / Lean Six Sigma.

Projecten

Project Activerend Onderwijs en Studiesucces

Binnen het project Activerend Onderwijs en Studiesucces hebben we een start gemaakt met het doorontwikkelen van de leermodules *Klaar voor de Start* en de BDB. Deze modules zijn meer tijd- en plaatsonafhankelijk gemaakt door een deel van de leerstof digitaal aan te bieden. Daarnaast bestaan de modules uit bijeenkomsten die een intervisie-karakter hebben en waarin samen geleerd kan worden aan de hand van concrete vraagstukken die docenten in hun werk tegenkomen. Momenteel wordt onderzoek verricht naar de effecten van de doorontwikkeling.

Internationalisering

In september 2017 is vanuit het Strategisch Fonds projectfinanciering toegekend aan een project dat vorm en inhoud gaat geven aan deskundigheidsbevordering op het onderwerp Internationalisering. In 2018 is in het kader van dit project gestart met de ontwikkeling van leerlijnen voor docenten/onderzoekers, supporting staff en management. Deze leerlijnen bevatten modules zoals Interculturele vaardigheden, Interculturele Didactiek, Taalvaardigheid en Kennis van het hoger onderwijs in Nederland en Europa. De geplande opleverdatum van de leerlijnen is eind februari 2019.

Project Taalstages

In het pilotproject Taalstages zijn vijf permanente taalstages gerealiseerd. In 2018 zijn twee nieuwe taalstagiaires begonnen. De pilotfase is afgerond per 1 januari 2019. In de loop van 2019 besluit de stuurgroep hoe het vervolg eruit gaat zien.

Netwerken en samenwerkingsverbanden

- Mobiliteitsnetwerk Noorderlink
- Scholenoverleg in Groningen Mbo, HBO
- Mobiliteitsoverleg Zestor
- Zestor en Hogescholenoverleg Eigen risicodragerschap WW/BW
- Noorderlink, themagroep Leren en Ontwikkelen

Subsidies

Bij Zestor zijn vijf aanvragen ingediend en gehonoreerd voor leer- en ontwikkeltrajecten op het gebied van teamontwikkeling en aanspreekcultuur voor OBP-teams. Ook is een aanvraag gedaan en gehonoreerd voor RVO

Praktijkleren.

Diversiteit en inclusiviteit

Man-vrouwverhouding

Het percentage vrouwelijke werknemers is één procentpunt gestegen ten opzichte van vorig jaar (van 57 naar 57,9 procent). Bij zeventien van de in totaal 25 organisatieonderdelen zijn vrouwen in de meerderheid. Dit betekent een groei ten opzichte van vorig jaar (toen waren het vijftien). Het percentage vrouwen in leidinggevende posities bedraagt 53 procent (het gaat om in totaal 112 medewerkers in leidinggevende functies op het niveau van schaal 13 en hoger). Dit is een daling ten opzichte van 2017 (58 procent) en 2016 (61 procent).

Seniorenregelingen

Vanaf 1 januari 2015 is de regeling Werktijdvermindering Senioren (WS-regeling) van kracht. De kosten van de regelingen bedroegen 0,95 procent van het getotaliseerd jaarinkomen (€143.408.327). Sinds de invoering van de nieuwe WS-regeling wordt van deze faciliteit minder vaak gebruik gemaakt.

	Aantal deelnemers	Totale kosten
Seniorenregeling Onderwijspersoneel	108	771970
Werktijdvermindering Senioren	66	524177

Tabel 6.6: Deelname aan seniorenregelingen, 2018

Participatiebanen

Op 1 december 2018 waren er in onze organisatie 33 participatiebanen. Op dit moment worden er tien nieuwe participatiebanen voorbereid. In 2019 wordt onderzocht of het quotum van 55 participatiebanen per 1 januari 2019 is gerealiseerd. Hiervoor tellen ook participatiebanen bij toeleveranciers mee, sinds de invoering van de nieuwe wetgeving op het gebied van Social Return.

Medewerkers met een niet-Nederlandse achtergrond

Bij onze hogeschool zijn (op peildatum 31 december 2018) 171 medewerkers werkzaam met een niet-Nederlandse achtergrond.

Overig

WW/BW

In 2018 hebben in totaal 34 ex-medewerkers een WW-uitkering aangevraagd. Op 31 december 2018 hadden 48 ex-medewerkers een WW-uitkering. 24 medewerkers hadden in 2018 een BW-uitkering.

Besteding decentrale arbeidsvoorwaardenmiddelen

De cao-hbo kent de bepaling dat elke hogeschool jaarlijks 1,41 procent van het getotaliseerd jaarinkomen beschikbaar stelt voor afspraken op het gebied van arbeidsvoorwaarden. Het geld mag ook worden uitgegeven aan het verbeteren van bestaande regelingen die in het lokale cao-overleg worden gemaakt. In 2018 was ruim € 2,02 miljoen beschikbaar. In tabel 6.7 is te zien hoe in 2018 het budget is besteed.

		2017	2018
	Grondslag:	140182787 getotaliseerd jaarinkomen	143408327 getotaliseerd jaarinkomen
		REALISATIE	REALISATIE
Baten			
Budget	percentage	1,41%	1,41%
		€ 1.976.577	€ 2.022.057
Totaal Budget Decentrale arbeidsvoorwaardenmiddelen		€ 1.976.577	€ 2.022.057
Kosten			
Fietsregeling	01-01-08 - 31-08-17	€ 25.725	€ 0
Kinderopvang (afdracht aan Belastingdienst)	doorlopend	€ 591.176	€ 606.540
Ouderschapsverlof (betaald)	doorlopend	€ 636.038	€ 595.120
OV-regeling	v.a. 1-1-2008	€ 353.551	€ 418.164
Stimuleringsbijdrage sport	per jaar	€ 5.000	€ 5.000
Woon-werkverkeer (12e maand)	doorlopend	€ 67.657	€ 72.967
Vitaliteit / Het Nieuwe Gezonde Werken		€ 84.714	€ 147.000
Fit for the Future: Werkplek+	2018-2019-2020	€ 0	€ 170.000
Fit for the Future: Werkplezier in elke levensfase	2018-2019	€ 0	€ 63.000
Fit for the Future		€ 0	€ 0
HanzeFit (exploitatiekosten)		€ 50.000	€ 17.000
Totale kosten		€ 1.813.861	€ 1.941.791
Resterend budget			
	per jaar	€ 162.716	€ 80.266
	cumulatief	€ 609.520	€ 689.786

Tabel 6.7: Besteding decentrale arbeidsvoorwaardenmiddelen, 2018

HRM-gesprekscyclus

De jaarlijkse HRM-gesprekscyclus bestaat uit een functioneringsgesprek, optioneel één of meerdere voortgangsgesprekken en een beoordelingsgesprek. In 2018 hebben we van 30,8 procent van de medewerkers een beoordelingsformulier ontvangen. Over het algemeen genomen hebben deze medewerkers een resultaat van voldoende/goed.

Sinds oktober 2018 bestaat de mogelijkheid de formulieren te uploaden in het digitale personeelsdossier. We verwachten daarom dat in 2019 een hoger percentage ontvangen formulieren wordt bereikt.

Beoordelingsgesprekken en resultaten		2017-2018	2016-2017	2015-2016	2014-2015	2013-2014	2012-2013
	<i>Aantal</i>	%	%	%	%	%	%
Aantal medewerkers	3348	100					
Gesprekken							
Beoordelingsformulier ontvangen	1033	30,80%	36,50%	48,30%	38,80%	33,00%	33,00%
Beoordelingsformulier (nog) niet ontvangen	2315	69,20%	63,50%	51,70%	61,20%	67,00%	67,00%
Resultaten							
Onvoldoende	6	0,60%	0,10%	0,30%	0,70%	0,30%	0,50%
Goed	963	93,20%	90,90%	92,10%	93,60%	95,90%	94,60%
Uitstekend	64	6,20%	4,60%	5,00%	5,50%	3,80%	4,90%

Tabel 6.8: Beoordelingsgesprekken en resultaten, 2012-2018

Recruitment

Gepubliceerde vacatures

In 2018 zijn in totaal 209 vacatures gepubliceerd, met een totale maximale omvang van 173,80 fte. Van deze vacatures zijn 81 intern gepubliceerd (op Hanze.nl-ingelogd). 14 van deze vacatures zijn ná de interne ronde ook extern gepubliceerd (op Hanze.nl-publiek, Noorderlink.nl en Werkenbijhogescholen.nl). 128 vacatures zijn direct extern gepubliceerd (waarbij medewerkers van onze hogeschool hun voorrangspositie in de vervulling van vacatures wel behouden).

Vervulde vacatures

In 2018 zijn in totaal 179 vacatures vervuld. 63 van deze vacatures zijn intern vervuld (door medewerkers van onze hogeschool) en 115 extern. De gemiddelde doorlooptijd (publicatiedatum tot vervuldatum) van deze vacatures was vijf weken.

Benoemde sollicitanten

In 2018 zijn in totaal 210 sollicitanten benoemd op vacatures bij de Hanzehogeschool. Het betreft 74 interne sollicitanten (al werkzaam bij de Hanzehogeschool), 22 semi-externe sollicitanten (werkzaam bij een Noorderlink-organisatie) en 114 externe sollicitanten.

Wervingskanalen

Van de in totaal 3.850 sollicitanten die in 2018 online hebben gereageerd op een vacature van de Hanzehogeschool, zagen 1143 sollicitanten (30 procent) de vacature als eerste op Hanze.nl (ingelogd en publiek). 1106 sollicitanten (29 procent) zagen de vacature als eerste op de website van Noorderlink en 1003 sollicitanten (26 procent) als eerste op Indeed. De overige sollicitanten hebben de vacature voor het eerst gezien via een ander wervingskanaal.

Beloning

Het percentage medewerkers dat werd bezoldigd in schaal 10 of hoger, is licht gestegen naar 71 procent eind 2017. 33 medewerkers ontvingen een arbeidsmarkttoelage. In totaal is een bedrag van € 67.611 aan arbeidsmarkttoelagen uitbetaald.

Verzuim

Maandelijks rapporteert Vitaliteit over het ziekteverzuim. De rapportage bevat onder andere het twaalfmaandsgemiddelde, het verzuimpercentage per maand en de ziekteverzuimfrequentie. Deze rapportage gaat elke maand vergezeld van een analyse en een advies.

Het gemiddelde verzuimpercentage bij onze hogeschool over 2018 was 3,95 procent (exclusief zwangerschap). De ziekmeldingsfrequentie bedroeg 0,76 keer. Het verzuimpercentage is sterk negatief beïnvloed door de griep epidemie tussen januari en april 2018. Hoewel de verzuimcijfers van de sector hbo over 2018 nog niet bekend zijn, lijkt dit vooralsnog tamelijk laag. De laatste maanden van 2018 laten een licht dalende trend in het verzuim zien.

Aandachtspunt blijft nog steeds het grote aandeel (mentale) verzuimgevallen veroorzaakt door burn out. Dit betekent dat er blijvend aandacht moet zijn voor het verlagen van de werkdruk en het verhogen van het werkplezier. De uitkomsten van de werkdrukexperimenten (*Van werkdruk naar werkplezier*) kunnen hierbij helpen. In december 2018 is ook een *Inspiratieboekje Werkplezier* voor medewerkers uitgebracht.

In juni 2018 zijn we gestart met trainingen voor leidinggevendenden, met als titel *Duurzaam Inzetbaar met het Huis van Werkvermogen*. De pilot was bij het Facilitair Bedrijf. De visie op verzuim in het nieuwe verzuimbeleid (november 2018) laat ons anders kijken naar verzuim. Uitgangspunten zijn eigen regie (eigenaarschap) en de persoonlijke opvattingen en keuzes die bij verzuim een rol spelen.

We geloven dat wanneer leidinggevendenden worden ondersteund in hun rol als casemanager bij verzuim in het voeren van het 'moedige gesprek', zij beter in staat zijn deze rol op een adequate manier op te pakken. De trainingen die worden gegeven door LTC Training (een zorgaanbieder van Liwit) worden de komende schooljaren in de gehele hogeschool geïmplementeerd zodat binnen de organisatie dezelfde taal en dezelfde aanpak ontstaat.

Arbobeleid

De uitvoering van de risico-inventarisaties en -evaluaties (RI&E's) in 2018 wordt gecoördineerd door de Arboadviseur en uitgevoerd door de diverse organisatie-eenheden. Het betreft de digitale branche-RI&E voor hogescholen. De preventiemedewerkers van de diverse organisatie-eenheden kunnen de RI&E zelf en in samenwerking met de locatiemanagers uitvoeren. Binnen de hogeschool is de Arboadviseur verantwoordelijk voor de uitvoering van de RI&E. Kernpunten uit de RI&E zijn onder andere veiligheid, ontruiming, kennis van noodvoorzieningen en samenwerking met de BHV-organisatie. Ook is er aandacht voor kantoorinrichting, klimaat, ergonomische ontwikkelingen en nieuwe wetgeving.

Deelname van de Arboadviseur aan de expertgroep Huisstijl en Inrichting zorgt bij nieuwbouw- en verbouwplannen voor aandacht voor zowel arbeidsomstandigheden als welzijn. De Arboadviseur neemt ook deel aan de werkgroep Integraal veiligheidsmanagement, wat zorgt voor het in kaart brengen en beheersen van de integrale veiligheid.

Voor 136 medewerkers is fysieke belasting (op indicatie of preventief) in kaart gebracht met een Werkplekcheck. Daarbij zijn adviezen verstrekt over werkmethoden en gedragsveranderingen en is de werkplek zo goed mogelijk geoptimaliseerd volgens ergonomische richtlijnen.

De adviseur vitaliteit en de Arboadviseur zijn ook betrokken bij aanbestedingen van het facilitair bedrijf, bij de inkoop van meubilair.

Gezondheid

Duurzame inzetbaarheid is een belangrijk aandachtspunt voor het stafbureau HR.

Bij Duurzame Inzetbaarheid gaan we uit van een gezamenlijk belang en eigen verantwoordelijkheid. De teams binnen het stafbureau HR ondersteunen de diverse organisatieonderdelen zo integraal mogelijk bij het optimaliseren van de gezondheid en inzetbaarheid van de medewerkers.

Enkele regelingen zijn in 2018 gelanceerd, waaronder Werkplek+ en Werkplezier in elke levensfase. Deze regelingen worden volop benut en dragen bij aan een optimaal werkplezier. Bij de innovatiewerkplaats Healthy Workplace loopt momenteel een onderzoek naar het effect van Werkplek+.

Vanuit de Green Quest is het doel geformuleerd dat elke medewerker een gezond en duurzaam rolmodel is. Afgelopen jaar hebben tijdens de Dag van de Duurzaamheid in totaal negen medewerkers van onze hogeschool een speldje ontvangen van de Sustainable Development Goals, omdat zij voor anderen een rolmodel zijn op het gebied van duurzaamheid. Het streven is om in 2019 nog meer medewerkers te bereiken.

Verder is een brede werkgroep bezig De Vitale Hanze Werkomgeving zodanig te beschrijven dat kaders, proces en middelen duidelijk zijn. Vanuit deze werkgroep wordt samengewerkt bij het implementeren van deze werkomgeving.

Na het afronden van het succesvolle programma Het Nieuwe Gezonde Werken is, na een gedegen voorbereiding, in 2018 een start gemaakt met 'Het Nieuwe Gezonde Werken 2.0'. Dit programma kent een andere opzet rondom het thema dynamisch werken (in groepsverband in combinatie met individueel). Deze nieuwe opzet is in samenwerking met externe partij Pim Mulier ontwikkeld. Bij twee onderzoeksvragen is samenwerking gezocht met het lectoraat Duurzaam HRM en de innovatiewerkplaats Healthy Workplace.

Bijlagen bedrijfsvoering

- verantwoording uitgaven professionalisering

Jaarrekening 2018

Balans

Balans per 31 december 2018

(na resultaatbestemming, bedragen x € 1.000,-)

1	Activa	31-12-18	31-12-17
Ref.			
	Vaste activa		
1.1	Immateriële vaste activa	2.960	4.162
1.2	Materiële vaste activa	134.082	128.515
1.3	Financiële vaste activa	281	338
	Totaal vaste activa	137.324	133.015
	Vlottende activa		
1.4	Vorraden	427	387
1.5	Vorderingen	5.259	9.202
1.6	Liquide middelen	51.855	36.424
	Totaal vlottende activa	57.541	46.013
	TOTAAL ACTIVA	194.865	179.028
2	Passiva	31-12-18	31-12-17
Ref.			
2.1	Eigen vermogen	67.481	65.724
2.2	Voorzieningen	7.800	5.699
2.3	Langlopende schulden	55.000	48.000
2.4	Onderhanden werk	7.651	3.889
2.5	Kortlopende schulden	56.931	55.715
	TOTAAL PASSIVA	194.865	179.028

Staat van baten en lasten

Baten en lasten 1 januari 2018 - 31 december 2018

(bedragen x € 1.000,-)

Ref.		2018	Begroting 2018	2017
3	Baten			
3.1	Rijksbijdragen OCW	195.095	186.383	178.733
3.2	Collegegelden	56.111	57.749	55.712
3.3	Baten werk i.o.v. derden	5.109	3.554	4.963
3.4	Overige baten	19.644	15.540	18.718
	Totaal baten		275.958	263.226
4	Lasten			
4.1	Personele lasten	208.367	200.574	199.539
4.2	Afschrijvingen	19.472	18.624	16.735
4.3	Huisvestingslasten	16.229	14.656	16.137
4.4	Overige lasten	29.005	30.105	28.091
	Totaal lasten		273.073	263.959
	Saldo baten en lasten		2.885	-733
5	Financiële baten en lasten			
5.1	Financiële baten	8	0	14
5.2	Financiële lasten	-1.135	-1.268	-979
	Totaal financiële baten en lasten		-1.128	-1.268
	RESULTAAT		1.757	-3.341

Kasstroomoverzicht

(bedragen x € 1.000,-)

Ref.		2018	2017
	Kasstroom uit operationele activiteiten		
	Resultaat uit gewone bedrijfsvoering		1.757
			-3.341
	Aanpassingen voor:		
4.2	- Afschrijvingen	19.472	16.735
4.2	- Boekresultaat desinvestering MVA	-1.770	-118
2.2	- Mutaties voorzieningen	2.101	570
		19.803	17.187
	Veranderingen in werkkapitaal:		
1.4	- Voorraden	-40	-355
1.5	- Vorderingen	3.942	-2.681
2.4	- Onderhanden werk	3.762	356
2.5	- Kortlopende schulden (excl.intrest)	2.136	754
		9.801	-1.926
	Totaal kasstroom uit bedrijfsoperaties	31.362	11.920
5.1	Betaalde intrest	-920	-601
	Totaal kasstroom uit operationele activiteiten	30.442	11.319
	Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
1.1	Investerings in immateriële vaste activa	-107	-999
1.1	Desinvesteringen in immateriële vaste activa	38	105
1.2	Investerings in materiële vaste activa	-23.733	-14.106
1.2	Desinvesteringen in materiële vaste activa	1.734	15
	Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten	-22.068	-14.985
	Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
1.3	Aflossing op leningen u/g	57	57
2.3	Aangegane langlopende leningen	7.000	25.000
	Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten	7.057	25.057
	MUTATIE GELDMIDDELEN	15.431	21.391

Toelichting algemeen

De instelling, gevestigd te Groningen, Zernikeplein 1, is een stichting en is ingeschreven in het handelsregister onder nummer 41012703. Deze jaarrekening heeft betrekking op het kalenderjaar 2018, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2018. Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

Activiteiten

De activiteiten van de instelling bestaan voornamelijk uit dienstverlening op het gebied van onderwijs.

Consolidatie

Indien de hogeschool een kapitaal- en/of organisatiebelang heeft in rechtspersonen én waar bovendien sprake is van een materieel financieel belang worden deze opgenomen in het eigen vermogen van de Hanzehogeschool Groningen. Er is hierbij dan geen sprake van integrale consolidatie maar van het activeren van een vordering op verbonden partijen en het crediteren van het eigen vermogen van die partijen ten gunste, eventueel ten laste, van het eigen vermogen van de Hanzehogeschool Groningen. Op balansdatum heeft de Hanzehogeschool geen belangen met een materieel financieel belang.

Toelichting op het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Mutaties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de op dat moment geldende wisselkoersen. Onder de investeringen in immateriële- en materiële vaste activa zijn alleen opgenomen de investeringen waarvoor geldmiddelen zijn opgeofferd. De aflossingen op de financiële vaste activa zijn hierop in mindering gebracht.

Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat het bestuur van de Hanzehogeschool Groningen zich over verschillende zaken een oordeel vormt, en dat het bestuur schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen.

De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

De volgende waarderingsgrondslagen zijn naar de mening van het management het meest kritisch voor het weergeven van de financiële positie en vereisen schattingen en veronderstellingen:

- personeelsvoorzieningen
- voorziening dubieuze debiteuren

Rapporteringsvaluta

Alle in dit financiële verslag vermelde bedragen zijn genoteerd in euro's. Daar waar afkortingen gebruikt worden van K€ en M€ wordt bedoeld € x 1.000 respectievelijk € x 1.000.000.

Vergelijkende cijfers

De cijfers over het vorig kalenderjaar zijn, indien en voor zover dat uit hoofde van transparantie wenselijk en noodzakelijk werd geacht, opnieuw gerubriceerd om vergelijkbaarheid mogelijk te maken.

Transacties in vreemde valuta's

Transacties luidend in vreemde valuta's worden in euro's omgerekend tegen de geldende wisselkoers op de transactiedatum. Valutakoersverschillen worden verwerkt in de staat van baten en lasten in de periode dat zij zich voordoen.

Financiële instrumenten

De Hanzehogeschool Groningen maakt gebruik van uiteenlopende financiële instrumenten die de organisatie blootstelt aan markt-, rente-, kasstroom-, krediet- en liquiditeitsrisico. Om deze risico's te beheersen heeft de organisatie een beleid inclusief een stelsel van limieten en procedures opgesteld om de risico's van onvoorspelbare ongunstige ontwikkelingen op de financiële markten en daarmee de financiële prestaties van de organisatie te beperken. De organisatie zet geen afgeleide financiële instrumenten in om risico's te beheersen en maakt geen gebruik van derivaten.

Kredietrisico

De vorderingen uit hoofde van debiteuren zijn getoetst op inbaarheid en voor zover nodig geacht voorzien. Voor de kredietrisico's inzake de overige vorderingen wordt verwezen naar financiële vaste activa en vorderingen.

Het renterisico is beperkt tot eventuele veranderingen in de marktwaarde van opgenomen en uitgegeven leningen. Bij deze leningen is sprake van een vast rentepercentage over de gehele looptijd. De leningen worden aangehouden tot het einde van de looptijd. De organisatie heeft derhalve als beleid om geen afgeleide financiële instrumenten te gebruiken om (tussentijdse) rentefluctuaties te beheersen.

De organisatie loopt geen significante liquiditeitsrisico's.

Saldering van financiële instrumenten: Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als de stichting beschikt over een deugdelijk juridisch instrument om het financiële actief en de financiële verplichting gesaldeerd af te wikkelen en de stichting het stellige voornemen heeft om het saldo als zodanig netto of simultaan af te wikkelen.

Transacties met verbonden partijen

Van transacties met verbonden partijen is sprake wanneer een relatie bestaat tussen de stichting en een natuurlijk persoon of entiteit die verbonden is met de stichting. Dit betreffen onder meer de relaties tussen de stichting en haar deelnemingen, de aandeelhouders, de bestuurders en de functionarissen op sleutelposities. Onder transacties wordt verstaan een overdracht van middelen, diensten of verplichtingen, ongeacht of er een bedrag in rekening is gebracht.

Grondslagen voor waardering van activa en passiva

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, die uitgegeven is door de Raad voor de Jaarverslaggeving. Deze bepalingen zijn van toepassing op grond van de Regeling Jaarverslaggeving Onderwijs (WJZ/2007/50507) (RJ660).

Activa en passiva worden tegen nominale waarde opgenomen, tenzij anders vermeld in de verdere grondslagen. Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar de stichting zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een in de balans opgenomen actief of verplichting blijft op de balans als een transactie (met betrekking tot het actief of de verplichting) niet leidt tot een belangrijke verandering in de economische realiteit met betrekking tot het actief of de verplichting. Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. De opbrengsten en kosten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar en volgen de per 1 januari 2008 ingevoerde Regeling Jaarverslaggeving onderwijs.

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa worden in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige voordelen die dat actief in zich bergt, zullen toekomen aan de Hanzehogeschool en de kosten van dat actief betrouwbaar kunnen worden vastgesteld.

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs, verminderd met cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen. De uitgaven na eerste verwerking van een gekocht of zelf vervaardigd immaterieel vast actief worden toegevoegd aan de verkrijgings- of vervaardigingsprijs als het waarschijnlijk is dat de uitgaven zullen leiden tot een toename van de verwachte toekomstige economische voordelen

en de uitgaven en de toerekening aan het actief op betrouwbare wijze kan worden vastgesteld. Als niet wordt voldaan aan de voorwaarden voor activering worden de uitgaven verantwoord als kosten in de winst-en-verliesrekening. De grondslagen voor de vaststelling en verwerking van bijzondere waardeverminderingen zijn opgenomen onder Materiële Vaste Activa.

Ontwikkelingskosten

Ontwikkelingskosten worden geactiveerd voor zover deze betrekking hebben op commercieel haalbaar geachte projecten. De ontwikkeling van een immaterieel vast actief wordt commercieel haalbaar geacht als het technisch uitvoerbaar is om het actief te voltooien, de onderneming de intentie heeft om het actief te voltooien en het vervolgens te gebruiken of te verkopen is (inclusief het beschikbaar zijn van adequate technische, financiële en andere middelen om dit te bewerkstelligen), de onderneming het vermogen heeft om het actief te gebruiken of te verkopen, het waarschijnlijk toekomstige economische voordelen zal genereren en de uitgaven gedurende de ontwikkeling betrouwbaar zijn vast te stellen.

Ontwikkelingskosten worden gewaardeerd tegen vervaardigingsprijs, verminderd met cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen. De vervaardigingsprijs omvat voornamelijk de salariskosten van het betrokken personeel; de geactiveerde kosten worden na beëindiging van de ontwikkelingsfase (actief gereed voor ingebruikname) afgeschreven over de verwachte gebruiksduur.

De afschrijving vindt plaats volgens de lineaire methode. De kosten voor onderzoek en de overige kosten voor ontwikkeling worden ten laste van het resultaat gebracht in de periode waarin deze zijn gemaakt.

De gehanteerde categorieën zijn (samen met de afschrijvingstermijnen en -percentages):

- Ontwikkelingskosten (website) 3-5 jaar (33,3% - 20%)
- Software 3-5 jaar (33,3% - 20%)

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten (om de activa op hun plaats of in de staat te krijgen noodzakelijk voor het beoogde gebruik) of vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen. Op terreinen wordt niet afgeschreven. De afschrijvingen worden berekend als een percentage over de aanschaffingsprijs volgens de lineaire methode op basis van de economische levensduur, rekening houdend met de eventuele restwaarde. Afschrijving start op het moment dat een actief beschikbaar is voor het beoogde gebruik en wordt beëindigd bij buitengebruikstelling of bij desinvestering. Afboekingen door verkoop, buitengebruikstelling of tenietgaan worden afzonderlijk vermeld.

Onderhoudsuitgaven worden geactiveerd onder toepassing van de componentenmethode. Slechts wanneer sprake is van klein onderhoud worden deze uitgaven ten laste van het resultaat gebracht.

Buiten gebruik gestelde activa worden gewaardeerd tegen boekwaarde of lagere opbrengstwaarde.

Voor materiële vaste activa wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat deze activa onderhevig zijn aan bijzondere waardeverminderingen. Als dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief geschat. De realiseerbare waarde is de hoogste van de bedrijfswaarde en de opbrengstwaarde.

Wanneer de boekwaarde van een actief hoger is dan de realiseerbare waarde, wordt een bijzonder waardevermindingsverlies verantwoord voor het verschil tussen de boekwaarde en de realiseerbare waarde. Verder wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er enige indicatie is dat een in eerdere jaren verantwoord bijzonder waardevermindingsverlies is verminderd. Als een dergelijke indicatie aanwezig is, wordt de realiseerbare waarde van het betreffende actief geschat. Terugneming van een eerder verantwoord bijzonder waardevermindingsverlies vindt alleen plaats als sprake is van een wijziging van de gehanteerde schattingen bij het bepalen van de realiseerbare waarde sinds de verantwoording van het laatste bijzonder waardevermindingsverlies. In dat geval wordt de boekwaarde van het actief opgehoogd tot de geschatte realiseerbare waarde, maar niet hoger dan de boekwaarde die bepaald zou zijn (na afschrijvingen) als in voorgaande jaren geen bijzonder waardevermindingsverlies voor het actief zou zijn verantwoord.

Onderstaande afschrijvingstermijnen worden als uitgangspunt gehanteerd, op basis van incidentele afwijkende inschatting van levensduur kan deze worden aangepast. De gehanteerde categorieën zijn (samen met de afschrijvingstermijnen en -percentages):

- Gebouwen Casco/Afbouw 30 jaar (3,3%)
- Gebouwen: inbouw 15 jaar (6,7%)
- Gebouwen: investering in huurpanden 10 jaar (10,0%) of kortere huurtermijn
- Sportterreinvoorzieningen 10 jaar (10,0%)
- Overige terreinvoorzieningen 15-30 jaar (3,3%-6,7%)
- Bouwkundige voorzieningen en installaties 15 jaar (6,7%)
- Meubilair (inventaris) 7-12 jaar (8,3%-14,3%)
- Computerapparatuur 3-4 jaar (33,3%-25,0%)
- Audiovisuele apparatuur 4 jaar (25,0%)
- Medische apparatuur 10 jaar (10,0%)
- Industriële apparatuur 15 jaar (6,7%)
- Overige apparatuur 7 jaar (14,3%)
- Technische installaties ICT 7 jaar (14,3%)
- Technische installaties overig 15 jaar (6,7%)
- Transportmiddelen 7 jaar (14,3%)

Ontvangen subsidies die betrekking hebben op investeringen (materiële vaste activa) worden in mindering gebracht op de materiële vaste activa.

Financiële vaste activa

Leningen u/g

Leningen worden verstrekt op basis van overeenkomsten waarin is vastgelegd op welke termijn de lening wordt afgelost, tegen welk rentepercentage geleend wordt en indien van toepassing, welke zekerheden er zijn verstrekt. De onder financiële vaste activa opgenomen vorderingen worden initieel gewaardeerd tegen de reële waarde onder aftrek van transactiekosten (indien materieel). Vervolgens worden deze vorderingen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

Een financieel actief dat niet wordt gewaardeerd tegen (1) reële waarde met waardewijzigingen in de staat van baten en lasten of (2) geamortiseerde kostprijs of lagere marktwaarde, wordt op iedere verslagdatum beoordeeld om te bepalen of er objectieve aanwijzingen bestaan dat het actief een bijzondere waardevermindering heeft ondergaan. Een financieel actief wordt geacht onderhevig te zijn aan een bijzondere waardevermindering indien er objectieve aanwijzingen zijn dat na de eerste opname van het actief zich een gebeurtenis heeft voorgedaan die een negatief effect heeft op de verwachte toekomstige kasstromen van dat actief en waarvan een betrouwbare schatting kan worden gemaakt. Objectieve aanwijzingen dat financiële activa onderhevig zijn aan een bijzondere waardevermindering omvatten bijvoorbeeld het niet nakomen van betalingsverplichtingen en achterstallige betalingen door een debiteur en aanwijzingen dat een debiteur failliet zal gaan.

Vorraden

Vorraden worden gewaardeerd tegen kostprijs of lagere opbrengstwaarde. De kostprijs bestaat uit de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, vermeerderd met overige kosten om de voorraden op hun huidige plaats en in hun huidige staat te brengen. De opbrengstwaarde is gebaseerd op de meest betrouwbare schatting van het bedrag dat de voorraden maximaal zullen opbrengen, onder aftrek van nog te maken kosten.

Vorraden worden gewaardeerd met toepassing van de 'first-in, first-out' (Fifo)-methode.

Onderhanden werk

De post Onderhanden werk i.o.v. derden bestaat uit het saldo van gerealiseerde projectkosten en reeds gedelareerde termijnen en/of ontvangen subsidies. Onderhanden projecten waarvan de gerealiseerde opbrengsten hoger zijn dan de gerealiseerde projectkosten worden opgenomen onder de kortlopende schulden, indien de projectkosten lager zijn dan de opbrengsten worden de betreffende onderhanden projecten onder de vorderingen op de balans opgenomen. Op totaalniveau worden per balansdatum de vorderingen en schulden gesaldeerd opgenomen.

In de waardering van onderhanden projecten worden de kosten die direct betrekking hebben op het project (zoals personeelskosten voor werknemers direct werkzaam aan het project, de kosten die toerekenbaar zijn aan projectactiviteiten in het algemeen en toewijsbaar zijn aan het project en andere kosten die vanuit de (subsidie-) overeenkomst aan de opdrachtgever kunnen worden toegerekend, begrepen.

Verwerking van de projectkosten in de staat van baten en lasten vindt plaats als de prestaties in het project worden geleverd en zijn gerealiseerd. Verwachte verliezen op onderhanden projecten worden onmiddellijk in de staat van baten en lasten verwerkt. Het bedrag van het verlies wordt bepaald ongeacht of het project reeds is aangevangen, het stadium van realisatie van het project of het bedrag aan bate dat wordt verwacht op andere, niet gerelateerde projecten.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieverentemethode, verminderd met bijzondere waardevermindervers verliezen. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering.

De looptijd van de vorderingen is < 1 jaar.

Vorderingen waartegenover ook een schuld staat in de vorm van vooruitontvangen bedragen, zijn gesaldeerd opgenomen in de balans voor zover toegestaan.

Liquide middelen

Liquide middelen bestaan uit kas, banktegoeden en direct opeisbare deposito's met een looptijd korter dan twaalf maanden. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Indien liquide middelen niet ter vrije beschikking staan, wordt hiermee rekening gehouden bij de waardering.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen van de Hanzehogeschool Groningen is opgebouwd uit de in het verleden behaalde resultaten. Andere mutaties in het eigen vermogen komen tot stand door stelselwijzigingen of door het opnemen van verbonden partijen. Het eigen vermogen bestaat uit algemene reserves en bestemmingsreserves en/of -fondsen. Hierin is tevens een segmentatie opgenomen naar publieke en private middelen.

De bestemmingsreserves zijn reserves met een beperktere bestedingsmogelijkheid, welke door het bestuur is aangebracht. De bestemmingsfondsen zijn reserves met een beperktere bestedingsmogelijkheid, welke door derden zijn aangebracht.

Het resultaat van het verslagjaar op het initieel onderwijs wordt toegevoegd aan de algemene reserve. Is een deel van het resultaat tot stand gekomen door activiteiten in projectvorm die nog niet zijn afgerond, dan wordt dat deel overgeheveld naar de bestemde reserve Projecten.

Voor een verdere toelichting op het vermogen wordt verwezen naar de toelichting op de balans.

Voorzieningen

Algemeen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan als gevolg van een gebeurtenis uit het verleden, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

Voorzieningen wachtgeld

Voor zowel het wettelijke als het bovenwettelijke deel van de wachtgeldregeling is per balansdatum een voorziening getroffen. Deze voorzieningen zijn bepaald op basis van opgaven van de uitvoeringsinstellingen, rekening houdend met deelnamekans.

Voorziening jubilea

De voorziening jubilea wordt opgenomen voor verwachte lasten gedurende het dienstverband van de werknemers. Hierbij is rekening gehouden met indexatie, blijf- en deelnamekans en verdiscontering.

Voorziening WGA-WIA

Ter dekking van toekomstige lasten ingevolge de wet integratie gedeeltelijk arbeidsgeschikten is een voorziening opgenomen. De voorziening is bepaald op basis van het ziekenbestand en verdisconteerd.

Voorziening DI-WS

Ter dekking van toekomstige lasten ingevolge de vanuit de cao toepasbare regelingen rondom duurzame inzetbaarheid en werktijdvermindering senioren is een voorziening opgenomen. De voorziening is bepaald op basis van historische deelname en deelnamekans.

Langlopende schulden

Langlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de langlopende schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Langlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten.

Het verschil tussen de bepaalde boekwaarde en de uiteindelijke aflossingswaarde wordt op basis van de effectieve rente gedurende de geschatte looptijd van de schulden in de staat van baten en lasten als interestlast verwerkt.

Kortlopende schulden

Onder kortlopende schulden zijn de bedragen ondergebracht die nog betrekking hebben op het verslagjaar maar op balansdatum nog niet zijn betaald en bedragen die zijn ontvangen in of voor het verslagjaar en aan opvolgende jaren moeten worden toegekend.

Kortlopende schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Kortlopende schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten. Dit is meestal de nominale waarde.

Grondslagen voor bepaling van het resultaat

Algemeen

Het saldo van de baten en lasten is tot stand gekomen met inachtneming van de volgende beginselen:

- Toerekeningsbeginsel: baten en lasten worden toegerekend aan dat jaar waar ze betrekking op hebben, hierbij wordt ervan uitgegaan dat onderwijstaken gelijkmatig over het jaar zijn verdeeld.
- Realisatiebeginsel: winsten worden genomen voor zover zij in het verslagjaar zijn gerealiseerd.
- Voorzichtigheidsbeginsel: verliezen of risico's worden opgenomen voor zover zij bekend zijn geworden vóór het opmaken van de jaarrekening.

Begroting

De Hanzehogeschool Groningen werkt met een planning- en controlcyclus op studiejaar en daarmee ook met een begroting op studiejaar. Ten behoeve van de kalenderjaarrekening wordt middels een rekenkundige exercitie een begroting samengesteld uit de op dat moment van toepassing zijnde twee studiejaarbegrotingen.

Baten

Rijksbijdragen OCW

De baten die in een verslagjaar zijn ontvangen van het ministerie van OCW worden in totaliteit verantwoord en zijn gebaseerd op de meest recent verschenen rijksbijdragebrieven. De rijksbijdragebrief van december is feitelijk de definitieve toekenning over een kalenderjaar. Eventuele mutaties op de rijksbijdrage worden toegerekend aan het betreffende kalenderjaar en werken volledig door in de studiejaarrekening over de periode september jaar X t/m augustus jaar Y.

Collegegelden

De collegegelden worden toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Werk i.o.v. derden

Opbrengsten uit het verlenen van diensten worden verantwoord naar rato van de geleverde prestaties, gebaseerd op de verrichte diensten tot aan de balansdatum in verhouding tot de in totaal te verrichten diensten. Zie tevens de grondslagen met betrekking tot Onderhanden werk.

Overige baten

Overige baten bestaan uit baten uit verhuur, detachering en overige. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen en de instelling de condities voor ontvangst kan aantonen. Indien het resultaat van een bepaalde opdracht tot dienstverlening niet op betrouwbare wijze kan worden bepaald, worden de opbrengsten verwerkt tot het bedrag van de kosten van de dienstverlening die worden gedekt door de opbrengsten.

Exploitatiesubsidies worden als baten verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan.

Huuropbrengsten uit vastgoedbeleggingen worden lineair in de staat van baten en lasten opgenomen op basis van de duur van de huurovereenkomst. Vergoedingen ter stimulering van het sluiten van huurovereenkomsten worden als integraal deel van de totale huuropbrengsten verwerkt.

Personeelsbeloningen

Periodiek betaalbare beloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten verantwoord in de periode waarin de arbeidsprestatie wordt verricht en, voor zover nog niet uitbetaald, als verplichting op de balans opgenomen. Als de reeds betaalde bedragen de verschuldigde beloningen overtreffen, wordt het meerdere opgenomen als een overlopend actief voor zover er sprake zal zijn van terugbetaling door het personeel of van verrekening met toekomstige betalingen door de stichting.

Voor de beloningen met opbouw van rechten (bijvoorbeeld sabbatical leave) worden de verwachte lasten gedurende het dienstverband in aanmerking genomen. Een verwachte vergoeding wordt verantwoord indien de verplichting tot betaling van die vergoeding is ontstaan op of vóór balansdatum en een betrouwbare schatting van de verplichtingen kan worden gemaakt. Ontvangen bijdragen voortvloeiend uit levensloopregelingen worden in aanmerking genomen in de periode waarover deze bijdragen zijn verschuldigd. Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de winst-en-verliesrekening gebracht.

Indien een beloning wordt betaald, waarbij geen rechten worden opgebouwd (bijvoorbeeld doorbetaling in geval van ziekte of arbeidsongeschiktheid) worden de verwachte lasten verantwoord in de periode waarover deze beloning is verschuldigd. Voor op balansdatum bestaande verplichtingen tot het in de toekomst doorbetalen van beloningen (inclusief ontslag aan personeelsleden die op balansdatum naar verwachting blijvend geheel of gedeeltelijk niet in staat zijn om werkzaamheden te verrichten door ziekte of arbeidsongeschiktheid) wordt een voorziening opgenomen.

De verantwoorde verplichting betreft de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de desbetreffende verplichting op balansdatum af te wikkelen. De beste schatting is gebaseerd op contractuele afspraken met personeelsleden (CAO en individuele arbeidsovereenkomsten). Toevoegingen aan en vrijval van verplichtingen worden ten laste respectievelijk ten gunste van de winst-en-verliesrekening gebracht.

Ontslagvergoedingen

Ontslagvergoedingen zijn vergoedingen die worden toegekend in ruil voor de beëindiging van het dienstverband. Een uitkering als gevolg van ontslag wordt als verplichting en als last verwerkt als de onderneming zich aantoonbaar onvoorwaardelijk heeft verbonden tot betaling van een ontslagvergoeding. Ontslagvergoedingen worden gewaardeerd op basis van de beste schatting van de bedragen welke noodzakelijk zijn om de verplichting af te wikkelen.

Pensioenen

Uitgangspunt is dat de in de verslagperiode te verwerken pensioenlast gelijk is aan de over die periode aan de pensioenuitvoerder verschuldigde pensioenpremies. Voor zover de verschuldigde premies op balansdatum nog niet zijn voldaan, wordt hiervoor een verplichting opgenomen.

Indien op basis van de uitvoeringsovereenkomst met betrekking tot een pensioenregeling per balansdatum een verplichting bestaat, wordt een voorziening gevormd als het waarschijnlijk is dat de aanwending van een maatregelenpakket, dat nodig is voor het herstel van de per balansdatum bestaande dekkingsgraad, zal leiden tot een uitstroom van middelen en de omvang daarvan betrouwbaar kan worden geschat.

Verder wordt op balansdatum een voorziening opgenomen voor bestaande additionele verplichtingen ten opzichte van het fonds en de werknemers, indien het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van die verplichtingen een uitstroom van middelen zal plaatsvinden en de omvang van de verplichtingen betrouwbaar kan worden geschat. Het al dan niet bestaan van additionele verplichtingen wordt beoordeeld aan de hand van de uitvoeringsovereenkomst met het fonds, de pensioenovereenkomst met de werknemers en andere (expliciete of impliciete) toezeggingen aan de werknemers. De voorziening wordt gewaardeerd tegen de beste schatting van de contante waarde van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen op balansdatum af te wikkelen.

Financiële baten en lasten

Rentebaten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de desbetreffende actiefpost. Rentelasten en soortgelijke lasten worden verantwoord in de periode waartoe zij behoren.

Toelichting op de balans

1. Activa

Vaste activa

1.1 Immateriële vaste activa

De mutaties in de immateriële vaste activa worden als volgt weergegeven:

(bedragen x € 1.000,-)

	Totaal IMVA	1.1.1 Ontwikkeling en software
Stand per 31-12-17		
Verkrijgingen	7.344	7.344
Afschrijvingen	3.182	3.182
Boekwaarde	4.162	4.162
Mutaties 2018		
Investerings	107	107
Desinvesteringen	2.101	2.101
In uitvoering	0	0
Afschrijvingen	1.271	1.271
Afschr desinvesteringen	2.063	2.063
	-1.201	-1.201
Stand per 31-12-18		
Verkrijgingen	5.350	5.350
Afschrijvingen	2.390	2.390
Boekwaarde	2.960	2.960

Toelichting:

De immateriële vaste activa heeft betrekking op diverse softwaresystemen (waaronder Osiris, AX, PowerBI, VMware, P2P) en ontwikkeling van de website Hanze.nl en de Nieuwe Leer-Werkplek.

1.2 Materiële vaste activa

De mutaties in de materiële vaste activa worden als volgt weergegeven:

(bedragen x € 1.000,-)

	Totaal MVA	1.2.1.1 Gebouwen	1.2.1.2 Terreinen	1.2.2.1 Inventaris	1.2.2.2 Apparatuur	1.2.3 Vervoer- middelen	1.2.4 MVA in uitvoering
Stand per 31-12-17							
Verkrijgingen	346.802	220.425	18.295	31.279	68.272	316	8.214
Afschrijvingen	218.287	137.733	3.283	24.116	52.948	208	0
Boekwaarde	128.515	82.692	15.013	7.164	15.325	108	8.214
Mutaties 2018							
Investerings	23.070	13.294	2.642	2.173	4.921	39	0
Desinvesteringen	68.646	28.109	236	10.679	29.546	75	0
In uitvoering	663	0	0	0	0	0	663
Afschrijvingen	16.431	8.783	396	1.614	5.608	30	0
Afschr desinvesteringen	66.912	26.553	86	10.679	29.526	69	0
	4.905	2.954	2.095	559	-707	4	663
Stand per 31-12-18							
Verkrijgingen	301.373	205.906	20.701	22.774	43.647	280	8.876
Afschrijvingen	169.781	119.963	3.593	15.051	29.030	169	0
Boekwaarde	134.082	85.646	17.108	7.723	14.618	111	8.876

Toelichting:

Door de Hanzehogeschool wordt op iedere balansdatum beoordeeld of er aanwijzingen zijn dat een vast actief aan een bijzondere waardevermindering onderhevig kan zijn. Indien dergelijke indicaties aanwezig zijn, wordt de realiseerbare waarde van het actief vastgesteld. Een bijzonder-waardeverminderverslies wordt direct als last verwerkt in de staat van baten en lasten onder gelijktijdige verlaging van de boekwaarde van het betreffende actief. Over het verslagjaar is bijzondere waardevermindering niet van toepassing.

De investeringen in gebouwen en terreinen hebben over het boekjaar met name betrekking op de realisatie van de nieuw- en verbouw van het Wiebengacomplex (m€ 7,8), het Prins Claus Conservatorium (m€ 1,1), de aankoop van het pand aan de Zernikelaan 10 (m€ 2,6), de aankoop van een terrein aan de Pondematen (m€ 1,7), tijdelijke huisvesting tbv het project Zp7 (m€ 0,7) en voor het overige diverse investeringen ihkv onderhoud en duurzaamheid.

Investerings in apparatuur hebben voornamelijk betrekking op computerapparatuur ICT en infrastructuur ICT.

De desinvesteringen hebben grotendeels betrekking op de sloop van bouwdeel A Zernikeplein 7 (m€ 1,5) ihkv het project Zp7 en de verkoop van het pand aan de Radesingel (m€ 0,2). Eind 2018 heeft een administratieve opschoonactie in de activaregisters plaatsgevonden. Hierdoor is bij de verschillende activagroepen een aanschafwaarde van in totaal ca m€ 43 afgeboekt, welke reeds volledig was afgeschreven.

Voor de toekomstige kosten van groot onderhoud aan de bedrijfsgebouwen is geen voorziening voor groot onderhoud gevormd. De kosten van groot onderhoud worden conform de componentenmethode geactiveerd onder de materiële vaste activa.

Het saldo op 'MVA in uitvoering' heeft betrekking op lopende investeringsprojecten en omvat met name nieuwbouw Zernikeplein 7.

De panden aan het Zernikeplein (hoofdgebouw met Van Olsttoren, Van Doorenveste, Willem-Alexander Sportcentrum, Marie Kamphuisborg) en aan de Petrus Driessenstraat (Wiebengacomplex) zijn hypothecair bezwaard. Het recht op eerste hypotheek is verleend aan de Staat der Nederlanden (Ministerie van Financiën).

1.3 Financieel vaste activa

De mutaties in de financiële vaste activa worden als volgt weergegeven:

(bedragen x € 1.000,-)

		Boekwaarde 31-12-17	Investerings- en verstrekte leningen	Desinvest. en afgeloste leningen	Vorderingen kortlopend	Boekwaarde 31-12-18
1.3.1	Overige leningen u/g Unica Installatiegroep BV	338	0	57	0	281
	TOTAAL FINANCIËLE VASTE ACTIVA	338	0	57	0	281

Toelichting:

In verband met de investering in energievoorzieningen (warmte-koude-opslag) voor het Economiegebouw is in 2006 een geldlening verstrekt aan Unica ten bedrage van K€ 354. Aanvullend op deze overeenkomst is eind 2007 voor het Willem-Alexander Sportcentrum (Zernikeplein 17) een lening aan Unica van K€ 564 verstrekt. De investering heeft een educatief karakter. Aflossingen vinden plaats overeenkomstig maandelijkse termijnen per locatie, op jaarbasis een aflossing van K€ 57. Er wordt geen rente in rekening gebracht.

Vlottende Activa

1.4 Voorraden

(bedragen x € 1.000,-)

		31-12-18	31-12-17
1.4.1	Gebbruiksgoederen Magazijn-goederen/kantoorbenodigdheden	427	387
	TOTAAL VOORRADEN	427	387

Toelichting:

Onder de voorraden zijn tevens opgenomen de geregistreerde verbruiksmiddelen chemicaliën.

1.5 Vorderingen

(bedragen x € 1.000,-)

		31-12-18	31-12-17
1.5.1	Debiteuren	1.113	1.744
1.5.2	Studenten	331	452
1.5.3	Overige vorderingen	1.588	5.836
1.5.4	Overlopende activa	2.227	1.170
	TOTAAL VORDERINGEN	5.259	9.202

Toelichting:

In de vorderingen op debiteuren en studenten zijn voorzieningen voor oninbaarheid opgenomen van respectievelijk K€ 27 en K€ 214 (ultimo 2017 respectievelijk K€ 126 en K€ 203). Deze bedragen hebben betrekking op vorderingen met een looptijd langer dan 1 jaar.

Onder de overige vorderingen per 31-12-2017 is een vordering opgenomen op de NAM ter hoogte van M€ 2,7. Deze vordering is overeengekomen met de NAM en heeft betrekking op vergoeding van kosten gemaakt ten behoeve het aardbevingbestendig maken van nieuwbouwplannen, afwikkeling heeft plaatsgevonden in 2018.

De saldi vermeld onder de overlopende activa hebben met name betrekking op transitorische posten, kosten betaald in het huidige boekjaar en betrekking hebbend op het komende boekjaar.

1.6 Liquide middelen

(bedragen x € 1.000,-)

		31-12-18	31-12-17
1.6.1	Banken	51.834	36.407
1.6.2	Kasmiddelen	22	17
	TOTAAL LIQUIDE MIDDELEN	51.855	36.424

Toelichting:

Een nadere toelichting op de mutaties binnen de Liquide middelen is te vinden in het kasstroomoverzicht. De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de rechtspersoon.

2. Passiva

2.1 Eigen vermogen

2.1.1 Voorstel resultaatbestemming

Het resultaat van de Hanzehogeschool Groningen over het jaar 2018 bedraagt K€ 1.757. Voorgesteld wordt om het resultaat als volgt te verdelen:

(bedragen x € 1.000,-)

Dotatie algemene reserve (publiek)	3.213
Dotatie algemene reserve (privaat)	114
Onttrekking bestemmingsreserve (huisvesting)	-620
Onttrekking bestemmingsreserve (interne projecten)	-950
RESULTAAT	1.757

2.1.2. Verloopoverzicht

(bedragen x € 1.000,-)

	Saldo 31-12-17	Bestemming resultaat	Overige mutaties	Saldo 31-12-18
Algemene reserve (publiek)	58.761	3.213	0	61.974
Algemene reserve (privaat)	4.360	114	0	4.474
Subtotaal algemene reserve	63.121	3.327	0	66.448
Bestemmingsreserves (publiek)				
Reserve huisvestingsbeleid	1.653	-620	0	1.033
Projecten	950	-950	0	0
Subtotaal bestemmingsreserves (publiek)	2.603	-1.570	0	1.033
TOTAAL EIGEN VERMOGEN	65.724	1.757	0	67.481

Toelichting:

De algemene reserve privaat heeft betrekking op de cumulatieve resultaten op contractactiviteiten van de Stichting Hanzehogeschool waarbij private middelen zijn betrokken.

Bestemmingsreserve huisvestingsbeleid: In 2013 is een bedrag van M€ 3,1 onttrokken aan de Algemene reserve en toegevoegd aan deze bestemmingsreserve. Deze heeft betrekking op het uit te voeren nieuwbouwprogramma over de jaren 2015-2020. Jaarlijks wordt naar rato van de voortgang van het programma een deel van de bestemmingsreserve afgebouwd.

2.2 Voorzieningen

(bedragen x € 1.000,-)

		Mutaties				
		Saldo 31-12-17	Dotaties 2018	Ont- trekkingen 2018	Vrijval 2018	Saldo 31-12-18
2.2.1	Personeelsvoorzieningen					
	Wachtgelden bovenwettelijk	1.149	294	250	0	1.193
	Wachtgelden wettelijk	795	693	819	0	669
	Voorziening jubilea	697	208	148	0	758
	Voorziening WGA-WIA	219	254	226	0	247
	Voorziening DI-WS	2.839	2.372	277	0	4.934
	TOTAAL PERSONEELSVORZIENINGEN	5.699	3.821	1.720	0	7.800

		Kortlopend deel <1 jaar	Langlopend deel >1 jaar	Saldo 31-12-18
2.2.1	Personeelsvoorzieningen			
	Wachtgelden bovenwettelijk	182	1.011	1.193
	Wachtgelden wettelijk	42	627	669
	Voorziening jubilea	87	671	758
	Voorziening WGA-WIA	222	25	247
	Voorziening DI-WS	987	3.947	4.934
	TOTAAL PERSONEELSVORZIENINGEN	1.519	6.281	7.800

Toelichting:

De voorzieningen Wachtgelden wettelijk en bovenwettelijk alsmede WGA-WIA zijn opgenomen conform opgaaf van uitvoerders. Daar waar individuele onttrekkingen aan voorzieningen niet specificeerbaar zijn, is het saldo van dotaties en onttrekkingen vermeld onder Dotaties.

2.3 Langlopende schulden

(bedragen x € 1.000,-)

		Stand 31-12-17	Aangegane leningen o/g	Aflossingen 2018	Schulden kt 2018	Stand 31-12-18
2.3.1	Kredietinstellingen (bouwleningen)					
	Lening 1 ministerie van Financiën	13.000	0	0	0	13.000
	Lening 2 ministerie van Financiën	10.000	0	0	0	10.000
	Lening 3 ministerie van Financiën	25.000	7.000	0	0	32.000
	TOTAAL LANGLOPENDE SCHULDEN	48.000	7.000	0	0	55.000

	Stand 31-12-18	Looptijd > 1 jaar	Looptijd > 5 jaar	Rentevoet
Kredietinstellingen (bouwleningen)				
Lening 1 ministerie van Financiën	13.000	13.000	13.000	4,05%
Lening 2 ministerie van Financiën	10.000	10.000	0	4,01%
Lening 3 ministerie van Financiën	32.000	32.000	20.400	0,68%
TOTAAL LANGLOPENDE SCHULDEN	55.000	55.000	33.400	

Toelichting:

In april 2005 zijn nieuwe leningen aangegaan bij het ministerie van Financiën. Zekerheden zijn verstrekt in de vorm van een eerste hypotheekrecht op enkele panden. Ook is vanaf 2005 een start gemaakt met het 'schatkistbankieren' waarbij er een rekening courant verhouding is tussen de Hanzehogeschool Groningen en het ministerie. Dagelijks worden de saldi van de bankrekeningen vereffend. Looptijd lening 1 is tot 2025, looptijd lening 2 is 2020.

In november 2017 is een derde lening aangevraagd en verstrekt door het ministerie van Financiën. De hoofdsom van deze lening bedraagt M€ 43,5 en kent een looptijd tot december 2034. De hoofdsom wordt in drie tranches verstrekt, M€ 25 in december 2017, M€ 7 in december 2018 en M€ 11,5 in december 2019. Aflossing op deze lening zal met ingang van december 2020 jaarlijks plaatsvinden voor een bedrag van M€ 2,9. Middels een hypothecaire akte in december 2017 is een eerste hypotheekrecht verstrekt aan de Staat der Nederlanden, waarin tevens opgenomen het eerder verstrekte recht vanuit 2005.

2.4 Onderhanden werk

(bedragen x € 1.000,-)

	31-12-18	31-12-17
2.4.1 Onderhanden werk i.o.v. derden Projecten en contractonderzoek	7.651	3.889
TOTAAL ONDERHANDEN WERK	7.651	3.889

Toelichting:

Het onderhanden werk i.o.v. derden is per balansdatum gesaldeerd opgenomen en vormt per 31-12-2018 een schuld. De projectopbrengsten worden verantwoord bij ontvangst van de gelden. Middels de onderhanden werk boekingen worden opbrengsten en kosten binnen de projectperiode aan elkaar toegerekend. Het saldo betreft het onderhanden werk van de onderhanden subsidieprojecten en de onderhanden werk positie contractonderwijs en contractonderzoek.

2.5 Kortlopende schulden

(bedragen x €1.000,-)

		31-12-18		31-12-17
2.5.1	Crediteuren		3.808	3.773
2.5.2	Belastingen en premies sociale verzekeringen			
	Loonheffingen	8.241		7.845
	Omzetbelasting	93		130
			8.335	7.975
2.5.3	Schulden inzake pensioenen		2.471	2.309
2.5.4	Overige kortlopende schulden		4.586	4.185
2.5.5	Overlopende passiva			
	Vooruitontvangen collegegelden	23.907		24.900
	Geormerkte subsidies OCW	428		187
	Overige schulden OCW	5		341
	Vakantiegeld	6.006		5.798
	Vakantiedagen	5.248		4.640
	Salarissen	24		97
	Vooruitontvangen bedragen	2.114		1.509
			37.732	37.473
	TOTAAL KORTLOPENDE SCHULDEN		56.931	55.715

Toelichting:

Onder de Overige kortlopende schulden is een diversiteit aan kosten opgenomen welke betrekking hebben op het afgelopen jaar echter nog niet zijn gefactureerd door de betreffende leveranciers.

Overzicht verbonden partijen

Beslissende zeggenschap (stichting of vereniging)

	Juridische vorm	Statutaire zetel	Code activiteiten	Eigen vermogen 31-12-18	Resultaat 2018	Verklaring art. 2:403 BW	Consolidatie ja/nee
Stichting de Groot Brugmans	Stichting	Groningen	4	0	0	N	N
Stichting Hanze University Foundation	Stichting	Groningen	4	0	0	N	N
TOTAAL				0	0		

Als verbonden partij worden aangemerkt alle rechtspersonen waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij.

	Juridische vorm	Statutaire zetel	Code activiteiten
Stichting Peter de Grote Festival	Stichting	Groningen	4
Stichting de Makarov Prelude	Stichting	Groningen	4
Stichting Haydn Muziek Festival	Stichting	Groningen	4
Stichting RenQi	Stichting	Groningen	4
Stichting Cube050	Stichting	Groningen	4
Stichting Mariene Wetlands Studies	Stichting	Groningen	4
Stichting Bedrijvenkring Vastgoed	Stichting	Groningen	4
Stichting Groningen Confucius Institute	Stichting	Groningen	4
Stichting New Energy Coalition	Stichting	Groningen	4
Stichting Building	Stichting	Groningen	4
Stichting Vita Roden	Stichting	Groningen	4

Code activiteiten: 1. contractonderwijs, 2. contractonderzoek, 3. onroerende zaken, 4. overige.

Overzicht geormerkte doelsubsidies OCW (2.4.7)

Model G1 Verantwoording van subsidies zonder verrekeningsclausule

Omschrijving	Kenmerk	Datum	Bedrag van toewijzing	Ontvangen t/m verslagjaar	Geheel uitgevoerd en afgerond	Nog niet geheel afgerond
HBO Lerarenbeurs	2017/2/53907	20-09-17	271.152	271.152	X	
HBO Lerarenbeurs	2017/2/701543	19-12-17	9.216	9.216	X	
Lerarenbeurs	2018/2/728345	22-01-18	-14.909	-14.909	X	
Lerarenbeurs	2018/2/942424	20-09-18	151.488	151.488		X
Lerarenbeurs	2018/2/1000748	22-10-18	-6.144	-6.144		X
Open en Online "Community of open online course"	1178798	24-04-17	15.025	15.025	X	
TOTAAL			425.828	425.828		

Model G2 Verantwoording van subsidies met verrekeningsclausule

G2.B Doorlopend tot in een volgend verslagjaar

Omschrijving	Kenmerk	Datum	Bedrag van de toewijzing	Saldo 01-01-18	Ontvangen in verslagjaar	Lasten in verslagjaar	Totale kosten 31-12-18	Saldo nog te besteden ultimo verslagjaar
Doorstroom mbo-hbo	DHBO-17011	23-10-17	196.726	0	196.726	80.424	80.424	116.302
Doorstroom mbo-hbo	DHBO-18013	15-03-18	199.223	0	199.223	34.572	34.572	164.651
Doorstroom mbo-hbo	DHBO-19005	30-10-18	199.830	0	49.958	0	0	199.830
TOTAAL			595.779	0	445.907	114.996	114.996	480.783

Kengetallen

	31-12-18	31-12-17
Solvabiliteit 1	0,35	0,37
Solvabiliteit 2	0,39	0,40
Liquiditeit	0,89	0,77
Liquiditeit (quick ratio)	0,88	0,77
Rentabiliteit (o.b.v. normale bedrijfsvoering)	0,6%	-1,3%

Niet in de balans opgenomen rechten en verplichtingen

Hypotheekverklaring

Met ingang van december 2017 is het recht op eerste hypotheek verleend aan de Staat der Nederlanden voor een aantal panden aan het Zernikeplein (Hoofdgebouw met Van Olstoren, de Van Doorenveste, het Willem-Alexander Sportcentrum) en aan de Petrus Driessenstraat (het Wiebengacomplex).

Vordering op het ministerie van OCW

In 2001 is de vordering op OCW betreffende IZK, vakantie-uitkering en sociale lasten uit 1986/1987 afgeboekt. Deze vordering (K€ 2.719) blijft echter wel bestaan en zal worden verrekend bij liquidatie van de hogeschool. In december 2005 is een bedrag aan de hogeschool uitgekeerd in verband met het afschaffen van de ZKOO-regeling dat in mindering is gebracht op deze vordering.

Kredietfaciliteiten

De Hanzehogeschool heeft bij het Ministerie van Financiën een rekening-courant faciliteit met een debetlimiet van M€ 10,0. Aan deze rekening-courant zijn een tweetal werkrekeningen gekoppeld die worden aangehouden bij de Rabobank. Van deze werkrekeningen wordt dagelijks het saldo van de debet- en creditmutaties overgeboekt naar de rekening-courant bij het Ministerie.

Ten behoeve van het dagelijks betalingsverkeer wordt een intradag debetfaciliteit beschikbaar gesteld door de Rabobank welke wordt gegarandeerd door de Staat der Nederlanden, in totaal groot M€ 15,1.

Garantstellingen

Op het voormalig Suikerunieterrein in Groningen is door een derde partij in 2018 tijdelijke huisvesting gerealiseerd ten behoeve van primair internationale studenten. Om de investering en exploitatie te garanderen, is door de Hanzehogeschool Groningen en de Rijksuniversiteit Groningen een gezamenlijke garantstelling afgegeven ter dekking van een gegarandeerde huuropbrengst. De garantie is groot in totaal M€ 1,0 per jaar. De verdeling tussen de Hanzehogeschool en Rijksuniversiteit zal jaarlijks op basis van weging van daadwerkelijke studentenaantallen worden vastgesteld. Looptijd van de garantstelling is 10 jaar.

Langlopende contracten

De Hanzehogeschool heeft meerdere contracten afgesloten, waarin langlopende verplichtingen zijn aangegaan. Deze verplichtingen zijn niet op de balans opgenomen. Voor de huur van diverse panden en locaties bestaat over 2019 een verplichting van M€ 3,3. Over de jaren 2020-2023 bedraagt deze verplichting in totaal M€ 4,4, na 2023 resteert een verplichting van M€ 0,5 per jaar (tot 2028). Voor het in 2018 gestarte bouwproject Zernikeplein 7 volgt uit de aanbesteding in juni 2018 een additionele verplichting van M€ 48 over de jaren 2018-2022. Onderdeel van het bouwproject is het aardbevingbestendig maken van bestaande bouw en nieuwbouw. Hiervoor worden ter financiering deels middelen van de NAM (zie claim NAM) ingezet en deels aanvullende financiering van het Ministerie van Financiën. De resterende verplichting van dit contract per 31-12-2018 bedraagt over 2019 M€ 16,1 en over de jaren 2020 t/m 2023 nog M€ 12,7.

Claim NAM

In december 2017 heeft de Hanzehogeschool een overeenkomst gesloten met de NAM. Deze overeenkomst heeft betrekking op de voorgenomen bouwplannen van de Hanzehogeschool op het Zernikeplein en betreft een vergoeding voor reeds gemaakte kosten gerelateerd aan het aardbevingbestendig maken van de plannen en een compensatie van de meerkosten van de bouw. De overeenkomst voorziet in meerdere momenten van concretisering van de vergoedingen. De eerste twee delen gerelateerd aan het sluiten van de overeenkomst en het daadwerkelijk starten van de bouw (M€ 4,4 respectievelijk M€ 2,7) zijn in 2018 afgewikkeld.

Eind 2018 zijn nieuwe (verlaagde) waarden opgenomen in het zogenaamde seismisch model (NPR 2018). Dit heeft te maken met het voornemen de onttrekking van gas uit de bodem af te bouwen. Deze herziening heeft mogelijk ook betrekking op de bouwplannen voor het project ZP7, met het scenario dat er geen seismische maatregelen noodzakelijk zijn voor de resterende bouwfases. In maart 2019 is de Hanzehogeschool een onderzoek gestart gericht op vraagstukken die zowel bouwkundig als juridisch van aard zijn. Hierin begrepen is onder andere afstemming met de NAM over de huidige overeenkomst. Ten tijde van opstelling van deze jaarrekening zijn de uitkomsten van dit onderzoek nog niet bekend.

Overige verplichtingen en claims

In ieder verslagjaar lopen verschillende juridische procedures. Deze zijn te onderscheiden naar beroepen die zijn ingesteld door studenten of personeelsleden, vorderingen van derden, en eventuele procedures tegen of vanwege bestuursorganen waaronder het ministerie van OCW.

Bij de procedures van de Hanzehogeschool Groningen tegen personeelsleden kan het voorkomen dat, hetzij in het kader van een minnelijke schikking, hetzij op basis van de uitspraak van de kantonrechter, een vergoeding wordt toegekend. In het afgelopen boekjaar heeft de Hanzehogeschool Groningen geen uitzonderlijke claims opgelopen.

In het afgelopen verslagjaar zijn ook voor het overige geen geschillen met derden gerezen die naar huidig inzicht zullen resulteren in vorderingen tot schadevergoeding waaruit substantiële financiële aanspraken zullen voortvloeien.

Toelichting op de staat van baten en lasten

3. Baten

3.1 Rijksbijdragen OCW

(bedragen x €1.000,-)

		2018	Begroting 2018	2017
3.1.1	(Normatieve) rijksbijdrage OCW (HBO)	194.756	184.208	178.281
3.1.2	Overige subsidies OCW Geormerkte subsidies	338	2.175	451
	TOTAAL RIJKSBIJDAGEN OCW	195.095	186.383	178.733

Toelichting:

De hoogte van de rijksbijdrage sluit aan en is gebaseerd op de betreffende rijksbijdragebrieven.

3.2 Collegegelden

(bedragen € 1.000,-)

		2018	Begroting 2018	2017
3.2.1	Collegegelden (bekostigde studenten)	60.127	61.245	58.925
3.2.2	Collegegelden (niet bekostigde studenten)	1.079	0	768
3.2.3	Restitutie collegegelden	-5.096	-3.496	-3.981
	TOTAAL COLLEGEGELDEN	56.111	57.749	55.712

3.3 Baten werk in opdracht van derden

(bedragen x € 1.000,-)

		2018	Begroting 2018	2017
3.3.1	Opbrengst werk i.o.v. derden			
3.3.1.1	Contractonderwijs, CA / P-HBO cursussen	4.812	3.366	3.585
3.3.1.2	Contractonderzoek, Overige contractactiviteiten	389	188	1.029
	Totaal opbrengst werk i.o.v. derden	5.201	3.554	4.614
3.3.2	Mutaties onderhanden werk i.o.v. derden	-92	0	349
	TOTAAL BATEN WERK I.O.V. DERDEN	5.109	3.554	4.963

Toelichting:

Middels een bepaling van de onderhanden werk positie per balansdatum worden enkel de projecten welke gereed zijn per balansdatum als bate verantwoord. Afhankelijk van de voortgang van de diverse projecten kan de totale bate per balansdatum afwijken ten opzichte van de begroting en voorgaand jaar.

3.4 Overige baten

(bedragen x €1.000,-)

		2018	Begroting 2018	2017
3.4.1	Verhuur onroerende zaken	711	1.069	857
3.4.2	Detachering personeel	976	774	1.324
3.4.3	Overige baten			
	Subsidies	7.545	6.030	8.379
	Overige bijdragen van studenten	1.578	871	1.954
	Overige	8.833	6.796	6.205
	Subtotaal	17.957	13.697	16.538
	TOTAAL OVERIGE BATEN	19.644	15.540	18.718

Toelichting:

Onder Subsidies worden alle subsidies verantwoord welke betrekking hebben op gerealiseerde subsidieprojecten. Voor zover subsidieprojecten nog lopend zijn, worden de reeds ontvangen subsidies middels Onderhanden Werk op de balans opgenomen onder de schulden als Vooruitontvangen subsidies. hierdoor kan het vergelijk met de begroting en voorgaand jaar afwijken.

4. Lasten

4.1 Personele lasten

(bedragen x € 1.000,-)

		2018	Begroting 2018	2017
4.1.1	Lonen en salarissen			
4.1.1.1	Brutolonen en salarissen	145.483	145.927	141.612
4.1.1.2	Sociale lasten	17.613	17.667	16.690
4.1.1.3	Pensioenpremies	21.629	21.695	20.271
	Subtotaal lonen en salarissen	184.724	185.288	178.573
4.1.2	Overige personele lasten			
4.1.2.1	Dotatie voorziening wachtgeld	994	1.654	294
4.1.2.2	Ingehuurd personeel niet in loondienst	15.097	9.650	15.120
4.1.2.3	Dotatie/vrijval overige personele voorzieningen	2.402	116	1.703
4.1.2.4	Overige	5.994	3.881	4.611
	Subtotaal overige personele lasten	24.487	15.301	21.727
4.1.3	Uitkeringen (-/-)	-845	-15	-761
	TOTAAL PERSONELE LASTEN	208.367	200.574	199.539

Toelichting:

De stijging van de lonen en salarissen is een gevolg van de toename van het gemiddeld aantal medewerkers over 2018 ten opzichte van 2017 met 33 fte en de effecten van cao-aanpassingen. Inhuur is in lijn met voorgaand jaar, echter niet op het niveau van begroting. Dit heeft met name te maken met de wijze van begroten, namelijk op studiejaar in plaats van kalenderjaar.

4.2 Afschrijvingen

(bedragen € 1.000,-)

		2018	Begroting 2018	2017
4.2.1	Ontwikkeling en software	1.271	1.270	1.263
4.2.2	Gebouwen	9.179	9.374	8.374
4.2.3	Inventaris en apparatuur	7.222	7.946	6.946
4.2.4	Overige materiële vaste activa	30	34	35
4.2.5	Boekresultaat desinvestering MVA	1.770	0	118
	TOTAAL AFSCHRIJVINGEN	19.472	18.624	16.735

Toelichting:

Onder de Overige materiële vaste activa zijn de afschrijvingen op vervoersmiddelen opgenomen.

4.3 Huisvestigingslasten

(bedragen € 1.000,-)

		2018	Begroting 2018	2017
4.3.1	Huur	3.930	2.948	3.407
4.3.2	Klein onderhoud	2.914	2.727	4.113
4.3.3	Schoonmaakkosten	4.022	3.717	3.840
4.3.4	Heffingen	1.107	990	1.012
4.3.5	Energie en water	2.091	1.975	2.105
4.3.6	Overige	2.166	2.299	1.660
	TOTAAL HUISVESTINGSLASTEN	16.229	14.656	16.137

4.4 Overige lasten

(bedragen x € 1.000,-)

		2018	Begroting 2018	2017
4.4.1	Administratie en beheer	13.231	15.832	12.919
4.4.2	Inventaris en apparatuur	8.565	8.804	7.524
4.4.3	Reis- en verblijfkosten	3.042	2.808	3.372
4.4.4	Tegemoetkoming studerende	4.166	2.661	4.276
	TOTAAL OVERIGE LASTEN	29.005	30.105	28.091

Accountants honoraria		2018	2017
Controle van de jaarrekening		116	123
Andere controlewerkzaamheden		0	9
Fiscale advisering		0	0
Andere niet-controlediensten		0	0

Toelichting:

De bovenstaande accountants honoraria zijn ten laste gebracht van het resultaat en betreffen uitsluitend de werkzaamheden uitgevoerd door accountantsorganisaties en externe accountants zoals bedoeld in artikel 2:382a lid 1 en 2 BW.

5. Financiële baten en lasten

(bedragen € 1.000,-)

		2018	Begroting 2018	2017
5.1	Rentebaten	8	0	14
5.2	Rentelasten	-1.135	-1.268	-979
	SALDO FINANCIËLE BATEN EN LASTEN	-1.128	-1.268	-965

Toelichting:

De rentelasten hebben met name betrekking op intrest verschuldigd over de langlopende leningen.

Bezoldiging van bestuurders en toezichthouders

Verantwoording uit hoofde van de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

1. Bezoldiging leden College van Bestuur

Bedragen worden opgenomen conform de WNT (Wet Normering Topinkomens). De bezoldiging bestaat uit de optelling van alle brutolooncomponenten, bruto kostenvergoedingen (niet van toepassing binnen de Hanzehogeschool) en werkgeverslasten pensioenpremies.

Met ingang van 1 januari 2015 is door de Wet verlaging bezoldigingsmaximum WNT (WNT2) het algemene wettelijke beloningsmaximum verlaagd van € 230.474 naar € 178.000 (inclusief belaste kostenvergoedingen en pensioenbijdrage werkgevers). Dit maximum is gebaseerd op 100% van het ministersalaris. Over 2018 is voor de sector hbo het algemene wettelijke maximum van € 189.000 vastgesteld, toegepast naar rato van de omvang en de duur van het dienstverband.

Voor de sector onderwijs is een klasse-indeling van toepassing. Aan drie criteria zijn zogenaamde complexiteitspunten toegewezen. Het totaal aantal complexiteitspunten voor een onderwijsinstelling bepaalt de klasse (A t/m G) en het hieraan gekoppelde wettelijke maximum. Voor de Stichting Hanzehogeschool Groningen zijn de complexiteitspunten (Totale baten:5, Aantal studenten:5, Aantal onderwijssoorten:10) maximaal er daarmee vallend in de klasse G (18-20 pnt). Aan deze klasse is het algemene wettelijke maximum gekoppeld.

Leidinggevende topfunctionarissen

Gegevens 2018	H.J. Pijlman	R. Verhofstad	P. van der Wijk
Functie	voorz. CvB	lid CvB	lid CvB
Duur dienstverband in 2018	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (fte)	1,0	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	Ja	Ja	Ja
Individueel WNT-maximum	189.000	189.000	189.000
Bezoldiging			
Beloning	172.087	169.681	169.668
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	19.503	19.238	19.238
TOTAAL BEZOLDIGING	191.590	188.919	188.906
Motivering indien overschrijding:	zie 1)		

Gegevens 2017	H.J. Pijlman	R. Verhofstad	P. van der Wijk
Functie	voorz. CvB	lid CvB	lid CvB
Duur dienstverband in 2017	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Omvang dienstverband (fte)	1,0	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	Ja	Ja	Ja
Individueel WNT-maximum	181.000	181.000	181.000
Bezoldiging			
Beloning	172.055	162.744	162.827
Belastbare onkostenvergoedingen	-	-	-
Beloningen betaalbaar op termijn	18.370	18.126	18.156
TOTAAL BEZOLDIGING	190.425	180.870	180.983

Motivering bij overschrijding:

1) Het voltallig College van Bestuur heeft zich in 2013 gecommitteerd aan de middels de WNT en Bezoldigingscode Hogescholen, vastgestelde maxima voor de bezoldiging. Deze maxima waren gebaseerd op rolverdeling binnen het College van Bestuur, namelijk een maximum voor de voorzitter en een maximum voor de leden.

Met de aanname van de WNT-2 per januari 2015 en de hiermee gepaard gaande verdere verlaging van de maximale norm, met name die van de voorzitter, heeft de heer Pijlman te kennen gegeven gebruik te willen maken van het overgangsrecht en zijn bezoldiging zoals voor 2014 verlaagd is vastgesteld voor 2015 t/m 2018 ongewijzigd te continueren.

Het overgangsrecht van de heer Pijlman eindigt met ingang van 2019. Met de inmiddels vastgestelde WNT-norm over 2019 (€ 194.000) zal de heer Pijlman per 2019 voldoen aan de WNT en zal er geen sprake zijn van toepassing van het overgangsrecht.

2. Vergoeding leden Raad van Toezicht

De vergoedingen aan leden van de Raad van Toezicht worden jaarlijks in december uitgekeerd en hebben betrekking op het afgelopen kalenderjaar. De leden van de RvT krijgen over 2018 een vergoeding toegekend van € 11.675, aan de voorzitter wordt € 16.400 toegekend. Bij zitting in de auditcommissie, de remuneratiecommissie of de commissie O&O wordt een toeslag van € 2.500 toegekend.

Alle genoemde vergoedingen betreffen bruto bedragen. Indien van toepassing is loonheffing ingehouden of is er BTW in rekening gebracht.

Als gevolg van de invoering van de Wet Normering topinkomens (WNT) is ook voor de Raad van Toezicht een maximum bezoldiging van toepassing. Dit maximum is voor zowel 2017 als 2018 bepaald op 15% van het sectorale WNT-maximum voor de voorzitter van de Raad van Toezicht en 10% voor de leden van de Raad van Toezicht.

Toezichthoudende topfunctionarissen

Gegevens 2018	K.F. Schuiling	J.J. Fennema	D. Boonstra	R. Bakker	A.A. Rietveld	N. Hiddema	S.G.L. Schruijer
Functie	voorz. RvT	lid RvT	lid RvT	lid RvT	lid RvT	lid RvT	lid RvT
Duur dienstverband in 2018	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Individueel WNT-maximum	28.350	18.900	18.900	18.900	18.900	18.900	18.900
Bezoldiging							
Beloning	18.900	14.175	11.675	14.175	14.175	14.175	14.175
Belastbare onkostenverg.	-	-	-	-	-	-	-
Beloningen op termijn	-	-	-	-	-	-	-
TOTAAL BEZOLDIGING	18.900	14.175	11.675	14.175	14.175	14.175	14.175

Gegevens 2017	K.F. Schuiling *	J.J. Fennema	D. Boonstra *	H. van der Burg	R. Bakker	A.A. Rietveld	N. Hiddema	S.G.L. Schruijer
Functie	voorz. RvT	lid RvT	lid RvT	lid RvT	lid RvT	lid RvT	lid RvT	lid RvT
Duur dienstverband in 2017	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12	1/1 - 31/12
Individueel WNT-maximum	27.150	18.100	18.100	18.100	18.100	18.100	18.100	18.100
Bezoldiging								
Beloning	18.100	11.075	11.075	13.575	13.575	13.575	13.575	13.575
Belastbare onkostenverg.	-	-	-	-	-	-	-	-
Beloningen op termijn	-	-	-	-	-	-	-	-
TOTAAL BEZOLDIGING	18.100	11.075	11.075	13.575	13.575	13.575	13.575	13.575

* Deze leden zien voor de genoemde periode af van de bezoldiging als lid van de RvT. De vergoedingen van deze leden worden gedoneerd aan een door de Hanzehogeschool toe te wijzen goed doel.

3. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen die in 2018 een bezoldiging boven het individuele WNT-maximum hebben ontvangen. Er zijn in 2018 geen ontsluitkeringen betaald aan overige functionarissen die op grond van de WNT dienen te worden vermeld, of die in eerdere jaren op grond van de WOPT of de WNT vermeld zijn of hadden moeten worden.

Groningen, 13 mei 2019

Henk Pijlman, voorzitter

Rob Verhofstad, collegelid

Paul van der Wijk, collegelid

Patrick Tuil, directeur stafbureau FEZ

An aerial photograph of a large, circular, terracotta-colored fountain. The fountain has a central tier with a glass dome and a larger, shallow basin below it. The water is clear and reflects the surrounding environment. The fountain is surrounded by a paved plaza. Several people are sitting on the edge of the fountain, some looking at their phones, others talking. A man in a white shirt is sitting on the edge on the left. A woman in a pink top is sitting on the left. A woman in a grey top and red top is sitting on the left. A woman in a grey top is sitting on the left. A woman in a plaid shirt is sitting on the left. A woman in a yellow top is sitting on the left. A woman in a black top is sitting on the left. A man in a grey shirt is sitting on the right. A woman in a black and white patterned top is sitting on the right. A woman in a grey top is sitting on the right. The text "Overige gegevens" is overlaid in the center of the image, with a small orange underline under the word "gegevens".

Overige gegevens

Overige gegevens

1. Gegevens over de rechtspersoon

Bestuursnummer	40169
Naam instelling	Hanzehogeschool Groningen
Adres	Zernikeplein 7
Postadres	Postbus 30030
Postcode / Plaats	9700 RM Groningen
Telefoon	050 - 595 5555
Fax	050 - 595 5678
E-mail	info@org.hanze.nl
Internet-site	www.hanze.nl
BRIN-nummer	25BE Hanzehogeschool Groningen

2. Statutaire winstbestemming

In de statuten van de Stichting Hanzehogeschool Groningen is niet specifiek opgenomen hoe het jaarlijks resultaat te bestemmen. Jaarlijks wordt in de jaarrekening onder 2.1.1 Voorstel Resultaatbestemming de verdeling bepaald.

3. Nevenfuncties leden College van Bestuur

In het verslagjaar vervulden leden van het College van Bestuur onderstaande (niet werkgerelateerde) nevenfuncties.

	Functie	Wel/niet bezoldigd
H.J. Pijlman		
Eerste Kamer der Staten Generaal	Lid Eerste Kamer	wel**
Noord-Nederlands Orkest	Voorzitter Raad van Toezicht	niet
Stichting Onafhankelijkheidsfonds	Lid Bestuur	niet
Groninger Museum	Lid Raad van Toezicht	niet
Stichting New Energy Coalition	Lid Raad van Toezicht	niet
L.J.M. Verhofstad		
Nuffic	Lid Adviesraad	wel*
Northern Knowledge	Bestuurslid	niet
Rijnland Instituut	Lid stuurgroep	niet
Landelijke Commissie Gedragscode	Lid	wel*
P. van der Wijk		
Revalidatiecentrum Vogellanden Zwolle	Lid Raad van Toezicht	wel
Medisch Specialisten Netwerk NON	Lid Raad van Commissarissen	wel
Executive Master of Finance & Control	Voorzitter van het Curatorium	niet
Handicap en Study	Lid Raad van Advies	niet
Twee Meter b.v.	Directeur	niet
Stichting 'Groningen Perspectief 2025'	Bestuurslid	niet
Platform Beta Techniek	Lid Raad van Toezicht	niet
SURF	Lid Ledenraad	niet

* In kas Hanzehogeschool

** In kas Hanzehogeschool conform regeling bijverdiensten Hanzehogeschool

4. Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het College van Bestuur en de Raad van Toezicht van Stichting Hanzehogeschool Groningen

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Hanzehogeschool Groningen (hierna 'de stichting') te Groningen (hierna 'de jaarrekening') gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- Geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Hanzehogeschool Groningen per 31 december 2018 en van het resultaat over 2018 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs;
- Zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede balansmutaties over 2018 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals vermeld in paragraaf 2.3.1. Referentiekader van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018.

De jaarrekening bestaat uit:

1. De balans per 31 december 2018;
2. De staat van baten en lasten over 2018; en
3. De toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Hanzehogeschool Groningen zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Geen controlewerkzaamheden verricht ten aanzien van de anticumulatiebepaling van artikel 1.6a WNT en artikel 5 lid 1(j) Uitvoeringsregeling WNT

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2018 hebben wij geen controlewerkzaamheden verricht op gegevens in de WNT-verantwoording, of het ontbreken daarvan, op grond van de anticumulatiebepaling van artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 onderdeel j Uitvoeringsregeling WNT. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT plichtige instellingen alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- Het bestuursverslag;
- De overige gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- Met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- Alle informatie bevat die op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en paragraaf 2.2.2. Bestuursverslag van het onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle van de jaarrekening of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs paragraaf 2.2.2 Bestuursverslag van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het College van Bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de overige OCW wet- en regelgeving.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het College van Bestuur en de Raad van Toezicht voor de jaarrekening

Het College van Bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs.

Het College van Bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

In dit kader is het College van Bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het College van Bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het College van Bestuur afwegen of de onderwijsinstelling in staat is om haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het College van Bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het College van Bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het College van Bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De Raad van Toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de onderwijsinstelling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van de jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2018, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's

- Dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
- Van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijn.

Het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten.

Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;

- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de onderwijsinstelling;
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het College van Bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- Het vaststellen dat de door het College van Bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om in onze controleverklaring de aandacht te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de onderwijsinstelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- Het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Zwolle, 3 juni 2019

KPMG Accountants N.V.

A. van Aalsum-Jongen RA

Bijlagen - Bestuur & organisatie

Overzicht schools en opleidingen Hanzehogeschool Groningen

AD = associate degree; B= bachelor, M = master

Naam school	Naam opleiding
Academie voor Architectuur & Built Environment	B Bouwkunde
	B Built Environment
	B Civiele Techniek
	M Architectuur
Academie voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Popcultuur Minerva <i>- Beeldende Kunst en Vormgeving</i> <i>- Minerva Academie voor Popcultuur</i> <i>- FMI Masters</i>	M Kunsteducatie (joint degree)
	B Autonome Beeldende Kunst
	B Docent Beeldende Kunst en Vormgeving
	B Vormgeving
	B Muziek
	B Popular Culture
Academie voor Gezondheidsstudies	B Vormgeving
	M Master of Arts in Fine Art and Design
	Ad Management in de Zorg
	B Fysiotherapie
	B Logopedie
	B Management in de Zorg
	B Medisch Beeldvormende en Radiotherapeutische Technieken
	B Mondzorgkunde
	B Voeding & Diëtetiek
	M Healthy Ageing Professional
M Physician Assistant	
Academie voor Sociale Studies	Ad Ervaringsdeskundigheid in zorg en welzijn
	B Toegepaste Psychologie
	B Social Work
	M European Master in Social Work
	M Social Work (joint degree)
Academie voor Verpleegkunde	B Verpleegkunde HBO-V
	M Advanced Nursing Practice
Instituut voor Bedrijfskunde	Ad Human Resource Management
	B Bedrijfskunde
	B Human Resource Management
	B Vastgoed en Makelaardij
	M Leiderschap
Instituut voor Communicatie, Media & IT	B Communicatie
	B Communication and Multimedia Design
	B HBO-ICT
	B Informatiedienstverlening en -management
	M International Communication

Instituut voor Engineering	Ad Projectleider Techniek
	Ad Systemspecialist Automotive
	B Advanced Sensor Applications
	B Elektrotechniek
	B Human Technology
	B Industrieel Product Ontwerpen
	B Technische Bedrijfskunde
	B Werktuigbouwkunde
	M European Master in Renewable Energy (WO)
	M European Master in Sustainable Energy System Management (WO)
	M Master Sensor System Engineering
Instituut voor Facility Management	B Facility Management
Instituut voor Financieel Economisch Management	B Accountancy
	B Bedrijfseconomie
	B Finance & Control
	B Finance Tax and Advice
Instituut voor Life Science & Technology	B Bio-informatica
	B Biologie en Medisch Laboratoriumonderzoek
	B Chemie
	B Chemische Technologie
Instituut voor Marketing Management	Ad Ondernemen
	B Commerciële Economie
	B Ondernemerschap and Retail Management
Instituut voor Rechtenstudies	B HBO-Rechten
	B Sociaal Juridische Dienstverlening
Instituut voor Sportstudies	Ad Sport, Gezondheid en Management
	B Lerarenopleiding Lichamelijke Opvoeding
	B Sportkunde
International Business School	B International Business
	M Master of Business Administration
	M Master in International Business and Management
	M Interdisciplinary Business Professional
Pedagogische Academie	Ad Pedagogisch Educatief Medewerker
	B Opleiding tot Leraar Basisonderwijs
	M Talentontwikkeling en Diversiteit
Lucia Marthas Institute for Performing Arts	Ad Dans
	B Docent Dans
	B Dans
Prins Claus Conservatorium	Ad Muziek (dirigent Hafabra)
	B Docent Muziek
	B Muziek
	M Master of Music

Kerngegevens schools 2018

Kerngegevens schools 2018	studenten	afgestudeerden	instromers	buitenlandse studenten
Academie voor Architectuur, Bouwkunde en Civiele Techniek	730	134	201	20
Academie voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Popcultuur Minerva	944	204	282	283
Academie voor Gezondheidsstudies	3.035	556	820	194
Academie voor Sociale Studies	2.842	504	775	25
Academie voor Verpleegkunde	2.180	487	581	7
Instituut voor Bedrijfskunde	2.524	346	682	20
Instituut voor Communicatie, Media & IT	3.345	419	848	577
Instituut voor Engineering	2.074	289	546	196
Instituut voor Facility Management	1.058	237	226	28
Instituut voor Financieel Economisch Management	1.218	175	267	19
Instituut voor Life Science & Technology	1.149	169	335	24
Instituut voor Marketing Management	1.853	255	454	149
Instituut voor Rechtenstudies	1.980	233	483	19
Instituut voor Sportstudies	1.327	240	296	61
International Business School	1.685	262	427	805
Lucia Marthas Institute for Performing Arts	158	56	51	8
Pedagogische Academie	1.043	147	315	3
Prins Claus Conservatorium	312	66	88	158
totaal	29.457	4.779	7.677	2.596

Kerngegevens kenniscentra

Centre of Expertise Energy

Lectoraten	<ul style="list-style-type: none">· Energietransitie, dr. Klaas Jan Noorman· Energietransitie - Toepassing van waterstof in de energietransitie, dr. ir. Jan-jaap Aué· Communication, Behaviour & the Sustainable Society – Communication & the Sustainable Society, dr. Wim Elving· Communication, Behaviour & the Sustainable Society - Behaviour & the Sustainable Society, dr. Carina Wiekens· Energie en Management, vacature· Energie en Recht, mr. Bert de Jonge· Life Sciences & Renewable Energy, dr. ir. Jan-Peter Nap· Netintegratie dr. Martien Visser· Duurzame LNG Technologie, prof. dr. ir. Jacques Dam
Betrokken schools	<ul style="list-style-type: none">· Academie voor Architectuur, Bouwkunde & Civiele Techniek· Instituut voor Communicatie, Media & IT· Instituut voor Engineering· Instituut voor Life Science & Technology· Instituut voor Rechtenstudies· Instituut voor Sociale Studies· International Business School
Professorships	<ul style="list-style-type: none">· Energy Transition, dr. Klaas Jan Noorman· Energy Transition – Application of hydrogen within the Energy Transition, dr. ir. Jan-jaap Aué· Communication, Behaviour & the Sustainable Society – Communication & the Sustainable Society, dr. Wim Elving· Communication, Behaviour & the Sustainable Society - Behaviour & the Sustainable Society, dr. Carina Wiekens· Energy & Management, vacature· Energy & Law, mr. Bert de Jonge· Life Sciences & Renewable Energy, dr. ir. Jan-Peter Nap· Power and Energy Distribution, dr. Martien Visser· Sustainable LNG Technology, prof. dr. ir. Jacques Dam

Centre of Expertise Healthy Ageing

Lectoraten	<ul style="list-style-type: none">· Healthy Ageing, Allied Health Care and Nursing, prof. dr. Cees van der Schans· Analysetechnieken voor Praktijkgericht Onderzoek, dr. Wim Krijnen· Malnutrition and Healthy Ageing, dr. Harriët Jager· Healthy Lifestyle, Ageing and Health Care, dr. Hans Hobbelen· Kind, Taal en Ontwikkeling, dr. Margreet Luinge· Participatie en Gezondheid van mensen met een verstandelijke en visuele beperking, dr. Aly Waninge· Zelfmanagement van somatische patiënten in ziekenhuizen, dr. Joost Keers· Jeugd, Educatie en Samenleving, dr. Jeannette Doornenbal· Curious Minds, dr. Henderien Steenbeek· Integrale Aanpak Kindermishandeling· Praktijkgerichte Sportwetenschap - Bewegingsonderwijs en Jeugdsport, dr. Remo Mombarg
------------	---

	<ul style="list-style-type: none"> · Praktijkgerichte Sportwetenschap - Healthy Lifestyle, Sport and Physical Activity, dr. Johan de Jong · Rehabilitatie, dr. Lies Korevaar · Maatschappelijke participatie en rehabilitatie van mensen met psychische beperkingen, dr. Charlotte Wunderink · Verslavingskunde, dhr. dr. Eric Blaauw · Verpleegkundige Diagnostiek, dr. Wolter Paans · Verpleegkundige Innovatie & Positionering, prof. dr. Petrie Roodbol · Healthy Ageing en Publieke Gezondheid, dr. Fons van der Lucht
Visiting Professors	<ul style="list-style-type: none"> · Malnutrition research and education, Faith Ottery, MD, PhD · Rehabilitation & Recovery, prof. dr. Marian Farkas · Radiotherapie, prof. dr Peter Hogg
Betrokken schools	<ul style="list-style-type: none"> · Academie voor Gezondheidsstudies · Academie voor Sociale Studies · Academie voor Verpleegkunde · Instituut voor Sportstudies · Pedagogische Academie
Professorships	<ul style="list-style-type: none"> · Healthy Ageing, Allied Health Care and Nursing, prof. dr. Cees van der Schans · Statistical Techniques for Applied Research, dr. Wim Krijnen · Malnutrition and Healthy Ageing, dr. Harriët Jager · Healthy Lifestyle, Ageing and Health Care, dr. Hans Hobbelen · Child, Language and Development, dr. Margreet Luinge · Participation and Health of Persons with Intellectual and Visual Disabilities, dr. Aly Waninge · Selfmanagement for somatic patients in hospital, dr. Joost Keers · Youth, Education and Society, dr. Jeannette Doornenbal · Curious Minds, dr. Henderien Steenbeek · Integrated Approach to Child Abuse · Sports Science - Sports Education & Youth Sports, dr. Remo Mombarg · Sports Science - Healthy Lifestyle, Sport and Physical Activity, dr. Johan de Jong · Rehabilitation, dr. Lies Korevaar · Social inclusion of people coping with severe mental health problems, dr. Charlotte Wunderink · Environmental Supporting & Supportive Addiction Care, dhr. dr. Eric Blaauw · Nursing Diagnostics, dr. Wolter Paans · Nursing Innovation and Positioning, prof. dr. Petrie Roodbol · Healthy Ageing & Public Health, dr. Fons van der Lucht

Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap

Lectoraten	<ul style="list-style-type: none">· New Business & ICT, dr. Hugo Velthuijsen· Personalised Digital Health, dr. Hilbrand Oldenhuis· Arbeidsparticipatie, dr. Louis Polstra· Arbeidsorganisatie en -productiviteit, dr. Jac. Christis· Duurzaam Financieel Management en Ondernemerschap, dr. Margreet Boersma· Duurzaam Coöperatief Ondernemen, Willem Foorthuis· Duurzaam HRM, dr. Leni Beukema· Human Capital, dr. Harm van Lieshout· Juridische aspecten van de arbeidsmarkt, dr. mr. Petra Oden· Inkoopmanagement, Gert Walhof MBA· International Business, dr. Diederich Bakker· Marktgericht Ondernemerschap, dr. Karel Jan Alsem· Ondernemen in Verandering, i.c.m. practoraat Alfacollege, dr. Alexander Grit· User-Centered Design, dr. Nick Degens
Betrokken schools	<ul style="list-style-type: none">· Instituut voor Marketing Management· Instituut voor Business School· Instituut voor Communicatie, Media & IT· Instituut voor Financieel Economisch Management· Instituut voor Facility Management· Instituut voor Rechtenstudies· Instituut voor Bedrijfskunde· Academie voor Sociale Studies
Professorships	<ul style="list-style-type: none">· New Business & ICT, dr. Hugo Velthuijsen· Personalised Digital Health, dr. Hilbrand Oldenhuis· Labour Participation, dr. Louis Polstra· Work Organisation and Productivity, dr. Jac. Christis· Sustainable Finance & Entrepreneurship, dr. Margreet Boersma· Sustainable Cooperative Entrepreneurship, Willem Foorthuis· Sustainable HRM, dr. Leni Beukema· Human Capital, dr. Harm van Lieshout· Legal Aspects of the Labour Market, dr. mr. Petra Oden· Purchasing management, Gert Walhof MBA· International Business, dr. Diederich Bakker· Marketing / Market Focudes Entrepreneurship, dr. Karel Jan Alsem· Entrepreneurship in Transition i.c.m. practoraat Alfacollege, dr. Alexander Grit· User-Centered Design, dr. Nick Degens

Kenniscentrum Kunst & Samenleving

Lectoraten	<ul style="list-style-type: none">· Lifelong Learning in Music - prof. dr. Rineke Smilde· Lifelong Learning in Music - Kunsteducatie, prof. dr. Evert Bisschop Boele· Image in Context, dr. Anke Coumans· Art & Sustainability, dr. Rob van Haren
Betrokken schools	<ul style="list-style-type: none">· Academie voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Popcultuur Minerva· Academie voor Architectuur, Bouwkunde & Civiele Techniek· Pedagogische Academie· Instituut voor Life Science & Technology· Academie voor Sociale Studies
Professorships	<ul style="list-style-type: none">· Lifelong Learning in Music - prof. dr. Rineke Smilde· Lifelong Learning in Music - Arts Education, prof. dr. Evert Bisschop Boele· Image in Context, dr. Anke Coumans· Art & Sustainability, dr. Rob van Haren

Kenniscentrum NoorderRuimte

Lectoraten	<ul style="list-style-type: none">· Facility Management, dr. Mark Mobach· Aardbevingsbestendig en kansrijk Groningen – Aardbevingsbestendig bouwen, dr. Ishan Bal· Krimp & Leefomgeving, dr. Elles Bulder· Ruimtelijke Transformaties - Energie, dr. ir. Mieke Oostra· Ruimtelijke Transformaties – Water, dr. ir. Floris Boogaard· Vastgoed, dr. ing. Jan Veuger FRICS
Betrokken schools	<ul style="list-style-type: none">· Academie voor Architectuur, Bouwkunde & Civiele Techniek· Academie voor Beeldende Kunst, Vormgeving en Popcultuur Minerva· Instituut voor Bedrijfskunde· Instituut voor Engineering· Instituut voor Facility Management
Professorships	<ul style="list-style-type: none">· Facility Management, dr. Mark Mobach· Earthquake Resistant Structures & Promising Groningen – Earthquake Resistant Structures, dr. Ishan Bal· Demographic Transition & Environment, dr. Elles Bulder· Spatial Transformations - Energy, dr. ir. Mieke Oostra· Spatial Transformations – Water, dr. ir. Floris Boogaard· Real Estate, dr. ing. Jan Veuger FRICS

Kenniscentrum Biobased Economy

Lectoraten	· Biobased Ingredients & Materials – Ingredient Development & Health, dr. Doede Binnema· Biobased Ingredients & Materials – Life Sciences & Renewable Energy, dr. Jan Peter Nap· Biobased Ingredients & Materials – Biobased Chemistry, dr. André Heeres· Bio Refinery - Transition Bio-economy, dr. Rob van Haren· Biobased Society (in ontwikkeling)· Sensor Technology and Smart Systems, dr. Heinrich Wörtche

Betrokken schools	· Life Science & Technology· Instituut voor Engineering

Professorships	· Biobased Ingredients & Materials – Ingredient Development & Health, dr. Doede Binnema· Biobased Ingredients & Materials – Life Sciences & Renewable Energy, dr. Jan Peter Nap· Biobased Ingredients & Materials – Biobased Chemistry, dr. André Heeres· Bio Refinery - Transition Bio-economy, dr. Rob van Haren· Biobased Society (in ontwikkeling)· Sensor Technology and Smart Systems, dr. Heinrich Wörtche

Hanze Honours College

Lectoraten	· Excellentie in hoger onderwijs en samenleving, dr. Marca Wolfensberger

Betrokken schools	· Alle schools

Professorships	· Talent Development in Higher Education and Society, dr. Marca Wolfensberger

Bijlagen bij het Verslag van de Raad van Toezicht

Verslag van de remuneratiecommissie

In 2018 hebben de gebruikelijke functioneringsgesprekken met de individuele leden van het College van Bestuur plaatsgevonden. Van deze gesprekken zijn verslagen gemaakt die geaccordeerd zijn door de gesprekspartners. Deze verslagen zijn opgenomen in de respectieve personeelsdossiers.

De beloning van de leden van het College van Bestuur voldoet aan de Wet normering topinkomens. De beloning, declaraties en nevenfuncties van de bestuurders zijn volledig opgenomen in het jaarverslag en staan vermeld op de website. Mutaties in de nevenfuncties worden met de Raad van Toezicht besproken en getoetst aan de daarvoor geldende codes.

Per 1 januari 2019 ontstonden drie vacatures in de Raad van Toezicht. Afscheid werd genomen van de leden mevrouw J.M. Hiddema, de heer drs. R. Bakker en de heer drs. A.A. Rietveld. Zowel de Raad van Toezicht als het College van Bestuur zijn hen zeer erkentelijk voor de bijdrage die zij zowel in de Raad als in de commissies hebben geleverd. De Raad van Toezicht heeft voor de vervulling van de vacatures profielschetsen opgesteld. Daarbij is, naast de inhoudelijke competenties, een accent gelegd op een grotere diversiteit ten opzichte van de achterblijvende leden. De Raad van Toezicht heeft zich bij de selectie van de kandidaten door externe bureaus laten bijstaan. De drie vacatures worden per januari vervuld door de heer M.L. El Hamdaoui MScBA, mevrouw drs. J.M. Imhof, de heer drs. R.B. Reekers en de heer Y. Tewelde MScBA. Daarmee is de Raad van Toezicht per 1 januari 2019 uitgebreid met één lid.

Conform onze codes heeft de Raad van Toezicht een zelfevaluatie uitgevoerd. De uitkomsten daarvan zijn betrokken bij een andere opzet van de vergaderstructuur tussen de Raad van Toezicht en het College van Bestuur. Deze opzet maakte deel uit van een tweedaagse die in januari 2019 heeft plaatsgevonden en in de loop van 2019 zijn beslag krijgt.

De remuneratiecommissie bestond sinds 1 januari 2017 uit twee leden uit de Raad van Toezicht: mevrouw prof. dr. S.G.L. Schruijer en de heer mr. K.F. Schuiling.

Verslag van de auditcommissie 2018

In 2018 vergaderde de auditcommissie vijf maal. De belangrijkste onderwerpen in de discussies in de auditcommissie vallen grotendeels te groeperen in: huisvesting, risicomanagement en de planning- en control-cyclus.

In de auditcommissie is veel gesproken over de lange termijn huisvestingsplannen en de financiële mogelijkheden daarvoor. In 2017 is, na enkele jaren vertraging, besloten tot nieuwbouw op de bestaande locatie Zernikeplein 7. Ondanks de nieuwbouw wordt er, door een groei van het aantal studenten, ook de komende vijf tot tien jaar krapte qua huisvesting verwacht. In 2019 vindt definitieve besluitvorming plaats over verdere huisvestingsmaatregelen.

Ter voorbereiding op definitieve besluitvorming zijn in de auditcommissie verschillende oplossingsrichtingen en randvoorwaarden besproken: mogelijkheden voor nieuwbouw en het huren van huisvesting zijn met elkaar vergeleken en de flexibiliteit in de bestaande huisvestingsportefeuille en de benutting van de huidige faciliteiten van de Hanzehogeschool zijn in kaart gebracht. Er wordt geïnventariseerd welke investeringsruimte op andere gebieden voor de Hanzehogeschool nodig wordt geacht en de uitkomsten van een onderzoek naar overheadkosten van diverse

hogescholen in Nederland, waaronder de Hanzehogeschool, worden nader bestudeerd om te bezien op welk niveau deze kosten op de middellange termijn dienen te liggen. De verschillende opties en scenario's worden vertaald in een financiële meerjarenraming. De auditcommissie ondersteunt deze brede verkenning om in 2019 tot weloverwogen besluitvorming te kunnen komen.

In 2018 heeft de auditcommissie veel gesproken over de mate en wijze waarop de Hanzehogeschool haar verschillende risico's beheerst en voor de toekomst wil gaan beheersen. Er is aandacht geweest voor het financieel kader en de risico's van onze innovatiewerkplaatsen en er is gesproken over de wenselijkheid van een 'in control' verklaring, waarmee, naast een financiële borging, breder kan worden toegezien op bijvoorbeeld onderwijskwaliteit en personeelsbeleid. Er is ook gesproken over de wenselijkheid van een eigen audit afdeling voor de Hanzehogeschool. De discussies waren in 2018 oriënterend en oordeelsvormend van karakter en zullen in 2019 tot verdere besluitvorming en uitvoering moeten leiden.

De reguliere planning- en control-cyclus met de begroting, de studiejaarrekening, de kalenderjaarrekening, de periodieke managementrapportages en de accountscontrole en managementletter van onze accountant KPMG hebben de nodige aandacht gekregen. De auditcommissie is van mening dat deze planning- en control-cyclus goed functioneert. De begroting wordt in het algemeen enigszins conservatief opgesteld: het gebudgetteerde verlies over schooljaar 2017/18 heeft zich mede daardoor niet voorgedaan. De managementrapportages geven het College van Bestuur adequaat inzicht en daarmee de mogelijkheid om tijdig bij te kunnen sturen. Ook de managementletter van de accountant en de opvolging daarvan door de Hanzehogeschool bevestigt het positieve beeld van de auditcommissie.

Overige onderwerpen die de commissie in 2018 besprak, zijn: het treasurystatuut en de periodieke voortgangrapportages over huisvestingsprojecten en grote IT projecten.

Eind 2018 heeft de auditcommissie met collegelid de heer P. van der Wijk een zelfevaluatie uitgevoerd. De commissie en de heer P. van der Wijk zijn tevreden over het functioneren van de auditcommissie. Er wordt open en constructief gediscussieerd in de vergaderingen. Daarnaast zijn er afspraken gemaakt over onderwerpen die in 2019 ter besluitvorming via de auditcommissie aan de Raad van Toezicht zullen worden voorgelegd: huisvesting op basis van een meerjarenraming en risicomanagement.

De auditcommissie bestond in 2018 uit twee leden van de Raad van Toezicht: de heer drs. R. Bakker en de heer Ir. J.J. Fennema.

Verslag van de commissie onderwijs & onderzoek

Het doel van de commissie onderwijs & onderzoek (O&O) is het beter verwerven van inzicht in de complexiteit en diversiteit van de kernactiviteiten van de hogeschool, in relatie tot de toezichthoudende taken van de Raad. Aanleiding hiervoor zijn de hogere eisen die intern en extern aan toezicht gesteld worden. De commissie is in oktober 2012 van start gegaan naar aanleiding van de zelfevaluatie van de Raad.

De commissie O&O is in 2018 vier keer bijeen geweest. Vaste agendapunten zijn de stand van zaken rond accreditaties en de interne risicoscreeningen. Tijdens bijeenkomsten ging het over specifieke thema's:

- Portfoliomanagement
- Onderzoekallocatie
- HanzePro
- Open Science

De commissie O&O informeert de Raad van Toezicht tijdens reguliere vergaderingen over de besproken agendapunten en thema's.

Werkbezoeken

De commissieleden brachten in 2018 een werkbezoek aan de Pedagogische Academie en het Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap in combinatie met Cube050.

Functioneren

De commissie bevordert het verkrijgen van een scherper beeld van de primaire processen van de hogeschool en de - niet zelden complexe - beleidsthema's die spelen. In de commissie wordt wat dieper op inhoudelijke thema's ingegaan. Ook de werkbezoeken helpen om het beeld van de hogeschool bij de Raad nader in te kleuren. De beide Raad van Toezicht-leden ervaren het functioneren van de commissie O&O als positief.

De commissie onderwijs & onderzoek bestond in 2018 uit twee leden van de Raad van Toezicht: mevrouw J.M. Hiddema en de heer drs. A.A. Rietveld.

HMR leden

HMR personeelsleden 2018-2019

Medewerker	Lijst	Werkzaam bij:
Chuck Bellink (lid DB)	AOb/FNV Overheid	Instituut voor Marketing Management
Henk Boer (voorzitter)	AOb/FNV Overheid	Instituut voor Financieel Economisch Management
Els Bijholt	OPL*	Facilitair Bedrijf
Fenna Feenstra	AOb/FNV Overheid	Instituut voor Life, Science & Technology
Arnold Greidanus	De Realisten	Instituut voor Communicatie, Media en IT
Peter Klomp	OPL*	Academie voor Gezondheidsstudies
Els Kuijpers	AOb/FNV Overheid	Stafbureau Onderwijs & Onderzoek
Evert Scholtens	AOb/FNV Overheid	Instituut voor Sportstudies
Dirk Sijbesma	AOb/FNV Overheid	Instituut voor Engineering

*Onafhankelijke personeelslijst

HMR studentleden 2018-2019

Studenten	Lijst	Studeert aan:
Bernd Abeling	Lijst Student Erkend	Instituut voor Engineering
Sebastiaan Alting van Geusau	HSV*	Pedagogische Academie
Sebastiaan Corten	HSV*	Instituut voor Engineering
Tristan Foot	Lijst Foot	Instituut voor Engineering
Izaak van Jaarsveld (lid DB)	HSV*	Pedagogische Academie
Marc Lonsain	HSV*	Instituut voor Financieel Economisch Management
Saskia van Niekerk	HSV*	Pedagogische Academie
Robin Niemeijer (vicevoorzitter)	HSV*	Instituut voor Financieel Economisch Management
Vincent van Veenen	Lijst Student Erkend	Instituut voor Communicatie, Media en IT

*Hanze Studentenbelang Vereniging

Bijlagen - Strategisch beleid

Overzicht van alle honourstrajecten

Techniek, Energie en Innovatie

Honours talentprogramma Academie voor Architectuur, Bouwkunde en Civiele Techniek
Honours talentprogramma Communicatie
Honours talentprogramma ICT
Honours talentprogramma Instituut voor Life Science & Technology
Honours talentprogramma Engineering
Honoursstage, honours afstudeertraject Academie voor Architectuur, Bouwkunde en Civiele Techniek
Honours afstudeertraject Instituut voor Engineering deeltijd

Healthy Ageing, Lifestyle, Sport en Educatie

Honours talentprogramma Healthy Ageing
Honours talentprogramma Toegepaste Psychologie
Honoursstage, honoursproject Academie voor Gezondheidsstudies
Honours talentprogramma Instituut voor Sportstudies
Honours talentprogramma Social Work
Honours talentprogramma Pedagogische Academie
Honoursminor Onderzoeksvaardigheden
Honoursminor Speech and Language Pathology
Honoursminor Critical Care
Honoursminor Kind en Jeugd
Honoursminor Buiten kaders denken
Honoursstage, afstudeertraject Toegepaste Psychologie, student-assistentschap Academie voor Sociale Studies
Academische Opleiding Leraar Basisonderwijs
Honoursproject Pedagogische Academie
Honoursstage, afstudeertraject Instituut voor Sportstudies

Economie, Management en Ondernemen

Honours talentprogramma Instituut voor Bedrijfskunde
Honours talentprogramma Instituut voor Financieel Economisch Management
Honours talentprogramma Instituut voor Facility Management
Honours talentprogramma Instituut voor Marketing Management
Honours talentprogramma Instituut voor Rechtenstudies
Honoursminor Veranderen van Organisaties
Honoursminor Triple M: Marketing Research & Innovation
Honoursminor Sales Talente en Innovatie Programma
Honoursminor Da Vinci
Honoursminor Ondernemingsplan Op Maat
Honoursstage 3x, honours student-assistentschap Instituut voor Financieel Economisch Management
Honours afstudeertraject, honours student-assistentschap Instituut voor Facility Management
Honoursstage Instituut voor Rechtenstudies
Honours afstudeertraject en Honours Graduation Project International Business Programme, Instituut voor Marketing Management
Honours Talentprogramme International Business School
Honours Graduation Project International Business Programme

Kunst, Cultuur en Media

Honours talentprogramma Academie Minerva

Honours opleidingstraject Plus de Deux, Lucia Marthas Institute for Performing Arts

Honours opleidingstraject Prins Claus Conservatorium

Honoursstage Plus Tourne, Lucia Marthas Institute for Performing Arts

Honoursstage Plus Haute, Lucia Marthas Institute for Performing Arts

Honoursstage, honoursproject Academie Minerva

Honoursstage, honours student-assistentschap Lucia Marthas Institute for Performing Arts

Overzicht van door studenten en medewerkers gewonnen prijzen en beurzen

Academie Minerva

Naam prijs of beurs	Intern / extern	Winnaar	Bijzonderheden
Klaas Dijkstra Academieprijs	intern	Carolina Burandt (Autonome Beeldende Kunst)	
Academie Minervaprijs voor Vormgeving	intern	Sanne Boekel (Vormgeving Communicatie Illustratie)	
George Verbergstipendium 2018	Intern	Jorge Louis Barragán Castaño (FMI Painting)	
Buma Award International	extern	Daniel Tuparia (Popular Culture)	
'De kunst van het ontwerpen' 2018	extern	Jildau Nijboer (Docentenopleiding Beeldende Kunst en Vormgeving)	

Lucia Marthas Institute for Performing Arts

Naam prijs of beurs	Intern / extern	Winnaar	Bijzonderheden
Prins Bernard Cultuurfonds	Extern	Maggy van den Heuvel	T.b.v. Ailey school, New York
Vogelgezing foundation	Extern	Maggy van den Heuvel	T.b.v. Ailey school, New York
Nominatie Musical Awards	Extern	12 Alumni van LMIPA	Deze Alumni hebben een rol in The Lion King, the Lion King is genomineerd voor de publieksprijs.
Nominatie Musical Awards	Extern	Eline Vroom	Als Choreograaf genomineerd.
Marthas Talent Foundation	Intern	7 studenten (anoniem ivm privacy)	Zij krijgen financiële steun omdat zij zelf onvoldoende middelen hebben voor de bijkomende studiekosten zoals lesmateriaal en danskleding.
Van den Ende Foundation	Extern	7 studenten	Zij ontvangen deze bijdrage zodat omdat zij zelf onvoldoende middelen hebben om de studiereis naar New York en bezoek van voorstellingen te betalen.

Personeel Academie voor Gezondheidsstudies

Naam prijs of beurs	Intern / extern	Winnaar	Bijzonderheden
NWO Promotiebeurs	extern	Ellen de Wit, docent-onderzoeker	
Innovation Challenge 2015	intern	Katja Moesker, docent en Rosanne Davelaar, studente Maatschappelijk Werk en Dienstverlening	
NWO Promotiebeurs	intern	Roland Reezigt, docent	

Personeel Instituut voor Communicatie, Media & IT

Naam prijs of beurs	Intern / extern	Winnaar	Bijzonderheden
Han Nakken Prijs 2016	extern	dr. Kirsten van den Bosch (CMD, docent/onderzoeker lectoraat UCD)	Deze prijs wordt iedere twee jaar uitgereikt door het Research Centre on Profound and Multiple Disabilities van de Rijksuniversiteit Groningen voor de beste wetenschappelijke prestatie en de opmerkelijkste praktijkprestatie op het gebied van personen met Zeer Ernstige Verstandelijke en Meervoudige Beperkingen (ZEVMB).
Docent van het Jaar 2016	extern	Loes Damhof, Hogeschooldocent 21st century skills (Communication & Multimedia Design)	De Docent van het Jaar-verkiezing is geïnitieerd door het Interstedelijk Studenten Overleg (ISO). De prijs werd uitgereikt door Jet Bussemaker, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen.

Personeel Instituut voor Sportstudies

Naam prijs of beurs	Intern / extern	Winnaar	Bijzonderheden
Talentprijs / Excellente beroepsuitoefening	Intern	Arjan Taaij	Arjan combineert zijn docentschap met een trainer-coachfunctie bij Abiant Lycurgus. Dit heren volleybalteam won de Super Cup in 2015, 2016, 2017 en 2018 de Beker in 2016 en werd in 2016, 2017 en 2018 Nederlands kampioen. Hij geeft op een professionele en enthousiaste wijze leiding en wordt landelijk beschouwd als de meest talentvolle coach in de volleybalwereld.

Studenten Academie voor Gezondheidsstudies

Naam prijs of beurs	Intern / extern	Winnaar	Bijzonderheden
Crux (Academieprijs)	intern	Gertjan Stiekema	
Crux (Academieprijs)	intern	Femke Rupert, Puck Herder	
Crux (Academieprijs)	intern	Joyce Botman	
Crux (Academieprijs)	intern	Elvira Nijmeijer	
Crux (Academieprijs)	intern	Laura Smits	
Crux (Academieprijs)	intern	Martha Veldboom	
Crux (Academieprijs)	intern	Sarah Hüsters	
Crux (Academieprijs)	intern	Janny Poelman	
Crux (Academieprijs)	Intern	Amanda de Vos	
ENPHE-thesis award	extern	Trynke Groendijk	
Take-off HBO (NWO)	extern	Groep studenten met L'impressive Compression Garments	€ 40.000 innovatie
NVM Scriptieprijs	extern	Kim Meester en Merith van den Brink	€ 750 voor congresbezoek/deskundigheidsbevordering
Crux (Academieprijs)	intern	Kim Meester en Merith van den Brink	
ENPHE-thesis award	extern	Jesse Peters	
KNGF Jaco den Dekker	extern	Caroline Tan	
Hollandsscholarship	extern	Celine Vels, Marjolein Leen	

Studenten Academie voor Sociale Studies

Naam prijs of beurs	Intern / extern	Winnaar	Bijzonderheden
STAND-prijs 12 juli 2018	Extern	Felice Beuker en Lieke Onstein voor hun scriptie over onderzoek naar ervaring met en omschrijving van de benaderingswijze die WALHALLAB toepast	Jaarlijkse prijs, uitgereikt door Stichting Andragogisch Dienstbetoon (STAND), voor een scriptie die bijdraagt aan de ontwikkeling van het sociaal werk. Uit het juryrapport: 'erg goed geschreven en zeer toegankelijk voor de praktijk.'
Sociaal Werk-prijs	Intern	Jessica Gort en Petula Klein Nagelvoort voor hun scriptie in het kader van afstuuropdracht: 'kleine delicten, grote zorgen'	De prijs bestaat uit een beeldje, € 250 euro en het aanbod om de scriptie publicatiewaardig te maken. Het onderzoek biedt concrete aangrijpingspunten om burgers die een delict hebben begaan en waarbij psychische problemen spelen, te helpen.
Groninger Studenten Cabaret Festival - juryprijs, persoonlijkheidsprijs en publieksprijs	Extern	Henk Overdijk	Uit het juryrapport: 'H.H.H. Overdijk overziet de dingen, maakt in alle rust zijn keuzes, bezit een verraderlijke podiumroutine en plaatst geestige invallen exact op momenten dat je het niet verwacht.'

Studenten Academie voor Verpleegkunde

Naam prijs of beurs	Interne / externe prijs	Winnaar	Bijzonderheden
Vroukje Admiraalprijs	intern	Ilse Koops	
Joke Mintjes Award	extern	Rudolf Tolsma	
Els Borst Award	Extern	Gineke Munting	
Posterprijs Topics Multidisciplinaire Intensive Care Congres Utrecht	Extern	Melantie Theunis en Maïke Huizenga	
Wereldkampioen Kickboksen en sportvrouw van het jaar 2018	Extern	Sarel de Jong	

Studenten Instituut voor Bedrijfskunde

Naam prijs of beurs	Intern / extern	Winnaar	Bijzonderheden
BK-scriptieprijs	Intern	Manon Kuijers	'Manon werkt zeer gestructureerd en zorgvuldig. Haar werk en resultaten worden zeer gewaardeerd door collega's. Manon is in een jaar tijd een belangrijk onderdeel geworden van de afdeling', aldus Michel Hilgersom, director Procurement Inflight Services KLM.

Studenten Instituut voor Engineering

Naam prijs of beurs	Intern / extern	Winnaar	Bijzonderheden
Anner Award 2018 (1e prijs)	Extern	Technisch Bedrijfskunde student Fimme Marra wint Anner Award 2018	
Ir. Hip de Vries Prijs	Extern	Technisch Bedrijfskunde student Hidde Lampe wint Ir. Hip de Vries Prijs	
High Tech Career Competition (1e prijs)	Extern	Sensor Technology student Rinalds Kugis wint stage bij het Robotics Engineering program van het Worcester Polytechnic Institute (WPI) in Amerika	

Studenten Instituut voor Life Science & Technology

Naam prijs of beurs	Intern / extern	Winnaar	Bijzonderheden
Cum Laude	Intern	Mark Kremers, Chemie	
Cum Laude	Intern	Eline de Lange, BML-R	
Cum Laude	Intern	Sophie van Oort, BML-R	
Cum Laude	Intern	Mariska van der Veen, BML-R	
Cum Laude	Intern	Lieske Wekema, BML-R	
Cum Laude	Intern	Jarno de Witte, Chemie	

Studenten Instituut voor Rechtenstudies

Naam prijs of beurs	Intern / extern	Winnaar(s)	Bijzonderheden
HBO-Rechten Award	Intern	Eline Moes: De Participatiewet en tijdelijke dienstverbanden bij het MKB	
SJD Award	Intern	Daniëlle Cornelius: De verwerking van persoonsgegevens in de praktijk Bout Advocaten	

Studenten International Business School

Naam prijs of beurs	Intern / extern	Winnaar	Bijzonderheden
Van Lunenburg Award	intern	Joscha Kirschke	
Best thesis Award	Intern	Tim Hamann	
Cum Laude	Intern	Larissa Kroon	
Cum Laude	Intern	Katja Jürgenschellert	
Cum Laude	Intern	Maria Windler	
Cum Laude	Intern	Laura Weers	
Cum Laude	Intern	Rica Strotmann	
Cum Laude	Intern	Galina Neumann	

Studenten Prins Claus Conservatorium

Naam prijs of beurs	Intern / extern	Winnaar	Bijzonderheden
Grachtenfestival Conservatorium Concours 2018	extern	Matthijs Leffers, Tuba	winnaar
Prinses Christina Concours Noord-Nederland	extern	Loes Mevissen, Viool	3e prijs cat. 2 (15 t/m 19 jaar)
Prinses Christina Concours Noord-Nederland	extern	Beatriz Pinto, Saxofoon	2e prijs cat.3 (12 t/m 19 jaar)
Prinses Christina Concours Noord-Nederland	extern	Michelle Brunt, Viool	Aanmoedigingsprijs (18 jaar, Driezum)
Prinses Christina Concours Noord-Nederland	extern	Sophia Faltas, Zang	Aanmoedigingsprijs (16 jaar, Groningen)
Prinses Christina Concours Noord-Nederland	extern	Arjan Linker, Tenor Trombone	Aanmoedigingsprijs (17 jaar, Nieuw-Amsterdam)
Prinses Christina Concours Noord-Nederland	extern	Vera Backer, Viool	Eervolle vermelding (13 jaar, Emmen)
Prinses Christina Concours Noord-Nederland	extern	Dineke Krol, Trompet	Eervolle vermelding (18 jaar, Ureterp)
Steinway pianoconcours	extern	Andrei Makarov, Piano	1e Prijs Categorie C
Britten Vioolconcours	extern	Anna Maring, Viool	eerste prijs categorie 13 t/m 15 jaar
Nominatie mooiste gebouw van Groningen	extern		tweede prijs
VNO-NCW Award	extern	Cem Erdogan, Jazz gitaar	
Andrea Elkenbracht Beurs	intern	Pieter Mark Kamminga, Slagwerk KM	
Andrea Elkenbracht Beurs	intern	Matthijs Leffers, Tuba KM	

Bijlagen - Onderwijs

Marktaandeel inschrijvingen

Marktaandeel inschrijvingen	2018	2017	2016
Bachelor	6,6%	6,5%	6,3%
- Voltijd	6,7%	6,7%	6,3%
- Deeltijd	4,5%	4,7%	4,7%
- Duaal	7,4%	6,3%	4,1%
- Master	5,0%	4,5%	3,7%
Totaal Hanzehogeschool Groningen	6,5%	6,4%	6,2%

Ontwikkeling inschrijvingen

Ontwikkeling inschrijvingen	2018		2017		2016	
	aantal	mutatie	aantal	mutatie	aantal	mutatie
Bachelor en Ad	28.830	1,0%	28.553	4,0%	27.446	3,6%
- Voltijd	26.264	0,6%	26.098	3,2%	25.285	3,6%
- Deeltijd	1.927	-1,0%	1.947	7,9%	1.805	4,2%
- Duaal	639	25,8%	508	42,7%	356	2,0%
Master	627	17,4%	534	21,4%	440	35,8%
Totaal Hanzehogeschool Groningen	29.457	1,3%	29.087	4,3%	27.886	4,0%

Vooropleiding instroom

Vooropleiding (instroom)	2018		2017		2016		
	aandeel	groei	aandeel	groei	aandeel	groei	
Havo	42,2%	0,7%	41,9%	-4,2%	43,7%	-2,5%	44,8%
Mbo	31,9%	0,5%	31,8%	4,8%	30,3%	-1,0%	30,6%
Vwo	6,2%	-5,3%	6,6%	4,1%	6,3%	-18,2%	7,7%
Hoger Onderwijs	7,1%	-1,8%	7,2%	4,9%	6,9%	21,1%	5,7%
Overig	12,6%	0,0%	12,6%	-1,7%	12,8%	14,3%	11,2%

Kerngegevens masteropleidingen 2018

Kerngegevens masteropleidingen 2018	instroom		inschrijvingen		afgestudeerden	
	2018	2017	2018	2017	2018	2017
bekostigde masters:						
M Architectuur	17	13	55	43	3	4
M Energy for Society	14		14			
M Master of Arts in Fine Art and Design	20	14	35	36	19	
M MFA Schilderkunst						9
M Media, Art, Design & Technology						11
M Healthy Ageing Professional	41	69	113	111	7	12
M Kunsteducatie	16	13	35	35	13	14
M Physician Assistant	38	42	110	93	18	20
M Social Work (joint degree)	22	23	56	51	12	12
M Advanced Nursing Practice	51	47	103	93	38	26
M Master of Music	33	19	55	46	27	14
M EU Sustainable Energy System Management	29	21	50	35	14	9
M European Master in Renewable Energy	21	32	56	58	21	18
M Interdisciplinary Business Professional	27		27			
M Master Sensor System Engineering	7	6	11	9	5	7
M Talentontwikkeling en Diversiteit	16	28	49	53	11	2
onbekostigde masters:						
M European Master in Social Work			1	7	5	7
M Master in International Business and Management	26	40	86	107	36	29
M Master of Business Administration	8	12	31	32	9	4
M International Communication	17	23	47	45	19	16
M Leiderschap		6	14	22	9	1
Totaal	403	408	948	876	266	215

Instroom Schools

Instroom schools	2018		2017		2016	
	aantal	mutatie	aantal	mutatie	aantal	mutatie
Academie voor Architectuur, Bouwkunde en Civiele Techniek	201	2,0%	197	-2,5%	202	31,2%
Academie voor Beeldende Kunst en Vormgeving en popcultuur Minerva	282	35,6%	208	-6,3%	222	8,8%
Academie voor Gezondheidsstudies	820	-3,1%	846	12,8%	750	20,2%
Academie voor Sociale Studies	775	-7,4%	837	30,0%	644	3,9%
Academie voor Verpleegkunde	581	-6,1%	619	-3,6%	642	23,0%
Instituut voor Bedrijfskunde	682	7,2%	636	27,7%	498	15,3%
Instituut voor Communicatie, Media & IT	848	-10,5%	948	8,2%	876	33,7%
Instituut voor Engineering	546	-4,9%	574	11,2%	516	13,4%
Instituut voor Facility Management	226	-1,3%	229	10,6%	207	-11,2%
Instituut voor Financieel Economisch Management	267	22,5%	218	-22,4%	281	-16,6%
Instituut voor Life Science & Technology	335	-5,9%	356	19,1%	299	0,7%
Instituut voor Marketing & Management	454	-7,9%	493	18,2%	417	-4,4%
Instituut voor Rechtenstudies	483	-2,2%	494	2,3%	483	6,6%
Instituut voor Sportstudies	296	-8,4%	323	-1,8%	329	-3,5%
International Business School	427	14,2%	374	-15,8%	444	12,1%
Lucia Marthas Institute for Performing Arts	51	-1,9%	52	6,1%	49	25,6%
Pedagogische Academie	315	4,7%	301	35,6%	222	48,0%
Prins Claus Conservatorium	88	3,5%	85	-8,6%	93	16,3%
Totaal Hanzehogeschool Groningen	7.677	-1,5%	7.790	8,6%	7.174	11,60%

Toelichting Fixus-opleidingen 2018

Toelating Fixus-opleidingen 2018	Gegadigden	Geplaatst	Numerus Fixus
B Toegepaste Psychologie	526	186	190
B Medisch Beeldvormende en Radiotherapeutische Technieken	266	131	156
B Fysiotherapie	750	293	300
B Mondzorgkunde	255	52	55
B Verpleegkunde (voltijd)	654	384	450

Herkomst buitenlandse studenten

Herkomst buitenlandse studenten	2018		2017		2016	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%
Duitsland	793	31%	867	36%	896	40%
Bulgarije	178	7%	150	6%	118	5%
Roemenië	125	5%	97	4%	90	4%
China	105	4%	141	6%	148	7%
Italië	84	3%	63	3%	52	2%
Groot-Brittannië	73	3%	62	3%	58	3%
Ierland	67	3%	39	2%	21	1%
Oekraïne	64	2%	57	2%	65	3%
Litouwen	63	2%	61	3%	44	2%
Spanje	61	2%	56	2%	48	2%
Overige landen (circa 100)	983	38%	808	34%	690	31%
Totaal	2.596	100%	2.401	100%	2.230	100%

Overzicht accreditatiebesluiten opleidingen en visitatieresultaten kenniscentra in 2018

In onderstaande overzichten staan alle accreditatieresultaten (in het geval van opleidingen) en visitatieresultaten (in het geval van Centres of Expertise en kenniscentra). De gegeven oordelen zijn: O = onvoldoende; V = voldoende; G = goed; E = Excellent. Bij nieuwe opleidingen wordt Vo gebruikt voor Voldoet/Voldaan; dat geldt ook voor standaard 5 bij visitaties van Centres of Expertise/kenniscentra.

Accreditaties bestaande opleidingen

De onderstaande opleiding heeft na hervisitatie een positief besluit ontvangen. Deze opleiding is nog geaccrediteerd volgens het accreditatiestelsel (2011) met de volgende drie standaarden:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Standaard 3: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

School	Opleiding	Var			Croho	Accreditatiebesluit	Standaard				Eindoordeel
		vt	dt	du			1	2	3	4	
SIBS	M Master of Business Administration	x			70150	Accreditatiebesluit ontvangen op 31-10-2018	G	G	V	V	V

De opleidingen in het tweede overzicht tot de zomer van 2017 zijn volgens het accreditatiestelsel (2014) met de volgende vier accreditatiestandaarden geaccrediteerd:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Standaard 3: Toetsing

Standaard 4: Gerealiseerde eindkwalificaties

School	Opleiding	Var			Croho	Accreditatiebesluit	Standaard				Eindoorde	
		vt	dt	du			1	2	3	4		
SAGZ	B Voeding en Diëtetiek	x			34579	Accreditatiebesluit ontvangen op 31-05-2018	V	G		G	V	V
SIMM	B International Business and Languages	x			34407	Accreditatiebesluit ontvangen op 29-06-2018	g	g		g	v	v
SAGZ	B Opleiding tot Fysiotherapeut	x			34570	Accreditatiebesluit ontvangen op 31-05-2018	g	g		g	g	g
SIEN	B Werktuigbouwkunde + Ad Projectleider Techniek	x	x		34280	Accreditatiebesluit ontvangen op 31-05-2018	v	v		v	v	v
SIBK	B Bedrijfskunde MER	x	x	x	34139	Accreditatiebesluit ontvangen op 31-05-2018	v	v		v	v	v
SCMI	B HBO-ICT	x	x		30020	Accreditatiebesluit ontvangen op 31-05-2018	g	v		g	v	v
SIEN	B Industrieel Product Ontwerpen	x			34389	Accreditatiebesluit ontvangen op 31-12-2018	g	v		g	v	v

Accreditaties nieuwe opleidingen

De opleidingen in het volgende overzicht zijn volgens het accreditatiestelsel (2014) aan de hand van de volgende standaarden geaccrediteerd:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Standaard 3: Toetsing

Standaard 4: Afstudeergarantie en financiële voorzieningen

School	Opleiding	Var			Croho	Accreditatiebesluit	Standaard				Eindoordeel
		vt	dt	du			1	2	3	4	
SIMM	M Interdisciplinary Business Professional	x			49291	Accreditatiebesluit ontvangen op 30-04-2018	Vo	Vo	Vo	Vo	positief

De opleiding in het tweede overzicht is volgens het accreditatiestelsel (2016) aan de hand van de volgende standaarden geaccrediteerd:

Standaard 1: Beoogde eindkwalificaties

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Standaard 3: Toetsing

School	Opleiding	Var			Croho	Accreditatiebesluit	Standaard			Eindoordeel
		vt	dt	du			1	2	3	
SIMM	Ad Ondernemen	x			80080	Accreditatiebesluit ontvangen op 30-03-2018	Vo	Vo	Vo	positief
SIEN	M Energy for Society	x			49296	Accreditatiebesluit ontvangen op 30-06-2018	Vo	Vo	Vo	positief
SIEN	M Data Science for Life Sciences	x			49300	Accreditatiebesluit ontvangen op 30-11-2018	Vo	Vo	Vo	positief
SIEN	Ad Systemspecialist Automotive		x		80077	Accreditatiebesluit ontvangen op 29 juni 2018	Vtd	Vtd	Vo	Positief onder voorwaarden

Onderzoeksvisitaties Centres of Expertise en kenniscentra

Het Centre of Expertise is aan de hand van de volgende standaarden gevisiteerd:

Standaard 1: De onderzoekseenheid heeft een relevant, ambitieus en uitdagend onderzoeksprofiel en een onderzoeksprogramma met bijbehorende doelen, die zijn geoperationaliseerd in een aantal indicatoren.

Standaard 2: De wijze waarop de eenheid is georganiseerd, de inzet van mensen en middelen en de interne en externe samenwerkingsverbanden, netwerken en relaties maken de realisatie van het onderzoeksprofiel mogelijk.

Standaard 3: Het onderzoek van de onderzoekseenheid voldoet aan de standaarden die in het vakgebied gelden voor het doen van onderzoek.

Standaard 4: De onderzoekseenheid realiseert voldoende relevantie op het gebied van: kennisontwikkeling binnen het onderzoeksdomein; de beroepspraktijk en de samenleving; onderwijs en professionalisering. Het onderzoek heeft in voldoende mate impact op de hiervoor omschreven gebieden.

Standaard 5: De onderzoekseenheid voert regelmatig en systematisch evaluatie uit van de onderzoeksprocessen en resultaten. Aan de uitkomsten daarvan verbindt de onderzoekseenheid waar nodig verbeteringen.

CoE/kenniscentrum	Standaarden				
	1	2	3	4	5
Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap	E	G	G	G	Vo

Bijlagen - Praktijkgericht onderzoek

Financieel overzicht valorisatie

Valorisatie RAAK

RAAK	Subsidie- verstrekker	Subsidie- bedrag in €	Project- budget in €	Looptijd
Centre of Expertise Healthy Ageing				
Kinderen met ASS in de klas	RAAK-publiek	153.615	307.254	mrt 16 -apr 18
Digitaal	RAAK-publiek	253.416	506.881	jul 16 -aug 19
Vitalisering van de Sportvereniging	RAAK-publiek	298.225	679.995	mrt 17 – aug19
Big data techn. detectie overbelasting sporters	RAAK-publiek	37.500	60.000	feb 18 - jan 20
Effectiviteitsonderzoek Begeleid Leren	RAAK-publiek	66.775	66.775	dec 17 – dec 18
Platform Inzet Technologie voor Gezondheid en Welzijn	RAAK- Platformregeling	99.700	99.700	sep 17 – aug 19
FAITH	RAAK-SPRONG	968.450	1.833.350	jan 18 - dec 25
Trainingsbelastbaarheid bij schaatsers	RAAK-KIEM-hbo	19.990	39.146	aug 18 - apr 19
Patiëntgerichte communicatie i/d fysiotherapiepraktijk	RAAK-KIEM-hbo	20.000	38.186	aug 18 - apr 19
Online introductie cursus Begeleid Leren	RAAK-top-up	10.000	10.000	mrt 17 – feb 18
Verbreden WIJS	Impuls City Deal Kennis Maken	49.947	65.562	sep 18 - aug 19
		1.977.618	3.706.849	
Kenniscentrum Biobased Economy				
Bioraffinage Biomassa	RAAK-mkb	25.000	50.000	feb 18 - feb 20
Circulair Ontwerp Lupeol Extractie	RAAK-KIEM vang	20.000	30.000	mrt 17 – feb 18
Waardecreatie Luteine Extractie	RAAK-KIEM vang	20.000	30.000	mrt 17 – feb 18
Anthocyanins Antimicrobial	RAAK-KIEM vang 2	19.775	30.865	mrt 18 - dec 18
Elektrosynthese van Furanen uit Gras	RAAK-KIEM-hbo	20.000	33.820	aug 18 - jul 19
Betuline- en lupeolderivaten	RAAK-KIEM-hbo	20.000	32.840	sep 18 - jun 19
		124.775	207.525	
Kenniscentrum Energie				
P2G Using Biological Methanation	RAAK-pro	699.200	1.459.800	sep 15 - aug 19
R-Link	RAAK-surf	296.980	398.357	apr 16 - mrt 19
Kristalijne zonnecellen in Composiet	RAAK-mkb	298.790	597.970	mei 16 - apr 18
PUMSwindT	RAAK-mkb	33.880	48.400	sep 17 - aug 19
AgroCycle	RAAK-KIEM vang	20.000	32.440	mei 17 - apr 18
		1.348.850	2.536.967	
Kenniscentrum Ondernemerschap				
The Proof of the Pudding	RAAK-mkb	299.050	599.540	mrt 16 - feb 18
MKB@Work	RAAK-mkb	294.510	599.680	sep 16 - aug 18
Bedrijfskundige Innovaties in Aardbevingbestendige Bouw	RAAK-mkb	299.964	608.636	mrt 16 - feb 18
Social Impact Beloond	RAAK-mkb	299.992	631.906	sep 18 - aug 20

Triple Aim+	RAAK-publiek	300.000	608.986	jun 17 - mei 19
Sovatass	RAAK-publiek	290.548	585.196	feb 17 - jan 19
Verwonderpaspoort 2.0	RAAK-KIEM creatieve industrie	19.735	30.615	sep 17 - aug 18
DigitaalVeiligFietsen	RAAK-KIEM creatieve industrie	19.981	30.071	dec 17 - nov 18
VR Rij-instructeur	RAAK-KIEM creatieve industrie	20.000	30.010	mrt 18 - feb 19
Adaptief Programmeer-Paspoort	RAAK-KIEM 21st century skills	19.980	30.060	mrt 18 - feb 19
Breed platform arbeid	RAAK- Platformregeling	8.715	14.331	sep 17 - aug 19
Keep on Moving	RAAK-KIEM-hbo	19.988	30.321	mei 18 - apr 19
Let them experience it!	RAAK-KIEM-hbo	19.962	29.984	sep 18 - aug 19
Nieuw Gronings gas	RAAK-KIEM-hbo	19.923	56.631	sep 18 - aug 19
Blended Beweegstimulering GGZ	RAAK-KIEM-hbo	19.130	29.458	sep 18 - jun 19
Future Proof	RAAK-KIEM-hbo	19.992	30.505	okt 18 - sep 19
Top Up Proof of the Pudding	RAAK-Top up	10.000	20.680	okt 18 - sep 19
		1.981.470	3.966.610	
Kenniscentrum NoorderRuimte				
Bouwtex	RAAK-mkb	299.643	600.305	okt 17 - sep 19
De infiltrerende stad	RAAK-mkb	96.523	120.654	sep 18 - aug 20
Op naar nul op de meter!	RAAK-publiek	264.213	528.472	feb 18 - jan 20
Hittebestendige stad	RAAK-publiek	40.000	49.990	feb 18 - jan 20
Indoor Comfort Index	Take-off hbo	23.708	27.370	feb 18 - nov 18
EPS	RAAK-KIEM vang 2	19.975	30.670	mrt 18 - aug 18
Gezond gedrag GGIW	RAAK-KIEM creatieve industrie	19.943	30.724	mrt 18 - dec 18
Ruimte voor Nieuwe Energie	RAAK-Top up	10.000	10.000	okt 18 - sep 19
		774.005	1.398.185	
Kenniscentrum Kunst & Samenleving				
TimeLineGallery	RAAK-KIEM creatieve industrie	20.000	42.940	aug 17 - jul 19
Ontwerpende attitude	RAAK-KIEM creatieve industrie	20.000	47.502	sep 18 - mei 19
Futures Labs	RAAK-KIEM 21st century skills	20.000	42.940	jun 17 - mei 18
Coachingsprogramma M=T+R	RAAK-KIEM-hbo	20.000	43.668	mei 18 - apr 19
		80.000	177.050	
Totalen RAAK		6.286.718	11.993.186	

Valorisatie Koers Noord

Koers Noord	Subsidie- verstrekker	Subsidie- bedrag in €	Project- budget in €	Looptijd
Programma's worden uitgevoerd onder de vlag van SNN (Samenwerkingsverband Noord Nederland)				
World Class Composites Solutions	SNN	46.313	61.750	jul 15 - jun 20
Region of Smart Factories	SNN	202.987	327.767	jan 16 - feb 20
ZAP2	SNN	2.544.582	4.457.000	apr 16 - dec 21
Innofest	SNN	87.500	122.940	sep 16 - aug 19
Proeftuin dHealthlab	SNN	280.060	560.120	sep 16 - aug 19
Man Made Blue Zone	SNN	22.706	75.852	okt 16 - okt 19
Pharma Portal	SNN	12.000	30.000	okt 16 - okt 19
Valorisatie Microserver	SNN	28.771	59.472	jan 17 - dec 18
Proeftuin 5G	SNN	502.964	838.274	mei 17 - apr 19
Circulaire Biopolymeren Waardeketens	SNN	239.231	401.668	nov 17 - dec 20
Opwaardering garnalendoppen	SNN	11.295	25.000	jan 18 - dec 19
Make IT work	SNN	489.359	978.617	sep 18 - sep 21
Totale Koers Noord		4.467.768	7.938.460	

Valorisatie Overige subsidies en totaal

Overige subsidies	Subsidie- verstrekker	Subsidie- bedrag in €	Project- budget in €	Looptijd
Flexigrow	Ministerie EZ	207.075	414.150	jan 15 - mrt 18
Werkplaats Sociaal Domein	Ministerie VWS	555.000	1.669.200	mrt 16 - dec 18
Community of Open Online Courses	Ministerie VWS	15.025	30.050	mei 17 - dec 18
Move Ahead	Ministerie OCW	250.000	250.000	mei 18 - okt 21
Module Healthy Ageing	Ministerie OCW	100.000	100.000	sep 18 - aug 20
Werkvloersimulatie Medisch Diagnostisch laboratorium	Ministerie OCW	50.000	50.000	mei 18 - okt 19
Omgaan met kinderarmoede	Ministerie OCW	44.368	44.368	nov 18 - mrt 20
MariGreen	InterReg	156.306	208.408	sep 15 - dec 18
P2X - Power to Flex	InterReg	203.000	271.000	apr 16 - sep 19
Water Co-Governance	InterReg	135.000	270.000	jan 16 - dec 19
ID3AS	InterReg	1.381.034	1.575.983	jan 17 - jul 20
GrowIn 4.0	InterReg	161.837	323.675	aug 17 - jul 20
EDRIT	InterReg	224.310	448.620	jul 17 - dec 18
PERISCOPE	InterReg	146.609	293.219	sep 17 - aug 20
Circular BIOmass CAScade to 100%	InterReg	189.261	378.521	jul 17 - jul 20
Valorisatie Inhoudsstoffen Planten	InterReg	5.000	10.000	okt 17 - mei 18
Lisdodde	InterReg	10.583	10.583	dec 17 - apr 18
Start-up perspectieven	InterReg	22.338	22.338	mrt 18 - jan 19
TRACS3	InterReg	337.007	396.478	jun 18 - jun 23
E-Cool	InterReg	205.216	241.430	jun 18 - mei 23
RIGHT	InterReg	141.328	282.656	nov 18 - dec 21
IMPECD	Erasmus+	63.754	63.754	sep 15 - aug 18
Activity Square Europe	Erasmus+	24.691	43.470	mrt 16 - aug 18
SOCRE	Erasmus+	76.551	76.551	okt 16 - okt 19
Prolnca	Erasmus+	116.299	116.299	okt 17 - okt 19

COP4HL	Erasmus+	248.512	248.512	nov 17 - nov 20
We Talent	Erasmus+	89.339	89.339	sep 17 - aug 20
eCoNNECT	Erasmus+	26.710	40.000	okt 17 - sep 19
BMC	Erasmus+	25.700	55.700	jan 18 - dec 19
Amuse	Erasmus+	22.282	22.282	jan 18 - okt 19
BAD	Erasmus+	66.534	66.534	okt 18 - sep 20
StoreAndGo	H2020	269.000	269.000	jan 16 - dec 19
LIBBIO	H2020	617.500	617.500	okt 16 - sep 20
Enterprise Europe Network Noord-Nederland	H2020/COSME	429.699	716.165	jan 17 - dec 18
Making CiTY	H2020	549.438	549.438	dec 18 - nov 23
2e Warmtereolutie	RVO	103.980	103.980	jan 15 - mrt 19
Submerged Solar	RVO	95.681	191.363	sep 16 - mrt 19
Solar Miles	RVO	105.804	141.073	apr 17 - mrt 19
H2gROW	RVO	110.948	110.948	jan 18 - jun 21
Buurtwarmte	RVO	54.823	54.823	mei 18 - apr 20
Programmeren in Noord Nederland	Betapunt	81.010	81.010	jul 17 - jul 18
Bètapunt Noord - 3	Betapunt	31.040	31.040	sep 17 - jul 18
Werkplaats ondersteuning mantelzorgers vanuit thuiszorg	ZonMW	621.724	742.075	dec 15 - dec 19
Herziening richtlijn verpleegkundige en verzorgende	ZonMW	149.249	149.249	sep 16 - feb 18
Druk en Dwars	ZonMW	500.000	717.731	sep 16 - aug 19
Gezonde Leefstijl VB	ZonMW	400.000	490.974	dec 16 - nov 20
Sociale Robots	ZonMW	15.639	31.386	dec 16 - jun 18
NIVO	ZonMW	20.000	34.626	dec 16 - nov 20
3D: drie praktijken, drie perspectieven, drie stappen	ZonMW	150.000	150.000	apr 17 - mrt 19
Integraal aan het Werk	ZonMW	24.134	24.134	sep 17 - mei 18
Versterking methodisch werken vanuit HRM	ZonMW	27.666	27.666	sep 17 - aug 19
Toolkit personen met verward gedrag	ZonMW	50.000	70.234	jun 18 - mei 19
Ouderen met VB en dementie	ZonMW	77.500	107.041	apr 18 - apr 21
Kids First Project	ZonMW	42.200	59.540	apr 18 - mrt 20
Het overbruggen van verschillen	ZonMW	40.829	40.829	jun 18 - mei 20
Ruimte voor klantmotivatie	ZonMW	46.309	61.468	jun 18 - mei 20
Gildeleren	ZonMW	154.264	166.195	sep 18 - aug 21
GO!Nooord	ZonMW	27.300	51.100	sep 18 - sep 19
VONK	ZonMW	67.600	87.600	sep 18 - mrt 20
Sterker samen	ZonMW	174.731	196.015	dec 18 - nov 22
Exchange	NRO	621.724	721.724	dec 15 - dec 19
Partners tegen pesten	NRO	407.958	500.000	dec 18 - nov 21
INXCES	NWO	250.000	260.000	apr 16 - mrt 19
Sûne Mûle	Stichting de Friesland	200.000	241.990	jan 16 - dec 18
Openheid	Stichting AGIS / Triodos Foundation	81.500	131.500	apr 16 - mrt 18
Mindset	Stichting AGIS	77.150	77.150	mrt 17 - feb 19
Professionalisering Muziekonderwijs PABO	Fonds Cultuur Participatie	147.000	294.000	nov 17 - aug 20
Impactmeting AFCC	Fonds Cultuur Participatie	40.000	40.000	jan 17 - dec 18
Programmeren met Google - 3	Google	63.200	88.375	jul 17 - aug 18
Programmeren met Google - 4	Google	70.000	70.000	dec 18 - nov 19

Practoraat Drenthe College	Regionaal Investerings Fonds	54.760	154.760	sep 16 - sep 20
Succes for All	Gemeente Groningen	30.000	30.000	apr 15 - mrt 19
Groninger Aanpak	Gemeente Groningen	40.850	202.675	dec 16- dec 18
Programmeren in de Stad - 2	Gemeente Groningen	59.417	118.834	aug 17 - aug 18
Groeningen	Regio Groningen- Assen	166.500	185.000	okt 17 - dec 19
Green Deal Small Scale LNG	Provincie Groningen	400.000	1.200.000	jul 14 - dec 18
Green Deal Power & Energy Distribution	Provincie Groningen	293.000	880.000	sep 14 - aug 18
Green Deal Communication & Sustainable Society	Provincie Groningen	135.000	405.000	sep 14 - aug 18
Green Deal EAE Energy Venture Lab	Provincie Groningen	51.467	51.467	apr 16 - dec 18
Personalised Food	Provincie Groningen	6.200	12.400	jan 17 - dec 18
Krachtig MKB - Gebiedscoöperatie Oost Groningen	Provincie Groningen	90.000	90.000	mrt 17 - jul 19
SES-large	Provincie Groningen	128.500	128.500	jan 18 - dec 19
Kennisnetwerk Krimp Noord-Nederland	Provincies Gr/Dr/Fr	345.000	585.000	jul 10 - dec 19
Health Hub Roden	Provincies Gr/Dr/Fr	3.743.000	10.848.000	feb 15 - feb 20
Totalen Overige Subsidieregelingen		17.840.963	31.503.698	

Resultaten kenniscentra

Centre of Expertise Energy

Nr	Project	Partners	Resultaten /impact
1	Frames (met Energie penvoerder)	EMMA, Us Kooperaesje	Deelnemers aan dit project zijn beter betrokken bij en getraind in effectieve communicatie over energietransitie tussen overheid, markt, kennisinstellingen en maatschappij. Dit helpt de energiedialoog op gang te brengen en te houden.
2	Let's Talk Energy (penvoerder)	Diverse noordelijke provincies en gemeenten, Rijksuniversiteit Groningen, Hogeschool Utrecht, Communicipals, TNO, NMF, Logeion, Van der Glas Milieuadvies, Lieftink Advies	Op internet en sociale media is de dialoog ontrafeld over energietransitie. Hierdoor kunnen overheden en communicatiebureaus effectiever communiceren over energietransitie.
3	2e Warmterevolutie MJP CCO	TU Delft, TU Twente, TU Eindhoven, Hogeschool Utrecht, Alliander, BJW, Cornelissen Consulting, Itho Daalderop, Nedmag, Liveliness, Oxycom, De Beijer, Wendelin Lab	Samen met TNO is gekeken naar de mogelijkheden van een warmtebatterij in een woonwijk. Welke materialen en modellen zijn er mogelijk? Dit heeft geleid tot een vervolgvraag en een discussie over de schaal van warmteopslag in woonwijken.
4	FlexP2G	FramesEnergySystems, Hydron Energy, ECN	Het project richt zich op de ontwikkeling van een flexibele en modulaire power-to-gas-procesinstallatie, waarbij efficiënte waterstofproductie en methaniseringstechnologie vergaand zijn geïntegreerd. Hierdoor kan overmaat aan elektriciteit, op kleine schaal, maar robuust, worden omgezet in methaan via waterstof. Daarmee komt er een goedkoper en energiedichter medium voor opslag beschikbaar.
5	Kracht van de buurt	Fudura, Rijksuniversiteit Groningen	Centraal in het project Kracht van de buurt staat de vraag op welke manier gezamenlijke energiebesparing kan bijdragen aan energiebewust gedrag. Vanuit fundamenteel onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen worden gedragsinterventies ontwikkeld en op hun effectiviteit getest. Voorbeeld is de Buurkrachtkoffer, waarbij bewoners hun energieverbruik op apparaatniveau noteren én uitwisselen.
6	FlexiGrow (penvoerder)	EnergyQ, Enexis, Gasterra	In nieuwbouwo gebied Meerstad wordt gekeken naar het effect van warmtepompen op het net, in een all electric wijk. Hierdoor is beter bekend aan welke eisen het elektriciteitsnet in een dergelijke wijk moet voldoen.

7	FlexiForFuture	Rijksuniversiteit Groningen, Gasunie, RoofTop Energy, WestlandInfra	FlexiForFuture is een theoretische verkenning naar het energiesysteem van de toekomst. Het project heeft een groot scala aan flexibele diensten opgeleverd. Hoe kunnen we deze diensten definiëren? En hoe kan men betalen voor deze diensten? Deze diensten worden nu verder uitgewerkt en getest.
8	Submerged Solar	Sunfloat, Hanze, ECN, Marin, Venstertechniek	In dit project zijn robuuste en rendabel drijvende zonnepanelen ontwikkeld. Inmiddels zijn deze panelen toegepast in Westpoort, aan de rand van de stad Groningen. Een grootschaliger uitrol is in Rotterdam gaande.
9	Bio P2G (pervoerder)	Gasterra, ENKI, WUR, Gasunie, Rijksuniversiteit Groningen, Bioclear, DMT, Enexis, Proces Groningen	Het onderzoek heeft inzicht opgeleverd in de condities waarin bacteriën duurzame energie kunnen produceren in de vorm van waterstof. Zo'n systeem vormt een alternatief om gebrek aan wind en zon op bepaalde momenten op te vangen. Ook is onderzocht hoe deze wijze van produceren in een energiesysteem past.
10	MariGreen LNG Plug&Play	Astron, Dirks Elektrotechniek, DST, ESF, Mariko, Shipco, Scheepswerf, Conoship	In dit project wordt bepaald hoe een mobiele LNG-installatie eruit moet zien en wat de veiligheidseisen zijn. LNG kan op de wal worden ingezet om elektriciteit te produceren voor schepen. Dat is veel schoner dan diesel.
11	Greendeal Power & Distribution	Gasunie, Provincie Drenthe, diverse Drentse gemeenten, Gemeente Groningen, Enexis Alliander, diverse onderwijsinstellingen, Fudura, Netbeheer Nederland	Deze Greendeal onderzoekt de integratie van netwerken, inclusief gedrag. Het blijkt dat samen, laagdrempelig en niet vanuit een technische invalshoek naar energie kijken goed aanslaat. Er is een hoge bereidheid om aan vervolgacties mee te doen. Overheden, maar ook scholen vragen om begeleiding van acties en lesmateriaal op het gebied van energiebewustwording.
12	Greendeal Communication & Sustainable society	Gasterra, Gemeente Eemsum, Gemeente Loppersum,	Deze Green Deal draagt bij aan het versterken van communicatie over duurzaam gedrag, in onderzoeksportfolio, onderwijs en onderzoek. Bedrijven worden geadviseerd in hun woordvoering over energie. Het blijkt heel belangrijk te zijn om juist vanuit een ander perspectief naar energie te kijken, en niet vanuit de traditionele communicatie-afdeling.
13	Greendeal Small Scale LNG	Clean Tech Aviation, Energy Academy Europe, Gasunie, TU Eindhoven	Op EntranCe is een testopstelling gebouwd, waarin wordt onderzocht hoe een straalmotor functioneert op LNG.
14	Power2flex	Provincie Groningen, Nordwest Gruppe, Holthausen, Cedel, Oosterhof Holman, Provincie Drenthe, Hochschule Emden/Leer Jaske en Wolf, INTIS, 3N Dienstleistungen, DLR	Onderzoek naar het converteren van elektriciteit naar waterstof op huishoudelijke schaal, in een mobiele en kleinindustriële toepassing. Deze laatste stap is inclusief methanisering, waardoor gebruik en transport gemakkelijk is. Deze schaal kan aantrekkelijk zijn als voorziening-aan-huis in de energieketen.

15	Energieopwek.nl 2e fase	t.b.v. SER Energieakkoord, in samenwerking met Gasunie, Tennet en Netbeheer Nederland	Energieopwek.nl toont de actuele hoeveelheid opgewekte duurzame energie in Nederland op kwartierbasis en vertaalt dit naar het aantal huishoudens dat hiermee kan worden bediend. Zo kan het behalen van de doelen uit het energieakkoord op de voet worden gevolgd en inzicht en bewustwording worden vergroot.
16	Energy Barn	Gemeente Groningen, Gasunie, Gasterra, EnergyValley, Het Ondernemersfonds	Het principe cradle to cradle is op EnTrance in praktijk gebracht. In de Energy Barn worden evenementen georganiseerd om de publieksfunctie van EnTrance te faciliteren. Er is bijzonder veel vraag naar allerhande evenementen, zowel beleidssessies voor bedrijven als snelkookpanweken voor studenten. In combinatie met EnTrance is kennismaken met duurzame energie gemakkelijk te realiseren. Daarvan wordt volop gebruik gemaakt, door heel verschillende groepen mensen.
17	Greendeal Energy Venture Lab	Hanzehogeschool Groningen, NEC, RUG, Engie, Gasunie, GasTerra	Clean Tech Aviation onderzoekt of een vliegtuigmotor kan werken op LNG. Dit project is een vervolg op het succesvolle startup Fasttrack project, waarin starters op energiegebied worden begeleid. Clean Tech Aviation was de winnaar van 2016.
18	Drenthe in Transitie	Provincie Drenthe	Provincie Drenthe voert een programma uit over duurzame energie en stimuleert lokale initiatieven. Wij ondersteunen dit met evaluaties en beleidsadvies.
29	Energiescan, Steendam, Loppersum (vervolg op Ten Post)	Lokale energiecoöperatie Steendam en Loppersum, Enexis, Provincie Groningen	Advies met verschillende scenario's over hoe een dorp een stap dichterbij energieneutraliteit kan komen, rekening houdend met de ligging en de mogelijkheden.
20	Speur de energieslurper	Diverse bedrijven en overheden, w.o. Provincie Groningen, Gemeente Assen, Gasunie	Medewerkers van bedrijven en overheden vergeleken in teams het elektriciteitsverbruik van apparaten. Het onderzoek gaf inzicht in wat de effecten van deze actie zijn op het bewustzijn over energieverbruik in woningen en duurzaam gedrag.
21	Check je warmtelek	Diverse bedrijven en overheden, w.o. Provincie Groningen, Gemeente Assen, Gasunie	Met deze actie krijgen bewoners inzicht in de warmtelekken van hun huis. Dat activeert het energiebewustzijn en zet de bewoners aan om maatregelen te nemen. Uit onderzoek blijkt dat deze actie de bewoners motiveert en stimuleert om verder te gaan met energiemaatregelen.
22	Bedrijfkracht	Noordelijke provincies, Gasunie	Bedrijfkracht is vergelijkbaar met Buurkracht, maar dan voor voor bedrijven. Het project draait om het bevorderen van bewustwording en duurzaam gedrag in bedrijven door middel van diverse interventies.

23	Samen Besparen (Larix Assen)	Gemeente Assen, Actium, Provincie Drenthe	In dit project wordt gekeken in hoeverre huishoudens voor wie energie niet zo hoog op de agenda staat, vanwege te veel andere problemen, kunnen worden betrokken bij energietransitie.
24	Eindgebruikersonderzoek NOM woningen	Raak Publiek consortium met diverse woningcorporaties	Onderzoek naar gedrag van bewoners van energieneutrale woningen. Deze woningen blijken in de praktijk namelijk niet altijd energieneutraal.
25	Interventietraject Agrologistiek 30 km Loppersum	Gemeente Loppersum	Activeren van inwoners van dorpen op het gebied van snelheidshandhaving, waarbij het eigenaarschap van gemeente en politie naar bewoners(initiatieven) gaat.
26	Lesmateriaal tbv diverse onderwijstypen	Nassaucollege Assen, Wellantcollege Houten	Ontwikkelen van een lespakket met Speur de Energieslurper voor het bevorderen van bewustwording en duurzaam gedrag bij mbo- en vmbo-leerlingen.
29	AgroCycle	Loirel consultancy, diverse boerenbedrijven	Ontwerpen van een zo veel mogelijk gesloten energiehuishouding voor een boerderij.
27	Solar Miles	MVI project	Onderzoek naar hoe inwoners te bewegen zijn hun duurzame deelauto te laten staan op het moment dat er duurzame energie geproduceerd wordt.
28	R-link	Universiteit Wageningen	Onderzoek naar lokale initiatieven in verschillende steden in Nederland, om te leren hoe participatie bereikt kan worden.
29	We Energy Game	Provincie Drenthe	Bordspel om de dilemma's bij de inzet van duurzame energie bespreekbaar te maken. Uitgevoerd in 150 plaatsen in Nederland.
30	Store&GO	Consortium van 20 internationale partners waaronder Hanze, RUG, Karlsruhe institute of technology, Polito	H2020 project met als doel het realiseren van een waterstoffabriek om piekbelasting in productie op te vangen en methaan te produceren.
31	Hydrohub	Frames, Shell, Gasunie, TNO, Hanze, ISPT, RUG, GSP, Nouryon, Yara	Onderzoek naar de prestaties, opbouw, configuratie en componenten van electrolyzers, met het doel om een price-down mogelijk te maken. (reductie TCO)
32	Hardware voor waterstofbooster	Provincie Groningen	Project om de benodigde uitbreiding op EnTranCe (voor de Hydrohub) mogelijk te maken.
33	IWAUC	ECN, NHL	Inspectie voor effectiever en efficiënter onderhoud aan windmolens.
34	PUMSwinT	Kleine windmolenfabrikanten, toeleveranciers onderdelen van kleine windmolens, Ekwadraat	Leren van innovaties van grote windmolens voor performanceverbeteringen van kleine en midi-windmolens. Doel is het bereiken van een haalbare businesscase.

Centre of Expertise Marian van Os Centrum voor Ondernemerschap

Nr.	Project	Externe partners	Resultaten/impact
1	Arbeidsmarktonderzoek nul- en eindmeting	Health Hub Roden	Er wordt inzicht verkregen in hoeverre de Health Hub Roden als triple helix partnership bijdraagt aan het vergroten van de veerkracht van de regionale arbeidsmarkt Assen-Groningen en welke mechanismen binnen die partnership een rol spelen.
2	Triple Aim+	Flanders Synergy, HAN, KU Leuven, RUG	Het project Triple Aim+ is gericht op betere zorg en minder werkdruk. Dit wordt bereikt door slim organiseren. Er wordt een handleiding ontwikkeld voor teamleiders in de zorg.
3	Sovatass - Gaming & Autisme	NHL, Windesheim, Accare, Kinnik, RGOC, 8D Games, basisscholen, Kenniscentrum Kinder- en Jeugdpsychiatrie	Ontwikkeling van digitale werkvormen voor kinderen met autisme die de huidige sociale vaardigheidstrainingen leuker en gevarieerder moeten maken en daardoor effectiever.
4	GROWIN 4.0	SNN, Region Midtjylland, Væksthus Midtjylland, VIA University College, Allianz für die Region GmbH, Europäisches Institut für Innovation, Ostfalia University of Applied Sciences, Flanders Make, Voka - Kamer van Koophandel Oost-Vlaanderen, Open Manufacturing Campus, Strategische Projecten Kempen, Greater Cambridge Greater Peterborough Enterprise Partnership, Anglia Ruskin University en TWI Ltd.	Het midden- en kleinbedrijf wordt geholpen bij digitalisering en technologisering.
5	dHealth lab	UMCG, RUG, Wildsea, Reconcept	De ambitie is om de komende drie jaar zestig projecten met dertig bedrijven te realiseren, met als uiteindelijke doel de bevolking gezonder te laten leven. De nieuwe producten leiden tot nieuwe werkgelegenheid bij bestaande bedrijven, maar mogelijk ook nieuwe startups. Met dHealth Lab wordt ook een verdere invulling gegeven aan de positionering van Noord-Nederland als eHealth regio.
6	Proeftuin 5G	Agentschap Telecom, Economic Board Groningen, Ericsson, Huawei, KPN, RUG, Surf, TNO, Vodafone	Pilot waarin het eerste Nederlandse 5G-ecosysteem wordt gerealiseerd. Het project is een proeftuin voor kennisontwikkeling en kennisdeling. Ook worden er nieuwe producten en diensten ontwikkeld (proces en uitkomsten).
7	Veilig en tevreden fietsen in het digitale tijdperk	Regionaal Orgaan verkeersveiligheid Fryslân, ROF, New Nexus Mobile	Het project draagt bij aan de ontwikkeling van veilige applicaties en een beter fietsklimaat in Nederland.

8	Groeningen	Regio Groningen-Assen, Staatsbosbeheer, RUG, Noorderpoort, Van Hall Larenstein	Groeningen biedt kansen voor nieuw ondernemerschap. Voorbeelden zijn: kringlooplandbouw, producten uit organisch materiaal, regionale voedselketens en toeristische arrangementen.
9	Startup Perspectieven	Hochschule Emden/Leer	Het project biedt kansen om samen te werken aan een startup-eco-systeem over de grens in de Eems Dollard Regio.
10	TraCS3	Provincie West-Vlaanderen; Agentschap voor wetenschap, innovatie en technologie MITA, Litouwen; Universiteit van Bremen; Noordoost-regionale ontwikkelingsmaatschappij, Roemenië; Baltische Instituut van Finland; Bedrijfsinnovatiecentrum van Albacete, Spanje	In het project TraCS3 ontwikkelen we een gedeelde visie op hoe we een gunstig klimaat kunnen creëren voor de integratie van innovatie-infrastructuur in interregionale waardeketens en kennisnetwerken (bijvoorbeeld incubators, technologie-informatiecentra, onderzoekscentra). Ook versterken we de innovatiecapaciteit die nodig is om excellentie op het gebied van onderzoek en innovatie te ontwikkelen in prioritaire S3-sectoren met een sterk innovatiepotentieel. We herzien het regionale beleid met betrekking tot steun voor innovatie-infrastructuur om de interregionale samenwerking via gevestigde bedrijven te verbeteren.
11	E-Cool	Alfa-college; Cámara Sevilla (Chamber of Commerce); The South Moravian Region, Czech Republic; Zemgale Planning Region, Latvia; Harghita County Council, Romania; Devon County Council, UK; Puglia Region, Italy; Regional Development Fund Region Attica, Greece; Ministry of Economy, Entrepreneurship and Crafts, Croatia	E-COOL identificeert best practices en wisselt deze uit om vriendelijkere ondernemersecosystemen te creëren. Ook zijn er acties om het ondernemerschap in de mindset van jongeren te stimuleren. Goede praktijken en geleerde lessen zullen worden omgezet in actieplannen, zodat ze kunnen worden opgenomen in regionaal beleid.
12	Nieuw Gronings Gas	GasTerra, Gemeente Groningen, New Energy Coalition, Progress Events	In dit project ontwerpen en ontwikkelen we businessmodellen voor de decentrale productie van biogas uit swill.
13	Right	Provincie Groningen, Hordaland County (Noorwegen), Skane Region (Zweden), Hamburg (Duitsland), Fife (Schotland), Vordingborg (Denemarken) en Gent & Antwerpen (België)	In Right brengen we regionale innovatieve ecosystemen in beeld, evenals de vacatures, de vaardighedenkloof (skills gap) en de uitdagingen en barrières waar bedrijven in de energie- en maritieme sector tegenaan lopen. Er worden onderwijsmethoden en trainingen in alle regio's ontwikkeld.
14	Gildeleren	Gemeente Assen, Werkplein Drentsche Aa, Drenthe College	In dit project brengen we in kaart wat werkgevers ertoe aanzet om deel te nemen aan het Gildeleren. We onderzoeken of Gildeleren inderdaad een positief netto-effect heeft op de arbeidsparticipatie van de deelnemers.

15	Ontdekkingsstraten	Alfa-college, Gemeente Assen	Hoe kan je de bezoeker van de binnenstad van Assen een andere ervaring bieden en blijven verrassen? Studenten van de Hanzehogeschool en het Alfa-colleg gaan dit onderzoeken aan de hand van de concepten serendipiteitstafels en hostmanship. Partijen en individuen worden uitgenodigd om te participeren in het 'samen maken' van de binnenstad.
16	Make IT Work	IT Academy, NHL Stenden	Het lectoraat Human Capital onderzoekt belemmeringen die ondernemers en organisaties ervaren bij het in dienst nemen en begeleiden van zij-instromers op ICT-functies.
17	Bedrijfskundige Innovaties in de Aardbevingsbestendige Bouw (BIAB)	Bouwend Nederland regio Noord, EPI-Kenniscentrum en 10 mkb-bouwbedrijven	BIAB omvat acht procesverbeteringsinterventies bij bedrijven en twee collectieve adviezen. Het project moet leiden tot slimmer georganiseerde (en dus productievere) mkb-bouwbedrijven.
18	Maatschappelijk Toegevoegde Waarde voor Stad en Regio	Inkoopplatform Groningen	In dit project ontwikkelen we een aanpak voor duurzaam inkopen. Deze aanpak moet breed inzetbaar zijn bij organisaties in de publieke sector, praktisch te hanteren zijn en leiden tot meetbare resultaten op het gebied van duurzaamheid.
19	Uit de WW in de bijstand	HAN, InHolland, HRM lectoren netwerk, Instituut GAK	Het project biedt inzicht in de spanningsvelden in beleid, organisatie en uitvoering bij het afstemmen van de activeringsregimes van WW en bijstand.
20	Verwonderpaspoort 2.0	Driebit, Naturalis	In dit project ontwikkelen we methoden om de retentie van kinderen vast te houden in online leeromgevingen.
21	Reshoring in zicht	Regio Groningen-Assen, VNO-NCW, MBK-Noord, regionaal Werkbedrijf Werk in Zicht	Reshoring in zicht brengt de rol van reshoring bij bedrijven in Noord-Nederland in kaart en onderzoekt de kansen die dit biedt voor de noordelijke economie en werkgelegenheid.
22	Enterprise Europe Network	Kamer van Koophandel, RvO, SNN, Energy Valley, Water Alliance en Business 4Development Friesland	Enterprise Europe Networkk (EEN) heeft zowel interne als externe doelstellingen. Extern richt het zich op een versterkte infrastructuur voor mkb-ondersteuning in Noord-Nederland, met KCO als spin in het web. Ook moet het project leads naar andere (internationale) projecten opleveren, een grotere bijdrage vanuit externe financiering en goede samenwerking met externe partners (zoals de Kamer van Koophandel, de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en SNN). Intern leidt het project tot een versterkt netwerk van personen en projecten met mkb-contacten. Ook wordt de naamsbekendheid van EEN groter.

23	International Business Talent (IBT)	Provincie Groningen, deelnemende mkb bedrijven.	In dit project betrekken we mkb-bedrijven in de provincie Groningen bij internationale onderzoekslijnen van het KCO. Dit leidt tot een intensivering van de internationale handel en daarmee een stijging van de omzet en de werkgelegenheid. Zo kunnen internationale hoogopgeleide young professionals behouden blijven voor de regionale arbeidsmarkt.
24	MKB@Work	26 Mkb'ers, regionale partners (waaronder vier arbeidsmarktregio's en Inkoop Platform Groningen), landelijke partners (o.a. Commissaris 100.000 banen), lectoraten Arbeidsparticipatie en Marketing/Marktgericht Onderzoek; hoogleraar Bestuurskunde Rijksuniversiteit Groningen.	MKB at Work is een structurele samenwerking tussen mkb en gemeenten/UWV's bij het plaatsen van mensen met een arbeidsbeperking. Het streven is zo weinig mogelijk regels en zo veel mogelijk zelfsturing door het mkb.
25	Proof of the pudding	12 mkb-bedrijven	Proof of the pudding is een methodiek waarmee mkb-bedrijven de eindconsument beter en eerder kunnen betrekken bij hun productontwikkeling.
26	ReFrame	Duizend ondernemers waarvan 200 in een kerngroep. Spel in zeven regio's en zes landen.	REFRAME bundelt de knowhow die nodig is voor het opzetten van regionale voedselketens. In het project worden voedselgerelateerde kmo's ondersteund bij het ontwikkelen en uitvoeren van hun slimme specialisatiestrategieën. Er zijn vijf regionale pilots opgezet, die een routekaart op weg naar een regionale voedselketen volgen, bestaande uit vijf stappen. Ook is er een transnationaal leerlab opgezet ter ondersteuning bij het ontwikkelen en trainen van de benodigde vaardigheden.
27	Monitor EBG	Economic Board Groningen, Faculteit Economie en Bedrijfskunde van de Rijksuniversiteit Groningen	Met de Monitor kan het EBG de komende jaren nagaan wat de economische effecten zijn van de EBG-investeringen in het aardbevingsgebied. Dit is een belangrijke verantwoording voor de besteding van het budget, dat 100 miljoen euro bedraagt.
28	Slim organiseren in het onderwijs	Zestor	Het project levert nieuwe instrumenten op waarmee teamleiders beter in staat zijn maatregelen te ontwerpen die tegelijkertijd de werkdruk reduceren en de efficiency verhogen. Onderwijsinstellingen kunnen hiermee op een efficiëntere manier kwalitatief hoogwaardig onderwijs leveren onder aanvaardbare werkomstandigheden.
29	Werknemersonderzoek banenafpraak RPA Haaglanden	De Onderlinge UA, Werkbedrijf Haaglanden	Het werkgeversonderzoek heeft geleid tot een bundel met verhalen van afzonderlijke casussen en een symposium.

30	Leiderschap in ontwikkeling	Van Mesdagkliniek	'Leiderschap in ontwikkeling' is een zoektocht naar leiderschapsfactoren die invloed hebben op de transitie in de zorg. De zorg verandert van verticaal en aanbodgestuurd naar horizontaal en vraaggestuurd. Dat vraagt om een intensieve samenwerking binnen en buiten de eigen organisatie. De transitie moet leiden tot kwalitatief goede, toekomstbestendige zorg tegen aanvaardbare kosten.
31	Verhalen en marketing in Drenthe	Provincie Drenthe	We ontwikkelen een nieuwe marketingcampagne voor Drenthe, die beter aansluit bij het erfgoed van de provincie en verder gaat dan het bekende beeld van hunebedden en rust.
32	Wedeka: Kunst van het begeleiden	Wedeka Kringloop & Milieu	In dit project ontwikkelen we een begeleidingsmethodiek die aansluit bij de nieuwe doelgroep van Wedeka en die toegepast kan worden door leidinggevenden.
33	Versterken methodisch werken via HRM	Hogeschool Utrecht	In dit project maken we inzichtelijk hoe gemeentelijke human resource-interventies samenhangen met het methodisch werken door klantmanagers.
34	Gepersonaliseerd Programmeerspoot	Stichting Groningen Programmeert, OBS de Meander	In dit project ontwikkelen we lesprogramma's voor basisschoolkinderen, om ze klaar te maken voor een digitale toekomst.
35	Virtuele rij-instructeur	Vrroom, CBR StSoftware	We ontwikkelen virtual-realitytoepassingen die leerlingen kunnen gebruiken bij het voorbereiden op de verkeersexamens.
36	Het overbruggen van verschillen	Gemeente: Tynaarlo, Amsterdam, Helmond, Sittard-Geleen, Weststellingwerf	In dit project vergroten we de kennis over effectieve casuïstiekbesprekingen tussen sociaal werkers en klantmanagers.
37	Keep on Moving	8D Games, Huis van de Sport Groningen	Keep on moving is een adaptief platform om inactieve kinderen langdurig in beweging te krijgen.
38	Social Impact Beloond	18 MKB bedrijven, MVO-Allianties, Inkoop Platform Groningen, MKB Nederland Noord, Groningen Werk in Zicht	Ontwerpgericht onderzoek naar een efficiënte methodiek voor het inzichtelijk maken van social impact, voor en door mkb én hun potentiële opdrachtgevers.
39	Blended learning GGZ	Inter-Psy, Transcare, MobileCare	Met dit project bevorderen we een gezond beweegpatroon door middel van zelfmeettechnologie.

Centre of Expertise Healthy Ageing

Nr.	Project	Externe partners	Resultaten/impact
1	Who cares?	Nivel	<p>Kinderen en jongeren kunnen te maken krijgen met toenemende druk wanneer zij opgroeien in een gezin met een chronisch ziek gezinslid. Het project 'Who Cares?' onderzoekt wat de impact is van het opgroeien met een chronisch ziek gezinslid en welke interventies passend zijn voor deze groep.</p> <p>In 2018 is met behulp van een survey inzicht verkregen in het aantal studenten dat opgroeit in een gezin met een chronisch ziek familielid en welke factoren in die situatie specifiek van invloed zijn. Daarnaast is met behulp van groepsgesprekken duidelijk geworden dat deze situatie vaak enorme impact heeft op het leven van deze adolescenten en studenten. In 2019 richten we ons op de vraag welke ondersteuning passend is.</p>
2	dHealth Lab	Consortium van de Hanzehogeschool Groningen, UMCG, RUG en de bedrijven Wildsea en Reconcept.	In de gezondheidszorg blijft het (door)ontwikkelen en het op grote schaal gebruik maken van innovaties achter bij de verwachtingen. Aan de basis hiervan ligt het 'gat' tussen ondernemers en zorginstellingen. Health Lab is een omgeving voor het ontwikkelen en testen van nieuwe digitale producten en innovaties op het gebied van gezondheidszorg.
3	Gezondheid, Welzijn en Technologie	Tien partnerorganisaties, waaronder Verslavingszorg Noord Nederland, het Martini Ziekenhuis, Menzis, UMCG en ROC's.	Het project Gezondheid, Welzijn en Technologie richt zich op het versterken van de ontwikkeling van digital health bij de Hanzehogeschool en voor de noordelijke regio. Zeven schools en het Centre of Expertise Healthy Ageing werken hierbij samen met externe partijen. In 2018 zijn inspiratiesessies georganiseerd voor medewerkers van de Academies voor Social Studies, Gezondheidsstudies en Verpleegkunde en externe partners. Daarnaast zijn er verschillende lectoraten en studenten betrokken bij onderzoek in de domeinen zorg en welzijn en technologie. Tot slot is er een leergang ontwikkeld voor docenten en professionals in zorg en welzijn: Technologie in zorg en Welzijn, hoe dan?

4	Move aHead	Het project wordt uitgevoerd aan de Hanzehogeschool Groningen door de leadership fellow (lectoraat Rehabilitatie) in samenwerking met docenten, docent/onderzoekers en (ervaringsdeskundige) studenten.	Het project Move Ahead richt zich op het (door)ontwikkelen, uitvoeren en evalueren van een innovatieve praktische methodiek voor onderwijsprofessionals, waarmee studenten met cognitieve functiebeperkingen ondersteuning op maat wordt geboden. Het innovatieproject is niet alleen voor onze hogeschool uniek, maar voor het gehele hoger onderwijs in Nederland. De opbrengsten komen ten goede van de bredere docentengemeenschap.
5	Creëer een positieve Talentspiraal	Drie scholen participeren actief in het project: een reguliere school, een SBO-school en een school van RENN4.	Leerkrachten in het regulier en speciaal onderwijs hebben in toenemende mate te maken met leerlingen in de klas die meer zorg nodig hebben, zoals kinderen met een Autisme Spectrum Stoornis (ASS). Het begeleiden en stimuleren van deze leerlingen is een forse uitdaging. In het RAAK Publiek Project Creëer een positieve Talentspiraal zijn kennis, vaardigheden en inzichten verworven over hoe leerkrachten in het onderwijs ondersteund kunnen worden, zodat de talenten bij leerlingen met ASS tot ontwikkeling kunnen komen. Het onderzoek gaat bijdragen aan de wetenschappelijke kennis over hoe zelfregulatie bij leerlingen met ASS gestimuleerd kan worden door effectieve interactie in de school. Ook zal het onderzoek inzicht geven in de behoefte van leerkrachten bij het werken met leerlingen met autisme.

Kenniscentrum NoorderRuimte

Nr.	Project	Externe partners	Resultaten/impact
1	Water Co Governance Climatescan Internationale kennisuitwisseling innovatieve metingen waterkwaliteit en warmtestress	<ul style="list-style-type: none"> · Lokale en nationale overheden Filipijnen en Indonesië · Diverse overige organisaties in Filipijnen en Indonesië · Mkb in Filipijnen en Indonesië · Diverse Europese partners · Tauw Adviesbureau · AKVO · Waterwegen · UNSECO IHE · Gemeenten Groningen, Hogeveen, Leeuwarden · Waterschap Noorderzijlvest · Hogeschool Rotterdam · Hogeschool Amsterdam · Van Hall Larenstein 	<ul style="list-style-type: none"> · De metingen van waterkwaliteit en warmtestress in steden heeft in Nederland geleid tot aanpassing van beleid in steden. · Met de partners in de Filipijnen en Indonesië zijn projectvoorstellen ingediend die moeten leiden tot opschoning van sterk vervuilde (dode) rivieren. · Impact op het onderwijs. · Veel kennisoverdracht naar studenten, gemeente, waterschap en andere partijen. · Aandacht in de regionale, nationale en internationale pers.
2	Kennisnetwerk Krimp Noord-Nederland	1.300 professionals van adviesbureaus, kennisinstellingen, woningcorporaties, zorg- en welzijnsinstellingen, gemeenten, Provincie Groningen en ministeries	<ul style="list-style-type: none"> · Professionals in Noord-Nederland spelen in hun werk beter in op krimp. · Dit jaar zijn regionale krimpcafés georganiseerd, expertmeetings en is bijgedragen aan andere bijeenkomsten. · Door de activiteiten binnen het netwerk vindt een actieve kennisuitwisseling plaats. Hierdoor is een grote groep professionals binnen Noord-Nederland op de hoogte van succesvolle praktijkvoorbeelden op het gebied van krimp.
3	Eems Dollard Regio in Transitie (EDRiT)	Gemeente Oldambt, Rijksuniversiteit Groningen, Hochschule Emden / Leer, IHK für Emden und Papenburg, Landkreis Leer	<ul style="list-style-type: none"> · Versterken van de regionale economische ontwikkeling op het gebied van één gemeenschappelijke onderwijs- en arbeidsmarkt. · Stevigere verbinding tussen bedrijven en hogescholen in de regio. · Studenten voeren opdrachten uit voor bedrijven in de buurlanden. Bedrijven zijn opdrachtgever voor studenten uit het buurland.
4	Aardbevingen	Economic Board Groningen, TNO, Bouwend Nederland	<ul style="list-style-type: none"> · Vergroten van kennis over aardbevingsbestendig bouwen via BuildinG, het innovatiecentrum voor de bouw en infrastructuur. Er zijn testfaciliteiten voor aardbevingsonderzoek, waaronder twee triltafels.

5	IWP Healthy WorkPlace	Menzis, Engie, Planon, Measuremen, Quantified Self Institute, AM red, Planon, Belastingdienst, Gemeente Groningen, AFM, Health2 Work, Schäfershop, Univé, YNNO, Tarkett Desso	<ul style="list-style-type: none"> · Inzet van technologie in de Living Lab Healthy Work Place om inzicht te krijgen in het eigen gedrag en de gezondheid, in relatie tot omgevingsfactoren. · Goed functionerend samenwerkingsverband (6 partners, 6 sponsors), waarbij alle partners betrokken en actief zijn met substantiële meerjarige inbreng in natura (tijd en technologie/inrichting) en geld. · Er is een functionerend living lab bij NoorderRuimte en een vergevorderd plan voor tweede living lab bij Menzis (Wageningen).
6	Innovatiewerkplaats Health Space Design	CEANconsulting, Grontmij, 's Heeren Loo, Martini Ziekenhuis, UMCG, Lentis, ZuidOostZorg, Gezondheidscentrum Kloosterveen, Op ten noort blijdenstein architecten & adviseurs, Coresta, Studio dVO, TNO	<ul style="list-style-type: none"> · Antwoorden op de vraag hoe ruimte en organisatie in de zorg beter op elkaar afgestemd kunnen worden, zodat zorginstellingen beter functioneren en kwalitatief goede zorg kunnen bieden tegen lagere kosten. · In ziekenhuis Nij Smellinghe in Drachten is een proefsprekkamer van de toekomst gerealiseerd.
7	Barometer Maatschappelijk Vastgoed	150 gemeenten en 250 professionals uit gemeenten, kennisinstellingen, overheden en beleggingsmaatschappij	<ul style="list-style-type: none"> · Publicatie tiende Barometer maatschappelijk vastgoed, met aandacht voor impact, trends en ontwikkelingen. · Goed bezocht congres.
8	Ruimte voor Nieuwe Energie/ Buurtbatterij	Energiecoöperaties Trynergie en Reggestroom, NLD, Ecoop, Grunneger Power, Groninger Energie Koepel, Adema Architecten, ASN Installaties, Paddepoel Energiek	<ul style="list-style-type: none"> · Onderzoek naar alle facetten van energiecoöperaties om de effectiviteit ervan te vergroten. · Kennisoverdracht via workshops, focusgroepen en publicaties.
9	Op naar beter, nul op de meter	Roeg& Roem, Vacpunt wonen, EnergyGo, diverse woningcoöperaties	<ul style="list-style-type: none"> · Nieuwe aanpak om ontevreden bewoners van nul op de meter woningen te begeleiden en zo de tevredenheid te vergroten.
10	Go! Noord	GGD Friesland, RIVM, GGD Groningen, Windesheim, Veiligheidsregio Groningen, Gemeente Zuidhorn,	<ul style="list-style-type: none"> · Valideren en mogelijk aanpassen van het gezondheidsmodel voor de stedelijke omgeving op het platteland.
11	Making City	Gemeente Groningen, TNO, Energy Valley, Oulun Kaupunki, Oulun Energya OY, Stichting Nijestee, Waarborg media Centrale	<ul style="list-style-type: none"> · Internationaal ontwikkelen van positieve energie in de wijken door sociale innovatie en burgerparticipatie.
12	Gezond gedrag in de werkomgeving	Measureman, Health2Work	<ul style="list-style-type: none"> · Met welke data kunnen kenniswerkers worden ondersteund om een duurzame gezonde gedragsverandering binne de werkomgeving vorm te geven.

13	Indoor Comfort index	Bureau B&G	· Indoor Comfort Index is een meetinstrument voor het comfort van het binnenklimaat in kantoren op het gebied van temperatuur, luchtvochtigheid, geluid en CO2. Onderzoek naar het toekomstperspectief van het meetinstrument.
14	Bouwen met Typha	Wetland Products, Forest&Design, RUG	· Haalbaarheidsstudie naar het gebruik van Lisdodde in isolatie.
15	Buurtwarmte	RUG, TNO, Gemeente Groningen, Grunneger Power, Enpuls BV	· Ontwikkeling van door burgers gedragen duurzame warmtenetten van niet fossiele energie.
16	BouwTex, bouwen met textiel	Saxion, Adema architecten, Aldus bouwadvies	· Innovatie in het bouwen met integraal gebruik van textiel.
17	Transforming Waste EPS into new Building Design Material	Laif & Nuver, Folk conceptstore, House of Design, Kruit & Kramer	· Verzameling en hergebruik van EPS in samenwerking met het MKB.

Kenniscentrum Kunst & Samenleving

Nr.	Project	Externe partners	Resultaten/impact
1	Kijk, dit zie ik	't Blauwbörgje, Dignis, Groningen	Centrale vraag in Kijk, dit zie ik is hoe je iemand met dementie beter kunt leren kennen. Swanhilde de Jong van het Kenniscentrum Kunst & Samenleving maakte foto's met bewoners van het Groninger verpleeghuis 't Blauwbörgje (Dignis). Zij ontwikkelde een manier om iemand met dementie te ontmoeten en diens blik op de wereld te delen. Deze artistieke praktijk is overdraagbaar gemaakt voor zorgmedewerkers en naasten via een korte documentaire en een publicatie met handleiding. Het project heeft de wereld van mensen met dementie zichtbaar gemaakt, onder meer via tentoonstellingen, de documentaire en publicaties. Verder hebben mensen met dementie een stem gekregen via de fotowandelingen op de afdelingen en de daar georganiseerde bijeenkomsten. De methode in de vorm van een publicatie en een film is beschikbaar voor verdere ontwikkeling en gebruik door anderen, zodat het verder verduurzaamd kan worden.
2	Time Line Gallery	internationale groep kunstenaars en kunstruimtes uit Uganda (Kampala), Israël (Tel Aviv), Nederland (Groningen), Noorwegen (Oslo) en Turkije (Istanbul)	Time Line Gallery onderzoekt met welke middelen kunstenaars een publiek debat kunnen genereren. Het project resulteerde in een masterclass in Academie Minerva en 32 degrees in Kampala (Uganda). Ook is er een onderzoeksverslag gemaakt waarin de overkoepelende vragen beantwoord zijn, evenals een publicatie van een artikel in vakblad Boekman. Internationaal en regionaal is een netwerk opgezet van kunstenaars, kunstruimten en kunstonderwijs, dat tot zinvolle uitwisselingen is gekomen. Kunstenaars uit de verschillende contexten hebben een breder referentiekader ontwikkeld voor het gebruiken van strategieën wanneer ze moeilijke waarheden in het publieke domein bespreekbaar willen maken.
3	Ik zie, Ik zie	Odensehuis Groningen	<ul style="list-style-type: none"> • Inzicht is vergroot in thuiswonende personen met dementie • Een vergroot inzicht in sociale functie van portretteren en het artistieke proces van de student

4	Meaningful Music in Health Care	Afdeling Chirurgie UMCG	In dit project is een innovatieve muziekpraktijk doorontwikkeld, waarin (toekomstige) professionele musici op interactieve wijze live muziek maken voor kwetsbare patiënten in ziekenhuizen. Hierdoor is het inzicht vergroot in de bijdrage van deze muziekpraktijk voor het verplegend personeel. Voor de MA-opleiding van het Prins Claus Conservatorium is een keuzevak ontwikkeld. Het project heeft de beroepsmogelijkheden voor professionele musici vergroot. Tot slot droeg het project bij aan het erkennen van de heilzame werking van live muziek tijdens het herstelproces na een chirurgische ingreep in het ziekenhuis.
5	Hemp Design Factory	HempFlax, Gemeente Pekela, Ondernemersvereniging Organisatie Pekela, Terra, Gebiedscoöperatie Westerkwartier, Gebiedscoöperatie Zuid & Oost-Groningen	Binnen het Groningse samenwerkingsverband HDF werken kennisinstellingen en bedrijfsleven samen aan nieuwe toepassingen van industriële hennep. Studenten ontwikkelden innovatieve producten van industriële hennep in samenwerking met externe partners. De hennep-producten zijn (deels) getest binnen de context van festivals (Innofest) en de Nijmeegse Vierdaagsefeesten. Er is een bijdrage geleverd aan de positieve beeldvorming rond industriële hennep. Zo zijn de ontwikkelde hennep-producten gepresenteerd tijdens Koningsdag 2018 aan de koninklijke familie en ook binnen het eigen regionale netwerk.
6	De Wereld van 't Hart	Pieter Nieuwland College in Amsterdam	Docent-onderzoeker Kees van der Meer heeft de lespraktijk van muziekdocent Johan 't Hart aan het Pieter Nieuwland College in Amsterdam drie maanden lang gevolgd om tot een gedetailleerde beschrijving van zijn manier van werken te komen. De lespraktijk van 't Hart sluit aan bij de visie op 'idiocultureel' muziekonderwijs van lector Evert Bisschop Boele en zijn zoektocht naar beter muziekonderwijs. Het onderzoek heeft naast een gedetailleerde beschrijving van de lespraktijk ook een verdere uitwerking opgeleverd van hoe idiocultureel muziekonderwijs er in de praktijk uit kan zien. Ook is inzicht ontstaan in hoe die visie een plek kan krijgen in de opleiding Docent Muziek van het Prins Claus Conservatorium.

7	Curious Minds - Talentvol gedrag in het beeldend onderwijs		<p>In Curious Minds wordt in kaart gebracht op welke manier talentstimulerende interacties tussen de leerling, de leerkracht en de leertaak tot stand kunnen worden gebracht in het beeldend onderwijs op de basisschool. Het project leverde een actuele stand van zaken op van het beeldend onderwijs op de basisschool. Hiervoor zijn gesprekken gevoerd met leerkrachten, schooldirecteuren, interne cultuurcoördinatoren, hogeschooldocenten en studenten. Daarnaast zijn er beeldende lessen geobserveerd op basisscholen, colleges op hogescholen (PABO, Utrecht) en cursussen bijgewoond op gebied van beeldend onderwijs voor basisschoolleerlingen. Er is een dataset opgebouwd van video-opnames van beeldende lessen gemaakt op acht basisscholen. Voor leerkrachten is een concept coaching ontwikkeld en uitgevoerd in twee pilotstudies. Studenten van de opleiding Beeldende Kunst & Vormgeving hebben scripties geschreven waarin een groepscoaching voor leerkrachten is ontwikkeld en uitgevoerd, een observatieschema is ontwikkeld en video-opnames zijn geanalyseerd. Over het project is ook een publicatie verschenen in Kunstzone. Tot slot is een presentatie gegeven op verschillende conferenties en symposia, zoals ORD, LKCA en de Avond van Wetenschap & Maatschappij.</p>
8	Meaningful Music in Health Care	UMCG	<p>In het project 'Meaningful Music in Health Care' musiceren professionele musici met en voor patiënten en medisch personeel. Studenten en een docent van Minerva hebben de voorbereidingen van dit concert gevolgd en vastgelegd op foto en film, tijdens de repetities en het concert, voor en achter de schermen. Ook zijn quotes van musici gebruikt als inspiratie voor nieuwe kunstwerken. Dit heeft geleid tot een tentoonstelling in de Oosterpoortwijk, die door een kleine 100 buurtbewoners is bezocht.</p>
9	Sounds of Music		<p>Het Groningse festival Sounds of Music werkt jaarlijks samen met zowel Academie Minerva als het Prins Claus Conservatorium. In 2018 leverden beide instituten een bijdrage aan het interview-concert van Clara Iannotta en componiste des vaderlands Mayke Nas. Studenten van Minerva ontwierpen de visuals en het lichtplan. Een projectensemble van studenten en docenten van het conservatorium heeft nieuwe composities van Iannotta uitgevoerd.</p>

10	Poëziepaleis	Stichting Poëziepaleis	Stichting Poëziepaleis vraagt studenten van Academie Minerva ieder jaar om een ontwerp te leveren voor verschillende illustraties en animaties in het kader van Doe Maar Dicht Maar en Kind & Poëzie. Deze worden gebruikt als visualisatie van gedichten geschreven door scholieren. Er is een dichtbundel verschenen, er zijn posters gemaakt en de animaties zijn op de website van Doe Maar Dicht Maar en op Youtube terug te vinden.
11	Artist in Residence 2018		Studenten van Academie Minerva hebben in het kader van de Artist in Residence samengewerkt met kunstenaar Antonio José Guzman aan een uitbundige collectie kostuums, maskers en hoofddekseis. De resultaten hiervan waren te zien op de tentoonstelling The Supreme Exodus LAB, die eind november werd geopend. De tentoonstelling werd afgesloten met een optocht door de stad Groningen, waarbij de studenten in de kostuums meeliepen of de muziek ten gehore brachten.
12	AMuSe		In augustus organiseerde het Kenniscentrum Kunst & Samenleving samen met Minerva Academie voor Popcultuur de expositie AMuSe: Artistic Multi Unique Sensorial Experiences. De expositie bestond uit een reizende artist-in-residence, tentoonstelling en activiteiten, waarbij de lokale cultuur als inspiratiebron diende. Vier alumni van Academie Minerva participeerden hierin, begeleid door twaalf andere deelnemende kunstenaars uit Italië, Litouwen en Malta.
13	Unfixing Histories	Groninger kunstruimtes	Onder de naam Unfixing Histories werd in april in diverse Groninger kunstruimtes, waaronder Academie Minerva, werk van kunstenaars gepresenteerd die historisch fotografisch beeld als materiaal gebruiken om kunst te maken. De tentoonstellingen nodigden uit om samen, beeldmakers en -kijkers, na te denken over beeld en de daarmee verkondigde waarheden of vertelde verhalen.
14	Drawing North	Museum De Buitenplaats (Eelde) en Rijksuniversiteit Groningen	Academie Minerva, Museum De Buitenplaats (Eelde) en Rijksuniversiteit Groningen werkten onder de noemer Drawing North samen als een collectief rondom het thema tekenen. In een gezamenlijk ontwikkeld programma kwamen onderzoek, artistieke praktijk en de presentatieruimte in Eelde samen. Door de samenwerking werd tekenen als kunstvorm in een bredere context van beeldende kunst geplaatst. De crossover stimuleert niet alleen artistiek, maar ook kunsthistorisch onderzoek.

Kenniscentrum Biobased Economy

Nr.	Project	Externe partners	Resultaten/impact
1	LIBBIO - Lupinus mutabilis for Increased Biomass from marginal lands and value for BIOrefineries (Horizon2020)	ICI (Iceland), WUR, DIL (Germany), LBI, Color & Brain, CSIC (Spain), ISA (Portugal), AUA (Greece), SCSi (Iceland), IASI (Romania), Vandinter Semo, LUSOSEM (Portugal), AREC (Austria)	In dit vierjarige onderzoek richten we ons op de opbrengst en het rendement van het telen van Andes Lupine in Europa. Dit gewas produceert naast hoogwaardige eiwitten ook hoogwaardige olie. Ook onderzoeken we de ontwikkeling van nieuwe food- en non-food producten op basis van Andes Lupine. Hiermee ontstaat toegevoegde waarde voor zowel boeren als bioraffinaderijen.
2	Circular BIOMass CAScade to 100% - BIOCAS 100% (Interreg V B)	Province of Fryslân, Oldenburg University (D), District of Heidekreis (D), University of Southern Denmark (DK), University of Aarhus (DK), 3N Centre of experts (D), University of Leuven (B), Van Hall Larenstein, Rinagro, Ghent University (B), Ce. Voc. Ed. Lolland Falster (DK), Limm Recycling, NHL, Guldborgsund Municipality (DK), Business Lolland Falster (DK), Danish Agriculture Lolland Falster (DK), World Perfect (DK)	Het project heeft tot doel meerwaarde uit agrarische (rest)stromen te creëren. Wij zijn verantwoordelijk voor groene extractie van farmaceutische, cosmetische en nutraceutische ingrediënten met behulp van superkritische CO ₂ -extractie. Hiervoor ontwikkelen we business cases in samenwerking met het mkb uit Noord-Nederland.
3	Circulaire Biopolymeren Waardeketens voor PHA en Cellulose (EFRO-KO)	Rijksuniversiteit Groningen, Stenden Hogeschool, Hogeschool Van Hall Larenstein, Drenthe College, NPSP B.V., KNN Cellulose B.V., KNN Bioplastic B.V., Maan Research & Development B.V., Sustainable Tree Systems B.V., Syncom B.V., Senbis Polymer Innovations B.V., Buwalda Synergie, BIONND, Feedtuber B.V., TNO/ECN, Paques B.V., NivobaHovex B.V.	Binnen dit project ontwikkelen we een verdergaande samenwerking tussen mkb en kennisinstellingen voor het opzetten van duurzame en onderscheidende waardeketens. Doordat partners uit verschillende delen van de keten samenwerken, ontstaat er een groot netwerk en een bron van kennis. De nieuwe kennis stelt mkb-bedrijven in staat te innoveren.
4	Anthocyanins from agricultural waste: a source of next generation antimicrobials? (SIA KIEM-VANG)	UMCG, IMEnz Bioengineering B.V., Wijnstaete	In dit project focussen we ons op de antimicrobiële werkzaamheid van anthocyanine-mengsels uit bronnen die in onze regio in overvloed beschikbaar zijn als afvalproduct. Het project maakt deel uit van een groter onderzoek gericht op het beschrijven en toepassen van antimicrobiële effecten van anthocyanine.
5	Merels Wereld	UMCG, Stichting Merels Wereld	In dit project doen we onderzoek naar medicijnen tegen ROS1-longkanker. We bestuderen het ontstaan van resistentiepatronen in ROS1-cellijnen (en als controle ook in ALK-cellijnen).

6	Opwaardering Garnalendoppen (EFRO Valorisatie)	Telson B.V., Dynaplak B.V., Rols Technology B.V., BIONND, Syncom B.V., RuG, Tribussy B.V., Senbis Polymers B.V.	Dit project richt zich op het verdiepen van de applicatiemogelijkheden en de marktverkenning van chitine en chitosan. Dit levert input op voor de opzet van een proefraffinage in Lauwersoog. Het is de bedoeling de installatie te brengen naar TRL 6/7-niveau.
7	Bioraffinage Biomassa - Bioraffinage als tool voor de productie van hoogwaardige ingrediënten uit biomassa (RAAK-MKB)	Hogeschool Arnhem-Nijmegen, Grassa, NewFoss, Biorefinery Solutions (BRS), Miscancell, NXFiltration, Collab Creations, RWS, branchevereniging BVOR, WUR (adviseur)	Dit project heeft tot doel een proof-of-principle te vinden om vanuit biomassa te komen tot platformchemicaliën die kunnen worden ingezet als grondstof van bioplastics. Het project moet leiden tot kennis over en toepassing van bioraffinage extractie- en scheidingstechnologieën. Ook brengen we de economische factoren van de implementatie van nieuwe processen en toepassingen in kaart.
8	PERISCOPE - Platform for Expanding Regional Innovation SCOPE for blue growth (Interreg V B)	Sörlandets Europakontor A.S. (N), GCE NODE (N), Aarhus Universitet (DK), Nederland Maritiem Land, SNN, Business Region Göteborg (S), European Marine Energy Centre (GB), 4strat GmbH (D), Center of Maritime Technologies e.V. (D), Offshore Energy Denmark (DK), SP Sveriges Tekniska Forsknings Institut (S)	Met Periscope willen we een permanent innovatie ecosysteem realiseren in de Noordzee regio voor meer transnationale innovatiepartnerships voor duurzame bedrijvigheid in opkomende blauwe markten.
9	Pharma Portal (EFRO KO)	Healthy Ageing Campus B.V., LIFE Cooperative U.A., UMCG, RUG	We zetten een portal op om de kansen in onze regio op het gebied van onderzoek naar geneesmiddelen optimaal te benutten. In de portal is alle expertise beschikbaar voor kennisinstellingen en het mkb. Zo kunnen we op een effectieve en professionele manier het onderzoek naar geneesmiddelen ondersteunen en organiseren.
10	Elektrosynthese van Furanen uit Gras (SIA KIEM-HBO)	Happy Fuel, Gebiedscoöperatie Westerkwartier	Cellulose en hemicellulose zijn de hoofdbestanddelen van alle plantaardige biomassa op aarde. In de lente wordt dit massaal aangemaakt. Voor het overgrote deel breekt deze biomassa in de herfst weer af. Deze KIEM-aanvraag is toegespitst op het idee om deze biomassa voor afbraak te verzamelen, te drogen en om te zetten in bruikbare chemicaliën. Daarmee kan, op een eenvoudige manier, de natuurlijke kringloop positief worden beïnvloed. Verder kan CO2 definitief worden gefixeerd en kan gebruik worden gemaakt van een gratis bron voor koolwaterstof, die ieder jaar aangroeit.

11	Synthese & Bibliotheek betuline- en lupeolderivaten (SIA KIEM-HBO)	Syncom, Integrex	Het project omvat een voorstel voor de fabricage van medicijnen. Het voorstel richt zich op de synthese van potentieel bioactieve verbindingen op basis van inhoudsstoffen verkregen uit biomassa. De voornaamste uitgangsstoffen zijn betuline, een belangrijk bestanddeel van de schors van de berk, en lupeol, aanwezig in lupinebonen.
12	IWP Blue Zone Appingedam (CoE Healthy Ageing)	ASWA-Welzijn, Stichting EZA, Gezondheidscentrum Overdiep, Gemeente Appingedam, LIONS Appingedam-Delfzijl, HANNN	In dit project onderzoeken we hoe de principes van de natuurlijke blue zone kunnen worden vertaald naar een stad als Appingedam. Welke bepalende factoren spelen hierin een rol? Hoe kan het vermogen van mensen worden gestimuleerd om zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven? Verder moet dit project inzicht opleveren in de kansen en belemmerende factoren bij het creëren van een blue zone. De speerpunten van het project (met als werktitel: 'Gezonde omgeving Appingedam') zijn: Voeding & beweging, Woonomgeving & openbare ruimte (sociaal en fysiek) en Technologie (digitalisering/ thuiszorgtechnologie).

LISTING PLOWIAT
e PA-...
...
...
...
...

Bijlagen - Bedrijfsvoering

Verantwoording uitgaven professionalisering

In 2018 hebben we een bedrag van ruim 10 miljoen euro besteed aan professionalisering, ruim meer dan het verplichte budget van 8,6 miljoen euro. De helft van het verplichte budget dient te worden besteed aan het basisrecht in uren. De andere helft is beschikbaar voor out-of-pocketkosten.

Het verplichte budget betreft 6 procent van het getotaliseerd inkomen (de som van de jaarinkomens van alle werknemers van de hogeschool). Het jaarinkomen is het twaalfvoud van het maandsalaris, vermeerderd met de vakantie-uitkering, de structurele eindejaarsuitkering en toelagen waarop een werknemer op grond van de cao-HBO aanspraak heeft. Het gaat hierbij uitsluitend om het jaarinkomen van degenen die onder de werkingssfeer van de cao-HBO vallen. Het getotaliseerd jaarinkomen voor de Hanzehogeschool Groningen bedroeg in 2018 € 143.408.327. De minimale besteding aan professionalisering in het jaar 2018 komt daarmee op € 8.604.500.

De tabel hieronder toont het verplichte minimale budget en onze feitelijke uitgaven aan professionalisering in 2018.

Onderdelen professionalisering	Kosten
Basisrecht	€ 5.252.590
Aanvullende scholing	€ 1.347.511
Totaal uitgegeven aan basisrecht plus aanvullende scholing	€ 6.600.101
Volgens cao minimaal te besteden: 3% van het getotaliseerd jaarinkomen	€ 4.302.250
Overbesteding basisrecht plus aanvullende scholing	€ 2.297.851
Totaal uitgegeven aan out-of-pocketkosten professionalisering	€ 3.422.183
Volgens cao minimaal te besteden: 3% van het getotaliseerd jaarinkomen	€ 4.302.250
Onderbesteding out-of-pocketkosten professionalisering	€ 880.067
Totale minimale verplichting professionalisering: 6% van het getotaliseerd jaarinkomen	€ 8.604.500
	(totaal basisrecht + aanvullende + out of pocket)
Totale uitgaven professionalisering	€ 10.022.284
Totaal overbesteding professionalisering	€ 1.417.784

Tabel 1: Overzicht budget en uitgaven professionalisering 2018

De besteding van het budget is onderscheiden naar:

- Basisrecht
- Aanvullende scholing
- Out-of-pocketkosten: collegegeld, studiemateriaal, reis-en verblijfkosten

De verschillende posten worden hieronder toegelicht.

Basisrecht

Het basisrecht is een recht op een aantal uren scholing waarvoor de medewerker wordt vrijgesteld in de jaartaak. In artikel O-3 van de cao-HBO is de omvang van het professionaliseringsbasisrecht bepaald. We gaan ervan uit dat iedere werknemer zijn basisrecht uitput. Per 1 april 2018 geldt de nieuwe cao-hno 2018-2020. De regelingen met betrekking tot het basisrecht zijn ongewijzigd gebleven.

Al onze medewerkers samen hebben een totaal aantal van 118.810 uren basisrecht op scholing. Vermenigvuldigd met de gemiddelde salarislust van € 44,21 per uur, komt dit neer op een uitgave van € 5.252.590. Tabel 2 geeft inzicht in de uitputting van het basisrecht, onderscheiden naar omvang van de betrekking.

Betrekkingsomvang (in fte)	< 0,1	0,1 – 0,2	0,2 – 0,3	0,3 -0,4	> 0,4	Totaal
Aantal medewerkers	132	202	150	77	2.787	3.348
Omvang basisrecht per medewerker in uren	geen	10	20	30	40	
Uren basisrecht totaal	0	2.020	3.000	2.310	111.480	118.810

Tabel 2: Uitputting van het basisrecht in 2018, naar omvang van de betrekking.

In 2018 hebben we te maken gehad met twee cao's. De nieuwe cao-hbo 2018-2020 kent enkele wijzigingen ten opzichte van de oude met betrekking tot facilitering van professionalisering.

In de oude cao staan afspraken over aanvullende professionalisering. De voorwaarde is dat er schriftelijke afspraken worden gemaakt tussen leidinggevende en werknemer. Aanvullende scholing is er in twee categorieën, te weten:

1. Aanvullende scholing 75 procent;
2. Aanvullende scholing 25 procent.

Opleidingen die deel uitmaken van het professionaliseringsplan, worden voor 75 procent van de officiële studielast gefaciliteerd door de werkgever. Onder deze 'aanvullende scholing' vallen onder meer:

- Opleidingen gericht op de didactische bekwaamheid van docenten (BDB);
- Mastertrajecten;
- Professionalisering gericht op ondersteunende processen, ondernemerschap, internationalisering;
- Trajecten voor leiderschapsontwikkeling en teamontwikkeling;
- Promotietrajecten.

Als een medewerker een opleiding wil volgen die uitgaat boven zijn basisrecht en geen onderdeel uitmaakt van het professionaliseringsplan, kan die opleiding voor 25 procent van de officiële studielast worden gefaciliteerd.

In de nieuwe cao (artikel O-4) staat dat alle vormen van professionalisering die in het professionaliseringsplan zijn opgenomen, voor 100 procent van de officiële studielast worden vergoed in tijd en geld. Opleidingen die geen onderdeel uitmaken van het professionaliseringsplan worden voor 25 procent in tijd van de officiële studielast gefaciliteerd door de werkgever.

In tabel 3 is te zien hoeveel uren de medewerkers aan deze scholingen hebben besteed en wat de daarmee gemoeide salarislusten zijn. Deze salarislusten worden voor 75 procent ten laste gebracht aan het professionaliseringsbudget.

	Totaal uren	Gemiddelde salarislust	Totale kosten
Masters	10.326	€ 44,21	€ 456.512
PDB/BDB	20.800	€ 44,21	€ 919.568
Klaar voor de Start	186	€ 44,21	€ 8.223
Adviesvaardigheden	208	€ 44,21	€ 9.196
Lesgeven in Honoursprogramma's	1120	€ 44,21	€ 49.515
Leidinggeven	70	€ 44,21	€ 3.095
Totaal			€ 1.446.109
1-1-2018 t/m 31-3-2018 75%			€ 295.795
1-4-2018 t/m 31-12-2018 100%			€ 1.051.716
Totaal aanvullende scholing 2018			€ 1.347.511

Tabel 3: Aanvullende scholing in 2018

Out-of-pocketkosten

We hebben in 2018 een bedrag van 3,4 miljoen euro besteed aan out-of-pocketkosten voor professionalisering (zie tabel 4). Dit is € 880.000 minder dan het minimale budget voor deze post van 4,3 miljoen euro voor 2018. Dit heeft voor een belangrijk deel te maken met de verdubbeling (per 2015) van het subsidiebedrag voor studieverlofuren uit de Lerarenbeurs van DUO. Ook hebben veel docenten gekozen voor een bekostigde masteropleiding. Het subsidiebedrag voor studiekosten uit de Lerarenbeurs van DUO is voor een bekostigde masteropleiding (wettelijk collegegeldbedrag € 2.006) kostendekkend. De docent hoeft dan, mits er geen studievertraging optreedt, voor studiekosten vaak geen beroep te doen op het opleidingsfonds van de Hanzehogeschool.

De uitgaven zijn in tabel 4 bijeengebracht en worden daaronder toegelicht.

Kalenderjaar 2018	Totaal		Professionalisering
Out of pocket uitgaven	€	%	€
Uitgaven scholing			1.961.733
Masterscholing			393.599
Management Development programma	114.254	90%	102.829
Mediatheek	404.548	50%	202.274
Reis- en verblijfkosten	3.046.992	25%	761.748
Totaal out of pocket			3.422.183
Getotaliseerd jaarinkomen 2018	143.408.327	3%	4.302.250

Tabel 4: Uitgaven out-of-pocketkosten 2018

Scholing

De post scholing betreft alle uitgaven die zijn geboekt onder de activiteitencode **002 (Scholing). Daaraan toegevoegd zijn de uitgaven die betrekking hebben op coaching van medewerkers en teams die ten laste van andere activiteiten waren geboekt. Ook zijn hierin opgenomen de kosten van deelname aan congressen die niet onder de noemer scholingskosten waren geboekt, voor zover herkenbaar. Meegeteld zijn verder de lidmaatschapskosten van beroepsverenigingen en uitgaven die betrekking hebben op BHV-scholing.

Masterscholing

Onder masterscholing vallen de out-of-pocketkosten van de masterscholingstrajecten die worden gefinancierd uit ons Opleidingsfonds. Onder dit kopje vallen ook de out-of-pocketkosten van de masterscholingstrajecten van teamleiders.

Management Development-programma

Het stafbureau Human Resources boekt uitgaven voor ontwikkeling van het management. Deze uitgaven bestaan uit scholingskosten van *deans* en stafdirecteuren en kosten van hogeschoolbrede managementbijeenkomsten. Aangezien ook het College van Bestuur deelnemer is aan dit Management Development programma, worden deze uitgaven hier voor 90 procent meegenomen.

Mediatheek

De *schools* en stafbureaus boeken de kosten van aanschaf van boeken en abonnementen op tijdschriften. Deze uitgaven tellen voor 50 procent mee in de scholingskosten. De uitgaven die betrekking hebben op de collectievorming van de (centrale) Mediatheek, zijn niet meegenomen in de cijfers.

Reis- en verblijfkosten

Reis- en verblijfkosten worden soms wel, soms niet ten laste van een scholingsactiviteit geboekt. De overige reis- en verblijfkosten hebben soms betrekking op alleen onderwijsactiviteiten, soms ook op professionaliseringsactiviteiten. De reis- en verblijfkosten zijn hier voor 25 procent meegenomen.

CE

WHAT?

RESEARCH

Bijlagen - Horizontale verantwoording

ProWis

Academie voor Architectuur & Built Environment

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
Contacten in het werkveld	<ul style="list-style-type: none"> - Bedrijvenmarkt - Regelmatige bijeenkomsten: workshops, kenniscafés, krimpcafés, expertmeetings, congressen, (mini)symposia, bijeenkomsten Innovatie Werkplaatsen (communities of practice), lunchlezingen georganiseerd door het Kenniscentrum NoorderRuimte. - Publicaties en rapportages over onderzoeksprogramma's in vakbladen, wetenschappelijke tijdschriften, regionale en nationale kranten, eigen publicaties van het Kenniscentrum NoorderRuimte. - Stage- en afstudeerbezoeken tevens relatiebeheer.
Hoger onderwijs Groep Bouw en Ruimte (HOG)	Netwerk van leidinggevende vertegenwoordigers uit alle hogescholen in Nederland met opleidingen in het kennisdomein Built Environment
ABTWassenaar, de heer R. de Jong Bouwend Nederland, mevrouw S. Wubbolts Provincie Groningen, de heer R. Lander DGMR, de heer J.W. Frantzen	<ul style="list-style-type: none"> Adviesraad Adviesraad Adviesraad Adviesraad
Scholen voortgezet onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> - Voorlichting op scholen over de opleiding Built Environment - HanzeXperience - Studenten brengen bezoek aan hun oude middelbare school en geven presentatie
MBO scholen	<ul style="list-style-type: none"> Voorlichting op MBO-scholen over de opleiding Built Environment Samen met MBO ontwikkelen van het MBO-keuzedeel "HBO Voorbereiding Techniek"
Technasia	<ul style="list-style-type: none"> - Voorlichting op scholen over de opleiding Built Environment - Gastlessen door docenten van de Academie voor Architectuur, Bouwkunde & Civiele Techniek op technasiumschole - Begeleiden van O&O-opdrachten en profielwerkstukken van vo-scholieren door docenten van de Academie voor Architectuur & Built Environment - Keuzecolleges voor scholieren

Academie voor Gezondheidsstudies

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
Werkveld Logopedie	Bijeenkomsten Werkveldadviescommissie (WAC) Werkveld Thema Bijeenkomst Werkveldcongres
Werkveld Mondzorgkunde	Bijeenkomsten (twee) Werkveldadviescommissie (WAC) Werkveldvertegenwoordigers en alumni betrokken bij visitatie
Werkveld Fysiotherapie	Bijeenkomsten Werkveldadviescommissie (WAC)
Werkveld Medisch Beeldvormende en Radiotherapeutische Technieken (MBRT)	Bijeenkomsten Werkveldadviescommissie (WAC) Bijeenkomsten Landelijke Raad van Advies MBRT
Werkveld Voeding en Diëtetiek	Bijeenkomsten Werkveldadviescommissie (WAC)
Werkveld Master Physician Assistant	Bijeenkomsten Werkveldadviescommissie (WAC)
Werkveld Management in de Zorg	Bijeenkomsten Werkveldadviescommissie (WAC)
Landelijk overleg Logopedie: SRO-L	Bijeenkomsten opleidingen Logopedie
Landelijk overleg Mondzorgkunde: LOM	Bijeenkomsten tweemaandelijks vier Mondzorgkunde- opleidingen (taakherschikking, visitatie)
Landelijk overleg Fysiotherapie: SRO-F	Bijeenkomsten opleidingen Fysiotherapie
Landelijk overleg MBRT: HEG is landelijk overleg tussen de drie MBRT-opleidingen) en SRO is landelijk studierichtingoverleg MBRT	Bijeenkomsten opleidingen MBRT
Landelijk overleg Voeding en Diëtetiek: LOO-VD	Bijeenkomsten opleidingen VD: minimaal 6 x per jaar
Landelijk overleg MiZ: LoMIZ	Bijeenkomsten opleidingen MiZ: circa 5 x per jaar
HGZO SAC en HGZO Sectorraad	
NVLF (Beroepsvereniging Logopedie en Foniatrie)	Een aantal keren per jaar overleg
Beroepsvereniging Logopedie in Europa	Twee keer per jaar overleg tussen alle beroepsverenigingen (vertegenwoordiger vanuit Nederland is docent binnen de opleiding Logopedie Groningen)
Diverse stageadressen van alle opleidingen	Bijeenkomsten voor stagebegeleiders
Coehre Conference	Deelname aan jaarlijks internationaal congres door studenten en docenten
ZIF	Overleggen

Beroepsvereniging	Tenminste twee maal per jaar bijeenkomst met LOO-VD
Nederlandse Vereniging van Diëtisten (NVD)	
UMCG/Centrum voor Tandheelkunde en Mondzorgkunde	Samenwerking opleiding Mondzorgkunde
Rijksuniversiteit Groningen	Samenwerking opleidingen Tandheelkunde RuG en Mondzorgkunde
Studievereniging Archigenes (Tandheelkunde en Mondzorgkunde)	Regelmatig overleg
Noorderpoort	Samenwerking opleiding Mondzorgkunde
KNGF	Afstemming landelijke beroepsvereniging en opleidingen Fysiotherapie
KNGF/WCF	Hans Hobbelen lid WCF
Rijksuniversiteit Groningen	Samenwerking Taalwetenschappen – Logopedie
GGD Groningen	Taalscreening – Logopedie
Rijksuniversiteit Groningen	Bewegingswetenschappen – Fysiotherapie
Ghana	Opleidingscentrum Master Physician Assistant
UMCG	Inhuur docenten voor opleiding Master Physician Assistant
Huisartsenorganisatie	Stages en leermeesters Master Physician Assistant
Noorderpoort	NT2 project Logopedie
Koninklijke Visio	Promotieonderzoek Lectoraat Healthy Ageing, Allied Health Care and Nursing Deelnemer Innovatiewerkplaats Active Ageing, Mensen met een verstandelijke beperking, deelnemer ZON/mw De Krachten gebundeld
NPI	Expertbijdrage, cursus bijdragen Lectoraat Healthy Ageing, Allied Health Care and Nursing, Lectoraat Healthy Life Style, Ageing and Health Care
Zorggroep Groningen	Lectoraat Healthy Ageing, Allied Health Care and Nursing
Zorggroep Friesche Wouden	Lectoraat Healthy Ageing, Allied Health Care and Nursing, Lectoraat Healthy Life Style, Ageing and Health Care deelnemer SuneMule
Centrum Gezond Ouder Worden – Assen	Lectoraat Healthy Life Style, Ageing and Health Care Deelnemer Innovatiewerkplaats Healthy and Active Ageing
UMCG Radiotherapie	Promotieonderzoekonderzoek Lectoraat Healthy Ageing, Allied Health Care and Nursing

UMCG Tandheelkunde	Promotieonderzoekonderzoek Lectoraat Healthy Ageing, Allied Health Care and Nursing
UMCG Kaakchirurgie	Promotieonderzoek Lectoraat Healthy Ageing, Allied Health Care and Nursing, Lectoraat Clinical Malnutrition
GGD Drenthe	Lectoraat Healthy Ageing, Allied Health Care and Nursing, deelnemer Innovatiewerkplaats Active Ageing Ouderen
Zuidoostzorg	Promotieonderzoek Lectoraat Healthy Ageing, Allied Health Care and Nursing, deelnemer Innovatiewerkplaats Active Ageing Ouderen
VitalinQ Lifestyle Support	Deelnemer Innovatiewerkplaats Active Ageing Ouderen en Deelnemer Innovatiewerkplaats Active Ageing, Mensen met een verstandelijke beperking
De Zijlen	Promotieonderzoek Lectoraat Healthy Ageing, Allied Health Care and Nursing Deelnemer Innovatiewerkplaats Active Ageing, Mensen met een verstandelijke beperking, deelnemer ZON/mw De Krachten gebundeld
Kentalis	Deelnemer consortium onderzoek Uniforme Taalscreening
NOVO	Promotieonderzoek Lectoraat Healthy Ageing, Allied Health Care and Nursing Deelnemer Innovatiewerkplaats Active Ageing, Mensen met een verstandelijke beperking, deelnemer ZON/mw De Krachten gebundeld
De Trans	Promotieonderzoek Lectoraat Healthy Ageing, Allied Health Care and Nursing Deelnemer Innovatiewerkplaats Active Ageing, Mensen met een verstandelijke beperking, deelnemer ZON/mw De Krachten gebundeld

Academie voor Sociale Studies

Social Work

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
Accare	Alle stakeholders: 5 - 6x per jaar digitale nieuwsbrief 2x per jaar werkveldconferentie voor praktijkbegeleiders veel activiteiten vanuit P&B met verschillende stakeholders i.v.m. de te geven cursussen/trainingen
Alfa College	
BruinenBerg	
BSO de Blokhut	
Café Paraplyen	
Campus Winschoten	
Cosis	
CSG Selion	
Cultureel Maatschappelijk zorgbureau	
De Schans Leek	
De Trans	
De Twaalf Hoven	
Dr. J. Enterprises	
Drenthe College	
Elker	
Factor 5	
FAVI	
Fier	
Flinq	
FPC Dr. S. van Mesdag	
Gemeente Assen	
Gemeente Noordenveld	
Gemeente Westerkwartier	
George Martensschool Appingedam	
GGZ Drenthe	
Harens Lyceum	
Martini Ziekenhuis	
MartiniZorg	
MEE Drenthe	
Montessori Lyceum Groningen	
Montessori Vaklyceum	
Nassau College Quintes	
Nieuw Woelwijck	
Noorderpoortcollege Veendam	
Noorderpoortcollege Winschoten	
Noorderpoortcolleges Groningen	
Odensehuis	
Ommelander Ziekenhuis Groep	
Open Hof	
Pameijer	
Personal Care for You	
Philadelphia	
Pit 59	
Playing for Success Groningen	
Promens Care	
PsyQ Groningen	
Raad voor de Kinderbescherming	
Raderwerk te Kollum	
Rebound O2G2	

Reik Winschoten
 Renn4-scholen
 Revalidatie Friesland
 Samen Doen Hardenberg
 SKSG
 Slachtofferhulp
 Sociaal werk Oldambt
 Spectrum Care
 St. Kinderopvang Haren
 St. Oosterlengte
 St. Philadelphia
 St.Buurderij Balloo
 Station Noord
 Stichting Bureau dak- en thuislozen
 Stichting de Trans
 Stichting Maatschappelijk Werk Fryslan
 Stichting Re-integratie Kansarmen (RIKA)
 Stichting Timon
 Stichting Welzijn en Dienstverlening
 t Gerack
 t Zuiderstee
 Talant
 Tjeenz
 Trajectum - Boschoord
 UMCG
 Unlimited
 USG Restart
 Vanboeijen Assen
 Helios Solution
 Het Buro
 Het Kopland
 Humanitas
 Ixta Noa
 Jade Zorggroep
 James House
 Jan Arends
 Jeugdbescherming Noord
 Jeugdhulp Friesland
 Jimmy's Groningen
 JJT Het Poortje
 JP van den Bent
 Keroazie
 Koninklijke Kentalis
 Koninklijke Visio De Heukelom
 Kwartier Zorg & Welzijn
 La Hacienda
 La Luna Care
 Lefier
 Leger des Heils
 Lentis
 Levanto
 Logeershuis Heerenveen

Alle stakeholders:

5 - 6x per jaar digitale nieuwsbrief

2x per jaar werkveldconferentie voor praktijkbegeleiders
 veel activiteiten vanuit P&B met verschillende
 stakeholders i.v.m. de te geven cursussen/trainingen

Martini Ziekenhuis
MartiniZorg
MEE Drenthe
Montessori Lyceum Groningen
Montessori Vaklyceum
Nassau College Quintes
Nieuw Woelwijck
Noorderpoortcollege Veendam
Noorderpoortcollege Winschoten
Noorderpoortcolleges Groningen
Odensehuis
Ommelander Ziekenhuis Groep
Open Hof
Pameijer
Personal Care for You
Philadelphia
Pit 59
Playing for Success Groningen
Promens Care
PsyQ Groningen
Raad voor de Kinderbescherming
Raderwerk te Kollum
Rebound O2G2
Reik Winschoten
Renn4-scholen
Revalidatie Friesland
Samen Doen Hardenberg
SKSG
Slachtofferhulp
Sociaal werk Oldambt
Spectrum Care
St. Kinderopvang Haren
St. Oosterlengte
St. Philadelphia
St.Buurderij Balloo
Station Noord
Stichting Bureau dak- en thuislozen
Stichting de Trans
Stichting Maatschappelijk Werk Fryslan
Stichting Re-integratie Kansarmen (RIKA)
Stichting Timon
Stichting Welzijn en Dienstverlening
t Gerack
t Zuiderstee
Talent
Tjeenz
Trajectum - Boschoord
UMCG
Unlimited
USG Restart
Vanboeijen Assen

Alle stakeholders:
5 - 6x per jaar digitale nieuwsbrief
2x per jaar werkveldconferentie voor praktijkbegeleiders
veel activiteiten vanuit P&B met verschillende
stakeholders i.v.m. de te geven cursussen/trainingen

Alle stakeholders:
5 - 6x per jaar digitale nieuwsbrief
2x per jaar werkveldconferentie voor praktijkbegeleiders
veel activiteiten vanuit P&B met verschillende
stakeholders i.v.m. de te geven cursussen/trainingen

CMO STAMM - Maud Diemer	Leden WAC Social Work
Cosis - Wilma Heusinkveld	
CuraXL - Kees Bronsveld	
Elker/het Poortje - Erna Klok	
Jongerenwerk Barkema en De Haan - Ronald de Haan	
Kentalis - Marianne Schuringa	
Limor - Nynke Andringa/Marissa v.d. Molen	
Noorderbrug - Aafje de Jong	
Reclassering Nederland - Marjolein Agema	
Tinten - Rudie Spitzen	
Veilig Thuis Groningen - Jeroen Trenning	
Visio - Irene Kornet	
Vlechter - Margreeth van Eeden	
VNN - Annemarie Binnendijk en Sipke v.d. Ploeg	
WJ Groningen - Michel Keyzer/René Paulissen	
ZIENN - Bas van Mierlo	
2x per jaar afstemming met de ROC's uit Groningen en Drenthe: Drenthe College Noorderpoortcollege	Het gezamenlijk organiseren van een dag studeren in het HBO voor MBO-ers
NHL/Stenden hogeschool	o.a. samenwerking Masteropleiding Social Work

Associate Degree Ervaringsdeskundige in de Zorg

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
Cosis - Wilma Heusinkveld/Hilde Kortman/Marloes Schöttelndreier	Leden WAC AD Ervaringsdeskundige in de Zorg
GGZ Drenthe - Sanne Hiehle/Gerda Schokker	
GGZ Friesland - Pepijn Hofstede	
Ixtanoa - Marjolein Orsel	
Het Kopland - Jacqueline Posthumus	
Leger des Heils - Inge Hoekstra	
Lentis - Maria Ufkes	
VNN - Bart van Mulkom	
WJ Groningen - Mark Jongbloed	

Master Social Work

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
Drs. Martin van Iperen (Directeur-bestuurder VluchtelingenWerk Noord-Nederland)	Leden Professional Board, 1x per jaar overleg over inhoud en ontwikkeling van de opleiding
Prof. dr. Margo Trappenburg (Universiteit voor Humanistiek, Universiteit Utrecht)	
Drs. Yvonne Turenhout (Directeur STAMM-CMO Drenthe)	
Prof. Dr. Heinrich Winter (RuG)	

Toegepaste Psychologie

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
--------------	------------------------------

John Andreas (GITP) Agaath Brink (Coaching Groep Groningen) José Heesink (RuG) Angela Smit (Lentis) Anneke Sterenberg (Cedin) Dicky Tamminga (RuG) Christine Wijshake (St. Halt) Jos Zijlstra (2M recruitment)	Leden WAC Toegepaste Psychologie
2M International Recruitment, Assen Accare (SIFM), Groningen Almere College, Dronten Balm Academie, Haarlem B-Point, Emmen Centrum voor Transculturele Psychiatrie Veldzicht, Balkbrug Coca Cola Nederland, Rotterdam Connecting Hands, Leeuwarden De Grooth Studiebegeleiding, Hoogeveen Elance Academy, Amsterdam Expeditie Noord, Groningen Feniks, OBS, Groningen GGZ Friesland, UCP en RGOc, Groningen Hanzehogeschool Groningen, Studiekeuzeadvies Hanzehogeschool Groningen, Facilitair bedrijf Holland Casina, Amsterdam Hunter Select, Groningen Inn-spiratie, Zwolle Interactie Trainingen, Zwolle MediaMarkt, Rotterdam Multicultureel Vrouwencentrum Jasmijn, Groningen Noorderpoort, ROC, Studentendienstverlening, Groningen Studio ST&T, Utrecht Therapieland B.V., Amsterdam UMCG, afdeling ICPE, Groningen UMCG, Gezondheidswetenschappen, Groningen UMCG, TransplantLines, Groningen Unique, Heerenveen Unique Young Talent Network, Groningen Univé Dichtbij, Heerenveen Vaart Welzijn, Assen Vuurkracht, Groningen WJ Korrewegwijk, Groningen WJ Oosterpark, Groningen YoungCapital, Groningen Ypsylon, Assen	Stagebedrijven Nederland
MG Group Bali, Indonesië Sjaki-Tari-Us, Indonesië The Los Food Project, Maleisië Xperanza, Spanje West African Aids Foundation, Ghana	Stagebedrijven buitenland
Anneke Sterenberg, Cedin	Participatie lectoraat integraal jeugdbeleid

Fontys Hogeschool van Amsterdam Hogeschool Arnhem/Nijmegen Hogeschool Leiden Saxion	Intensieve landelijke samenwerking op management niveau, twee jaarlijkse studiedag voor alle medewerkers uit Nederland en Vlaanderen
Howest (Hogeschool West Vlaanderen) Katho (Katholieke Hogeschool Zuid-West Vlaanderen) Lessius	Nederlands Vlaams overleg Toegepaste Psychologie
NIP	Vanuit LOO TP overleg
NBTP Nederlandse Beroepsvereniging Toegepaste Psychologie	Vanuit LOO TP bestuurlijk overleg, en deelname docenten en studenten

Advisory Board Welzijn en Zorg

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
Johan Brongers (directeur/bestuurder Tinten Welzijn) Wieteke Beernink (bestuurder Accare) Mirjam Kuin (directeur WIJ Groningen) Jan Mulder (regiocoördinator V&VN) Carry de Niet (bestuurder ZINN) Martin Sitalsing (bestuurder Lentis) Leo Sparreboom (bestuurssecretaris VNN) Ton Tiebosch (lid Raad van Bestuur Martini Ziekenhuis) Yvonne Turenhout (bestuurder CMO STAMM) Peter Visch (bestuurder Revalidatie Friesland) Klaas van der Wal (Concerndirecteur Gemeente Groningen)	Academie-overstijgend (SAGZ, SASS, SAVK en SISP) adviserend orgaan op bestuursniveau, komt 3x per jaar bijeen, samen met de Deans van deze academies

Academie voor Verpleegkunde

Hogeschool voor Arnhem en Nijmegen	Modularisering deeltijd onderwijs
Lectoraat Verpleegkundige Diagnostiek	<p>Diverse samenwerkingen met in- en externe partners zoals zorgorganisaties, zorgverzekeraars, bedrijven, universiteiten, hogescholen en ROC's, practoraten met Drenthe College en Noorderpoortcollege.</p> <p>Internationale & regionale partnerships en verbindingen:</p> <ul style="list-style-type: none">· Partners IWP Familiezorg: Icare, TSN-thuiszorg, Interzorg, UMCG en Martini ZH, Menzis en het Expertisecentrum Familiezorg (Tilburg).· Research partners (Prof T. Jaarsma, Sweden, Prof S. Thoyre, and Dr. A Talsma, USA, Dr. B Ostergaard, Odense, Prof. R. Mahrer-Imhof and Prof. M. Muller-Staub, Switzerland).· Samenwerking met/onderdeel van International Family Nursing Association (IFNA).· Europese COST aanvraag; TRIBE-FN; Towards Research & Innovation to Build European science in Family Nursing.· SIA-PIT (platform Inzet van Technologie in de Zorg) <p>Lectoraat Verpleegkundige Diagnostiek is projectleider van een landelijk lectoraatsplatform aangaande zorgtechnologische ondersteuning.</p> <ul style="list-style-type: none">· ACENDIO (Association in Nursing Diagnosis, Interventions and Outcomes International).· NANDA-I (Nursing Diagnosis Association International).· Stichting VDIR (Stichting Verpleegkundige Diagnostiek Interventies en Resultaten).

Instituut voor Bedrijfskunde

Instituut voor Bedrijfskunde - P&B en ML	
Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
Teamleiders HG	Banenplanning, inzet docenten
Docenten	Inzet P&B opleidingen en maatwerktrajecten
Kenniscentra en lectoren HG	Onderwijsactiviteiten P&B, mn ML
Mn. Marian van Os kenniscentrum	
Planners/roosteraars	Roostering P&B activiteiten
Afdeling financiën/FEZ	Geldstromen P&B
Locatiedean Meerwold	Inzet lokalen P&B activiteiten
HR	Inzet 'externe' docenten op HG contract
MT IBK	Bewaken financiën instituut, inzet docenten instituut
Hanze inhuurdesk (José ed)	Inhuur docenten
Osiris superusers	Beheer cursussen in Osiris
Examencommissie P&B, IBK	Diploma's, vrijstellingen, bijzondere situaties studenten
Externe stakeholders	
Alle profit en non profit organisaties Noord Nederland Zoals bijvoorbeeld: Gemeente, UMCG enz	Klant P&B Opleidingen/maatwerktrajecten
Diverse externe trainings en adviesbureau's en ZZP waaronder: Siegers, van Bergen, Daska	
Voor ML zijn nog stakeholders: UMCG (Michiel Kahmann) Zuidam Organisatie adviseur (Erik van Zuidam)	Lid WAC ML (N.B. ML heeft een eigen WAC)
NVAO	Accreditatie ML

International Business School

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
AACSB - Association to Advance Collegiate Schools of Business	Lid AACSB
EMS Achse	IBS is member of Ems Achse. Deelname in netwerk voor onderzoeks- en onderwijsprojecten in Ems Dollard Regio
EAIE – European Association for International Education	Dr. Bakker lid van bestuur van EAIE
Eems Dollard Regio	Dr. Bakker lid van steering group 'Arbeidsmarkt Noord' Lectoraat International Business project "Start-up Ecosystems in the EDR"
Export Club Noord	Lid exportclub Lectoraat International Business project "Cluster Development"
Groninger Confucius Institute	Stimulering zaken doen met China
Kamer van Koophandel	Samenwerking ivm onderzoeks- en onderwijsprojecten
National Platform	IBMS platform in Nederland
Network of International Business Schools	- deelname aan jaarlijkse conferentie NIBS - NIBS accreditatie gehaald in 2010 als 'meest Internationale Business School in het netwerk' - Re accreditatie heeft plaatsgevonden op 13-03-2016 - Dr. Bakker lid van bestuur van NIBS
Nordconnect	Samenwerking ivm onderzoeks- en onderwijsprojecten
Rijnland Instituut	Lectoraat International Business lid/Paul Wabike project manager
Werkveldadviescommissie (IBS Advisory Board including): - N.V. Robert Bosch S.A. - De Schoenenfabriek - Energy Delta - Gasunie	4 keer per jaar adviesraad vergaderingen
Listing of International Partner Institutions, Collaborations, Student & Faculty Exchange: - Argentina o Universidad de Congreso o Universidad Nacional de Tres de Febrero - Australia o Curtin University of Technology, Bentley (Perth) o La Trobe University, Melbourne (Bendoora) - Austria o Fachhochschule des BFI Wien o FHS Kufstein Tirol University of Applied Sciences o Upper Austria University of Applied Sciences, Steyr	Samenwerking op gebied van student uitwisseling, aansluitingsprogramma's en double degree programma's

Campus

- o FH Wien der WKW
- Belgium
- o University College Leuven-Limburg
- Canada
- o Douglas College
- o Ecole des Sciences de la Gestion University de Quebec
a Montreal
- o University of Guelph - Humber
- China
- o Beijing Technology and Business University (BTBU)
- o Beijing University of Technology (BJUT)
- o Beijing Foreign Studies University (BFSU)
- o Communication University of China (CUC)
- o Hebei Finance University
- o The University of Macau
- China, Hong Kong
- o The Hong Kong Polytechnic University
- o Lingnan University
- Curaçao
- o University of the Netherlands Antilles
- Cyprus
- o The Cyprus Institute of Marketing
- Denmark
- o International Business Academy
- Dominican Republic
- o Universidad Iberoamericana, Dominican Republic
- Finland
- o HAMK University of Applied Sciences
- o HAAGA-HELIA University of Applied Sciences
- France
- o Ecole Supérieure de Commerce International
- o Ecole des Practiciens du Commerce Int. de Cergy
- o Ecole de Commerce Européenne de Paris - Groupe
INSEEC
- o ICN Business School
- o Institut des Hautes Etudes Economiques et
Commerciales- INSEEC
- o ESC Rennes School of Business
- Germany
- o Hochschule für Wirtschaft und Recht Berlin
- o Hochschule Bremen
- o Hochschule Emden-Leer
- o Hochschule Furtwangen
- o Hochschule Heidelberg
- o Fachhochschule Münster
- o Hochschule Regensburg
- o Fachhochschule Würzburg/Schweinfurt
- Hungary
- o International Business School – Budapest
- o Budapest Business School
- Indonesia
- o Binus University Jakarta
- o Universitas Gadjah Mada (UGM)
- Ireland
- o Letterkenny Institute of Technology
- Italy
- o Università Carlo Cattaneo - LIUC

- Japan
 - o Akita International University
 - o Kinki University
- Korea
 - o Hanyang University
 - o The Incheon National University
 - o Keimyung University, Daegu
 - o Soongsil University
 - o SolBridge International School of Business, Woosong University
 - o Seoul National University of Science & Technology
- Latvia
 - o Biznesa Augstskola Turība
- Malaysia
 - o Taylor's University
- Mexico
 - o Escuela Bancaria y Comercial, Ciudad de México
 - o Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey, Campus Cuernavaca
 - o Universidad del Valle de Mexico, Hermosillo
- Norway
 - o Universitet i Agder
 - o Høgskolen i Østfold
- Peru
 - o Universidad Católica de Santa María, Arequipa
- Philippines
 - o Ateneo de Manila
- Poland
 - o WSB Poznan School of Banking
- Portugal
 - o Instituto Superior de Econ. e Gestão/ Universidade Técnica de Lisboa
- Romania
 - o Universitatea Babeș-Bolyai
- Russia
 - o Belgorod National Research University
 - o The Russian Economic Academy named after Plekhanov
 - o St Petersburg School of Economics
- Russia (Georgia)
 - o Caucasus University
- Spain
 - o Centro Universitario EAE (Universitat Politècnica de Catalunya)
 - o Tecno Campus
 - o Universidad del País Vasco
 - o Universidad de Granada
 - o Universidad de Las Palmas de Gran Canaria
 - o Universidad Complutense de Madrid
 - o Universidad Alfonso X el Sabio
 - o Universidad de Málaga
- Sweden
 - o Mälardalen University
- Switzerland
 - o FHNW University of Applied Sciences and Arts Northwestern Switzerland
 - o FHS St. Gallen, University of Applied Sciences
- Taiwan
 - o Feng Chia University

- o National Central University
- o National Chengchi University
- o National Taipei University of Business NTUB, fka:
National Taipei College of Business NTCB
- o Shih Chien University
- o Soochow University
- Thailand
- o Bangkok University
- o Rangsit University
- o Rajamangala University of Technology Phra Nakhon
- o University of the Thai Chamber of Commerce Bangkok,
UTCC
- Turkey
- o Bahcesehir University
- o Istanbul Bilgi University
- United Kingdom
- o Anglia Ruskin University
- o Robert Gordon University
- o Kingston University
- o University of Portsmouth
- o University of the West of Scotland, Paisley
- United States
- o University of Akron
- o University of the Incarnate Word, Texas
- o University of Oneonta
- o Valdosta State University

Placement Companies from around the world including: Stagebedrijven voor BBA studenten

- Argentina
- o Digodat
- o Hamburg Sud Sucursal
- o REACT (Latin America)
- o Say Hueque
- o SET Soluciones Logisticas
- o Tay Hotels
- Australia
- o Aqua Biofilter
- o Australian Superyachts
- o Covergirl promotional models
- o DB Schenker
- o Lead Creation
- o Wilkhahn Asia Pacific
- Austria
- o Austrian Airlines
- o BMW Group Austria
- o Bosch Austria
- o BRAU UNION ÖSTERREICH AG
- o Danone / Milupa GmbH
- o Erste Bank Wien
- o Falkensteiner Michaeler Tourism Group
- o GRMW Architecture
- o Head Sport GmbH
- o Henkel AG & Co. KGaA Vienna
- o Interconnection Consulting
- o KPMG Austria
- o Liebherr

- o MAN Truck & Bus Vertrieb Österreich GesmbH
- o OMV Refining and Marketing GmbH
- o Palfinger AG
- o PwC Österreich
- o ready2order GmbH (Vienna)
- o Red Bull GmbH
- o SAINT-GOBAIN ISOVER AUSTRIA GMBH
- o SAP Austria
- o UniCredit Bank Austria AG
- Azerbaijan
- o Finance Group | Accounting & Consulting (Baku)
- Belgium
- o Carlson Rezidor
- o Center Parcs Belgium
- o Delhaize Group
- o European Parliament
- o Goodyear Dunlop Tires Belgium NV
- o Google (Brussels)
- o Henkel Belgium
- o Imperial Meat Products
- o Levi Strauss & Co.
- o Michael Page
- o Mondeléz International (Kraft)
- o Nederlandse Kamer van Koophandel voor Belgie en Luxemburg `
- o Page Personnel (PageGroup)
- o Pepsico Benelux
- o SME Europe
- Brazil
- o Clamper Indústria e Comércio S.A.
- o LBH Group Brazil
- Canada
- o Cove Bikes International
- o World Wise Brands Ltd.
- Chile
- o Land Growers Chile
- China
- o Agricultural Bank of China, Hubei branch
- o Bank of China Huaqiao Sub-Branch
- o Finigate Integrated Logistics
- o FU (Beijing) International Education Center (part of F+U Unternehmensgruppe Heidelberg)
- o Intern China (Qingdao)
- o MS Motor Service (Shanghai)
- o SPI Marine Shanghai
- o Volkswagen Group China
- Costa Rica
- o Ecole Travel
- Cyprus
- o Action Digital Agency
- o Mastermind Shipmanagement LTD.
- o TopFX Ltd
- Czech Republic
- o Accenture (Prague)
- o IBM Delivery Centre Central Europe Brno
- o Porsche Central and Eastern Europe s.r.o. (Prague)
- o Skoda Auto (Mladá Boleslav)
- Denmark

- o AW Media
- o Cofman A/S
- o Copenhagen Architecture Festival
- o Gracernote
- o Maersk (Copenhagen)
 - Ghana
- o Delegation of German Industry and Commerce in Ghana P.M.B.
- o Dutch Embassy Accra
 - Egypt
- o Halliburton
- o Hive Advertising
 - Estonia
- o Dream Group OÜ
 - Finland
- o EKOenergy c/o Finnish Association for Nature Conservation
- o Management Events International Oy Ltd
 - France
- o AB Immo
- o Advanced Retail
- o Asso- Mission Bulgarie (Paris)
- o BNP Paribas CIB
- o Bureau International des Expositions
- o Cleverdis
- o Disneyland Paris
- o Groupe Référence
- o Henkel France
- o L'Oréal Paris
- o MONNIER Frères
- o Parametic Technology SA (PTC)
- o Pierre et Vacances CenterParcs Group
- o TBWA
- o Toluna SAS
 - Germany
- o Adidas AG
- o Amersports EMEA
- o Armacell GmbH
- o BMW Group
- o Bosch Siemens Hausgeräte (BSH)
- o CASAMUNDO GmbH
- o Continental Worldwide
- o DB Vertriebs GmbH
- o Deinetorte.de
- o Dreamlines.de
- o Erento GmbH
- o Factor-a
- o Fahrzeugwerk Bernard KRONE GmbH
- o Mondelez (Kraft Foods)
- o Robert Bosch GmbH
- o Seatrade Groningen B.V. (Leer)
- o Siemens
- o Solibro GmbH
- o Watchmaster
- o ZF Friedrichshafen AG
 - Guatemala
- o Deutsch- Gutemaltekische Industrie- und Handelskammer

- Hong Kong
- o Beijing Jingneng clean energy (Hong Kong) company
- o Dutch consulate Hong Kong
- o EntWick Group
- o HONGKONG I&S INTERNATIONAL LIMITED
- o Kaos Ltd.
- o Links Moving Asia
- o Tomy (Hong Kong) Ltd.
- Hungary
- o ELMŰ Nyrt. (RWE)
- o EuCham - European Chamber (Budapest)
- o General Electric (Budapest)
- o Immo web
- o Legalis Global
- o UTB Envirotec
- India
- o Larsen & Toubro Technology Services
- o Siman Stones Private Limited
- o Vogati Talent LTD
- Indonesia
- o Air Bali
- o Big Dutchman PT BD Agriculture Indonesia
- o FM7 Resort Hotel (Jakarta)
- o Naval Cargo (Bali)
- o Nuffic Neso Indonesia
- o Outpost Creative Space
- o PT BD Agriculture Indonesia
- o PT. Eka Nusa Kreasindo
- o PT Schenker Petrolog Utama
- o PT. Telkom Indonesia
- o Solidiance
- Ireland
- o Arklu, as owner of the Lottie doll
- o German-Irish Chamber of Industry & Commerce
- o Google, Inc. (Dublin)
- o Green Oak Sales & Marketing Limited
- o Hertz Dublin
- o La Cucina di Nonna Valentina Ltd.
- o meetingsbooker.com
- o Microsoft Ireland
- o SAP Dublin
- o Wavebreak Media
- Italy
- o Bonprix (Biella)
- o Commerzbank AG (Milan)
- o Diade s.r.l.
- o Engel&Völkers (Palermo)
- o ETA Florence Renewable Energies
- o Marchesi Antinori Spa
- o MecVel srl
- o Musement
- o Pierburg Pump Technology Italy SpA
- o Poggi Trasmissioni Meccaniche S.p.A.
- Japan
- o Bosch Rexroth Japan
- o Mitsubishi Fuso Truck and Bus Corporation
- o Travel Design
- Latvia

- o CowCare SIA
- Lithuania
- o Storsistem
- Luxembourg
- o Assenagon Asset Management S.A.
- o Cargolux
- o Clearstream International S.A.
- o DekaBank - Deutsche Girozentrale Luxembourg S.A.
- o Deutsche Bank Luxembourg S.A.
- o Hauck & Aufhäuser Investment Gesellschaft S.A.
- o PATRIZIA Real Estate Investment Management S.à r.l.
- o PwC Pricewaterhouse Coopers Luxembourg
- Malaysia
- o Able Fisher
- o AQ Services International
- o Continental Tyre Malaysia
- o DIA Brands
- o Doer's Education Group
- o Eurogain Secta SDN.BHD
- o Geomil Asia Sdn Bhd
- o Global Digital Talent
- o Guinness Anchor Berhad (GAB)
- o IQI holdings
- o Malaysian Dutch Business Council (MDBC)
- o Publicis Malaysia
- o Sarawak Tourism Board
- o Silverstreet
- Malta
- o Anchovy Luxury Malta/Melbourne/Palma de Mallorca
- o C.FINO + Sons Limited (Qormi)
- o ML Components Malta
- Mexico
- o CEVA Logistics (Mexico City)
- o fermaca
- o PIC Management
- o Porsche de México
- o Volkswagen de México S.A.
- New Zealand
- o Balle Bros
- o ECOWINDOWS LTD.
- o HAPAG-LLOYD (NEW ZEALAND) LTD.
- o New Zealand Internships
- o Peterpans Adventure Travel
- o Waitaki District Council
- Norway
- o Heidelberg Cement (Oslo)
- Nicaragua
- o Jagwood
- Peru
- o Dos manos (Cusco)
- o Sande Peru
- Philippines
- o SIBAT (Sibol ng Agham at Teknolohiya) Inc.
- o UPSITF - UP System Information Technology Foundation INC.
- Poland
- o MAN (Poznan)
- o Phillip Morris International

- o Roto Frank AG
- o Smart Information Systems Poland
 - Portugal
- o Axa Portugal
- o Enercon GmbH (Viana do Castelo)
- o German Chamber of Commerce (Lisboa)
- o JiaCasa
 - Qatar
- o The Youth Company
 - Romania
- o Alex&Comp (Galati)
- o Ernst & Young (Bucharest)
- o Select Service SRL
 - Russia
- o Jones Lang LaSalle (Moscow)
- o Lufthansa German Airlines (Moscow)
 - Singapore
- o Data Depot Asia PTE. LTD.
- o HydroVision Asia Pte. Ltd. (HydroVision GmbH)
 - Slovakia
- o Eyerim
- o Volkswagen Slovakia
 - Slovenia
- o ABC Accelerator
 - Spain
- o Airbus Defense & Space (Sevilla)
- o Biobizz (Bilbao)
- o Bosch Espana
- o Ciudadalco
- o Continental Tires (Madrid)
- o Daimler Group Services Madrid S.A.
- o Dakota Box
- o Dpointgroup
- o DSM Coating Resins Spain SL
- o Edreams EDIGEO
- o Ericsson Mediterranean Region
- o Forwei S.L.
- o Habitat Apartments
- o IBM Spain
- o IDAPt
- o Maximice Events Group
- o Mercedes-Benz Espana, S.A.
- o Mobusi mobile advertising s.l.
- o Natexo Spain S.L.
- o OneDirect
- o Optiva Media
- o Parametric Technology Corporation (PTC)
- o Perfect Sun Travel SL / Barcelona Point
- o PMI Property-Mallorca-Immobilien
- o Putzmeister Ibérica S.A.
- o SEAT S.A.
- o SES Gran Canaria
- o Solution2markets
- o Spaintacular (former GEP)
- o Sparber Group
- o Splendia Hotels
- o Stay U-nique
- o SuiteLife

- o Telefónica Digital de España
- o TransPerfect
 - South Africa
- o Adventure Works
- o Africege - African Centre for a Green Economy
- o Black Pen Recruitment, Cape Town
- o Cool Banana Production
- o Fetola
- o Grow Abroad
- o Holden Manz
- o Reach Digital
- o Silicon Cape Initiative
- o SPB Wonder
- o Sunshine Letting
- o The Happy Africa Foundation
 - South Korea
- o GameBerry
- o Lufthansa Cargo (Seoul)
- o Siemens Energy Solutions Ltd. (Seoul)
 - Sweden
- o DHL Freight Sweden (Malmö)
- o Evolumi
- o ID24
- o Impactpool
- o Kisi Inc. (Stockholm)
- o Streetcorner AB (Malmö)
 - Switzerland
- o BASF Switzerland AG
- o Bosch Packaging Systems AG (Beringen)
- o Danone AG (Zürich)
- o Deutsche Lufthansa AG (Kloten)
- o Huber+Suhner AG (Herisau)
- o Lufthansa (Zürich)
- o Robert Bosch AG (Urdorf)
- o Scintilla AG (Solothurn)
- o Tesla Motors Switzerland (Zürich)
- o Weidplas GmbH (Rapperswil)
- o WiMag AG
 - Tanzania
- o VIA Aviation
 - Thailand
- o Loxley Public Company Limited (Bangkok)
- o Midas Public Relations Bangkok
- o Traidhos Three-Generation Community for Learning (Chiang Mai)
- o Zalora Ltd. (Bangkok)
 - The Netherlands
- o Ambtman Marine
- o Bright Business Group / Mujjo
- o Caer boardsports
- o Cheer Foundation
- o EuroDev Investments B.V.
- o Fertifill, voorheen Biobizz Holding B.V.
- o FysioSupplies B.V.
- o Holland Trading Group
- o Huawei Technologies Netherlands B.V.
- o Jacobs Douwe Egberts Utrecht
- o JP LED (Veendam)

- o Mercedes-Benz Customer Assistance Center Maastricht N.V.
- o Nike European Headquarters (Hilversum)
- o Nutricia Export (Zoetermeer)
- o Stopaq (Stadskanaal)
- o StudentJob International B.V.
- o Sun Enterprise
- o Super Yacht Company B.V.
- o The Smooth Brothers
- o TKP Investments
- o TomTom (Amsterdam)
- o Unilever Nederland
- o Vice Benelux
- o Virol B.V.
- o Virtuagym
- o Vodafone Ziggo
 - Turkey
- o The U.S. Commercial Service (Ankara)
- o United Nations Populations Fund Agency - UNFPA (Istanbul)
 - United Arab Emirates (UAE)
- o Gulf Incon (Dubai)
- o IMCC Group (Abu Dhabi)
- United Kingdom (UK)
 - o Abercrombie & Kent Europe
 - o Bentley Motors Ltd
 - o Calibrand
 - o Convertize
 - o EF Language Schools LTD
 - o Eurocentres
 - o Hapag-Lloyd
 - o Lidl UK GmbH
 - o London Bio Packaging Ltd
 - o Lufthansa Cargo (Heathrow)
 - o MadBid / Marcandi
 - o Moët Hennessy UK Ltd
 - o Precise Consultants
 - o PriceWaterhouseCoopers Belfast
 - o Rolls Royce Ltd
 - o STILL Materials Handling Ltd
 - o TD Tom Davies
 - o Teligen
 - o TerraCycle
 - o The Hut Group
 - o The Protein Works
 - o The Rake Magazine
 - o The Standard P&I Club
 - o Vodafone Group (London)
 - o Widget Co UK
 - United States of America (USA)
 - o Align Technology Inc.
 - o Cleo
 - o Draexlmaier
 - o Engel & Völkers (Tampa)
 - o Hapag-Lloyd California
 - o Hugo Boss (New York)
 - o KISI Inc.
 - o Lufthansa German Airlines (New York)

- o Mercedes Benz U.S. International
- o Santa Cruz Bicycles LLC
- o SAP Labs LLC
- o TABS Inc.
- o Tesla Motors Palo Alto Inc.
- o The Dutta Corp.
- o TMC, a Division of C.H. Robinson
- o UPM Kymmene, Inc.
- Vietnam
- o Bosch Vietnam Co. Ltd.
- o Coco Corporation
- o Damen Song Cam Shipyard
- o Faquimex
- o Foodpanda/Hellofood (Rocket Internet)
- o InterContinental Danang Sun Peninsula Resort
- o Mercedes-Benz Vietnam Ltd.
- o VNDIRECT Securities Corporation

Instituut voor Communicatie, Media & IT

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
Axians Blackmore Media CGI DUO Gemeente Groningen Hanzehogeschool Groningen ICT Automatisering ilionx Groningen KPN Consulting New Nexus Ordina Groningen*** Philips DAP Quintor RDW RDW ICT bedrijf Saxion Sogeti Wildsea Windesheim Wowww! Xpirit	Worden als externe deskundige ingezet bij examengesprekken/presentaties Opleiding HBO-ICT
2Knowledge · 8D Game CEO · Agentschap Telecom · Antea Group · AT Osborne · Axtion BV · Biblionet Groningen · Bibliotheekservice Fryslân · Bibliotheek Groningen · BSD Groningen · Camerik Voortman · Catawiki · Centrum Beeldende Kunst Groningen · Citymarketingbureau Marketing Groningen · Coaching en Counseling · Coders Academy · Com & Co Groningen/Univé · Concept7 · Confucius Instituut Groningen · Dualhanded (PR & Customer Relations) · DUO · Eclectic International Consulting b.v. · Ego Schrijverij · Facilitair Bedrijf Informatiemanagement · Free Press Unlimited · GasTerra BV · Gasunie · Gebruikersvereniging Antea Group · Gemeente Groningen	Worden als externe deskundige ingezet bij presentaties Opleidingen Communication & Multimedia Design (van voor november 2017) / posterpresentaties CMD(vanaf begeleidingsgroep Afstuderen CMD semester 1 2017-2018 (20-11-2017 - 31-1-2019)) Worden als externe deskundige ingezet bij examengesprekken, case studies, stages; intensieve samenwerking en presentaties – Opleidingen Communicatie/International Communication, Communication & Multimedia Design

- Google
- Grafisch Museum
- Groninger Museum
- Grontmij Nederland BV
- HANNN
- HCDC Hanze
- Healthy Ageing Network Noord Nederland
- Hesp Online Communicatie
- Hollandse Nieuwe ICTG
- Ilionx
- ImProveZ
- Infaqt
- Innonet BV
- In-Orde
- Intent Communicatie en Strategie
- InSites Consulting
- iWink
- JBF Multi Media Communicatie
- Jubile Meida Solutions, The Factor
- Keissen Communicatie
- Koninklijke Boom Uitgevers
- KPN
- Maatschappelijk Werk NoorderMaat
- Muto Communicatie
- NAM Assen
- New Nexus Mobile
- Noorderbrug Groningen
- Noordhoff Uitgevers
- Ogilvy Groep Nederland
- Okkinga Communicatie
- Paulien Kooistra Public affairs consultancy
- OlieMedia
- Principal Blue
- Profactys.nl
- Prover
- Provincie Groningen
- Pulsar Partners B.V.
- RDW
- REEKX b.v.
- Rijksdienst voor het Wegverkeer
- S2M050/Principal Blue
- Savvy Communications
- SmartArt Game Studio BV
- Starkx
- Statement
- Stichting Beeldlijn / VPRO and Radio 1
- Storm Marketing Consultants
- Studio Vuurvogel
- Sweco Nederland B.V.
- Tangible Matters
- Tappan Communicatie
- UMCG
- Univé Noord-Nederland
- Vanboeijen
- VanSantvoordmarketing
- Warner Communicatie
- Webba
- Wenckebach Instituut, UMCG

- Wildsea
- Wolkim
- Woningcorporatie Actium
- www.marjanhamstra.nl

Gemeente Groningen
 BENNINK Marketing & Communicatie
 Neopost
 UMCG
 Gemeente Groningen
 Paulien Kooistra Public Affairs Consultancy
 Gemeente Groningen
 Intent communicatie & strategie
 Dualhanded (PR & Customer Relations)
 VanSantvoordMarketing
 Savvy Communications
 Vonc
 Catawiki
 Warner Communicatie
 Ondernemerscollege - Friesland College
 Provincie Groningen
 Working Service
 Woningcorporatie Actium
 Noorderbrug Groningen
 Koninklijke Boom Uitgevers
 Groninger Museum
 EGO Schrijverij
 Univé Noord-Nederland
 GasTerra BV
 Ogilvy Groep Nederland
 Noordhoff Uitgevers
 Hollandse Nieuwe
 ImProveZ Marketing & Communicatie
 Communicatie Adviseur Hanze Hogeschool
 Marjan Hamstra
 Provincie Groningen
 NAM Assen
 Maatschappelijk Werk NoorderMaat
 Keissen Communicatie
 Wolkim
 Infaqt
 Sweco Nederland BV
 Gebruikersvereniging Antea Group
 Centrum Beeldende Kunst Groningen
 Tappan Communicatie
 Noorderzijlvest
 Muto Communicatie
 Aize Bouma

Worden als externe deskundige ingezet bij presentatie en verdediging
 Opleidingen Communicatie/International Communication

- 2Knowledge
- 8D Game CEO
- Agentschap Telecom
- Antea Group
- AT Osborne
- Axtion BV
- Biblionet Groningen

Worden als externe deskundige ingezet bij examengesprekken, case studies, stages; intensieve samenwerking en presentaties – Opleidingen Communicatie/International Communication, Communication & Multimedia Design

- Bibliotheekservice Fryslân
- Bibliotheek Groningen
- BSD Groningen
- Camerik Voortman
- Catawiki
- Centrum Beeldende Kunst Groningen
- Citymarketingbureau Marketing Groningen
- Coaching en Counseling
- Coders Academy
- Com & Co Groningen/Univé
- Concept7
- Confucius Instituut Groningen
- Dualhanded (PR & Customer Relations)
- DUO
- Eclectic International Consulting b.v.
- Ego Schrijverij
- Facilitair Bedrijf Informatiemanagement
- Free Press Unlimited
- GasTerra BV
- Gasunie
- Gebruikersvereniging Antea Group
- Gemeente Groningen
- Google
- Grafisch Museum
- Groninger Museum
- Grontmij Nederland BV
- HANNN
- HCDC Hanze
- Healthy Ageing Network Noord Nederland
- Hesp Online Communicatie
- Hollandse Nieuwe ICTG
- Ilionx
- ImProveZ
- Infact
- Innonet BV
- In-Orde
- Intent Communicatie en Strategie
- InSites Consulting
- iWink
- JBF Multi Media Communicatie
- Jubile Meida Solutions, The Factor
- Keissen Communicatie
- Koninklijke Boom Uitgevers
- KPN
- Maatschappelijk Werk NoorderMaat
- Muto Communicatie
- NAM Assen
- New Nexus Mobile
- Noorderbrug Groningen
- Noordhoff Uitgevers
- Ogilvy Groep Nederland
- Okkinga Communicatie
- Paulien Kooistra Public affairs consultancy
- OlieMedia
- Principal Blue
- Profactys.nl
- Prover
- Provincie Groningen

- Pulsar Partners B.V.
- RDW
- REEKX b.v.
- Rijksdienst voor het Wegverkeer
- S2M050/Principal Blue
- Savvy Communications
- SmartArt Game Studio BV
- Starkx
- Statement
- Stichting Beeldlijn / VPRO and Radio 1
- Storm Marketing Consultants
- Studio Vuurvogel
- Sweco Nederland B.V.
- Tangible Matters
- Tappan Communicatie
- UMCG
- Univé Noord-Nederland
- Vanboeijen
- VanSantvoordmarketing
- Warner Communicatie
- Webba
- Wenckebach Instituut, UMCG
- Wildsea
- Wolkim
- Woningcorporatie Actium
- www.marjanhamstra.nl

- 5G
- Atos
- IBM
- Quintor
- RDW
- Samenwerking Noord

Convenant

- Concept7
- Consultants
- Storm Marketing Group
- Traffic4U
- UMCG

Case studies, stages, e.d.; intensieve samenwerking

Alle stakeholders

Ontvangen 4x per jaar de Digitale nieuwsbrief CMI.

Praktijkmap voor werkveldrelaties (voor internationale universiteiten en hogescholen)

- Camerik (zelfst comm adviseur)
- Dizain
- Gallagher Europe
- GasTerra B.V.
- Gemeente Groningen (adv concern strategie)
- Gemeente Groningen (CBK)
- Akzonobel
- Hollandse Nieuwe
- Martini ziekenhuis
- Ministerie van Veiligheid en Justitie, directie

Lid adviesraad CO en IC (PiER)

voorlichting

- IBM client innovation centre
- Social Business Club
- Statement
- Storm marketing group
- UMCG
- Van Leeuwen Communicatie
- Der Unternehmensdokter
- Malengo

Lid adviesraad CMD (PiER)

- BR-ND
- ComPlay/Visio Groningen
- Concept 7 Paterswolde
- Duo Groningen
- Gemeente Groningen
- Getlogic Groningen
- Groningennachtwacht.nl Groningen
- Huize Veen Groningen
- iWink Groningen
- KPN
- MAD Multimedia Groningen
- Okkinga Gemeente Groningen
- Peperzaken Groningen
- RDW
- Sociaalondernemer en mede-initiatiefnemer van

Jimmy's

- Starkx Groningen
- UMCG Groningen
- Wild Sea Leeuwarden
- Yellow Yard Groningen

Lid adviesraad HBO-ICT (PiER)

Achmea IT
Atos
Avebe
Axians
Bencom B.V.
CGI
DUO
Gasunie
Gemeente Groningen
IBM Service Centre
ICT Automatisering
Insite Security BV
KPN Consulting
KPN Nederland
Noorderpoort
Philips DAP
QNH wordt per 2019 ilionx
Quintor
RDW
RDW ICT bedrijf - Adviseur ICT Arbeidsmarkt en
Opleidingen
RUG
theFactor.e
TNO ICT
Traffic4u
Wild Sea

Instituut voor Facility Management

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
LOOFD	LOOFD; Landelijk overleg Opleidingen Facility Management
Werkveldadviescommissie	Werkveldadviescommissieleden. Enerzijds adviseert, informeert en ondersteunt de WAC de opleiding over (ontwikkelingen in) het werkveld en de afstemming hierop door de opleiding en anderzijds functioneert zij als klankbord voor ontwikkelingen in het onderwijs en de organisatie van het onderwijs en het Instituut. Hiermee vervult de WAC als collectief een advies-, informatie- en toetsingsrol op vooral tactisch en strategisch niveau.
Facility ManagementNederland	FMN is dé beroepsvereniging in Nederland voor het facilitaire domein dat als platform bindt en verbindt. Het is een netwerk van professionals, die kennis en ervaring haalt uit de markt en dit onder de leden verspreidt op tal van manieren.
NEVI (Nederlandse Vereniging voor Inkoopmanagement)	Inkoopseminar Instituut voor Facility Management, waarbij de Nederlandse Vereniging voor Inkoopmanagement (NEVI) jaarlijks betrokken is (jaarlijks). Het inkoopseminaar dient als netwerkbijeenkomst van het FM-werkveld, waarbij ook veel alumni worden uitgenodigd.
European Facility Management Network (Euro-FM)	Euro-FM: Kennisnetwerk in de Europese facilitaire markt. Voorzitter is Ron van der Weerd (dean Instituut voor Facility Management). Activiteit: Facility Management Congress (EFMC).
International Facility Management Association	IFMA erkent en certificeert internationale onderwijsprogramma's, certificeert facility managers, leidt onderzoek op het gebied van Facility Management en realiseert de "World Workplace", de grootste conferentie en expositie rond Facility Management in de wereld.
German Facility Management Association	International Seminar Instituut voor Facility Management: Internationale gastsprekers, georganiseerd voor studenten, medewerkers en FM-werkveld-relaties.
F-MEX	onbekend
UMCG	lid van de werkveldadviescommissie van het Instituut voor Facility Management
Draaijer en Partners	lid van de werkveldadviescommissie van het Instituut voor Facility Management
VosHoving bedrijfsmakelaars	onbekend

Novon Schoonmaak B.V.	lid van de werkveldadviescommissie van het Instituut voor Facility Management
Sensz	ex-lid van de werkveldadviescommissie van het Instituut voor Facility Management
Sodexo Facility services	onbekend
Trots	lid van de werkveldadviescommissie van het Instituut voor Facility Management

Instituut voor Financieel Economisch Management

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
Werkveld lectoraat	Verbinding tussen onderzoek en onderwijs: onderzoeksopdrachten van verschillende organisaties op het snijvlak van MVO en Financieel Management voor honoursstudenten, stagiairs en afgestudeerden.
Stichting Physis; Erasmus Universiteit; Het Groene Brein; Zorghuizen NN, Humanitas DMH, LOC, Radboud Universiteit, KU Leuven, CoE HA, Vilans, LOC: Radicale Vernieuwing, ZorginnovatieForum, Gemeente Midden-Drenthe, Gemeente Midden-Drenthe, Werkpro, Humanitas, Gemeente Groningen, Stam BV	Consortium voor NWO-gefinancierd onderzoek naar duurzame businessmodellen in de zorg en vervolg
Gasterra, Gemeente Groningen, New Energy Coalition, Progress Events, verschillende cafés	Consortium voor RAAK gefinancierd onderzoek naar duurzame businessmodellen in de energiesector
Gebiedscoöperatie Westerkwartier	Langdurige samenwerking in onderzoek voor deze coöperatie en de vervlechting van dit onderzoek in het onderwijs.
Werkveld Finance & Control	Werkveld Advies Commissie, 2 x per jaar
Werkveld AC	Werkveld Advies Commissie, 2 x per jaar
Werkveld Finance, Tax and Advice	Werkveld Advies Commissie, 2 x per jaar
Contacten in het werkveld	Publicaties en rapportages over onderzoeksprogramma's van het Kennis Centrum Ondernemerschap
Scholen voortgezet onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> - Voorlichting op scholen - Studenten brengen bezoek aan hun vroegere school en geven presentatie
MBO scholen	<ul style="list-style-type: none"> - Voorlichting op scholen over de verschillende opleidingen - Samenwerking met het Alfa College, Noorderpoort, Friese Poort, Drenthe College en Menso Alting.
Hoger Onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> - Het MT (dean en teamleiding) voert overleg met andere hbo-instellingen - HEO Sectorraad - Afstemming en samenwerking
Landelijke overleggen	<ul style="list-style-type: none"> - LOOFC (Landelijk Opleidingsoverleg Finance & Control) - AC Scholenoverleg - LOFTA (Landelijk Overleg Finance, Tax and Advice)
Gemeenten in Noord-Nederland	<ul style="list-style-type: none"> - In verband met minor Lokale Overheid en MKB

Internationale Partners	- Uganda Christian University, University of Aruba, University of Belgorod, TAMK University of Finland
Gebiedscoöperatie Westerkwartier en Gebiedscoöperatie Zuid-West Drenthe	- Samenwerking met de stakeholders Rabobank, Staatsbosbeheer, LTO Nederland, Terra en diverse gemeenten
Externe gastsprekers	- Gastcolleges bij verschillende vakken en projecten - Gastcolleges regulier onderwijs

Instituut voor Life Science & Technology

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
Scholen voortgezet onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> - Voorlichting op scholen - Bijscholing voor docenten VO (wiskunde) - Masterclasses - Profielwerkstukken - Docentenontwikkeling teams met VO docenten - Keuzecolleges - Studenten brengen bezoek aan hun vroegere school en geven presentatie
Mbo scholen	<ul style="list-style-type: none"> - MLO Noorderpoortcollege maakt gebruik van gezamenlijke laboratoria + Procestechologie - Voorlichting op scholen over mbo-routes van IIST - Curriculum vergelijking MBO – HBO met Noorderpoort
Technasia	<ul style="list-style-type: none"> - Voorlichting op scholen - Begeleiden van O&O-opdrachten en profielwerkstukken van vo-scholieren door docenten van het Instituut voor Life Sciences & Technology - Masterclasses voor scholieren - Betawerkplaatsen met Technasia - Website Bètasteunpunt
Scholieren/ potentiële studenten	Per jaar minimaal 3 meeloopdagen voor alle opleidingen ILST, gemeenschappelijke excursies met UMCG en Hunze en Aa's
Werkveldadviescommissie (WAC) <ul style="list-style-type: none"> - Innocore - AkzoNobel - UMCG - PRA Health Sciences - RuG en Analytisch Biochemisch Laboratorium B.V. - Philips - Avebe / Solanic - Imenz - Certe - Actemium - IQ Products - Bioclear earth B.V. - Syncom - AVEBE - Lab Ofichem - Polyvation 	4 x per jaar bij elkaar, strategische thema's en kwaliteitsborging, plus organisatie Meet&Greet
FrieslandCampina Domo	
BioBTXBV	

Instituut voor Marketing Management

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
Werkveldadviescommissie (WAC)	3 tot 4 x per jaar bij elkaar, strategische thema's CE Visie; toeleverend onderwijs, alumni, studenten en wac
Kamer van Koophandel Groningen	Contacten over student-starters/studentbedrijven, samenwerking Ondernemingsplan op Maat, gastcolleges, intermediair in adviestrajecten
VNO-NCW / MKB-Noord	Voorzitter Lambert Zwijs als lid WAC Kenniscentrum Ondernemerschap (KCO), intermediair voor opdrachten voor onderwijs en het label VNO – NCW/MKB-Noord
NIMA	Faciliterend voor de minor Nima A-B
Gemeente Groningen	Contacten over het Groningen Confucius Institute en over de samenwerking met Oldenburg en Bremen; Retail agenda van de Gemeente Groningen – winkelcentra/binnenstad (tussenpersoon: Simon Poelstra) Wethouder EZ Joost van Keulen lid KCO adviesraad
Stageverlenende bedrijven	Ongoing
Rabobank	Faciliterend voor studentbedrijven ORM; samenwerking OOM cq ondernemende minoren, gastsprekers
Stichting Jonge Honden	Faciliterend voor studentbedrijven ORM / CE
Ondernemersplatform Groningen – nieuwe naam: Founded Groningen	Inhoudelijk contact t.b.v. onderwijs SB&RM en minoren Ondernemerschap
Belastingdienst Groningen	Ondernemerschapsminoren en studentbedrijven, gastcolleges
Groningen Cityclub	Inhoudelijk contact t.b.v. specialisatie Retailing ORM / CE, onderwijsprogramma jaar 1 en 2 SB&RM
Commerciële Club Groningen	5x per jaar bijeenkomst, platformbijeenkomsten onderwijs; leden ontvangen stagiairs en afstudeerders IMM
Hogeschool Zeeland	Afstemming curriculum en examinering CE

Instituut voor Rechtenstudies

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
HBO-Rechten	
Achmea Rechtsbijstand	Stage
Advocatenkantoor Lim a Poo, Suriname	Stage buitenland
AEGON levensverzekering NV	Lid werkveldadviescommissie, stage
Anker Verzekert	Stage
Bout Advocaten	Stage
Broekema Notaris (voorheen Broekema Nielsen Notarissen)	Stage
Bureau Steenland	Lid werkveldadviescommissie
DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringsmaatschappij NV	Lid werkveldadviescommissie, stage
DUO	Lid werkveldadviescommissie, stage, afstuderen
Gemeenschappelijk Hof van Justitie, Aruba	Stage buitenland
Gemeente Assen	Stage, afstuderen
Gemeente Groningen	Lid werkveldadviescommissie, stage, afstuderen
GGN Mastering Credit	Stage, afstuderen
Groningen Seaports, Delfzijl	Stage
Hoekstra & Partners Noord Nederland	Stage
Ministerie van Justitie	Stage, afstuderen (PI's, Politie, OM)
NDC mediagroep Leeuwarden/Groningen	Stage
Provincie Drenthe, Friesland, Groningen	Lid werkveldadviescommissie, afstuderen
Rechtbank Noord-Nederland	Stage, afstuderen
Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, Assen	Stage
Rijkswaterstaat, Leeuwarden	Stage
Slachtofferhulp	Stage, afstuderen
Staatsbosbeheer, Groningen	Stage

Univé Rechtshulp	Stage, afstuderen
Trip Advocaten & Notarissen	Lid werkveldadviescommissie, stage
UMCG Groningen	Stage, afstuderen
UWV	Stage
Vluchtelingenwerk Noord-Nederland	Stage, afstuderen
Sociaal Juridische Dienstverlening	
Barnardo's, Cardiff	Stage buitenland
Belastingdienst	Stage / afstuderen
Bout Advocaten	Stage / afstuderen
BWRI / Gemeente Hoogezand-Sappemeer	Stage / afstuderen
Coöperatie Amaryllis	Stage / afstuderen
DAS Rechtsbijstand	Stage / afstuderen
DUO	Stage / afstuderen
Gebiedscoöperatie Westerkwartier	Afstuderen
GKB Drenthe	Stage / afstuderen
Groningse Kredietbank	Lid werkveldadviescommissie, Stage / afstuderen
Gemeente Groningen, diverse afdelingen	Stage / afstuderen
Gemeente Leeuwarden, diverse afdelingen	Stage / afstuderen
Gemeente Midden-Drenthe	Stage / afstuderen
Gemeente Oldambt	Stage/afstuderen
HMP & YOI Parc Prison, Bridgend	Stage buitenland
Het Juridisch Loket, diverse locaties	Stage / afstuderen
Kenniscentra / lectoraten	Afstuderen
Ministerie van Justitie (PI, OM, Politie)	Lid werkveldadviescommissie, Stage / afstuderen
Raad voor de Kinderbescherming	Afstuderen

Instituut voor Sportstudies

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
Alfa-college Huis voor de Sport (Groningen, Friesland, Drenthe) Ziekenhuis Nijsmellinghe, Drachten Sportstad Heerenveen Fysio Fitness Centrum Groningen Music and Sports UMCG / Beatrixoord Bewegingscentrum Leeuwarden Gezondheid Integraal Gemeente Borger-Odoorn	- Werkveldadviescommissie Sportkunde - Samenwerking Onderwijs en Onderzoek
Meander School (Speciaal Onderwijs) Groningen Atletiek Harens Lyceum (onderdeel van Zernike college) (Voortgezet Onderwijs) Alfacollege (Voortgezet Onderwijs) Gemeente Groningen (Combinatiefunctionaris) Terra Winsum	- Werkveldadviescommissie ALO
Alfa-college, MBO	- Uitwisselen van medewerkers via detacheringen (fit for life) - Stage - Aansluiting mbo-hbo - RTC Volleybal (Regionaal Talent Centrum Volleybal) - Advies
Drenthe College	- Stage - Aansluiting MBO-HBO
Noorderpoort	- Uitwisselen van medewerkers via detacheringen (noordersport) - Stage
Huis voor de Sport Groningen	- Scholing - Combinatiefuncties - Sportplein Groningen - Advies
KVLO (Koninklijke Vereniging Leraren Lichamelijke Opvoeding)	- Belangenvereniging voor docenten Lichamelijke Opvoeding ALO
Gemeente Groningen	- Bslim - Sportstimulering - Combinatiefuncties - Groningen FIT - BIOR - Detachering - Onderzoek op sport

Sportplein Groningen	- Strategische en thema overleggen - Project bewegingsonderwijs (verdeling project zelfregulatie vmbo & sport- spelatelier Gemeente Groningen) ALO
NOC*NSF	- Olympisch Plan 2028 - Topcoach 5
Provincie Groningen	- Onderzoeksagenda sport
UMCG (Universitair Medisch Centrum Groningen)	- Sportgeneeskunde - Sportmedisch centrum - Stages - Sectorplan Noord - KWP (KennisWerkPlaats) ALO
UMCG/CVR Beatrixoord Sportkracht Noord (NOC*NSF, KNVB, 3 Sportraden)	- Onderwijs afstemmingsoverleg
NEVOBO (Nederlandse Volleybal Bond)	- RTC Volleybal (Regionaal Talent Centrum Volleybal) - Lycurgus (Volleybalvereniging)
RUG, Faculteit Bewegingswetenschappen (Rijksuniversiteit Groningen) Aletta Jacob School of Public Health HANNN (Healthy Ageing Network Noord Nederland)	- Kennisdeling - CaRES (Care, Rehabilitatie, Educatie & Sport)
ACLO (Studentensport Groningen)	- Stage - Gebruikmaken van elkaars faciliteiten - Advies
Koninklijke Nederlandse Voetbalbond (KNVB) Noord	- Stages
Sport Drenthe	- Living Lab - Jongeren op gezond gewicht (JOGG)
Kenniscentrum Sport	- Opleidingsprogramma's seniorenport
MENZIS	- Onder andere samenwerking in Health-I-port
FC Groningen	- Stages - Advies
Donar	- Partnerovereenkomst - Adviescommissie van de Sport ALO
Topsport Steunpunt Noord	- Ondersteuning studerende topsporters
Adviescommissie van de Sport	- Gemeente Groningen
Studentenvereniging MESACOSA, Groningen	- Advies
Alumni vereniging Sportmanagement Alumnivereniging Sportgezondheid (Leefstijlbubbels)	- Advies

Hogeschool Arnhem Nijmegen	-	Landelijk overleg LOS (Landelijk Overleg Sportkunde)
Haagse Hogeschool	-	Landelijk overleg SG-5
Hogeschool van Amsterdam	-	Landelijke vereniging Gezondheid Studies NBLP
Hogeschool Windesheim, Zwolle	-	SBM (Sport Bewegen Management) ALO
INHolland	-	HSO (Hogescholen Sport Overleg) ALO
Fontys Hogescholen, Eindhoven	-	ALO (ALO coördinatorenoverleg) ALO
Hogeschool van Zeeland		
Saxion Hogeschool		RAAK Big Data Technologies voor Detectie Overbelasting Topsporters
Dollard College		Aspirant opleidingsschool Ommelanden en Groninger Opleidingsschool
Eemsdelta College		
Ubbo Emmius College		
Aletta Jacobs College		
NHL		
RuG		
Strategische thema's	-	Samenwerking
Gemeente Groningen		
Huis voor de Sport Groningen		
Sportplein Groningen		
Sport Drenthe		
Provincie Drenthe		
Drenthe Gezond		
Ministerie WVS met Sport Drenthe		
Kennis Centrum Events Drenthe		
GGD Drenthe en Drentse Gemeenten		
Gemeente Assen		
Sport & Society		
Gemeente Hoogezand		
Gemeente Tietjerksteradeel		
Gemeente Heerenveen		
WESP (Landelijke Werkgroep Evaluatie Sportevenementen)		
Mulier Instituut (Mulier Instituut is een onafhankelijke en landelijk opererende stichting. Het doel van het Mulier Instituut is de bevordering van de sociaal-wetenschappelijke kennisontwikkeling en beleidseffectiviteit op het terrein van sport).		
KNSB met Fontys Hogescholen		
EASM (European Association for Sport Management)		
Hanzehogeschool Groningen, Kennis Centrum Ondernemerschap		
Vrije Universiteit Brussel		
Universiteit Twente		
UMCG (Universitair Medisch Centrum Groningen)		
Beatrixoord (Revalidatie-centrum)		
GGD Groningen en Drenthe		
VNN (Verslavingszorg Noord Nederland)		
- Zon MW (stimuleert gezondheidsonderzoek en zorginnovatie)		
- QS (Quantified Self)		

<p>I3PE: Lithuanian Academy of Physical Education, Lithuania Vrije Universiteit Brussel HAAGA-HELIA University of Applied Sciences, Finland University of Oradea Romania University College South, Denmark Sommelweis Egyetem, Hungary Universitet i Agder, Norway Universidad de Barcelona, Spain University of Worcester, United Kingdom Malmö Hogskola, Sweden University College Gent, Belgium University Carl Ossietzky, Oldenburg Akademia Wychowania Fizycznego Poznaniu, Poland.</p>	-	Europees samenwerkingsverband
<p>ENSE: Deutsche Sporthochschule Köln, Germany Università degli Studi di Roma Foro Italico, Italy Lithuanian Academy of Physical Education, Lithuania Nicholas Copernicus University, Poland Escola Superior de Desporto de Rio Maior Instituto Politécnico de Santarém University of Madeira, Portugal Vrije Universiteit Brussel Canterbury Christ Church University, United Kingdom INSEP, Paris, France University of Southern Denmark (SDU) Universität Wien, Austria</p>	-	European Network of Sport Science, Education and Employment
<p>EASM: Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea, Spain Universität Bayreuth, Germany Malmö Höghskola, Sweden NORTHUMBRIA UNIVERSITY, UK VRIJE UNIVERSITEIT BRUSSEL, Belgium University of Bergen, Norway Linnaeus University, Sweden GB Consulting Madrid – Buenos Aires Josef Pilsudski University of Physical Education, Poland Universidad Autónoma de Madrid Ciudad Universitaria de Cantoblanco, Madrid Insep (Institut National Du Sport, De L'expertise Et De La Performance), France</p>	-	(European Association for Sport Management) Europees samenwerkingsverband voor Sportmanagement
<p>WASM</p>	-	World Association of Sport Management

<p>SPEACH: Syddansk Universiteit Lietuvos Sporto Universiteit Instituto Politecnico International Council for Coaching Excellence Real Dereacion Espanola Vrije Universiteit van Brussel Nederlands Olympisch Committee University of Canterbury European Network of Sport</p>	- Sport Physical Education and coaching in Health netwerk international aanvragen
<p>ASE: Fit sport Austria Sportunion Österreich Arbeitsgemeinschaft für Sport und Körperkultur in Österreich Allgemeiner Sportverband Österreichs Valrakunnallinen Liikuntaorganisaatio Finland Riksidrottsförbund Slagelse Community Slovenian Sport Office Hungarian School Sport Federationa Youth Sport Trust Regional Sports Confederation for the Saarland Stichting Vlaamse School Sport</p>	- Activity Square Europe network internationale aanvragen
<p>COP4HL: SWECO Nederland B.V. Plaza Sportiva Euroborg BV Gemeente Groningen Suddansk Universitet FIT & SUND Danmark (bedrijf) ALCOITÃO School of Health Sciences Physioclem (bedrijf) LSU Active Training (bedrijf) Kaunas Region Public Health Office Universidad de Malaga Malaga County Council SPIN (bedrijf) CUBE RUG/Healthwise COHERE</p>	
HEPA Europe Network	Reguliere contacten onderhouden en nieuwe opdoen. Onze projectresultaten worden hier gepresenteerd en we gaan voor de toekomst binnen HEPA een sport injury prevention oprichten als uitkomst van E+/MOVE HEALTHY project.
SDU	We werken of hebben samengewerkt in SPEACH, COP4HL, E+/MOVE HEALTHY, ENSE. We zijn nu onze samenwerking aan het formaliseren zodat het een preferred partner wordt op het gebied van onderwijs-onderzoek-ondernemerschap t.a.v. het thema healthy ageing.
Sportlectoren platform	Strategisch agenda op het gebied van sportonderzoek in Nederland ontwikkelen en uitdragen.

Living lab partners (IWP): O2G2 NL Actief Noorderpoort Sport Drenthe Alfa College	Samenwerkingsverbanden
Health I Port	- Topsportzorgcentrum
Sport Science Instituut Groningen	- Sportwetenschappelijk onderzoek en onderwijs
Sportinnovator	- Innovatie en kennisontwikkeling sport, bewegen, revalidatie en HA
Master Sport en bewegingsonderwijs	Board of reference
RuG	- Onderwijs-Onderzoek
CIOS	

Bedrijven:	
Lode	IAG/functional fitness monitor
Procare	IWP Cycling Lab
Axtion	IAG/functional fitness monitor
SWECO	IWP Cycling Lab
New Nexus Mobile	IWP Cycling Lab
Bold1609	IWP Cycling Lab
SportConfex	IWP Cycling Lab
SciencePLus Group	IAG/functional fitness monitor
Batavus	IWP Cycling Lab
LAOS landschapsarchitecten	IWP Cycling Lab
ICS	
KPN	Bedrijven call ZONmw
Estafette	IAG/functional fitness monitor

Move Healthy:	
Vumc-HEPA	
SDU	
ICCE	
KNVB	
VeiligheidNL	
Oradea	
Lithuanian Basketbal federation	
ENSE	
VUB	
Spin Sport Innovation	

Prins Claus Conservatorium (PCC)

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
Werkveldadviescommissies (WAC)	overleggen t.a.v. onderwijs
Centra voor de Kunsten/muziekscholen provincies Groningen, Friesland en Drenthe	overleggen over doorstroming, samenwerking, stageplaatsen
VNO-NCW Noord	medewerking aan muzikale invulling van VNO-NCW Noord gala-avond, kandidaat Talent Award
SNN	Partner Prins Claus Concerten
Noord Nederlands Orkest / Oosterpoort	overleg over en planning van nauwere samenwerking, stages bij NNO
Stichting Swingin' Groningen	deelname PCC-studenten aan GasTerra Talent Award
Groninger Museum	diverse muzikale bijdragen aan opening van tentoonstellingen Muziek van CMSstudente Mirte de Vrieze bij expositie #PanoramaRomantica ism Reality Centre RUG
Diverse professionele en amateurorkesten in Nederland	o.a. meewerken met PCC-onderwijsprojecten, stages
Diverse podia in de provincies Groningen, Friesland en Drenthe	diverse concerten door orkestproducties, deels invulling door impressariaat
Gemeentelijke en provinciale overheden	inhoudelijke overleggen, muzikale invulling van diverse evenementen/gelegenheden
Groninger scholen voortgezet onderwijs	overleggen over doorstroming, samenwerking
Harens Lyceum en Montessori Lyceum Groningen	invulling van DaMu-regeling
Stagescholen	stages en stagevoortgangsgesprekken
Diverse sponsors	diverse concerten/optredens/ontvangsten van hun relaties in PCC
City Proms	samenwerking op het gebied van health en educatie
Rijksuniversiteit Groningen	samenwerking in University College Groningen
'Meer Muziek in de Klas'	samenwerking met SPEA (Pabo), gemeente en VO-scholen
Club Guy & Roni	verkenning mogelijkheden tot samenwerking
100 jaar De Ploeg	medewerking aan invulling jubileumjaar
Kwadrantgroep	samenwerking op gebied van healthy ageing

Sounds of Music	medewerking aan festival
Hanzehogeschool Groningen - diverse schools	Samenwerking op het gebied van onderwijs en evenementen
MUSIC4ALL Haren	Muzikale samenwerking met Dr. J. de Graaf school, Visio Onderwijs en bewoners Borgheerd
Buurtoverleg Oosterpoortwijk	invulling muzikaal programma van kunstproject in de wijk en locatie Rondje Kunst

Lucia Marthas Institute for Performing Arts (Amsterdam en Groningen)

Stakeholders	Activiteiten per stakeholder
Theaterproducenten/eventproducties, waaronder Stage Entertainment/ Joop van den Ende Theaterproducties, Stardust Circus International, OpusOne, MTW, Niehe Theaterproducties, Wentink Forno & Partners, Live Lane, RTL Wentink events, Carré Producties, DommelGraaf en Cornelissen entertainment	Medewerking stagiaires binnen grote musicalproducties. Externe commissie leden examens. Werkveld onderzoek en round table innovatie gesprekken
Televisiezenders (publieke en commerciële omroepen), waaronder NPO en RTL, SBS, VARA BNN, AVRO/TROS. Daarnaast diverse tv-productiemaatschappijen, zoals Niehe Media, EVA, Medialane, TALPA , IDTV	Medewerking stagiaires binnen tv-evenementen. Externe commissie leden examens. Werkveld onderzoek en round table innovatie gesprekken
<p>Werkveldadviescommissies (WAC's) met verschillende leden, onder wie:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Joop van den Ende (theaterproducent) - Jeanine van den Ende - Ivo Niehe (theater- en tv-producent) - Jacques van Meel (directeur Van Meel Consultancy Dance, Art & Education) - Maurice Wijnen (theater-en televisiemaker) - Simone Kleinsma (actrice, presentatrice en zangeres) - Prof. dr. Ruud Vermeij (hoogleraar Movement and Dance Studies) - Stanley Burleson (musical)acteur, zanger, danser en choreograaf) - Shirley Esseboom (Nederlands Dans Theater) - Michael Mills (Folkwang Universiteit Essen) - Sean McNamara (Guildford School of Acting) - Nina Norblad (Gothenburg University – Academy of Music and Drama) 	
<p>Financiële en organisatorische adviezen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Masman Bosman (Den Haag) - Doron Kurz (director commerce Pathé Theatres) 	
Gemeentelijke overheden Amsterdam en Groningen en Rijk , OCW	Medewerking aan diverse projecten.
Goede doelen, waaronder Stop Aids Now, Warchild, Raad voor de Kinderbescherming, Week van de Chronisch Zieken, Stichting DON, Ronald McDonald Kinderfonds, Orange Babies, Stichting KiKa, Plan Nederland, Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij, Stichting WereldOuders, Make a Wish, Voedselbank Amsterdam/Groningen, Jeugd Cultuur Fonds. Jongeren cultuur fonds etc	Medewerking stagiaires
Diverse musea en bedrijven.	Medewerking stagiaires binnen tv-evenementen. Externe commissie leden examens. Werkveld onderzoek en round table innovatie gesprekken

Bijlagen - Buitenlandse partnerinstellingen

Samenwerking met buitenlandse partnerinstellingen en uitwisseling van studenten (in/uit).

In onderstaand overzicht zijn alleen details opgenomen van de wederzijdse uitwisseling van studenten voor minimaal drie maanden. Andere vormen van samenwerking (docentenuitwisseling, samenwerking in projecten, wederzijdse korte bezoeken van studenten) zijn niet opgenomen. Studenten van buitenlandse partners die naar de Hanzehogeschool Groningen zijn gekomen voor het behalen van een diploma zijn ook niet meegeteld.

In totaal waren er 707 inkomende exchange studenten en 785 uitgaande exchange studenten. Een * geeft aan dat het gaat om uitwisselingen van Master studenten.

School of Architecture & Built Environment

Country	Partner Institution	IN	OUT
China	North China University of Technology	3	0
Denmark	Ingeniorhøjskolen Aarhus Universitet	0	2
Denmark	Syddansk Universitet	1	0
Finland	Tampereen Ammattikorkeakoulu	0	1
Finland	Oulun Seudun Ammattikorkeakoulu	0	1
Finland	Metropolia Ammattikorkeakoulu	1	0
France	ESITC Ecole Supérieure d'Ingénieurs des Travaux de la Construction de Cachan	1	0
Hungary	Szent István Egyetem	1	0
Indonesia	Institut Teknologi Sepuluh Nopember (ITS)	0	3
Ireland	Institute of Technology Carlow	0	1
Korea, Republic of	Konkuk University	1	0
Korea, Republic of	Incheon National University	0	4
Poland	Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie	2	0
Spain	Universidad Politècnica de València	6	8
Taiwan	National Taipei University of Technology	2	0
Total		18	20

School of Fine Arts

Country	Partner Institution	IN	OUT
Austria	FH JOANNEUM - University of Applied Sciences	2	0
China	Beijing Technology and Business University	1	0
Finland	Tampereen Ammattikorkeakoulu	2	2
Finland	University of the Arts Helsinki	0	1
Germany	Hochschule für Technik und Wirtschaft Berlin	1	0
Hungary	Budapest Metropolitan University	1	0
Ireland	National College of Art and Design	2	1
Japan	Nagoya Zokei University	1	0
Korea, Republic of	Konkuk University	1	0
Latvia	RISEBA University of Business Arts and Technology	1	0
Mexico	Universidad de Monterrey	1	0
New Zealand	Auckland University of Technology	7	0
Poland	University of the Arts in Poznan	1	1
Slovenia	Univerza v Ljubljani	5	0
Spain	Universidad Complutense de Madrid	3	0
Spain	Universidad de Granada	0	1
Turkey	Marmara Üniversitesi	3	0
United Kingdom	Coventry University	5	0
United Kingdom	Middlesex University	0	2
United States	Louisiana State University (LSU)	1	0
United States	Northern Arizona University, Flagstaff	1	0
Total		39	8

School of Health Care Studies

Country	Partner Institution	IN	OUT
Austria	FH JOANNEUM - University of Applied Sciences	1	0
Belgium	Haute Ecole Leonard de Vinci - Institut Libre Marie Haps	1	0
Belgium	UC Leuven	1	0
Belgium	Thomas More Mechelen-Antwerpen	1	0
Bosnia and Herzegovina	Javna Ustanova Univerzitet u Zenici Universitas Studiorum Zenicaensis, University of Zenica	4	0
Finland	Oulun Seudun Ammattikorkeakoulu	2	1
Finland	Savonia Ammattikorkeakoulu	1	0
Finland	Metropolia Ammattikorkeakoulu	2	0
Finland	Jyväskylän Ammattikorkeakoulu	0	1
Germany	Hochschule Bremen	5	0
Germany	The Carl von Ossietzky University, Oldenburg	1	0
Ireland	Waterford Institute of Technology	1	0
Lithuania	Kauno Kolegija	2	0
Poland	Akademia Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie	4	0
Portugal	Escola Superior de Saúde Do Alcoitão	2	5
Portugal	Instituto Politécnico de Setúbal	4	0
Spain	Universidad Antonio de Nebrija	0	2
Sweden	University of Gothenburg	0	2
United States	Northern Arizona University, Flagstaff	2	0
United States	University of Central Missouri	0	2
Total		34	13

School of Social Studies

Country	Partner Institution	IN	OUT
Austria	Upper Austria University of Applied Sciences	2	
Austria	Upper Austria University of Applied Sciences *	1	0
Belgium	Hogeschool PXL	0	1
Denmark	VIA University College Denmark	0	1
Denmark	Professionshøjskolen Absalon	0	1
Finland	Oulun Seudun Ammattikorkeakoulu	1	0
Germany	Ernst Abbe Fachhochschule Jena	1	0
Germany	Alice Salomon Hochschule Berlin	0	2
Germany	Katholische Hochschule Freiburg	0	1
Hungary	Eötvös Loránd Tudományegyetem	0	1
Netherlands	University of the Netherlands Antilles	0	3
Norway	OsloMet - Oslo Metropolitan University	0	4
South Africa	North-West University	0	1
Spain	Universidad Pública de Navarra	1	0
Spain	Universidad de Málaga	2	1
Spain	Universidad Pablo de Olavide	0	2
Spain	Universidad Complutense de Madrid	0	1
Switzerland	Zürcher Hochschule für Angewandte Wissenschaften	1	0
Turkey	Yeditepe Üniversitesi	1	0
Uganda	Uganda Christian University	3	0
United Kingdom	Bournemouth University	0	1
United Kingdom	Northumbria University, Newcastle	0	1
Total		13	21

School of Nursing

Country	Partner Institution	IN	OUT
Denmark	University College Copenhagen		1
Norway	Høgskolen i Sørøst-Norge/University College of Southeast Norway	2	1
Total		2	2

School of Communication, Media & IT

Country	Partner Institution	IN	OUT
Argentina	Universidad de Ciencias Empresariales y Sociales	0	1
Austria	FHWien der WKW	3	2
Austria	FH JOANNEUM - University of Applied Sciences	2	0
Austria	Fachhochschule des bfi Wien	2	0
Austria	Upper Austria University of Applied Sciences	0	2
Austria	Universität Salzburg	0	1
Belgium	Haute Ecole Galilée	1	0
Belgium	Artesis Plantijn University College	0	2
Brazil	Pontificia Universidade Católica do Rio de Janeiro	3	0
Canada	Grant MacEwan University	2	5
Canada	Laurentian University	1	1
Canada	University of Ontario Institute of Technology	0	1
China	Beijing Technology and Business University	6	0
China	Lingnan University	2	1
China	The Hong Kong Polytechnic University	1	1
China	Universidade de Macau	2	0
China	Communication University of China	0	1
Croatia	ZAGREB University	2	2
Croatia	Algebra University College	0	5
Denmark	Københavns Universitet	0	3
Denmark	VIA University College Denmark	0	1
Estonia	Tartu Ülikool	1	0
Finland	HAAGA-HELIA Ammattikorkeakoulu	2	1
Finland	Hämeen Ammattikorkeakoulu	5	0
Finland	Jyväskylän Ammattikorkeakoulu	1	0
Finland	Metropolia Ammattikorkeakoulu	1	0
Finland	Yrkeshögskolan Arcada	1	0
Finland	Kajaani University of Applied Sciences	0	1
Finland	Oulun Seudun Ammattikorkeakoulu	0	2
Finland	Lahden Ammattikorkeakoulu	0	1
France	Université de Savoie Mont Blanc	1	0
France	Ecole de Commerce Européenne de Paris - Groupe INSEEC	2	1
France	Institut Mines Telecom Lille Douai	2	0
France	IMERIR	1	0
France	Université Paris Descartes	1	1
France	Ecole d'Ingénieurs en Génie des Systèmes Industriels (EIGSI)	2	0
France	Institut International du Commerce et du Développement IGS	0	2
Germany	Hochschule Furtwangen	4	1
Germany	Hochschule Bremen	4	0
Germany	Hochschule der Medien	2	1
Germany	Hochschule für Technik und Wirtschaft Berlin	3	1
Germany	Hochschule für Wirtschaft und Recht Berlin	2	0
Germany	Hochschule Ludwigshafen am Rhein	1	0
Germany	Hochschule für Angewandte Wissenschaften Hamburg	0	1
Ghana	University of Cape Coast	1	1
Hungary	Budapesti Metropolitan Főiskola	0	3
Iceland	Háskóli Íslands	0	1
India	Manipal University	2	0
Indonesia	The London School of Public Relations - LSPR Jakarta	1	1
Ireland	University of Limerick	5	2
Ireland	Dublin Institute of Technology	0	2

Ireland	Letterkenny Institute of Technology	0	1
Italy	Libera Università di Lingue e Comunicazione 'IULM' di Milano *	0	5
Italy	Libera Università di Lingue e Comunicazione 'IULM' di Milano	5	4
Japan	Kwansei Gakuin University	1	6
Japan	Kindai University	0	2
Kazakhstan	Kazakh Ablai Kahn University of International Relations and World Languages	1	0
Korea, Republic of	Chung-Ang University	4	6
Korea, Republic of	Incheon National University	1	3
Korea, Republic of	Konkuk University	2	0
Korea, Republic of	Korea University of Technology and Education	1	0
Korea, Republic of	Seoul National University of Science and Technology	1	0
Korea, Republic of	Sungkyunkwan University	3	6
Korea, Republic of	Yeungnam University	2	1
Korea, Republic of	Hanyang University	0	1
Latvia	Biznesa Augstskola Turība	0	2
Lithuania	Vilniaus Universitetas *	0	8
Lithuania	Vilniaus Universitetas	1	0
Malaysia	Management & Science University	1	0
Mexico	Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey (ITESM)	5	5
Mexico	Universidad Internacional UNINTER	0	1
Norway	OsloMet - Oslo Metropolitan University	0	1
Norway	Høgskolen i Østfold	0	1
Norway	Volda University College	0	6
Norway	Norwegian University of Science and Technology	0	1
Peru	Universidad San Ignacio de Loyola (USIL)	0	9
Poland	Uniwersytet Warszawski	2	0
Poland	Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie SGGW	2	1
Poland	Dolnośląska Szkoła Wyższa	1	0
Portugal	Instituto Politécnico de Bragança	0	2
Romania	Academia de Studii Economice din Bucuresti	2	0
Russian Federation	Belgorod National Research University	2	0
Spain	Universidad CEU San Pablo	4	7
Spain	Universidad de Deusto	3	2
Spain	Universidad de Salamanca	1	0
Spain	Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea	4	7
Spain	Universidad Loyola Andalucía	1	1
Spain	Universidad Politécnica de Madrid	1	0
Spain	Universidad Rey Juan Carlos	5	1
Spain	Universitat Autònoma de Barcelona	3	3
Spain	Universitat de Barcelona	2	3
Spain	Universitat Ramon Llull	3	5
Spain	Universitat Jaume I	2	1
Spain	Universidad de Huelva	0	2
Sweden	Högskolan i Halmstad	0	1
Sweden	Göteborgs universitet	0	2
Sweden	Karlstads universitet	0	1
Taiwan	Providence University	1	1
Taiwan	National Taipei University	2	2

School of Business Management

Country	Partner Institution	IN	OUT
Austria	Fachhochschule des bfi Wien		3
Austria	Fachhochschule Kufstein Tirol		1
China	Beijing Technology and Business University		1
Czech Republic	Vysoké Učení Technické v Brne		3
Finland	Turun Ammattikorkeakoulu - Åbo Yrkeshögskola		1
Finland	XAMK Kaakkois Suomen Ammattikorkeakoulu		3
France	Université Lille 1, Sciences et Technologies		1
Germany	Fachhochschule Brandenburg	2	2
Germany	Hochschule für Wirtschaft und Umwelt Nürtingen-Geislingen	1	
Italy	Università Carlo Cattaneo - LIUC		2
Latvia	Banku Augstskola		1
Norway	Høgskolen i Østfold		1
Portugal	Instituto Politécnico de Coimbra		3
Spain	Universidad de Alicante		4
Spain	Universidad de Málaga		3
Spain	Universitat de Girona		4
Spain	Universitat de Jaume I		2
Sweden	Mälardalens högskola		2
United Kingdom	Kingston University		4
Austria	FHWien der WKW		2
Denmark	University College Syddanmark		1
United Kingdom	Sheffield Hallam University		2
Totaal		3	46

International Business School

Country	Partner Institution	IN	OUT
Argentina	Universidad de Congreso	0	3
Argentina	Universidad Nacional de Tres de Febrero	0	2
Australia	Curtin University of Technology	0	1
Australia	La Trobe University	1	1
Austria	Fachhochschule des bfi Wien	0	1
Austria	Fachhochschule Kufstein Tirol	0	2
Austria	FHWien der WKW	3	1
Austria	Upper Austria University of Applied Sciences	1	0
Belgium	UC Leuven	0	1
Canada	Douglas College	0	3
Canada	Université du Québec à Montréal	0	2
Canada	University of Guelph	2	2
China	Beijing Foreign Studies University (BFSU)	1	0
China	Beijing Technology and Business University	2	3
China	Beijing University of Technology	0	7
China	Instituto de Formacao Turística	3	0
China	Lingnan University	2	2
China	The Hong Kong Polytechnic University	2	1
China	Universidade de Macau	2	1
Cyprus	The Cyprus Institute of Marketing	0	4
Czech Republic	Vysoké Učení Technické v Brne	1	0
Denmark	International Business Academy	0	1
Dominican Republic	Universidad Iberoamericana UNIBE	0	4
Finland	HAAGA-HELIA Ammattikorkeakoulu	4	4
Finland	Hämeen Ammattikorkeakoulu	0	1
France	Ecole de Commerce Européenne (ECE) de Lyon	1	0
France	Ecole de Commerce Européenne de Paris - Groupe INSEEC	1	6
France	ESC Rennes School of Business	5	1
France	ESSEC Business School	3	6
France	ICN Business School	4	0
France	Université Paris Descartes	2	0
Georgia	Caucasus University	0	1
Germany	Fachhochschule Münster	3	1
Germany	Hochschule Bremen	1	2
Germany	Hochschule Emden/Leer	3	2
Germany	Hochschule für angewandte Wissenschaften Würzburg-Schweinfurt	4	0
Germany	Hochschule für Wirtschaft und Recht Berlin	0	3
Ghana	University of Cape Coast	1	0
Hungary	Budapesti Gazdasági Főiskola (BGF)	3	3
Hungary	IBS - Nemzetközi Üzleti Főiskola	2	4
Indonesia	Binus University	4	5
Indonesia	Universitas Gadjah Mada	0	1
Ireland	Letterkenny Institute of Technology	0	3
Israel	College of Management Academic Studies COMAS	1	3
Italy	Università Carlo Cattaneo - LIUC	6	3
Italy	Università degli Studi di Perugia	2	0
Japan	Akita International University	3	2
Japan	Kindai University	0	2
Korea, Republic of	Hanyang University	0	1
Korea, Republic of	Incheon National University	4	1

Korea, Republic of	Keimyung University	9	0
Korea, Republic of	Seoul National University of Science and Technology	0	1
Korea, Republic of	Solbridge International School of Business	1	2
Korea, Republic of	Soongsil University	1	6
Latvia	Biznesa Augstskola Turība	0	3
Mexico	Escuela Bancaria Y Commercial	3	1
Mexico	Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey (ITESM)	0	10
Mexico	Universidad del Valle de Mexico, Hermosillo	0	1
Netherlands	University of the Netherlands Antilles	0	1
Norway	Høgskolen i Østfold	0	2
Norway	Universitetet i Agder	0	1
Philippines	Ateneo de Manila University	0	1
Poland	Wyższa Szkoła Bankowa w Poznaniu	1	1
Portugal	Universidade de Lisboa	1	1
Romania	Universitatea 'Babes-Bolyai' din Cluj-Napoca	1	1
Russian Federation	Belgorod National Research University	5	0
Russian Federation	Plekhanov Russian University of Economics	1	0
Russian Federation	St. Petersburg University of Management Technologies and Economics	0	1
Spain	Technocampus Mataro-Maresme	2	2
Spain	Universidad 'Alfonso X El Sabio'	3	1
Spain	Universidad Complutense de Madrid	5	13
Spain	Universidad de Alcalá	3	0
Spain	Universidad de Almería	1	0
Spain	Universidad de Granada	2	3
Spain	Universidad de Las Palmas de Gran Canaria	2	2
Spain	Universidad de Málaga	7	4
Spain	Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea	12	5
Spain	Universidad Rey Juan Carlos	7	0
Spain	Universitat Jaume I	2	0
Spain	Centro Universitario EAE (Universitat Politècnica de Catalunya)	1	6
Sweden	Mälardalens högskola	4	1
Switzerland	FHNW Fachhochschule Nordwestschweiz	1	1
Switzerland	FHS St. Gallen, University of Applied Sciences	1	0
Switzerland	Hochschule Luzern	1	1
Taiwan	Feng Chia University	7	0
Taiwan	National Central University	3	1
Taiwan	National Chengchi University	2	2
Taiwan	National Taipei University of Business NTUB	1	6
Taiwan	Shih Chien University	3	1
Taiwan	Soochow University	4	3
Thailand	Bangkok University	0	1
Thailand	Rajamangala University of Technology Phra Nakhon	0	1
Thailand	Rangsit University	1	4
Thailand	University of the Thai Chamber of Commerce - UTCC	0	8
Turkey	Bahcesehir Universitesi	0	1
United Kingdom	Anglia Ruskin University *	10	17
United Kingdom	Anglia Ruskin University	0	3
United Kingdom	Kingston University	0	1

Institute of Engineering

Austria	Fachhochschule Kufstein Tirol	1	0
Austria	Upper Austria University of Applied Sciences	2	1
Brazil	Instituto Federal do Espirito Santo	1	0
Brazil	UCL - Faculdade do Centro Leste, Campus Manguinhos	2	0
Brazil	Universidade Federal do Espirito Santo (UFES)	2	0
Canada	Laurentian University	1	0
China	Beijing University of Technology	1	0
China	The Hong Kong Polytechnic University	3	0
Denmark	Syddansk Universitet	0	1
Finland	Hämeen Ammattikorkeakoulu	3	0
Finland	Metropolia Ammattikorkeakoulu	2	0
Finland	Oulun Seudun Ammattikorkeakoulu	2	3
Finland	VAMK University of Applied Sciences	2	1
Finland	Novia University of Applied Sciences	0	1
France	Ecole Nationale d'Ingénieurs de Tarbes	2	1
France	Pôle Universitaire Léonard de Vinci	3	4
France	Université de Technologie de Compiègne	3	0
France	Université de Technologie de Troyes	4	0
France	Université Jean Monnet - Saint Etienne	2	0
France	Université Perpignan Via Domitia *	0	4
Germany	Carl von Ossietzky Universität, Oldenburg *	3	0
Germany	Hochschule Bremen	1	0
Germany	Hochschule Emden/Leer	1	0
Germany	Hochschule Hannover	3	1
Germany	Hochschule Stralsund, University of Applied Sciences	1	0
Germany	Jade Hochschule	1	0
Greece	National Technical University of Athens (N.T.U.A.) *	0	4
Hungary	Óbudai Egyetem	1	1
Hungary	Szent István Egyetem	3	0
Korea, Republic of	Hanyang University	0	2
Korea, Republic of	Konkuk University	0	3
Korea, Republic of	Korea University of Technology and Education	1	2
Norway	OsloMet - Oslo Metropolitan University	0	1
Poland	Politechnika Lodzka	1	1
Poland	Politechnika Wroclawska	0	1
Portugal	Técnico Lisboa *	0	6
Spain	Universidad de Deusto	3	4
Spain	Universidad de Zaragoza *	0	16
Spain	Universidad de Zaragoza	1	
Spain	Universidad del País Vasco / Euskal Herriko Unibertsitatea	1	2
Spain	Universidad Politècnica de València	3	2
Spain	Universitat Politècnica de Catalunya	0	1
Switzerland	Scuola universitaria professionale della Svizzera italiana (SUPSI)	2	0
Taiwan	National Taipei University of Technology	2	5
Turkey	Bahcesehir Universitesi	2	0
United Kingdom	Loughborough University *	0	2
Total		66	70

School of Financial and Economic Management

Country	Partner Institution	IN	OUT
Finland	Tampereen Ammattikorkeakoulu		1
France	Université Paris Descartes		1
Germany	Hochschule für Wirtschaft und Umwelt Nürtingen-Geislingen	2	
Hungary	Budapesti Gazdasági Főiskola (BGF)	1	
India	IILM Institute for Higher Education		1
Norway	Norwegian University of Science and Technology		1
Spain	Universidad Rey Juan Carlos	5	5
Uganda	Uganda Christian University	2	
Total		10	9

School of Facility Management

Country	Partner Institution	IN	OUT
Austria	Fachhochschule Kufstein Tirol	1	4
Canada	Conestoga College ITAL	0	3
China	Instituto de Formacao Turística	0	2
China	The Hong Kong Polytechnic University	0	1
Finland	Jyväskylän Ammattikorkeakoulu	0	1
Finland	Laurea-Ammattikorkeakoulu	0	3
Finland	Turun Ammattikorkeakoulu - Åbo Yrkeshögskola	0	1
Germany	Hochschule für Angewandte Wissenschaften Hamburg	0	1
Japan	Fukushima University	2	1
Norway	OsloMet - Oslo Metropolitan University	0	1
Slovakia	Slovenská Technická Univerzita v Bratislave (STU)	4	0
Spain	Universidad Rey Juan Carlos	3	3
Switzerland	Zürcher Hochschule für Angewandte Wissenschaften	2	0
Turkey	Bahcesehir Universitesi	1	0
Turkey	Sakarya Üniversitesi	1	0
United States	Northern Arizona University	3	1
United States	State University of New York at Oneonta	0	1
United States	University of South Carolina Upstate	0	1
Total		17	24

Institute of Life Science Technology

Country	Partner Institution	IN	OUT
Czech Republic	Univerzita Pardubice	1	0
Finland	Centria University of Applied Sciences	1	0
Finland	Helsinki Metropolia University of Applied Sciences	2	0
Germany	Hochschule Bremen	1	0
Germany	Hochschule Furtwangen	1	0
Greece	Eastern Macedonia and Thrace Institute of Technology	2	0
Korea, Republic of	Incheon National University	1	0
Korea, Republic of	Konkuk University	1	0
Norway	Norwegian University of Science and Technology	0	4
Norway	University of Oslo	0	1
Poland	Politechnika Lodzka	1	0
Russian Federation	Belgorod National Research University	3	0
Sweden	University of Gothenburg	0	3
Turkey	Bahcesehir Universitesi	1	0
Total		15	8

School of Marketing Managment

Country	Partner Institution	IN	OUT
Argentina	Universidad de Ciencias Empresariales y Sociales		1
Austria	Upper Austria University of Applied Sciences		2
Canada	Nova Scotia Community College NSCC		1
Chile	Universidad Finis Terrae	1	1
China	Beijing Foreign Studies University (BFSU)		1
China	Lingnan University	1	1
China	The Hong Kong Polytechnic University	1	1
Finland	HAAGA-HELIA Ammattikorkeakoulu	2	
France	Ecole de Commerce Europeenne (ECE) de Bordeaux	6	1
France	Ecole de Commerce Europeenne (ECE) de Lyon		1
France	Ecole de Commerce Europeenne de Paris - Groupe INSEEC	1	1
France	TOULOUSE BUSINESS SCHOOL	2	2
France	Université Lille 1, Sciences et Technologies	3	1
Germany	Duale Hochschule Baden-Württemberg Lörrach	1	
Germany	Hochschule für Technik und Wirtschaft Berlin		3
Germany	Hochschule Hannover		3
Germany	Ostbayerische Technische Hochschule Regensburg	2	
Italy	Università degli Studi di Bergamo	5	6
Italy	Università degli Studi di Pisa	3	1
Kazakhstan	Kazakh Ablai Kahn University of International Relations and World Languages	1	1
Latvia	Banku Augstskola		1
Mexico	Instituto Tecnológico y de Estudios Superiores de Monterrey (ITESM)	2	1
Mexico	Universidad Internacional UNINTER		1
Netherlands	Non-partner university (self selected exchange destination)		2
Peru	Universidad San Ignacio de Loyola (USIL)		1
Portugal	Instituto Politecnico de Lisboa	4	3
Russian Federation	Plekhanov Russian University of Economics	1	
Spain	ESEC Barcelona -Toulouse Business School Barcelona	1	1
Spain	Universidad CEU San Pablo	2	4
Spain	Universidad da Coruña		2
Spain	Universidad de Alcalá	6	
Spain	Universidad de Alicante	4	6
Spain	Universidad de Almería		9
Spain	Universidad de Huelva		3
Spain	Universidad de Jaén	3	
Spain	Universidad de Málaga	10	11
Spain	Universidad de Oviedo	2	
Spain	Universidad de Santiago de Compostela	3	
Spain	Universidad Loyola Andalucía		3
Spain	Universidad Miguel Hernandez de Elche	1	2
Spain	Universidad Rey Juan Carlos	3	1
Spain	Universitat de Barcelona	4	9
Spain	Universitat de les Illes Balears	1	8
Spain	Universitat Jaume I	1	4
Spain	UCAM Universidad Catolica de Murcia		1
Taiwan	Feng Chia University	1	
Taiwan	National Taipei University of Technology	1	
Taiwan	Shih Chien University	2	4
United Kingdom	London South Bank University		1
United States	Illinois State University		2
Total		81	108

School of Law

Country	Partner Institution	IN	OUT
Australia	Deakin University	1	
Australia	La Trobe University		1
Austria	Universität Salzburg	2	
Germany	Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg	2	
Norway	Høgskolen Innlandet		4
Poland	Uniwersytet Jagielloński	1	
Spain	Universidad da Coruña	1	4
Turkey	Yeditepe Üniversitesi	1	
United Kingdom	The Robert Gordon University	2	1
Total		10	10

School of Sport Studies

Country	Partner Institution	IN	OUT
Australia	La Trobe University		1
Austria	Fachhochschule Kufstein Tirol	1	
Denmark	University of Southern Denmark		1
Germany	Hochschule Bremen	2	
Germany	Hochschule Heilbronn	2	
Germany	Universität Bayreuth	2	
Germany	IST-Hochschule für Management	2	
Finland	HAAGA-HELIA Ammattikorkeakoulu		2
Lithuania	Lietuvos sporto universitetas	2	1
Norway	Universitetet i Agder		1
Poland	Akademia Wychowania Fizycznego / Poznań University of Physical Education	3	
Portugal	Instituto Politécnico de Santarém		7
Portugal	Universidade da Madeira		1
Spain	Universidad Autónoma de Madrid	2	
Spain	Universidad Europea de Madrid	1	
Spain	Universitat de Barcelona	1	
Sweden	Göteborgs universitet	1	
Sweden	Malmö högskola		1
United Kingdom	Bournemouth University	1	
United Kingdom	University of Coventry		2
United Kingdom	Northumbria University, Newcastle		2
Total		20	19

Prince Claus Conservatoire

Country	Partner Institution	IN	OUT
Finland	Oulu University of Applied Sciences	3	0
Finland	JAMK University of Applied Sciences	1	0
Germany	Hochschule für Künste Bremen	1	0
Germany	Hochschule für Musik und Theater Hamburg *	3	0
Hungary	Liszt Academy / Zeneakadémia *	2	0
Iceland	Iceland University of the Arts (IUA) *	1	0
Italy	Conservatorio di Musica N. Piccinni Bari	1	0
Italy	Conservatorio di Musica Licinio Refice Frosinone	2	0
Italy	Conservatorio di Musica Giuseppe Martucci Salerno	1	0
Italy	Conservatorio di Musica S. Cecilia di Roma	0	1
Italy	Conservatorio Statale di Musica di Adria	1	0
Lithuania	The Lithuanian Academy for Music	1	0
Lithuania	Vilnius College in Higher Education (Vinius kolegija)	1	0
Portugal	Universidade de Evora	1	0
Romania	Universitatea Babeş-Bolyai	1	0
Romania	Universitatea Națională de Arte "George Enescu" din Iasi	1	0
Spain	Escola Superior de Música de Catalunya	1	0
Total		22	1

School of Education

Country	Partner Institution	IN	OUT
Austria	Kirchliche Pädagogische Hochschule Wien	1	
Belgium	Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen		1
Canada	University of Guelph	1	
Norway	Inland Norway University of Applied Sciences	1	
Norway	OsloMet - Oslo Metropolitan University		1
Spain	Universidad de Barcelona	3	
Spain	Universidad Loyola Andalucía		1
Turkey	Ege Üniversitesi		1
Total		6	4

Lucia Marthas School of Performing Arts

Country	Partner Institution	IN	OUT
Total		0	0

Totaal

Country	Partner Institution	In	Out
Totaal		707	785

Colofon

Colofon:**Hanzehogeschool Groningen**

Zernikeplein 7, Groningen

Postbus 30030, 9700 RM Groningen

T (050) 595 55 07

www.hanze.nl

Fotografie:

Egbert de Boer

Sjoerd Knol

Tim van der Kuip

Stef Steneker

Luuk Steemers